มังรายสาร
MANGRAI SAAN

Journal of Humanities and Social Sciences

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2567
Volume 12 No. 2 July - December 2024

ISSN Print: 2672-9113
ISSN Online: 2673-0170

มังรายสาร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สถาบันภาษาและกิจการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Mangrai Saan Journal of Humanities and Social Sciences

Language Institute and Global Affairs, CRRU

วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นสื่อกลางเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ประเภทบทความวิจัย และบทความวิชาการ ทางด้าน Social Sciences แยกเป็นสาขาย่อย ได้แก่ General Arts and Humanities, Language and Linguistics, Religious studies, Education, Cultural Studies และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเผยแพร่ผลงานวิชาการให้แก่อาจารย์ นักศึกษาและนักวิจัยทั้งในและนอกสถาบัน

ฉบับที่ตีพิมพ์ ฉบับที่ 2 ปีที่ 12 กรกฎาคม - ธันวาคม 2567

บรรณาธิการอำนวยการ **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรชัย มุ่งไธสง**
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

บรรณาธิการ **อาจารย์ ดร.อดิสรณ์ ประทุมถิ่น**
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทัศน์ คล้ายสุวรรณ์**
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

กองบรรณาธิการ **รองศาสตราจารย์ ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒนเศรษฐ์**
มหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฏิพันธ์ อุทยานุกูล
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์
มหาวิทยาลัยนเรศวร

Senior lecturer ดร.ศศิวิมล คล้ายคลึง
National University of Singapore

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมพงษ์ สุขเล็ก
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

อาจารย์ ดร.วรรณวิรัตน์ ตุงคะเวทย์
มหาวิทยาลัยศิลปกร

อาจารย์ ดร.สุภาวดี เพชรเกตุ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อาจารย์ ดร.กมลลฎา นาคแทน
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

อาจารย์ ดร.ทัตพิชา สกุลสีบ
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
อาจารย์ ดร.รัชตา มาอากาศ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (พิษณุโลก)

บทความที่ตีพิมพ์ในมังรายสาร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ได้ผ่านการตรวจสอบเชิงวิชาการ จากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่านต่อบทความ
ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน
ไม่ถือว่าเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร
บทความที่ลงพิมพ์ในวารสารฯ
เป็นลิขสิทธิ์ของสถาบันภาษาและกิจการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

จากบรรณาธิการ

มังรายสาร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นวารสารที่จัดอยู่ในกลุ่ม 1 ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai - Journal Citation Index Center : TCI) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ประเภทบทความวิจัยและบทความวิชาการ ทางด้าน Social Sciences แยกเป็นสาขา ได้แก่ General Arts and Humanities, Language and Linguistics, Religious studies, Education, Cultural Studies และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเผยแพร่ผลงานวิชาการของอาจารย์ นักศึกษา และนักวิจัยทั้งในและนอกสถาบัน

วารสารฉบับนี้ จัดเผยแพร่ตีพิมพ์ ฉบับที่ 2 ปีที่ 12 ประจำเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2567 ประกอบด้วย*บทความวิจัย* จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ 1) นำเสนอทางด้านดนตรี เรื่อง การศึกษากระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์ 2) นำเสนอทางด้านวรรณกรรม ได้แก่ 2.1) “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ”: การโหยหาอดีตและความทรงจำในวรรณกรรม ของ วิมล ไทรนิ่มนวล และ 2.2) วิเคราะห์การใช้ภาษาพรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลง ของสุนทรภู่ 3) นำเสนอทางด้านภาษา ได้แก่ 3.1) อิทธิพลของภาษาไทยที่มีต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย 3.2) การยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และ 3.3) กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาคำปราศรัย ของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง 4) นำเสนอทางด้านคติชน เรื่อง เวียงเจ็ดลิน: การพลิกฟื้นประวัติศาสตร์ที่ถูกลืมด้วยการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม และ 5) นำเสนอทางด้านการจัดการเรียน เรื่อง กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนิสิตระดับอุดมศึกษาในห้องเรียนอัจฉริยะ ส่วน*บทความวิชาการ* มีจำนวน 1 เรื่อง ซึ่งนำเสนอทางด้านศาสนา เรื่อง พหุวัฒนธรรมทางศาสนา: ความเป็นผี-พราหมณ์-พุทธ ที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน

กองบรรณาธิการฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านผู้อ่านจะได้รับประโยชน์จากบทความ ที่นำเสนอในวารสารฯ ฉบับนี้ พร้อมทั้งสามารถนำไปพัฒนาองค์ความรู้ในเชิงวิชาการต่อไป สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการฯ ขอประชาสัมพันธ์สำหรับท่านที่มีบทความวิจัย หรือบทความวิชาการ ขอเชิญชวนส่งบทความเข้ารับการพิจารณาตีพิมพ์ใน มังรายสาร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในฉบับต่อ ๆ ไป

บรรณาธิการ
ธันวาคม 2567

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

การศึกษากระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์
The Study of the Rehearsal Process of The Nontri Orchestra Wind *1*
กฤตบุญ สวัสดิสุข และ ศรัณย์ นักรบ
Kitboon Sawatdisuk and Sarun Nakrob

พหุวัฒนธรรมทางศาสนา: ความเป็นผี-พราหมณ์-พุทธ ที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน
Multicultural of Religious: Animism-Brahmanism-Buddhism in Thai Textbooks *16*
ธนพล สกลสุนทรเทพา สุดายงค์ และ ณัฐกฤตา นามมนตรี
Thanapolne Sakolsundaradeba Sudayongk and Nutthakritta Nammontree

“วิญญาณที่ถูกเนรเทศ”: การโหยหาอดีตและความทรงจำในวรรณกรรมของ วิมล ไทรนิ่มนวล
“Winyan tee thuk nerathet”: Nostalgia and Memory in Wimol Sainimnul’s Literature *33*
รัตนาวดี ปาแปง และ ปฐมพงษ์ สุขเล็ก
Ruttanawadee Papang and Phathompong Suklek

อิทธิพลของภาษาไทยที่มีต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย
Influence of Thai Language on Tai Khün Language in Kengtung, the Republic of the Union of Myanmar and Tai Khün Language in Chiang Mai Province, Thailand *47*
อรพัช บวรรักษา, วิราพร หงษ์เวียงจันทร์ และ เนมิ อุนากรสวัสดิ์
Orapat Borwornraksa, Wiraphorn Hongwiangchan and Nemi Unakornsawad

การยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
Borrowing Words due to The Language Contact of Northern Thai and Standard Thai Loanwords in the Shan Language in Ban Wiangwai, Monpin sub-district, Fang district, Chiangmai Province *69*
วรรณวนัช อรุณฤกษ์
Wanwanat Aroonroek

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง **หน้า**

เวียงเจ็ดลิน: การพลิกฟื้นประวัติศาสตร์ที่ถูกลืมด้วยการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม
Wiang Jed Lin: A Revival of Forgotten History by the Cultural Capital Development 87
ธิตินัดดา จินาจันทร์, สันต์ สุวัจฉราภินันท์, วรงค์ วงศ์ลังกา, ฐิตาภัทร์ โสมจำรูญ, บัณฑิต ยศมีบุญ และ วราพล สุริยา
Thitinadda Chinachan, Sant Suwatcharapinun, Warong Wonglangka, Thitaphat Somjumroon, Bhundit Yosmeeboon and Warapon Suriya

กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนิสิตระดับอุดมศึกษาในห้องเรียนอัจฉริยะ 107
The S.M.A.R.T. learning management model for promoting self-regulated learning abilities of higher education students in smart classroom
สิริรัตน์ จรรยารัตน์, มาลินี ลีโทชวลิต, ศักดิพงศ์ พันธ์ไผ่ และ ทิพวรรณ เดชสงค์
Sirirat Janyarat, Malinee Leethochawalit, Sakdiphong Punpai and Tippawan Datesong

กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง
A Study of Figurative Language Strategies in President Xi Jinping's Speeches 122
Liu Bo, ขนิษฐา ใจมโน, บุญเหลือ ใจมโน และ Truong Thi Hang
Liu Bo, Kanita Chaimano, Boonlue Chaimano and Truong Thi Hang

วิเคราะห์การใช้ภาษาพรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลง ของสุนทรภู่
An Analysis of the Use of Descriptive Language for Toponymy in Sunthorn Phu's “Nirat Mueang Klaeng” 136
ณรงค์ฤทธิ์ สุขสวัสดิ์, อุดมลักษณ์ ระพีแสง และ สุวิชา ถาวร
Narongrit Suksawat, Udomlak Rapeesaeng and Suwicha Thaworn

การศึกษากระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์[1]

กฤตบุญ สวัสดิสุข[2 *]
นักศึกษาปริญญาโท
สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
kitboon.s@ku.th

ศรัณย์ นักรบ[3]
รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
fhumsrn@ku.ac.th

รับบทความ: 1 กรกฎาคม 2567
แก้ไขบทความ: 25 กรกฎาคม 2567
ตอบรับบทความ: 13 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์ ใน 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน และเตรียมความพร้อมในการฝึกซ้อม 2) ด้านวิธีการฝึกซ้อมการบรรเลง และ 3) ด้านปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการฝึกซ้อม จากกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้อำนวยเพลง และ 2) กลุ่มนักดนตรีศิษย์เก่าหัวหน้ากลุ่มเครื่องลมไม้หัวหน้ากลุ่มเครื่องลม ทองเหลือง และหัวหน้ากลุ่มเครื่องกระทบ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการวางแผน และการเตรียมความพร้อมในการฝึกซ้อม พบว่า มีกระบวนการมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม เพื่อการวางแผนการจัดตารางการฝึกซ้อมให้สอดคล้องตามบริบทของนักดนตรีที่มีศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันบรรเลงร่วมกันในวง 2) ด้านกระบวนการฝึกซ้อมบรรเลง พบว่า ภาพรวมในการฝึกซ้อมของวง ผู้อำนวยเพลงมีการปลูกฝังแนวคิดในการบรรเลงให้มีทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับในด้านของการฝึกซ้อมกลุ่มย่อย ที่ศิษย์เก่ามีการนัดหมายฝึกซ้อมก่อนรวมวง โดยทำการฝึกซ้อมร่วมกับศิษย์ปัจจุบัน ใช้กระบวนการแบบพี่สอนน้อง เพื่อช่วยในการสอนวิธีการบรรเลงกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

---

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี เรื่อง การศึกษากระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์

[2] ผู้แต่งหลัก (First Author)

[3] ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

ไปสู่กระบวนการฝึกซ้อมรวมวงที่มีประสิทธิภาพ 3) ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการฝึกซ้อม พบว่า มีปัญหาหลักในเรื่องเวลาในการซ้อมที่ไม่ตรงกัน ด้านแนวทางการแก้ปัญหา คือ จัดตารางการฝึกซ้อมในช่วงเวลาหลังเลิกงานประจำในวันจันทร์-ศุกร์และวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ เพื่อให้สมาชิกสามารถเดินทางมาฝึกซ้อมได้อย่างพร้อมเพรียงกัน

คำสำคัญ: วงดุริยางค์เครื่องลม, การฝึกซ้อมดนตรี, นนทรี ออร์เคสตรา วินด์

The Study of the Rehearsal Process of The Nontri Orchestra Wind

Kitboon Sawatdisuk
Student
Master of Arts in Music
Faculty of Humanities, Kasetsart University
kitboon.s@ku.th

Sarun Nakrob
Associate Professor, Ph.D., Lecturer
Department of Music, Faculty of Humanities, Kasetsart University
fhumsrn@ku.ac.th

Received: July 1, 2024
Revised: July 25, 2024
Accepted: August 13, 2024

Abstract

This research is a qualitative research. The objective of the research is to study of the rehearsal process of the Nontri Orchestra Wind on three main points: 1) plans and preparation for rehearsal 2) music practice methods and 3) problems regarding practices and solutions. The target group for collecting the research data is divided into two groups: 1) a group of music directors and 2) a group of alumni acting as head sections of woodwind, brass, and percussion.

The research has discovered that 1) For plans and preparation for rehearsal; the process is focused on teamwork to arrange for suitable schedules regarding the convenience of band members, which include both current students and alumni 2) For music practice methods; in the overall image, music directors have instilled an ideal way of performing and nurtured the idea aligning with a small group of alumni who set out the tone beforehand. The strategy is carried out through joint rehearsal by using mentorship with current students, leading to effective ensemble practice, ultimately resulting in effective band rehearsal 3) For problems regarding practices and solutions; the main obstacle of practicing is conflicting schedule time. The solution is to schedule the rehearsals after regular working hours on weekdays and schedule for weekends. So that band members can then gather harmoniously.

Keywords: Wind Band, Rehearsal, Nontri Orchestra Wind

บทนำ

วงดุริยางค์เครื่องลม (Wind Symphonic Band) เป็นวงดนตรีในวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกรูปแบบหนึ่งที่มีการผสมวงดนตรีที่มีเอกลักษณ์ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องลมไม้ (Woodwind Instrument) เครื่องลมทองเหลือง (Brass Instrument) และเครื่องกระทบ (Percussion Instrument) วงดนตรีลักษณะนี้ได้เริ่มปรากฏโดยมีศูนย์กลางการพัฒนาอยู่แถบทวีปยุโรปคือกรุงปรากประเทศสาธารณรัฐเช็ค, กรุงเวียนนาประเทศออสเตรียและกรุงบูดาเปสต์ประเทศฮังการีหรือเรียกได้ว่าเป็น “สามเหลี่ยมแห่งการพัฒนาของวงดุริยางค์เครื่องลม” โดยได้มีการแลกเปลี่ยนถ่ายเททางวัฒนธรรมต่าง ๆ (Whitwell, 2010) และได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนได้รับความนิยมแพร่หลาย จนกระทั่งเข้าไปสู่ประเทศสหรัฐอเมริกาโดยชาวยุโรปได้อพยพหนีภัยในช่วงสมัยสงครามโลกและได้นำเอาความรู้วิทยาการสู่การพัฒนารูปแบบการบรรเลง,การพัฒนาเครื่องดนตรี,การพัฒนารูปแบบการใช้งานและการพัฒนารูปแบบของการประพันธ์เพลงต่าง ๆ จึงส่งผลให้วงดนตรีในรูปแบบวงดุริยางค์เครื่องลมจึงมีบทบาทเข้าถึงทุกชนชั้นทางสังคมในประเทศสหรัฐอเมริกาและได้รับความนิยมแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าวงโยธวาทิตและวงดุริยางค์เครื่องลมในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทยจะได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก แต่วงดนตรีในลักษณะนี้ยังไม่เป็นที่นิยมมากนักในระดับอุดมศึกษา ถึงแม้ว่าสถานศึกษาบางแห่งได้มีการจัดการเรียนการสอนทางด้านดนตรีเป็นสาขาวิชาเอกก็ตาม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากระบบการศึกษาในมหาวิทยาลัยที่จำแนกออกเป็นคณะวิชาต่าง ๆ รวมถึงการจัดสรรเวลาในการเรียนที่แตกต่างกันไป ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการฝึกซ้อมร่วมกัน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2540 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยศาสตราจารย์ ดร.ธีระ สูตบุตร อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รองศาสตราจารย์ กมลา นาคะศิริ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ และรองศาสตราจารย์ ดร. ธวัชชัย นาควงษ์ หัวหน้าภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ในสมัยนั้น ได้ก่อตั้งวงดุริยางค์เครื่องลมแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ขึ้น ภายใต้การกำกับดูแลของภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ โดยใช้ชื่อว่า “วงดุริยางค์เครื่องลมแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” (Kasetsart University Symphonic Band) ถือได้ว่าเป็นวงดุริยางค์เครื่องลมในระดับอุดมศึกษาวงแรกของประเทศไทย ซึ่งได้สร้างผลงานเป็นที่ประจักษ์และรับใช้สังคมมาโดยตลอด

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2552 เหล่านิสิตเก่าที่เคยเป็นสมาชิกวงดุริยางค์เครื่องลมแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รวมตัวขึ้นเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และประสบการณ์นำมาต่อยอดความรู้ความสามารถในอีกระดับหนึ่ง โดยได้จัดตั้งเป็นวงดุริยางค์เครื่องลมกึ่งอาชีพ (Community Band) ขึ้น และใช้ชื่อว่า “วงดุริยางค์เครื่องลมนนทรีออร์เคสตรา วินด์” (Nontri Orchestra Wind) โดยมีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมให้นิสิตเก่าได้ใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ ในการพัฒนาวงดุริยางค์เครื่องลมให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นเทียบเท่าระดับมาตรฐานสากล

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา วงดุริยางค์เครื่องลมนนทรีออร์เคสตรา วินด์ ได้สร้างผลงานเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยได้แสดงดนตรีในวาระสำคัญต่าง ๆ การบริการสังคมทางด้านดนตรีให้กับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงการจัดกิจกรรมอบรมเผยแพร่ความรู้ทางด้านดนตรีให้กับสถาบันการศึกษาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีผลงานทางด้านการแสดงดนตรีที่โดดเด่นและสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง อาทิเช่น พ.ศ. 2552 ได้รับเชิญไปแสดงดนตรีร่วมกับวงดุริยางค์เครื่องลมกึ่งอาชีพแห่งสิงคโปร์ (Singapore Wind Philharmonic) ที่ Esplanade Concert Hall สาธารณรัฐสิงคโปร์ พ.ศ. 2552 ได้รับเชิญให้ไปสอนอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการบรรเลง

ให้กับวงโยธวาทิตระดับมัธยมศึกษาหลายโรงเรียน ณ สาธารณรัฐสิงคโปร์ พ.ศ. 2556 ได้เข้าร่วมการประกวดดนตรีโลก ครั้งที่ 17 (World Music Contest) ประเภทนั่งบรรเลง (Concert) 1st Division ได้รับรางวัลเหรียญทองเกียรตินิยม ด้วยคะแนน 93.67 ซึ่งได้คะแนนรวมเป็นอันดับ 1 ของเอเชีย และเป็นอันดับ 6 ของโลก พ.ศ. 2559 ได้รับเชิญจากสมาคมดุริยางค์เครื่องลมแห่งประเทศสิงคโปร์ (The Wind Band Association of Singapore) ไปแสดงดนตรีในงาน Gala Concert ของเทศกาลวงดุริยางค์เครื่องลมนานาชาติ (Singapore International Band Festival) ที่ Esplanade Concert Hall สาธารณรัฐสิงคโปร์ พ.ศ. 2560 ได้เข้าร่วมการประกวดดนตรีโลก ครั้งที่ 18 (World Music Contest) ประเภทนั่งบรรเลง (Concert) 1st Division ได้รับรางวัลเหรียญทองเกียรตินิยม ด้วยคะแนน 91.00 ซึ่งได้คะแนนรวมเป็นอันดับ 1 ของเอเชีย และเป็นอันดับ 9 ของโลก ณ เมือง Kerkrade ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ พ.ศ. 2560 ได้รับเชิญไปแสดงดนตรีในงานกาล่าคอนเสิร์ต รายการการประกวดดนตรีโลก ครั้งที่ 18 (World Music Contest) พ.ศ. 2560 ได้รับเชิญไปแสดงดนตรีร่วมกับวงดุริยางค์เครื่องลมเยาวชนภาคพื้นยุโรป (European Union Youth Wind Orchestra) ณ Rodahal ณ เมือง Kerkrade ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ พ.ศ. 2560 ได้รับเชิญไปแสดงดนตรี ณ โรงละครกลางแจ้ง Openluchttheater Valkenburg ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ พ.ศ. 2560 ได้รับเชิญไปแสดงดนตรีร่วมกับวง Saint-Martinus Opgrimbie ณ เมือง Opgrimbie ราชอาณาจักรเบลเยียม เป็นต้น

จากผลงานที่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารจัดการและการฝึกซ้อมดนตรีที่มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาวิธีการและกระบวนการฝึกซ้อมดนตรีของวงดุริยางค์เครื่องลมนนทรีออร์เคสตรา วินด์ ซึ่งเป็นวงดุริยางค์เครื่องลมกึ่งอาชีพวงแรกของไทย โดยผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลของงานวิจัยฉบับนี้จะสามารถช่วยเป็นเสมือนต้นแบบสำหรับการพัฒนาวงดุริยางค์เครื่องลมในประเทศไทยต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive selected) ได้แก่ วงดุริยางค์เครื่องลมนนทรีออร์เคสตรา วินด์ โดยมีการกำหนดกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) สำหรับการวิจัย ออกเป็น 2 กลุ่ม ทั้งนี้พิจารณาจากความรู้ความสามารถ ผลงานและประสบการณ์ในการควบคุมการฝึกซ้อมวงดุริยางค์เครื่องลมนนทรี ออร์เคสตรา วินด์ เป็นหลัก ได้แก่

1) กลุ่มผู้อำนวยเพลง จำนวน 2 ท่าน

2) กลุ่มหัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรีศิษย์เก่า จำนวน 3 คน ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มเครื่องลมไม้ หัวหน้ากลุ่มเครื่องลมทองเหลือง และหัวหน้ากลุ่มเครื่องกระทบ

ขอบเขตของเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของเนื้อหาโดยมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์ โดยศึกษาใน 3 ประเด็นเท่านั้น ดังนี้

1) การวางแผนและเตรียมความพร้อมในการฝึกซ้อม

2) วิธีการฝึกซ้อมการบรรเลง

3) ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการฝึกซ้อม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ทราบถึงกระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์ และสามารถนำวิธีการ รวมถึงกระบวนการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการฝึกซ้อมดนตรี รูปแบบวงดุริยางค์เครื่องลมกึ่งอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยใช้ข้อมูลหลักจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม และข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เป็นข้อมูลสนับสนุน ซึ่งใช้วิธีการ พรรณนาบรรยายเป็นความเรียง และสรุปเป็นรายงานการวิจัย โดยมีขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

สำหรับขั้นตอนการวางแผนการวิจัย ผู้วิจัยได้จำแนกแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากบุคคล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ข้อมูลเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเอกสารหลายประเภท ได้แก่ เอกสารทั่วไป ตำรา หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ ตลอดจนบทความ และงานวิจัย รวมถึงสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาทบทวนวรรณกรรมสร้างกรอบแนวคิดและวิธีการศึกษา รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

2) ข้อมูลบุคคล

การศึกษาข้อมูลจากบุคคล โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย แบ่งเป็น 2 กลุ่มดังนี้

2.1 กลุ่มผู้อำนวยเพลง จำนวน 2 คน

2.2 กลุ่มหัวหน้าเครื่องดนตรี จำนวน 3 คน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้อำนวยเพลง จำนวน 1 ฉบับ และแบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล หัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรีศิษย์เก่า จำนวน 1 ฉบับ โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ ดังนี้

3.1 ด้านข้อมูลทั่วไป เช่น ชื่อ-สกุล การศึกษา ผลงาน และประสบการณ์

3.2 ด้านข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งนี้ข้อคำถามในแต่ละประเด็นจะมีความแตกต่างกันในแต่ละฉบับแต่ยังคงอยู่ภายใต้ประเด็นเดียวกัน โดยประกอบไปด้วย 3 ประเด็นหลัก คือ

3.2.1) ด้านการวางแผน และเตรียมความพร้อมในการฝึกซ้อม

3.2.2) ด้านวิธีการฝึกซ้อมการบรรเลง

3.2.3) ด้านปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการฝึกซ้อม

2. ขั้นดำเนินการ

วิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1) นัดหมายกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์

2) ดำเนินการสัมภาษณ์โดยการจดบันทึก บันทึกเสียง และภาพเคลื่อนไหว และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

3) ทำการรายงานผลในรูปแบบอธิบาย บรรยาย และพรรณนา

4) นำรายงานผลมาสรุปผล วิเคราะห์ อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

การนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคล มาทำการวิเคราะห์เรียบเรียงอย่างเป็นระบบ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบของการพรรณนา ทั้งนี้ในการศึกษากระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์ ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นแนวทางในการศึกษาวิธีการและกระบวนการดังนี้

1) ด้านการวางแผนและเตรียมความพร้อมในการฝึกซ้อม

2) ด้านวิธีการฝึกซ้อมการบรรเลง

3) ด้านปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการฝึกซ้อม

ผลการวิจัย

การศึกษากระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำการรายงานผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน และเตรียมความพร้อมในการฝึกซ้อม 2) ด้านวิธีการฝึกซ้อมการบรรเลง และ 3) ด้านปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการฝึกซ้อม และได้สรุปผลการวิจัยจำแนกตามจากกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้อำนวยเพลง และ 2) กลุ่มนักดนตรีศิษย์เก่าหัวหน้ากลุ่มเครื่องลมไม้ หัวหน้ากลุ่มเครื่องลมทองเหลือง และหัวหน้ากลุ่มเครื่องกระทบ ดังนี้

1. กลุ่มผู้อำนวยเพลงของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์

1.1 ด้านการวางแผนและเตรียมความพร้อม

จากผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้อำนวยเพลง พบว่า วงดนตรีออร์เคสตราวินด์ มีการกำหนดเป้าหมายในการแสดงดนตรี แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ เป้าหมายแบบวงดนตรีต้นแบบ (Role Model) ที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านการบรรเลงวงดุริยางค์เครื่องลม และเป้าหมายด้านการเผยแพร่การแสดงดนตรีและสร้างฐานคนดูและคนฟังวงประเภทวงดุริยางค์เครื่องลมให้มากขึ้น

ด้านการเตรียมความพร้อมมีการกำหนดเป้าหมายให้มีการฝึกซ้อมในช่วงก่อนถึงวันแสดง 4 ครั้ง และมีการเตรียมความพร้อมและการจัดการในการเตรียมความพร้อมในการจัดตารางการฝึกซ้อม โดยมีการจัดตารางการฝึกซ้อมแบ่งเป็น 2 ช่วง คือวันจันทร์ - ศุกร์ เวลาประมาณ 17.00-20.00 น. และวันหยุดทำการฝึกซ้อมระหว่างวัน วันเสาร์ - อาทิตย์ ประมาณเวลา 12.00-15.00 น.

ทั้งนี้ผู้อำนวยเพลงจะเป็นผู้คัดเลือกและกำหนดรายการบทเพลงให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้บรรเลง โดยรายการบทเพลงจะแบ่งเป็นบทเพลงเพื่อการศึกษา 60% (บทเพลงทางวิชาการ เช่น เพลงคลาสสิก) และบทเพลงเพื่อความบันเทิง 40% (บทเพลงทั่วไปที่เป็นกระแสในช่วงเวลานั้น และบทเพลงที่เหมาะสมกับสถานการณ์ช่วงเวลานั้น) รวมถึงการกำหนดให้นักดนตรีฝึกฝนด้านการรับรู้เพื่อให้เกิดการฟังซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อดึงศักยภาพด้านการบรรเลงให้มีศิลปะให้ได้มากที่สุด

1.2 ด้านการฝึกซ้อมการบรรเลง

ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้อำนวยเพลง พบว่า การฝึกซ้อมจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1) วอร์มอัพ 15-20 นาที เพื่อปรับความคิดให้ฟังซึ่งกันและกัน และฝึกแบบฝึกหัดที่สอดคล้องกับบทเพลง ช่วงที่ 2) ฝึกซ้อมบทเพลงที่มีความซับซ้อนจากมากไปน้อยตามลำดับ โดยระหว่างการฝึกซ้อมเพลง ผู้อำนวยเพลงจะให้ความสำคัญใน 4 ประเด็น ดังนี้

1.2.1 การปรับคุณภาพเสียง โดยให้นักดนตรีฝึกทักษะฟังเครื่องดนตรีรอบข้างให้เกิดความสมดุลและเลียนแบบเสียงให้มีความใกล้เคียงกลมกลืน โดยใช้แบบฝึกหัดในรูปแบบการประสานเสียง (Chorale) บันไดเสียง (Scale) และเสียงประสาน (Harmony) เพื่อฝึกทักษะนี้

1.2.2 การปรับเทคนิค ผู้อำนวยเพลงให้ความสำคัญเรื่องการปรับสำเนียงเสียง (Articulation) โดยเน้นย้ำเรื่องการสร้างเสียงที่เป็นธรรมชาติให้ได้มากที่สุด โดยใช้เครื่องกระทบ (Percussion) เป็นแบบอย่าง โดยให้นักดนตรีฟังและเลียนแบบสำเนียงเสียงของเครื่องกระทบนั้น ๆ

1.2.3 การปรับการจูนเสียง โดยผู้อำนวยเพลงให้นักดนตรีฟังจากคีย์บอร์ดแล้วผสมเสียงเข้าหากัน การปรับความดัง-เบาของเสียงให้สมดุลในแต่ละเครื่องดนตรีในวง รวมไปถึงการสร้างสีสันของเสียงให้มีความกลมกลืนกันมากที่สุด

1.2.4 การปรับอารมณ์ โดยผู้อำนวยเพลงทำการศึกษาบทเพลงล่วงหน้า เพื่อศึกษาถึงสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอและสื่อสารไปถึงนักดนตรีให้ครบถ้วนมากที่สุด เพื่อให้นักดนตรีสามารถสื่ออารมณ์ทางดนตรีไปในทิศทางเดียวกันได้อย่างกลมกลืน

1.3 ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไข แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1.3.1 ด้านการวางแผนการจัดตารางการฝึกซ้อม

จัดตารางเวลาการฝึกซ้อมให้ตรงกับเวลาที่สมาชิกสามารถมาฝึกซ้อมได้ มีแนวทางในการแก้ปัญหาโดยจัดเวลาการฝึกซ้อมในช่วงเวลาหลักเลิกงานประจำของสมาชิก ในวันจันทร์ - ศุกร์ หลังเวลาเลิกงาน หรือมีการจัดตารางการฝึกซ้อมในช่วงวันหยุด เสาร์ - อาทิตย์ เพื่อให้สมาชิกสามารถเดินทางมาฝึกซ้อมได้สะดวก โดยนักดนตรีในวงต้องมีความรับผิดชอบในการฝึกซ้อมโน้ตเพลงส่วนตัวมาเป็นอย่างดี เพื่อให้ควบคุมเวลาในการฝึกซ้อมที่มีจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3.2 ด้านการประสานงานการฝึกซ้อม

ไม่พบปัญหาและอุปสรรคด้านการประสานงานการฝึกซ้อม เนื่องจากทีมบริหารของวงนนทรี เป็นทีมงานที่ทำงานร่วมกันมานาน จึงทำให้การทำงานเป็นขั้นตอนและมีระบบในการประสานงาน

1.3.3 ด้านการฝึกซ้อมวง

ผู้อำนวยเพลงจะจัดหาวิธีการให้นักดนตรีสามารถปรับตัวเพื่อปรับความคิดของผู้เล่นให้เกิดการฟังซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการจัดลำดับความสำคัญของเสียงของเครื่องดนตรีแต่ละประเภทในบริบทของเพลงแต่ละเพลงที่แตกต่างกันตามการตีความของผู้อำนวยเพลง เพื่อให้นักดนตรีมีความเชื่อมั่นในผู้อำนวยเพลง พร้อมทั้งเปิดใจในการเล่นภายใต้การควบคุมการฝึกซ้อมของผู้อำนวยเพลง

นอกจากนี้ผู้อำนวยเพลงยังให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีกว่า วงนนทรีเป็นวงดุริยางค์เครื่องลมกึ่งอาชีพ สมาชิกทุกคนเป็นอาสาสมัครจึงมีความจำเป็นต้องจัดหางบประมาณมาสนับสนุนสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม ซึ่งยังขาดงบประมาณที่ช่วยสร้างแรงขับเคลื่อนในการสร้างกิจกรรมตรงตามวัตถุประสงค์ของวง และเนื่องด้วยสมาชิกมีเวลาในการฝึกซ้อมที่ไม่ตรงกัน และสมาชิกในกลุ่มย่อยมาฝึกซ้อมไม่ครบตามจำนวนแนวเสียง ทำให้ต้องใช้เวลาในการปรับความสมดุลของเสียงในช่วงเวลาฝึกซ้อมวง ผู้อำนวยเพลงจึงต้องวางแผนและหาวิธีการที่จะทำให้สมาชิก สามารถบรรเลงไปในทิศทางเดียวกันในเวลาอันสั้น เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อการฝึกซ้อมวง

2. กลุ่มนักดนตรีศิษย์เก่าหัวหน้ากลุ่มเครื่องลมไม้ หัวหน้ากลุ่มเครื่องลมทองเหลือง และหัวหน้ากลุ่มเครื่องกระทบ

2.1 ด้านการวางแผนและเตรียมความพร้อม

จากผลการสัมภาษณ์กลุ่มนักดนตรีศิษย์เก่าหัวหน้ากลุ่ม พบว่า ในการเริ่มการฝึกซ้อมในแต่ละโปรแกรม หัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรีจะประสานงานกับหัวหน้าวงรวมไปถึงผู้อำนวยเพลงเพื่อคัดเลือกบทเพลงในการแสดง และวัน-เวลาในการฝึกซ้อม จากนั้นจึงกำหนดจำนวนสมาชิกในแต่เครื่องดนตรี โดยหัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรีจะพิจารณาจากกลุ่มนักดนตรีศิษย์เก่าก่อน และหากมีจำนวนสมาชิกไม่เพียงพอจึงแจ้งไปที่หัวหน้าวงอีกครั้ง เพื่อบริหารจัดการแจ้งให้ศิษย์ปัจจุบันเข้ามาสมทบเพิ่มเติม จากนั้นเมื่อได้จำนวนสมาชิกที่แน่นอนแล้ว จึงแจ้งวันและเวลาในการซ้อมให้กับสมาชิกต่อไป

ทั้งนี้ก่อนการซ้อมในแต่ละครั้ง หัวหน้ากลุ่มจะมีการนัดซ้อมก่อนเวลาซ้อมจริงประมาณ 1-2 ชั่วโมง โดยเริ่มจากการวอร์มอัพประมาณ 15 นาที จากนั้นจึงฝึกซ้อมรายละเอียดในบทเพลงที่จะซ้อมรวมวงในวันนั้น ๆ โดยเน้นย้ำเรื่องการบรรเลงออกมาให้เหมือนกัน และมีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ในกลุ่มเครื่องกระทบจะแตกต่างเล็กน้อย โดยในการซ้อมครั้งแรกจะไม่มีการนัดซ้อมก่อน แต่จะสังเกตการณ์ในครั้งแรกของการซ้อมวงก่อน เพื่อให้เห็นปัญหาในการฝึกซ้อมก่อน จึงนัดซ้อมก่อนเวลาซ้อมวงจริงในครั้งต่อไป ในการซ้อมรายกลุ่มเครื่องดนตรีนั้น หากในกลุ่มเครื่องดนตรีนั้น ๆ มีสมาชิกที่เป็นศิษย์ปัจจุบันอยู่ร่วมด้วย จะจัดที่นั่งในการซ้อมโดยให้พี่ศิษย์เก่านั่งประกบข้างน้อง เพื่อแนะนำหรือแนะแนวในการบรรเลงให้น้อง เพื่อให้น้องสามารถจดจำและเรียนรู้นำไปปฏิบัติตามได้ทันที

ข้อเสนอแนะด้านการฝึกซ้อมของหัวหน้ากลุ่มเครื่องวงนนทรีออร์เคสตราวินด์สรุปได้ว่า นักดนตรีที่ดีควรมีความรับผิดชอบส่วนตัวในการเก็บรายละเอียดทั้งสัญลักษณ์ทางดนตรีต่าง ๆ ที่มีการบันทึกไว้ในบทเพลง เพื่อให้วงสามารถดำเนินการฝึกซ้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมการวางเป้าหมายและประเมินผลการฝึกซ้อมเพื่อให้วงมีการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้อย่างเหมาะสม

2.2 ด้านการฝึกซ้อมการบรรเลง

2.2.1 แนวคิดด้านการฝึกซ้อมวง

หัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรีให้แนวคิดว่าในฐานะนักดนตรี ควรทำการบ้านในการฝึกซ้อมส่วนตัวรวมถึงศึกษาตัวบทเพลง และการเก็บรายละเอียดต่าง ๆ ของโน้ตเพลงมาก่อน นอกจากนั้นหัวหน้ากลุ่มยังควรศึกษาสกอร์โน้ตเพลงก่อน เพื่อให้สามารถจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มเครื่องดนตรีตนเองในแต่ละบริบทของบทเพลงได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มเครื่องกระทบ ซึ่งหัวหน้ากลุ่มเครื่องกระทบได้ให้นิยามว่า กลุ่มเครื่องกระทบเป็นกลุ่มเครื่องที่ทำหน้าที่สนับสนุนเสียงของวง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจตัวบทเพลง เพื่อให้สามารถบรรเลงสนับสนุนวงได้อย่างเต็มที่

2.2.2 แนวคิดด้านการปรับคุณภาพเสียงในการบรรเลง

หัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรีทั้ง 3 กลุ่ม มีแนวคิดที่สอดคล้องกันว่า การปรับคุณภาพเสียงในการบรรเลงนั้น ควรมุ่งเน้นด้านการฟังซึ่งกันและกันเป็นหลัก นอกจากนั้นยังต้องฟังกลุ่มเครื่องดนตรีอื่น ๆ เพื่อให้มีความสมดุลในทุกกลุ่มเครื่องดนตรี นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกประการ คือ ผู้บรรเลงจำเป็นต้องฟังและปรับตามความต้องการของผู้อำนวยเพลงเสมอตลอดการฝึกซ้อม

2.2.3 ด้านการปรับเทคนิคการบรรเลง

หัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรีจะเป็นผู้ฝึกซ้อมให้สมาชิกมีเทคนิคที่ต้องใช้ในบทเพลงนั้น ๆ อย่างเหมาะสม ตามโน้ตเพลงนั้น ๆ ทั้งนี้เมื่ออยู่ในวงสมาชิกทุกคนจำเป็นต้องดูและฟังผู้อำนวยเพลง ในการปรับเปลี่ยนสำเนียงเพิ่มเติมเพื่อให้ตรงกับที่ผู้อำนวยเพลงต้องการ และสำหรับกลุ่มเครื่องกระทบเทคนิคการควบคุมน้ำหนักมือและการเลือกใช้ไม้เป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้สามารถสร้างเสียงที่ผู้อำนวยเพลงต้องการได้

2.2.4 ด้านการปรับเสียงในการบรรเลง

หัวหน้ากลุ่มทั้ง 3 มีแนวคิดที่สอดคล้องกัน โดยใช้การฟังเป็นหลักในการปรับเสียง โดยก่อนการซ้อมนักดนตรีมีการใช้เครื่องเทียบเสียงในการเทียบเสียงเบื้องต้นก่อน แต่เมื่อเข้ามารวมวงแล้วนักดนตรีทุกคนจำเป็นต้องใช้การฟังเป็นหลัก ในขณะบรรเลงนั้นนักดนตรีต้องมีการตื่นตัวเรื่องการปรับเสียงตลอดเวลาเพื่อที่จะหาเสียงที่ให้ใกล้เคียงกับวงที่สุด รวมถึงการปรับสีสันของเสียงและการปรับสำเนียงในการบรรเลงให้เกิดความกลมกลืนกัน อ้างอิงความเป็นธรรมชาติของเสียงและสอดคล้องกันกับระดับเสียงของเสียงประสานที่ควรเป็นให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด

2.2.5 ด้านการปรับอารมณ์ของบทเพลง

เบื้องต้นอารมณ์ของบทเพลงมักสอดคล้องกับโน้ตดนตรี ซึ่งปรากฏอยู่ในโน้ตเพลงอยู่แล้ว เช่น การตีความตามทิศทางของโน้ต โดยโน้ตไล่ระดับขึ้น อาจจะมีการเพิ่มระดับเสียงที่ดังขึ้นและโน้ตไล่ระดับลงอาจจะมีการลดระดับเสียงให้เบาลง เป็นต้น ซึ่งแล้วแต่บริบทของบทเพลงนั้น ๆ ด้วย นอกเหนือจากการศึกษาตีความอารมณ์ของบทเพลงแล้ว ยังต้องคำนึงถึงการตีความและความต้องการของผู้อำนวยเพลงอีกด้วย เพื่อที่ทั้งวงจะสามารถบรรเลงสื่อสารอารมณ์ไปในทิศทางเดียวกันได้อย่างกลมกลืน

2.3 ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไข แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

2.3.1 ด้านการวางแผนการจัดตารางการฝึกซ้อม

ปัญหาและอุปสรรคเกิดจากการจัดตารางเวลาในการฝึกซ้อมให้ตรงกันกับเวลาที่สมาชิกสามารถมาฝึกซ้อมได้ โดยมีแนวทางในการแก้ปัญหาโดยจัดเวลาการฝึกซ้อมในช่วงเวลาหลักเลิกงานประจำของสมาชิก ในวันจันทร์ - ศุกร์ หรือมีการจัดตารางการฝึกซ้อมในช่วงวันหยุด เสาร์ - อาทิตย์ เพื่อให้สมาชิกสามารถเดินทางมาฝึกซ้อมได้อย่างสะดวก

2.3.2 ด้านการประสานงานการฝึกซ้อม

หัวหน้ากลุ่มเครื่องลมทองเหลืองพบปัญหาเรื่องการให้คำตอบล่าช้าในการตอบตกลงร่วมเล่นในโปรแกรมนั้น ๆ ทำให้ส่งผลโดยตรงกับทีมบริหารวง ในการระบุสมาชิกเพิ่มเติมในแต่ละกลุ่มเครื่องมือ ซึ่งมีแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการกำหนดวันในการให้คำตอบที่แน่นอน และหัวหน้ากลุ่มเครื่องกระทบพบปัญหาด้านการประสานงานด้านการแจ้งตารางบทเพลงที่ต้องใช้ฝึกซ้อมที่ไม่ชัดเจน ซึ่งมีแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการแจ้งให้ทีมบริหารปรับแก้เรื่องการประสานงานล่วงหน้าที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2.3.3 ด้านการฝึกซ้อมวง

ปัญหามาจากสมาชิกที่ไม่ได้ฝึกซ้อมเป็นเวลานานจึงต้องใช้เวลาในการปรับตัวเข้ากับการบรรเลงร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ และการขออนุญาตลากะทันหันโดยไม่มีการแจ้งทางทีมบริหารวง ทำให้ยากต่อการฝึกซ้อมวง

ข้อเสนอแนะของกลุ่มหัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรี แนะนำให้สมาชิกในวงให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการคิดไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้จุดมุ่งหมายของการฝึกซ้อมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวง และการเปลี่ยนแปลงสมาชิกในแต่ละโปรแกรมคอนเสิร์ต ส่งผลต่อการฝึกซ้อมวง โดยควรมีสมาชิกที่สามารถมาฝึกซ้อมร่วมกันได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์และแนวทางในการบรรเลงของวงต่อไปในอนาคต รวมถึงทีมบริหารวงควรมีการจัดเตรียมสถานที่ในการฝึกซ้อมให้สำหรับการฝึกซ้อมกลุ่มย่อยทุกกลุ่มเครื่องที่ชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านการวางแผนและเตรียมความพร้อมในการฝึกซ้อม

จากการศึกษาและวิเคราะห์ในด้านการวางแผนและเตรียมความพร้อมในการฝึกซ้อม ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายได้ว่า การวางแผนที่มีประสิทธิภาพเกิดจากความร่วมมือจากผู้อำนวยเพลงและสมาชิกในวงร่วมกัน โดยได้กำหนดและจัดตารางการฝึกซ้อม โดยได้คำนึงถึงความเหมาะสมและความสะดวกของนักดนตรี พร้อมทั้งมีการประสานงานด้านการฝึกซ้อมกับสมาชิกภายในวงให้ทราบ อีกทั้งกำหนดเป้าหมายและร่วมนำเสนอแนวคิดในการแสดง โดยนำข้อเสนอแนะนำมาแก้ปัญหา เพื่อให้เป็นแนวทางในการฝึกซ้อมอย่างเป็นระบบและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วินิจ เกตุขำ และ คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2522) กล่าวว่า กระบวนการกลุ่มเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลค่อนข้างมาก สมาชิกจะเข้าร่วมกลุ่มด้วยเหตุผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และสมาชิกแต่ละคนจะได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนในกลุ่มของกระบวนการกลุ่ม จึงทำให้กระบวนการกลุ่มจึงเป็นที่รวมของประสบการณ์ของบุคคลหลายหลายๆรูปแบบที่มาพบปะสังสรรค์กันด้วยความรู้สึกพึงพอใจในความสัมพันธ์ของกันและกัน เรียกว่าการเกิดปฏิสัมพันธ์ (Interaction) การปฏิสัมพันธ์นี้จะช่วยให้ค้นพบวิธีการแก้ปัญหาที่น่าพอใจร่วมกัน

ทำให้แต่ละคนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกัน ซึ่งจะทำให้แต่ละคนได้สร้างแรงจูงใจซึ่งกันและกัน และสร้างความสัมพันธ์การมีความเอื้ออารีต่อกันอีกด้วย ซึ่งผลลัพธ์จะช่วยให้สมาชิกแต่ละคนเกิดความรู้สึกในความประสบความสำเร็จในการดำเนินงานร่วมกันและเป็นสิ่งที่จะช่วยให้การทำงานรวมกันเป็นกลุ่มให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ด้านการฝึกซ้อมการบรรเลง

จากการศึกษาและวิเคราะห์ในด้านการฝึกซ้อมบรรเลง ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายได้ว่า การฝึกซ้อมให้ได้ประสิทธิภาพ โดยมีแนวคิดในการฝึกซ้อม โดยกำหนดให้มีการวอร์มอัพ ปรับคุณภาพเสียงและการปรับเทียบเสียงพร้อมทั้งการฝึกซ้อมเทคนิค สร้างแบบฝึกหัดเพื่อฝึกทักษะสำหรับการฝึกซ้อมวง อีกทั้งวางแนวทางและวิธีการปรับอารมณ์ของบทเพลงให้เหมาะสมกับบรรเลงที่บรรเลงได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Daniel Yiau (2018) การวางแผนการซ้อมเมื่อต้องร่วมงานกับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรจะมีโครงสร้างการ การวอร์มต่าง ๆ การฝึกซ้อมเทคนิค การแยกซ้อมเป็นกลุ่ม การเทียบเสียง การรวมวง แต่ถ้าคุณจะต้องร่วมงานกับวงดนตรีอาชีพ มักจะมีเวลาซ้อมที่จำกัด จึงไม่จำเป็นต้องมีขั้นตอนในการวอร์มก็ได้ เนื่องจากนักดนตรีอาชีพสามารถแยกแยะกับปัญหาพื้นฐานได้และสามารถแก้ไขปัญหากับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ โดยเขาให้โครงสร้างแนวความคิด 3L ได้แก่ 1) เรียนรู้ (Learn) โดยให้เรียนรู้โน้ตหรือสัญลักษณ์ในบทเพลง เช่น เครื่องหมายประจำกุญแจเสียง (Key signature) หรือเครื่องหมายแปลงเสียง (Accidentals) รวมไปถึงท่อนที่จะต้องเปลี่ยนเครื่องหมายประจำกุญแจเสียง ความเข้มเสียง (Dynamics) รวมไปถึงการสร้างความคุ้นชินกับเครื่องดนตรีของตัวเองให้ ลม ลิ้น และนิ้ว เล่นออกมาสัมพันธ์และเป็นธรรมชาติมากที่สุด 2) สังเกตุ (Look) หลังจากที่ได้ศึกษาเพลงแล้วให้สังเกตว่าจุดไหนที่เป็นปัญหาในบทเพลงที่จะต้องได้รับการดูแลเพื่อที่จะต้องฝึกซ้อมแก้ไข และทำสัญลักษณ์ให้ชัดเจน แต่ให้หลีกเลี่ยงการทำสัญลักษณ์เครื่องหมายหรือทำเครื่องหมาเน้นย้ำในโน้ตเพลงมากจนเกินไป 3)ฟัง (Listen) เป็นเรื่องสำคัญที่สุดที่จะต้องรู้บทบาทหน้าที่ในการบรรเลงเพลงของเรานั้น ว่าเราอยู่ในหน้าที่ทำนองหลัก (Melody) เสียงประสาน (Harmony) หรือลักษณะจังหวะ (Rhythm) จดความรู้สึกในแต่ละท่อน สไตล์เพลงในแต่ละท่อน รวมไปถึงหน้าที่ที่จะต้องปรับน้ำเสียงให้เข้ากับคนอื่น (Blend) ปรับเสียงให้ตรงกันกับเครื่องอื่นที่ต้องเล่นโน้ตเสียงเดียวกัน (Tune Intonation) และฟังความต้องการของผู้ควบคุมวง สังเกตเหลือบมองผู้ควบคุมวง ของคุณเสมอ และคอยตอบสนองตามความต้องการที่เกี่ยวข้องกันในบทเพลง ดังนั้นสิ่งที่สำคัญสำหรับนักดนตรีเยาวชน คือ การวอร์มอัพ การเป่าเสียงยาว (Long tone) บันไดเสียง (Scale) การตัดลิ้น (Tonguing) ไม่ใช่แค่การฝึกซ้อมบทเพลงอย่างเดียว เนื่องจากบทเพลงส่วนใหญ่ที่ประพันธ์ขึ้นมานั้น ล้วนแล้วมาจากแบบฝึกหัดพื้นฐานแทบทั้งสิ้น ทั้งบันไดเสียง เสียงประสาน ขั้นคู่ และรูปแบบของจังหวะ ซึ่งถ้าหากเข้าใจในพื้นฐานของบันไดเสียงและรูปแบบของจังหวะต่างๆแล้ว จะช่วยทำให้สามารถเล่นบทเพลงและสร้างความรู้สึกทางด้านบทเพลงได้ดียิ่งขึ้น

3. ด้านปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการฝึกซ้อม

จากการศึกษาและวิเคราะห์ในด้านการฝึกซ้อมบรรเลง ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายได้ว่า การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ จากการฝึกซ้อม โดยมีการวางแผนและกำหนดแนวทางการแก้ไขไว้ล่วงหน้าในการจัดตารางการมาฝึกซ้อมและประสานงานให้กับสมาชิก เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาโดยอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกสามารถเดินทางมาฝึกซ้อมได้ครบตามจำนวนแนวเสียงที่ได้กำหนดไว้และ

เป็นการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สามารถดำเนินการฝึกซ้อมได้อย่างต่อเนื่องและเกิดประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้จนสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Broadnax (2010) ผู้ควบคุมวงต้องเผชิญกับความท้าทายหลายอย่างในการควบคุมวงดนตรีในหลายแง่มุม รวมไปถึงการบริหารวงดนตรี เช่น การจัดตารางการฝึกซ้อม การกำหนดแผนการฝึกซ้อมและบทเพลงที่ใช้ในการแสดงคอนเสิร์ต เขาได้กล่าวว่า เนื้อหาในการสอนของผู้ควบคุมวงและวิธีการวางแผนของผู้ควบคุมวงจะเป็นตัวกำหนดขอบเขตถึงผลลัพธ์ของการแสดงที่ชัดเจน Runkel & Schmuck (2016) ได้มีแนวคิดว่า กระบวนการกลุ่ม เป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยความสำคัญ ได้แก่ การพึ่งพาอาศัยไว้ใจซึ่งกันและกัน มีวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกันและการสื่อสาร ภาวะของกลุ่มจะสามารถคงอยู่ได้ต้องอาศัยมาตรฐานของกลุ่ม (Nom) เช่น การร่วมมือซึ่งกันและกัน

วิธีของการแก้ปัญหา อิทธิพลหรือการโน้มน้าวชักจูงภายในกลุ่ม ตลอดจนถึงมิตรภาพภายในกลุ่ม เป็นต้น กลุ่มสามารถใช้ความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม มาพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานภายในกลุ่มอีกด้วย ทิศนา แขมมณี และ เยาวภา เตชะคุปต์ (2522) ได้กล่าวว่า กระบวนการกลุ่มหรือกลุ่มสัมพันธ์นั้นมีความหมายที่ที่ใกล้เคียงและเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ กลุ่มสัมพันธ์จะหมายถึงเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มีผลกระทบต่อกันและกัน โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องทำงานร่วมกัน การศึกษากลุ่มสัมพันธ์ จึงเป็นการศึกษาความรู้ที่จะช่วยให้คนสามารถทำงานร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปผลการวิจัย

1. กลุ่มผู้อำนวยเพลง

ด้านการวางแผนและเตรียมความพร้อม มีการกำหนดวันและเวลาเพื่อฝึกซ้อมก่อนถึงวันแสดงจำนวน 4 ครั้ง โดยมีการจัดตารางการฝึกซ้อม คือ วันจันทร์ - ศุกร์ เวลา 17.00 - 20.00 น. หรือวันเสาร์ - อาทิตย์ เวลา 12.00-15.00 น. โดยผู้อำนวยเพลงจะคัดเลือกและกำหนดรายการบทเพลง โดยแบ่งเป็นบทเพลงเพื่อการศึกษา 60% และบทเพลงเพื่อความบันเทิง 40% ด้านการฝึกซ้อมการบรรเลง แบ่งออกเป็นช่วงวอร์มอัพ 15-20 นาที เพื่อปรับความคิดให้ฟังซึ่งกันและกัน และฝึกแบบฝึกหัด ช่วงถัดไปจะฝึกซ้อมบทเพลงที่มีความซับซ้อนจากมากไปน้อยตามลำดับ โดยให้ความสำคัญในด้านการปรับคุณภาพเสียง การปรับเทคนิคการปรับการจูนเสียง และการปรับอารมณ์ เพื่อให้นักดนตรีสื่ออารมณ์ทางดนตรีไปในทิศทางเดียวกัน ด้านปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไข คือการจัดตารางเวลาในการฝึกซ้อมให้ตรงกันของสมาชิกค่อนข้างยาก ทำให้เสียเวลาในการปรับความสมดุลของเสียง ส่วนด้านการประสานงานการฝึกซ้อมไม่พบปัญหาและอุปสรรค เนื่องจากทีมบริหารของวงนนทรีทำงานร่วมกันมานานอย่างเป็นระบบ ด้านการฝึกซ้อมวงผู้อำนวยเพลงจะจัดหาวิธีการให้นักดนตรีสามารถปรับตัวเพื่อปรับความคิดของผู้เล่นให้เกิดการฟังซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ผู้อำนวยเพลงเสนอแนะเพิ่มเติมว่าสมาชิกทุกคนของวงนนทรีเป็นอาสาสมัครจึงมีความจำเป็นต้องจัดหางบประมาณเพื่อมาสนับสนุน

2. หัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรี

ด้านการวางแผนและเตรียมความพร้อม หัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรีจะนัดซ้อมก่อนเวลาซ้อมจริง 1-2 ชั่วโมง โดยเริ่มจากการวอร์มอัพ 15 นาที จากนั้นฝึกซ้อมรายละเอียดในบทเพลง หากในกลุ่มเครื่องดนตรีนั้น ๆ มีสมาชิกที่เป็นศิษย์ปัจจุบันอยู่ร่วมด้วย จะจัดที่นั่งในการซ้อมโดยให้พี่ศิษย์เก่านั่งประกบข้างน้องแบบพี่สอนน้อง เพื่อแนะนำเรื่องการบรรเลงให้ศิษย์ปัจจุบัน ด้านการฝึกซ้อมการบรรเลง นักดนตรี

ควรฝึกซ้อมส่วนตัวมาล่วงหน้า อีกทั้งหัวหน้ากลุ่มควรศึกษาสกอร์โน้ตเพลงมาก่อน ในการบรรเลงนั้นการปรับคุณภาพเสียงเน้นการฟังซึ่งกันและกันเป็นหลัก รักษาสมดุลเสียง และผสมเสียงเข้าหากัน หัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรีจะมีการปรับเทคนิคการบรรเลงให้สมาชิกมีเทคนิคในการบรรเลงบทเพลงนั้น ๆ อย่างเหมาะสม ในการปรับเสียงหัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรีจะใช้การฟังเป็นหลัก และมีการใช้เครื่องเทียบเสียงในการเทียบเสียงเบื้องต้นก่อนซ้อม ในการปรับอารมณ์ของบทเพลงจะต้องสอดคล้องกับโน้ตดนตรี และคำนึงถึงการตีความและความต้องการของผู้อำนวยเพลงอีกด้วย ด้านปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข พบปัญหาเรื่องการให้คำตอบล่าช้าในการตอบตกลงร่วมเล่นในโปรแกรมนั้น ๆ ซึ่งแก้ไขปัญหาโดยกำหนดวันในการให้คำตอบที่แน่นอน ปัญหาการแจ้งตารางบทเพลงที่ใช้ฝึกซ้อมไม่ชัดเจน แก้ไขปัญหาโดยให้ทีมบริหารประสานงานล่วงหน้าอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ปัญหาจากสมาชิกที่ไม่ได้ฝึกซ้อมเป็นเวลานานจึงต้องใช้เวลาในการปรับตัวเข้ากับการบรรเลงร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ และการขออนุญาตลากะทันหันโดยไม่มีการแจ้งทางทีมบริหารวง ทำให้ยากต่อการฝึกซ้อมวง หัวหน้ากลุ่มเครื่องดนตรีได้เสนอแนะให้สมาชิกในวงให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน และสมาชิกฝึกซ้อมร่วมกันได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การฝึกซ้อมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวง และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ในการบรรเลงของวงต่อไป

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลจากการวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตรา วินด์ จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการในการฝึกซ้อมของวงดุริยางค์เครื่องลมอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งวงดุริยางค์เครื่องลมในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาระดับอุดมศึกษา และระดับมืออาชีพ โดยผลการวิจัยชี้ถึงประเด็นการมุ่งเน้นกระบวนการการทำงานเป็นทีม ด้านการวางแผนการจัดตารางเวลาการฝึกซ้อมให้สอดคล้องตามบริบทของนักดนตรี เตรียมความพร้อมในการฝึกซ้อมโดยมีแนวทางการคัดเลือกบทเพลง รวมถึงสร้างแบบฝึกหัดที่จะนำมาใช้ในบทเพลงให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความสามารถของนักดนตรี ด้านการฝึกซ้อมการบรรเลง ผู้อำนวยเพลงสามารถปลูกฝังแนวคิดในการบรรเลงให้มีทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับด้านการฝึกซ้อมกลุ่มย่อยที่ใช้วิธีให้นักดนตรีที่มีประสบการณ์มากกว่าฝึกซ้อมร่วมกับนักดนตรีที่มีประสบการณ์น้อยกว่า ใช้กระบวนการแบบพี่สอนน้อง เพื่อช่วยในการสอนวิธีการบรรเลงกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ ไปสู่กระบวนการฝึกซ้อมรวมวงที่มีประสิทธิภาพ ด้านปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการฝึกซ้อม เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ของการฝึกซ้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

จากการศึกษาและวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการการฝึกซ้อมของวงนนทรี ออร์เคสตราวินด์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

1. สามารถนำวิธีการและกระบวนการศึกษาของงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการฝึกซ้อมดนตรีของวงดนตรีที่มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน

2. สามารถนำวิธีการศึกษาของงานวิจัยหรือแนวทางทางศึกษากระบวนการการฝึกซ้อม ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาในด้านอื่น ๆ หรือนำองค์ความรู้จากวิจัยเล่มนี้ไปใช้ในการอ้างอิงงานวิจัยที่คล้ายคลึงกัน

เอกสารอ้างอิง

ทิศนา แขมมณี และ เยาวภา เตชะคุปต์. (2522). *กลุ่มสัมพันธ์และทฤษฎีแนวปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: บูรพาศิลป์การพิมพ์.

วินิจ เกตุขำ และ คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2522). *กระบวนการกลุ่ม.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Runkel, P. J. and Schmuck, R. A. (2016). *Group process, in Encyclopedia of Educational Research (5th ed.).* Florence, MA: Free press.

Yiau, D. (2018). *Rehearsal Planning and Tips.* จาก https://thebandpost.com/2018/04/rehearsal-planning-and-tips/

Whitwell, D. (2010). *A Concise History of the Wind Band.* Whitwell Publishing.

พหุวัฒนธรรมทางศาสนา: ความเป็นผี-พราหมณ์-พุทธ ที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน[1]

ธนพล สกลสุนทรเทพา สุดายงค์[2] *
นักศึกษาปริญาโท
สาขาการสอนภาษาและวรรณกรรมไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
65010184009@msu.ac.th

ณัฐกฤตา นามมนตรี[3]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
สาขาการสอนภาษาและวรรณกรรมไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
n.nutkritta@gmail.com

รับบทความ: 13 สิงหาคม 2567
แก้ไขบทความ: 1 ตุลาคม 2567
ตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพหุวัฒนธรรมทางศาสนาที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 21 เล่ม โดยศึกษาเฉพาะเนื้อหาที่เป็นบทร้อยกรอง ด้วยกรอบแนวคิดพหุวัฒนธรรมทางศาสนา ผลการศึกษาพบสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องผี (ความเชื่อดั้งเดิม) ความเป็นศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และความเป็นพระพุทธศาสนา โดยความเชื่อเรื่องผี (ความเชื่อดั้งเดิม) ประกอบไปด้วย ภูต ผี ปีศาจ ความเชื่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติทั้งดีและร้าย มิ่ง-ขวัญ และเครื่องรางของขลัง ความเป็นศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ประกอบด้วย พระผู้เป็นเจ้าและเทพ สาวก หลักคำสอนและความเชื่อ พิธีกรรมในศาสนาพราหมณ์ ส่วนความเป็นพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย ศาสดา พระสาวก หลักธรรมคำสอนและความเชื่อ ศาสนพิธี ศาสนสถาน และศาสนวัตถุ

คำสำคัญ: พหุวัฒนธรรมทางศาสนา, ผี, พราหมณ์, พุทธ, หนังสือเรียนรายภาษาไทยพื้นฐาน

---

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในงานวิจัยเรื่องวรรณกรรมคำสอนอีสานและวรรณกรรมคำสอนในหนังสือเรียน ภาษาไทย: ความสัมพันธ์และกลวิธีทางวรรณศิลป์ หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการสอนภาษาและวรรณกรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[2] ผู้แต่งหลัก (First Author)

[3] ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

Multicultural of Religious: Animism-Brahmanism-Buddhism in Thai Textbooks

Thanapolne Sakolsundaradeba Sudayongk
Student
Master of M.Ed. (Thai Language and Literary Works Teaching)
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Mahasarakham University
65010184009@msu.ac.th

Nutthakritta Nammontree
Assistant Professor, Ph.D., Lecturer
Thai Language and Literary Works Teaching
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Mahasarakham University
n.nutkritta@gmail.com

Received: August 13, 2024
Revised: October 1, 2024
Accepted: October 30, 2024

Abstract

This article aims to study the Multicultural of Religious that appears in Thai textbooks. The scope of this study is from the basic Thai textbooks, Grade 1 - Grade 12, 21 volumes, studies on poetry contents by using the multicultural of religious frameworks. The study found that Animism (the traditional beliefs) Brahmanism and Buddhism. Animism (the traditional beliefs) in Thai language textbooks involves ghosts, demons, sacred powers both good and bad of the nature, Ming-Kwan, and talismans. As for Brahmanism includes gods, deities, disciples, doctrines, beliefs and ceremonies. For Buddhism in Thai language textbooks consists of the prophet, disciples, Dhamma principles and beliefs, religious ceremonies, places and objects.

Keywords: Multicultural of Religious, Animism, Brahmanism, Buddhism, Thai Textbooks.

บทนำ

ความเชื่อเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่คู่กับโลกของเรามาอย่างยาวนาน ทุกชนชาติล้วนมีความเชื่อหรือศาสนาเป็นของตนเอง กลุ่มชนในประเทศไทยก็นับว่าเป็นอีกหนึ่งชนชาติที่มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติ ด้วยความหลากหลายของชาติพันธุ์ เชื้อชาติ จึงก่อให้เกิดความหลากหลายทางศาสนาและความเชื่อ ดังที่ วิโรจ นาคชาตรี (2550) กล่าวว่า ชนชาติไทย แต่โบราณนับถือผีสาง เทวดา ไสยศาสตร์ เรียกว่า ลัทธิถือผีสางเทวดา หรือวิญญาณนิยม ซึ่งเสฐียรโกเศศ ได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ การนับถือผีที่เป็นเทวดาอารักษ์ การนับถือผีปู่ ย่า ตา ยาย และผีบ้านผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษ การนับถือผีวีรบุรุษ และการนับถือผีร้าย โดยความเชื่อนี้ฝังรากลึกและแฝงอยู่ในจิตใจของคนไทยมาโดยตลอด แม้ว่าคนไทยจะได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนา ความเชื่อนี้ก็ยังปะปนกันอยู่ เรียกได้ว่า “ผี พราหมณ์ พุทธ อยู่ในสายเลือด” การนับถือผี ศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนาทั้ง 3 นั้น มีลักษณะซ้อนกันอยู่ เป็นรูปเจดีย์ คือ นับถือผีสางเทวดาเป็นพื้นฐาน ถัดขึ้นไปนับถือไสยศาสตร์ ซึ่งมีอยู่ในศาสนาพราหมณ์ และนับถือพระพุทธศาสนาเป็นเสมือนยอดเจดีย์ ความเชื่อทั้ง 3 คตินี้นับถือคละเคล้าปะปนกันไป จะนับถืออย่างไหนมากหรือน้อยกว่ากันก็สุดแล้วแต่ชาติชั้นและการศึกษาของคนในหมู่นั้น ซึ่งไม่เท่ากัน ใครจะถือหนักไปทางไหน ถ้าไม่เป็นสิ่งที่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนก็ย่อมทำได้ตามศรัทธาของตน

ความหลากหลายทางศาสนา หรือพหุวัฒนธรรมทางศาสนา โดย ลำพอง กลมกูล (2561) ได้ให้ความเห็นว่า คือ ความหลากหลายของเชื้อชาติทำให้เกิดการนับถือปฏิบัติในวิถีที่แตกต่าง ซึ่งความหลากหลายทางศาสนายังถูกถ่ายทอดและเกี่ยวเนื่องไปยังสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเป็นจำนวนมากรวมไปถึงแบบเรียนอีกด้วย ดังที่ ฐิติมดี อาพัทธนานนท์ (2556) กล่าวว่า เมื่อพิจารณาเนื้อหาเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่แบบเรียนระดับประถมศึกษานำเสนอ พบว่า “ความหลากหลายทางศาสนา” เป็นสิ่งที่ถูกนำเสนอมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อย้อนกลับไปดูแบบเรียนในหลักสูตร พ.ศ. 2520 พบว่าแบบเรียนได้มีการพูดถึงศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาพราหมณ์ฮินดู และศาสนาซิกข์ เช่นเดียวกับแบบเรียนในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และแบบเรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เนื้อหาส่วนใหญ่ที่นำเสนอ คือ ประวัติของศาสนา ประวัติศาสดา คัมภีร์และหลักปฏิบัติของศาสนา มีการกล่าวถึงจุดร่วมของศาสนาต่าง ๆ ว่าล้วนสอนให้คนเป็นคนดี นอกจากจะมีการสอดแทรกไว้ในแบบเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแล้ว ยังมีการสอดแทรกผ่านตัวบทเนื้อหา และตัวละครในหนังสือเรียนภาษาไทยอีกด้วย

หนังสือเรียนภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- มัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นหนังสือเรียนที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จัดทำขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษา งานเขียนที่หลากหลายเพื่อสังเกตและเข้าใจลักษณะของภาษาไทย ฝึกกระบวนการคิดในมิติต่าง ๆ ปลูกฝังวัฒนธรรมทางภาษา ความเป็นชาติ ความเป็นคนดีของสังคมไทยและสังคมโลก รวมทั้งสามารถนำความรู้ ความคิด ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ตลอดจนพัฒนาตนเอง ตามค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) สอดคล้องกับ ปริยาภัทร เพ็ชรจรูญ (2564) ที่กล่าวว่า วรรณกรรมแบบเรียนภาษาไทยมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างมากที่จะเป็นเข็มทิศช่วยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียน สร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามผ่านตัวละคร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมพฤติกรรมและเตรียมความพร้อมการปรับตัวของผู้เรียน การใช้ชีวิต

ร่วมกับผู้อื่นผู้เรียนจะค่อย ๆ เรียนรู้ถึงแบบอย่างและบรรทัดฐานของสังคม สะท้อนออกมาในรูปแบบการกระทำจนกระทั่งยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ นอกจากนี้ยังปรากฏการนำขนบธรรมเนียม ประเพณี อันดีงาม ความคิดความเชื่อ หลักธรรมคำสอนของแต่ละศาสนา โดยมีการสอดแทรกวรรณกรรมคำสอนและวรรณกรรมทางศาสนาไว้ด้วย ดังที่ สันติ เล็กสกุล (2562) ได้ศึกษา "แบบของ "คนดี" ในหนังสือเรียนภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษา" ผลการศึกษาพบว่าภาครัฐได้ใช้แบบเรียนในการปลูกฝังความคิดเรื่องการเป็นคนดีให้แก่เยาวชน โดยคุณลักษณะของคนดีคือตนที่ดำเนินชีวิตและมีความคิดอย่างมีเหตุมีผล ต้นแบบคนดีนำเสนอผ่านตัวละครเยาวชนที่ปรากฏในสถานการณ์ต่าง ๆ จากตัวอย่างงานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแบบเรียนรายวิชาภาษาไทยไม่เพียงแต่ให้ความรู้ด้านภาษาไทย หากยังมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังความคิดและสะท้อนวิถีชีวิตของสังคมไทยให้แก่เยาวชน

จะเห็นได้ว่า วรรณกรรมแบบเรียนหรือหนังสือเรียนภาษาไทย มีบทบาทหน้าที่มากกว่าการเป็นสื่อการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีหน้าที่ในการสืบทอด และส่งต่ออุดมการณ์ทางศาสนาที่มีมาในสังคมไทย ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษา พหุวัฒนธรรมทางศาสนา: ความเป็นผี-พราหมณ์-พุทธที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน โดยมีขอบเขตในการศึกษาจากหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 21 เล่ม ได้แก่ หนังสือภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 6 เล่ม หนังสือวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 6 เล่ม หนังสือวรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 6 เล่ม และหนังสือวิวิธภาษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 3 เล่ม โดยศึกษาเฉพาะเนื้อหาที่เป็นบทร้อยกรอง โดยใช้กรอบแนวคิดพหุวัฒนธรรมทางศาสนาซึ่งปรากฏลักษณะเฉพาะและจุดร่วมของศาสนาต่าง ๆ จากการศึกษาปรากฏผลดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความเชื่อเรื่องผี (ความเชื่อดั้งเดิม) ในหนังสือเรียนภาษาไทย

ความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่เก่าที่สุด โดยถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกล้วนแต่มีวิญญาณสิงสถิตอยู่ ตลอดทั้งพลังศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติต่างๆ ทั้งดี และร้าย พบว่ามีการนำมาสอดแทรกผสมผสานกับศาสนาอื่น ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) ภูต ผี ปีศาจ ความเชื่ออำนาจในธรรมชาติทั้งดีและร้าย

ความเชื่อเรื่องภูต ผี ปีศาจ เป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่อดีต และปรากฏในสังคมมาตลอดโดยการผสมผสานกับศาสนาอื่นอย่างลงตัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

*ขอเดชะ**พระไพร**ข้าไหว้กราบ* *ช่วยกำราบเสือสิงห์มหิงสา*
*ทั้ง**ปู่เจ้าเขาเขิน**ขอเชิญพา* *ไปถึงย่าอย่าหลงเที่ยววงวน*

(วรรณคดีลำนำ ป.6, 2563: 67)

*ฝ่าย**พวกพราย**กายสิทธิ์ฤทธิรุทธ* *เหมือนลมวุดวู่หนึ่งถึงไหนไหน*
ไปเข้าฝันวันทองถึงห้องใน *เหมือนจะให้เห็นลูกคิดผูกพัน*

(วรรณคดีลำนำ ป.6, 2563: 59)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นความเชื่อเรื่องภูตผี ที่ให้ความความช่วยเหลือ และปกป้องคุ้มครองมนุษย์ อีกทั้งยังมีผีที่ถูกเลี้ยงไว้เพื่อใช้งาน นอกจากนี้ยังปรากฏผีที่ให้โทษแก่ผู้ที่กระทำผิดศีลธรรมขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี เช่น

__ผีน้ำ__ซ้ำไตใบเสา *เจ้ากรรมซ้ำเอา*
สำเภาระยำคว่ำไป

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 86)

__ผีป่ามากระทำ__ *มรณกรรมชาวบุรี*
ป่าเข้าธานี *ก็ไม่มีที่อาศัย*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 82)

หรือว่า__ผีเรือน__เป็นเพื่อนร้อน *แกล้งหลอกหลอนเล่นเป็นไฉน*

(วรรณคดีลำนำ ป.5, 2563: 9)

จากข้อความข้างต้นมีการนำเสนอผีผู้ดูแลรักษา เช่น ผีน้ำ ซึ่งเป็นบริวารของผีเสื้อน้ำ กล่าวคือเป็นผู้ดูแลแหล่งน้ำต่าง ๆ ส่วนผีป่า เป็นบริวารของเจ้าป่าเจ้าเขา โดยจากเรื่องกาพย์พระไชยสุริยา ชาวเมืองสาวะถี ถูกผีน้ำ ผีป่ามากระทำให้เกิดภัยพิบัติเหนือธรรมชาติจนเมืองล่ม เนื่องจากชาวเมืองขาดศีลธรรม อีกทั้งยังปรากฏผีเรือนซึ่งเป็นผีที่มีหน้าที่คุ้มครองรักษา หากแต่จะลงโทษก็ต่อเมื่อคนในบ้านกระทำผิด นอกจากนี้ยังปรากฏผีร้ายที่มุ่งร้ายเพียงอย่างอย่างเดียว ดังตัวอย่าง

ถึงเมืองล่มจมสมุทรมนุษย์ม้วย *ประกอบด้วย__ยักขินี__พวก__ผีดิบ__*
เห็นมนุษย์สุดอยากปากยิบยิบ *เสียงซุบซิบเสแสร้งจำแลงกาย*

(วรรณคดีลำนำ ป.4, 2561: 28)

จากตัวอย่างข้างต้นกวีกล่าวถึงผีร้ายโดยใช้คำว่า *ยักขินี* กับคำว่า *ผีดิบ* เนื่องจากกวีต้องการกล่าวถึงเมืองของท้าวปักกาที่ล่มสลายไป เนื่องจากชาวเมืองไม่ประพฤติในศีลธรรมอันดีงาม และได้กลายเป็นภูต ผี ปีศาจ ผีดิบ และเหล่ายักษ์ คอยลวงผู้คนที่สัญจรผ่านมาไปกิน

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ภูต ผี ปีศาจ ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย เป็นผีที่มีทั้งคุณและโทษ โดยประกอบด้วย ผีเสื้อน้ำ ผีเสื้อเมือง เจ้าป่าเจ้าเขา ผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือน ผีบริวาร อีกทั้งยังมีผีที่ให้โทษ ซึ่งเป็นผีที่เกิดจากการที่คนชั่วเมื่อตายไปก็จะมีจิตที่ร้าย มุ่งทำร้ายแก่ผู้อื่นเพียงอย่างเดียว

2) มิ่ง-ขวัญ

ขวัญเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนและอยู่อย่างใกล้ชิดกับตัวบุคคลมากที่สุด ด้วยว่าเป็นสิ่งที่อยู่กับส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หรือเรียกว่า มิ่ง ซึ่งความเชื่อเรื่องขวัญปรากฏในสังคมไทยอย่างแพร่หลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แล้วเกล้าจุกไถ้ที่ใส่ของ *ให้แหวนทองทุกสิ่งทำ__มิ่งขวัญ__*
แล้วกอดลูกผูกใจจะไกลกัน *สะอื้นอื้นออกปากฝากเทวา*

(วรรณคดีลำนำ ป.6, 2563: 67)

อยู่เป่าปี่ตีเกราะเสนาะครัน *แล้ว__รับขวัญ__ลูกน้อยกลอยฤทัย*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.3, 2563: 61)

จากข้อความข้างต้น มีการกล่าวถึงมิ่งขวัญ ที่อยู่ในตัวบุคคลและวัตถุสิ่งของ อีกทั้งยังมีการกล่าวถึงพิธีกรรมที่สอดคล้องกับการเรียกขวัญกลับสู่มิ่ง เช่น

ไปเพ็ดทูลเสียให้ทูลกระหม่อมแจ้ง *น้องจะแต่ง__บายศรี__ไว้__เชิญขวัญ__*
ไม่พักวอนดอกจะนอนอยู่ด้วยกัน *ไม่เช่นนั้นฉันไม่เลยจะเคยตัว*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.6, 2562: 33)

จากตัวอย่างข้างต้นกวีกล่าวถึงพิธีกรรมเรียกขวัญ หรือบายศรีสู่ขวัญ โดย พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้อธิบายว่า เป็นเครื่องเชิญขวัญ หรือรับขวัญ ทำด้วยใบตอง มีลักษณะคล้าย กระทงเป็นชั้น ๆ มีขนาดใหญ่และเล็กสอบขึ้นไปตามลำดับมี 3, 5, 7 และ 9 ชั้น มีเสาปักตรงกลางเป็นแกน มีเครื่องสังเวยอยู่ในบายศรี และมีไข่ขวัญเสียบอยู่บนยอดของ

3) เครื่องรางของขลัง

เครื่องรางของขลังนับว่าเป็นอีกหนึ่งวัตถุที่ใช้ในการยึดเหนี่ยวจิตใจ อันเกิดจากความเชื่อเรื่องผี ผสมผสานกับศาสนาพุทธและพราหมณ์จนกลายเป็นความเชื่อพิเศษขึ้น โดยเชื่อว่าสิ่งของเหล่านี้มี พลานุภาพสามารถดลบันดาลให้ได้ดังประสงค์ นับว่ามีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องผีโดยส่งต่อมาจนถึง ปัจจุบันผ่านวรรณกรรมแบบเรียนอันจะเห็นได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

ครานั้นวันทองผ่องโสภา *เห็นลูกยากัดฟันมันไส้*
*ถือ**ดาบฟ้าฟื้น**ยืนแกว่งไกว* *ตกใจกลัวว่าจะฆ่าฟัน*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.6, 2562: 27)

คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (2551) กล่าวว่า ดาบฟ้าฟื้น เป็นอาวุธวิเศษ มีส่วนผสมเป็นเหล็กจากเหมือง 2 แห่งที่ใช้เพื่อสร้างพระราชกกุธภัณฑ์และเหล็กจากยอดปราสาท ของพระมหาราชวัง ขุนแผน เรียกดาบนี้ว่าดาบฟ้าฟื้น เพราะมีความหมายว่า ฟ้าร้องก่อนฝนมา เป็นชื่อหนึ่ง ของอาวุธในบรรดาพระราชกกุธภัณฑ์ที่ถวายในพระราชพิธีครองราชย์ของขุนบรม พระมหากษัตริย์ ผู้ยิ่งใหญ่ในตำนานไทย-ลาว ซึ่งเป็นทายาทของผีแถน นอกจากนี้ ขุนแผนยังได้ปลุกเสกวัตถุเวทมนตร์ ต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก เช่น

*สี**ขี้ผึ้ง**สีปากกิน**หมากเวทย์* *ซึ่งวิเศษสารพัดแก้ขัดสน*
น้ำมันพราย*น้ำมันจันทร์**สรรเสกปน* *เคยคุ้นขัดบังตนแต่ไรมา*
*แล้วทำ**ผงอิทธิเจ**เข้าเจิมพักตร์* *คนเห็นทักรักทุกหน้า*
*เสก**กระแจะจวงจันทร์น้ำมัน**ทา* *เสร็จแล้วก็พาวันทองไป*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.6, 2562: 35)

จากข้อความข้างต้นกวีกล่าวถึงเครื่องรางของขลังมากมายที่ถูกขุนแผนปลุกเสกขึ้นมาเพื่อใช้ ในทางอำนาจวาสนา และเมตตามหานิยม ได้แก่ *สีผึ้ง หมากเวทย์ น้ำมันพราย น้ำมันจันทน์ กระแจะจันทร์* ซึ่งมีเค้าโครงมาจากความเชื่อเรื่องผี และ พราหมณ์ ตลอดจน *ผงอิทธิเจ* ที่มาจากตำรา การเรียนภาษาบาลีในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระพันวสาเมตตาในตัวของวันทองก่อนจะไปตัดสินคดี ความที่ขุนช้างได้ถวายฎีกาไป

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าเครื่องรางของขลังมีความเป็นพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาอย่าง ไทยเข้ามาร่วมในด้านคุณประโยชน์และวิธีการทำ แต่เมื่อมองถึงวิธีคิดนั้นกลับเกี่ยวข้องกับอำนาจ ทางจิตใจ ที่เกี่ยวข้องกับตัวขวัญในความเชื่อเรื่องผี ที่เชื่อว่าวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ล้วนมีขวัญเป็นของ ๆ ตน เมื่อวัตถุเหล่านั้นมีขวัญเข้าไปอยู่จึงทำให้ตัววัตถุสิ่งของเกิดความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมา

จากการศึกษาความเชื่อเรื่องผี (ความเชื่อดั้งเดิม) ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย พบรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ภูต ผี ปีศาจ ความเชื่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติทั้งดีและร้าย ปรากฏ ความเชื่อต่าง ๆ ที่มีต่อผี คือ การเป็นผีที่มีหน้าที่ ดูแล ปกป้อง คุ้มครอง รักษา เช่น เจ้าป่าเจ้าเขา มเหศักดิ์ หลักเมือง ผีเสื้อน้ำ ผีเสื้อเมือง ผีบรรพบุรุษ เมื่อมีผู้ที่ประพฤติตนไม่ถูกต้องตามครรลอง ขนบธรรมเนียม ผีเหล่านี้ก็จะมากระทำให้เกิดความวิบัติฉิบหายแก่บ้านเมือง หรือตัวผู้กระทำผิด ในส่วนของผีร้ายเชื่อว่า

เป็นผีที่ให้แต่โทษเพียงฝ่ายเดียว เช่น ผีห่า ผีปอบ ผีกระสือ และยังมีผีที่ถูกปลุกเสกขึ้นเพื่อไว้สำหรับใช้งาน เช่น ผีพราย กุมารทอง 2) มิ่ง-ขวัญ ปรากฏเป็นความเชื่อที่ว่า มิ่ง คือ ร่างกาย สิ่งที่จับต้องได้ หรือรูปธรรม เช่น ต้นไม้ ภูเขา ไร่นา บ้านเรือน หม้อข้าว เตาไฟ เป็นต้น ส่วนขวัญ เปรียบเสมือนดวงวิญญาณที่สิงสถิตอยู่ตามร่างกายหรือสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เป็นนามธรรม โดยขวัญจะสิงอยู่ในมิ่ง จึงนิยมเรียกคู่กันว่า “มิ่งขวัญ” เมื่อเกิดสิ่งไม่ดีขึ้น หรือมีความผิดปกติ จึงเชื่อว่าขวัญได้หลุดออกจากมิ่ง ต้องทำการเรียกขวัญหรือเชิญขวัญให้กลับสู่มิ่ง ด้วยการบายศรีสู่ขวัญ ซ้อนขวัญ และ 3) เครื่องรางของขลัง ปรากฏเป็นวัตถุที่มีอาคม ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ก็เกิดจากพื้นฐานความเชื่อเรื่องขวัญที่มาสิงสถิตให้ผู้ที่พกพาวัตถุหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น ทำให้เกิดขวัญกำลังใจขึ้น ไม่ให้เกิดเภทภัยและสิ่งไม่ดีต่าง ๆ

ความเป็นศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในหนังสือเรียนภาษาไทย

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู นับว่าเป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่มีมาอย่างยาวนาน และมีความสำคัญอย่างยิ่งในประเทศไทยทั้งต่อการสร้างสถาปัตยกรรม จิตรกรรม การเมืองการปกครอง และวรรณกรรม จนส่งผลมายังแบบเรียน ประกอบไปด้วยการนำชื่อพระผู้เป็นเจ้า นักบวช หรือพิธีกรรมมาสอดแทรกผสมผสานร่วมกับความเชื่อต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) พระผู้เป็นเจ้าและเทพในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

พระผู้เป็นเจ้าและเทพเจ้านับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในศาสนาพบว่ามีการนำพระนามของพระผู้เป็นเจ้ามากล่าวในฐานะต่าง ๆ ทั้งในด้านการเป็นตัวละคร ความเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นตัวแทนความชอบธรรม อำนาจ และบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์หรือเป็นตัวแทนศาสนา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

*ครั้นถึงจึ่งประณตบทบงสุ์ ทูลองค์**พระอิศวร**เรืองศรี*
ว่าพระองค์เป็นหลักธาตรี ย่อมเมตตาปรานีทั่วพักตร์

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.2, 2554: 64)

*ตรัสแล้วจึ่งมีบัญชา ดูรา**พระนารายณ์**เรืองศรี*
*ตัว**เจ้าผู้มีฤทธี** เป็น**ที่พึ่งแก่หมู่เทวัญ***

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.2, 2554: 67)

***พันเนตรภูวนาถ**ตั้ง ตาระวัง ใดฮา*
***พักตร์สี่แปดโสต**ฟัง อื่นอื้อ*
***กฤษณนิทรเลอหลัง** **นาค**หลับ ฤๅพ่อ*
*สองพิโยคคร่ำรื้อ **เทพท้าว**ทำเมิน*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.4, 2564: 100)

จากข้อความข้างต้นกวีมีการกล่าวถึงพระนามของพระผู้เป็นเจ้าในศาสนาพราหณ์-ฮินดูโดยตรง คือ *พระอิศวร พระนารายณ์* หรือแม้แต่นามแฝงที่เป็นร่างอวตารต่าง ๆ เช่น *พระกฤษณะ* อีกทั้งยังมีการใช้นามนัย ในการใช้แทนนามของพระผู้เป็นเจ้า เช่น *พันเนตรภูวนาถ* โดยหมายถึง พระผู้มีพันตาหรือท้าวสหัสนัย หรือพระอินทร์ *พักตร์สี่แปดโสต* หมายถึง ผู้ที่มีสี่หน้าแปดหู หรือพระพรหม *นิทรเลอหลังนาค* หมายถึง ผู้ที่นอนหลับอยู่หลังนาค นั้นคือ พระนารายณ์ผู้บรรทมอยู่เหนือพญาอนันตนาคราช ณ เกษียรสมุทร หรือที่นิยมเรียกกันว่า นารายณ์บรรทมสินธุ์ นอกจากนี้ยังปรากฏพระนามของพระชายาของเหล่าพระผู้เป็นเจ้า และเทวีทั้งหลายไว้เป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

*ถึงโฉม**องค์อัครลักษมี*** ***พระสุรัสวดี**เสน่หา*
สิ้นทั้งไตรภพจบโลกา *จะเอามาเปรียบไม่เทียบทัน*
(วรรณคดีวิจักษ์ ม.2, 2554: 67)

*ฝาก**อุมา**สมรแม่แล้* ***ลักษมี** เล่านา*
ทราบสวยมภูวจักรี *เกลือกใกล้*
(วรรณคดีวิจักษ์ ม.4, 2564: 99)

จากข้อความข้างต้นกวีมีการกล่าวอ้างถึงพระนามและความงามของเหล่าเทวีต่าง ๆ คือ *พระแม่อุมา* พระชายาของพระศิวะหรือพระอิศวร *พระแม่ลักษมี* พระชายาของพระนารายณ์หรือพระวิษณุ และ *พระแม่สุรัสวดี* พระชายาของพระพรหม นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงเหล่าเทพต่าง ๆ ไว้เป็นจำนวนมาก ที่เป็นสิ่งเคารพ รักษาดูแลโลกและเหล่ามนุษย์ โดยจะยกตัวอย่างมาพอสังเขปดังนี้

*ตามตำรับไสยศาสตร์ประกาศไว้ ว่าในหมู่**เทพไททุกทิศา***
ผู้ชำนาญหัตถกรรมศิลปา *สุดจะหาเทียม**พระวิศวกรรม***
(วรรณคดีวิจักษ์ ม.2, 2554: 34)

พ่อแม่แลครูบา ***เทวดาในราศี***
(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 81)

จากข้อความข้างต้นกวีมีการกล่าวถึงเทพ เทวดาต่าง ๆ อันได้แก่คำว่า *พระวิศวกรรม เทพไททุกทิศา เทวดาในราศี* โดยพระวิศวกรรมเป็นเทพแห่งการช่าง ผู้เนรมิตสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ *เทพไททุกทิศา* เป็นการกล่าวอ้างถึงเหล่าบรรดาเทพทั้งหลายที่ล้วนสถิตอยู่ในทิศต่าง ๆ ทุกตนทุกที่ คำว่า *เทวดาในราศี* เป็นการกล่าวถึงเทพประจำลัคนาราศีเกิด ในบทประณามพจน์ หรือบทไหว้ครู โดยเทพที่ประจำแต่ละลัคนาราศี เป็นผู้ปกป้อง คุ้มครอง รักษาผู้ที่เกิดในแต่ละวัน ประกอบไปด้วยเทพทั้ง 9 พระองค์ หรือเรียกว่า เทพนพเคราะห์

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าความเชื่อเรื่องพระผู้เป็นเจ้า เทวีและเทพต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ประกอบไปด้วย การเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือสูงสุด พระชายาที่อ้างถึงในเรื่องความงดงาม เทพบริวารต่าง ๆ เป็นผู้บริบาลเหล่ามนุษย์ให้สงบสุขร่มเย็น

2) นักพรต โยคีในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ศาสนาทุกศาสนาล้วนต้องมีนักบวช เป็นสาวกหรือผู้สืบทอดในการทำพิธีกรรม จากการศึกษาพบว่ามีการนำเอานักบวชของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มาใช้ในการประพันธ์เพื่อสร้างภาพและบรรยากาศต่าง ๆ ใช้เพื่อเป็นตัวละคร และเป็นตัวแทนของศาสนา ดังตัวอย่างต่อนี้

*ความดีใจไหว้ว่า**พระดาบส*** *ช่างสร้าง**พรต**งดงามทรามสงสาร*
จะเปลื้องปลดอดนมเป็นสมภาร *เจียวหรือฉานโมทนาสถาวร*
***มุนีน้อย**ค่อยนั่งจะสั่งแม่* *แต่แลแลแล้วก็ขืนสะอื้นอ้อน*
จะออกคำอำลาให้อารมณ์ *สะท้อนถอนฤทัยมิใคร่ลา*
(วรรณคดีลำนำ ป.4, 2561: 17)

ไม่นุ่งห่มสมเพชเหมือนเปรตเปล่า *เป็นคนเจ้าเล่ห์สุดแสนมุสา*
*ทำเป็นที**ชีเปลือย**เฉื่อยเฉื่อยช้า* *ไม่กินปลากินข้าวกินเต้าแตง*
(วรรณคดีลำนำ ป.4, 2561: 31)

จากข้อความข้างต้นกวีใช้คำว่า *พระดาบส พรต มุนี ชีเปลือย* แทนนักบวช ผู้ยึดถือปฏิบัติตามหลักศาสนาพราหมณ์ อีกทั้งยังมีการกล่าวถึงนักบวชในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่เป็นพราหมณาจารย์ และปุโรหิต ดังตัวอย่าง

ขึ้นเกยกิริณีที่ประทับ *ผันพักตร์สู่พายัพทิศา*
พร้อมหมู่อำมาตย์มาตยา ***โหราธิบดีชีพราหมณ์***
พอได้ศุภฤกษ์ก็ลั่นฆ้อง *ประโคมคึกกึกก้องท้องสนาม*
ประโรหิต*ฟันไม้ข่มนาม* *ทำตามตำราพิชัยยุทธ์*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.4, 2564: 50)

จากข้อความข้างต้นปรากฏนักบวชทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คอยประกอบพิธีกรรมทางศาสนา นั้นคือ โหราธิบดี ชีพราหมณ์ ปุโรหิต หรือประโรหิต คอยทำนายดวงชะตา ฤกษ์งามยามดีและเป็นสื่อกลางระหว่างเทพกับมนุษย์

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า นักพรต โยคีในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยเป็นผู้ยึดถือตามหลักศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ทำหน้าที่เป็นราชครู อาจารย์ผู้ให้ความรู้แก่ราชบุตรกุลธิดา เป็นผู้คอยให้คำทำนาย ดวงชะตา ฤกษ์งามยามดี และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

3) หลักคำสอนและความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

จากการศึกษาพบว่ามีการนำเอาความเชื่อและคำสอนมาสอดแทรกลงในแบบเรียน ทั้งในรูปแบบการนำชื่อของคัมภีร์ทางศาสนา และตัวบทคำสอนมาประกอบในตัวบทเรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ชีเปลือยฟังนั่งขัดสมาธิพับ *แสนสับปลับปลิ้นปลอกบอกนิสัย*
เราตัดขาดปรารถนาไม่อาลัย *ด้วยเห็นภัย****วิปริตอนิจจัง***
อันร่างกายหมายเหมือนหนึ่งโรค *แสนโสโครก****คืออายุกเป็นทุกข์ยัง***
*เครื่องสำหรับยับยุบ****อสุภัง*** ***จะปิดบังเวทนาไว้ว่าไร***
*เรา****ถือศิลจินตนาศิวาโมกข์*** *สละโลก****รูปนามตามวิสัย***
*บังเกิดเป็น****เบญจขันธ์****มาฉันใด* *ก็ทิ้งไว้เช่นนั้นจึงฉันนี้*

(วรรณคดีลำนำ ป.4, 2561: 32-33)

*เราแจ้ง****คัมภีร์ฉัน-*** ***ทศาสตร****อันบุราณปาง*
ก่อนกล่าวไว้เป็นทาง ***นิพพานสุศิวาไลย***

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.5, 2564: 105)

เสียทีที่มีฤทธิไกร *มาหลับใหลด้วย****เวทวิทยา***

(วรรณคดีลำนำ ป.6, 2563: 131)

จากข้อความข้างต้นกวีมีการกล่าวถึงลัทธิ ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่สอดแทรกมากับหนังสือเรียนภาษาไทย เช่น การที่ชีเปลือยอ้างว่าตนนับถือไศวนิกาย สละซึ่งความอยากมีอยากได้ การปล่อยวาง ไม่ยึดติดในอัตตา นอกจากนี้ยังปรากฏความเชื่อเรื่อง การแตกดับแห่งโลกและจักรวาล โดยมีตัวอย่างดังนี้

บรรดาสามัญสัตว์ *เกิดวิบัติปัตติปาปัง*
ไตรยุคทุกขตรัง ***สังวัจฉระอวสาน***

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 89)

สุริยจันทรขจาย *จากโลก ไปฤๅ*
ไฟแล่นล้างสี่หล้า *ห่อนล้างอาลัย*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.4, 2564: 100)

จากข้อความข้างต้น กวีมีการกล่าวถึงความเชื่อของยุคทั้ง 4 ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ดังที่ ชมรมธรรมธารา (2556) กล่าวว่า จตุรยุค หรือ จตุยุค ได้แก่ กฤดายุค ทวาบรยุค ไตรดายุค และกลียุค โดยเชื่อว่าไตรยุค หรือไตรดายุค เป็นยุคที่คนชั่วมีจำนวนมากขึ้นเท่ากับคนดี ต่อจากนั้นจะเป็นกลียุค เป็นยุคที่มีคนชั่วมากกว่าคนดี พอหมดกลียุคโลกก็ถึงกาลอวสาน จะเกิดไฟไหม้โลก นอกจากนี้ยังปรากฏความเชื่อเรื่องดวงชะตา ฤกษ์ยาม โชคลาง และการทำนายฝัน ดังตัวอย่าง

ครั้นดูลมก็ไม่พัดสงัดดี ***พระโยคีจับยาม****ตามตำรา*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.3, 2563: 70)

เทียบดูดวงชะตาพระทรงยศ *กับโอรสถึงฆาตชันษา*
*ทั้งชั้น****โชคโยคยามยาตรา*** ***พระเคราะห์ขัตฤกษ์พาสารพัน***

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.4, 2564: 39)

เกิดเป็นหมอกมืดห้อง *เวหา หนเฮย*
*ลมชื่อ****เวรัมภา*** *พัดคลุ้ม*
*หวนหอบ****หักฉัตรา*** ***คชขาด*** *ลงแฮ*
แลธุลีกลัดกลุ้ม *เกลื่อนเพี้ยงจักรผัน*
พระพลันเห็นเหตุไซร้ ***เสียวดวง แด****เอย*
ฤนัดดั่งภูผาหลวง *ตกต้อง*
กระหม่ากระเหม่นทรวง ***สั่นซีด พักตร์****นา*
หนักหฤทัยท่านร้อง *เรียกให้****โหรทาย***

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.5, 2564: 53)

พระโหรเห็นแจ้งจบ ***ในมูล ฝัน****แฮ*
ถวายพยากรณ์*ทูล* *แด่ไท้*
สุบิน*บดินทร์สูร* ***ฝัน****ใฝ่ นั้นฤๅ*
*หาก****เทพสังหรณ์****ให้* *ธิราชรู้เป็นกล*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.5, 2564: 56)

จากตัวอย่างข้างต้น กวีมีการกล่าวถึงฤกษ์ยาม ลางสังหรณ์ ความฝัน ดวงชะตา นักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของเทพนพเคราะห์ ดวงดาว ดาราศาสตร์ โหราศาสตร์ การพยากรณ์ต่าง ๆ ในศาสนาพราหมณ์แล้ว ยังปรากฏการสอดแทรกความเชื่อเรื่อง *เทพสังหรณ์* ซึ่งเป็นความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา ดังที่ พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ (2557) กล่าวว่า ความฝันทางพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ จิตนิวรณ์ เกิดจากตรึกตรองเรื่องใดนาน ๆ จนเก็บไปฝัน เทพสังหรณ์ คือ เทวดามาดลใจ บุพนิมิต เป็นฝันที่มักเกิดกับผู้มีบุญ และธาตุพิการ เกิดจากสภาวะร่างกายไม่ปกติ

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า หลักคำสอนและความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ปรากฏในรูปแบบของหลักคำสอนของแต่ละลัทธิในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เช่น ไศวนิกาย ความเชื่อในพระเวท และความเชื่อของฤกษ์ยาม ลางสังหรณ์ ความฝัน ดวงชะตา

4) พิธีกรรมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ด้านพิธีกรรมพบว่ามีการนำเอาพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มาสอดแทรกลงในตัวบท เพื่อเป็นภาพแทนของศาสนา และภาพแทนของการเป็นผู้รักษาศีล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ขึ้นกบ จบ แม่ กด ***พระดาบสบูชากูณฑ์***

และ

เข้าฌาน*นานนับเดือน* *ไม่เขยื้อนเคลื่อนกายา*
จำศีลกินวาตา *เป็นผาสุกทุกเดือนปี*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 89)

เช้าค่ำทำกิจพิธี ***กองกูณฑ์อัคคี***

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 91)

ท่านจงรับศพทั้งสองนั้น *พากันกลับไปยังถิ่นฐาน*
*บูชาเพลิงปลง****ส่งสการ*** *ให้พร้อมพงศ์วงศ์วานในธานี*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.4, 2564: 69)

จากตัวอย่างข้างต้น กวีมีการกล่าวถึงบริบทการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือ การบูชาไฟ และการเผาศพ หรือการส่งสการ โดย สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (2531) กล่าวว่า พิธีบูชามีการกำหนดกฎเกณฑ์ พร้อมทั้งบทสวดภาวนา เครื่องบูชาก็นิยมเผา เพื่อให้เปลวไฟและควันพลุ่งขึ้นไปบนฟ้า อีกทั้งความเชื่อเรื่องการทำศพ ก็เปลี่ยนเป็นวิธีการเผา เพราะเห็นว่าการเผาวิญญาณจะหลุดออกจากร่างได้หมดจดและลอยตามเปลวไฟขึ้นไปยังแดนสวรรค์อีกด้วย

ดังนั้น จากการศึกษาความเป็นศาสนาพราหณ์-ฮินดู ที่ปรากฏหนังสือเรียนภาษาไทยนั้นพบรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) พระผู้เป็นเจ้าและเทพ มีการนำพระนามของพระผู้เป็นเจ้ามาเป็นตัวแทนของความยิ่งใหญ่อย่างพระตรีมูรติ เทวีและเทพอื่น ๆ เช่น เทพนพเคราะห์ เทพประจำศาสตร์และศิลป์ในแขนงต่าง ๆ 2) นักพรต โยคีในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ปรากฏในรูปแบบของพระมหาราชครู อาจารย์ผู้สั่งสอนราชบุตร เป็นปุโรหิต โหรคอยทำนายพระชะตา เป็นผู้ประกอบพิธีเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทพและเป็นตัวแทนของผู้บำเพ็ญเพียรภาวนา 3) หลักคำสอนและความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ปรากฏการเชื่อในฤกษ์ยาม โหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ ดวงชะตา ลางสังหรณ์ ความฝัน การบำเพ็ญเพียรเพื่อให้เข้าถึงโมกษะ 4) พิธีกรรมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ปรากฏการบูชาไฟ การส่งสการ การสวดพระเวท การสวดภาวนาถึงพระผู้เป็นเจ้า การเข้าฌานถือศีลต่าง ๆ ตามลัทธิที่ตนนับถือ

ความเป็นพระพุทธศาสนาในหนังสือเรียนภาษาไทย

พระพุทธศาสนา เป็นอีกหนึ่งศาสนาที่ประชาชนชาวไทย ให้ความเคารพนับถือตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้วรรณกรรมของไทยล้วนได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนามาเป็นส่วนประกอบเห็นได้จากการนำเอาชื่อของพระพุทธเจ้า พระสาวก ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน หรือหัวข้อธรรมต่าง ๆ มาสอดแทรกในตัวบทของวรรณกรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) พระพุทธศาสดา

จากการศึกษาพบว่า มีการนำเอาชื่อ หรือคำไวพจน์ ที่หมายถึงพระนามของพระพุทธเจ้ามาใช้ในการอ้างถึง ในรูปแบบ และสถานะต่าง ๆ ทั้งในฐานะตัวแทนศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และในฐานะผู้นำศาสนา อันจะเห็นได้จากตัวอย่างตามลำดับต่อไปนี้

โยคีครูผู้เฒ่าจึงเล่าเรื่อง นี่คือเมืองท้าวปักกาภาษาไสย
*เพราะพราก**พระโคดม**จึงจมไป เห็นแต่ใบเสมาอยู่ช้านาน*

(วรรณคดีลำนำ ป.4, 2561: 30)

จากข้อความข้างต้นกวีมีการใช้คำว่า *พระโคดม* ซึ่งเป็นพระนามขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แทนความเป็นพระพุทธศาสนาที่ได้เสื่อมลงจนนำพาให้เมืองล่มสลาย แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่า บ้านเมืองจะเสื่อมลงหากไร้ซึ่งพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้พระนามของพระพุทธองค์ ยังทรงเปรียบเสมือนตัวแทนของผู้ไปถึงนิพพาน อันเป็นความปรารถนาสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จาก

*ทำบุญบวชกรวดน้ำขอสำเร็จ **พระสรรเพชญโพธิญาณ**ประมาณหมาย*
ถึงสุราพารอดไม่วอดวาย ไม่ใกล้กรายแกล้งเมินก็เกินไป

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 19)

จากข้อความข้างต้นกวีมีการใช้คำว่า *พระสรรเพชญโพธิญาณ* โดยกวีพรรณนาถึงความปรารถนาของการออกบวชนี้ก็หวังได้พบซึ่งพระโพธิญาณ ได้เป็นพระพุทธเจ้าผู้เป็นดังร่มโพธิ์เป็นที่พึ่งของสัตว์น้อยใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงในฐานะสิ่งเคารพของศาสนิกชนอันจะเห็นได้จากตัวอย่าง

*สะธุสะจะขอไหว้ **พระศรีไตรสรณา***
พ่อแม่แลครูบา เทวดาในราศี

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 81)

จากข้อความข้างต้นกวีใช้คำว่า พระศรีไตรสรณา ซึ่งหมายถึงพระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ผู้เป็นที่พึ่งของพุทธศาสนิกชน เมื่อจะทำการสิ่งใดพุทธศาสนิกชนก็จะให้ความเคารพ เมื่อมีการไหว้ครูก็จะมีการกล่าวอ้างถึงสิ่งเคารพสูงสุดนั้นคือ พระพุทธเจ้า มาเป็นปฐม

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า พระพุทธเจ้า ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยนั้น ทรงเปรียบเสมือนสิ่งเคารพสูงสุด ทรงเป็นผู้เปี่ยมไปด้วยเมตตากรุณาแก่สรรพสัตว์ ผู้มองเห็นสัจธรรมแห่งโลก ผู้ไปถึงแล้วซึ่งนิพพาน และยังเป็นผู้ชี้นำหนทางให้แก่ศาสนิกชนให้ได้ดำเนินรอยตามเพื่อเข้าถึงพระนิพพานได้เช่นเดียวกัน

2) พระสงฆ์สาวกในพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาพบว่า มีการนำเอานักบวชในพระพุทธศาสนามาใช้เป็นตัวละครในเรื่อง โดยใช้ภาพแทนลักษณะเป็นที่พึ่งยามยาก มีทั้งในด้านที่ดีและไม่ดี ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

*จะกล่าวถึงพลายงามทรามสงสาร พึ่ง**สมภาร**อยู่ในห้องนั่งร้องไห้*
*พวกศิษย์**เณรเถรชีต้น**ช่วยฝนไพล มาลูบไล้แผลที่มันตีรัน*

(วรรณคดีลำนำ ป.6, 2563: 67)

จากข้อความข้างต้นกวีได้ให้คำว่า *สมภาร เณร เถร ชีต้น* โดยทั้งหมดที่กล่าวมานั้นล้วนเป็นเหล่าพุทธสาวก ผู้สืบทอดพระศาสนาต่อจากพระพุทธองค์ ซึ่งเปรียบเสมือนที่พึ่งยามยาก บทประพันธ์ข้างต้นเป็นตอนที่นางวันทองได้นำตัวพลายงามไปฝากไว้กับพระที่วัดหลังจากรู้ว่าขุนช้างพยายามที่จะฆ่าลูกของตนกับขุนแผนก่อนจะส่งขึ้นเกวียนไปฝากย่าทองประศรีที่สุพรรณบุรีในวันรุ่งขึ้น หลังจากนำมาฝากเหล่าสมภาร ตาเถร เณร ชีต้น ก็ได้ช่วยทำแผลดูแลต่าง ๆ ให้กับพลายงามเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังปรากฏภาพพระสงฆ์สาวกที่ไม่ประพฤติปฏิบัติในกิจของสงฆ์ เช่น

ภิกษุสมณะ *เหล่าก็ละพระสธรรม*
คาถาว่าลำนำ *ไปเร่ร่ำทำเฉโก*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 82)

จากข้อความข้างต้นกวีใช้คำว่า *ภิกษุสมณะ* อันแสดงถึงพระภิกษุสงฆ์ ที่ไม่ปฏิบัติในกิจของสงฆ์ เช่น ในการสวดมนต์ภาวนา กลับนำเอาพระธรรมมาใช้เพื่อหลอกลวงประชาชน ในการหาประโยชน์ส่วนตน

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า จากตัวอย่างข้างต้นพระสงฆ์สาวกในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยได้นำเสนอภาพพระภิกษุสงฆ์ไว้อย่างรอบด้านทั้งในด้านที่เป็นผู้ครองตนในศีลธรรมอันดีงาม และในด้านมารของศาสนา

3) หลักธรรม คำสอนและความเชื่อในพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาพบว่ามีการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางศาสนามาสอดแทรกในหนังสือเรียนภาษาไทย ทั้งในด้านการนำชื่อหัวข้อหลักธรรม และตัวบทคำสอน มาใช้ในรูปแบบของการอบรม สั่งสอนหลักธรรม หรือถ่ายทอดความเชื่อผ่านวรรณกรรม ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

*ขอสมหวังตั้งประโยชน์**โพธิญาณ*** *ตราบ**นิพพานชาติหน้า**ให้ถาวร*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 25)

สำเร็จเสร็จได้ไปสวรรค์ *เสวยสุขทุกวัน*
นานนับกัปกัลป์พุทธันดร

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 91)

จากข้อความข้างต้นกวีมีการกล่าวถึง *โพธิญาณ นิพพาน* และ *ชาติหน้า* ซึ่งล้วนเป็นความเชื่อในพระพุทธศาสนา โดย โพธิญาณ หมายถึง ปัญญาที่ทำให้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า นิพพาน คือ ความดับซึ่งกิเลสและกองทุกข์ เป็นความปรารถนาสูงสุดของศาสนาพุทธ และสอดแทรกความเชื่อเรื่องชาติหน้า นรก-สวรรค์ เพื่อชักจูงให้คนหมั่นทำแต่ความดี เพื่อจะได้ไปเกิดบนสวรรค์และประสบแต่ความสุขตลอดไป ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักธรรมในมงคลสูตรคำฉันท์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนที่ล้วนแต่มีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยตรง ดังจะยกตัวอย่างมาประกอบดังนี้

เพียรเผากิเลสล้าง *มละโทษะยายี*
อีกหนึ่งประพฤติดี ***ดุจะพรหมพิสุทธิ์สรรพ์***
เห็นแจ้งณสี่องค์ ***พระอริยสัจ**อัน***
อาจนำมนุษผัน *ติระข้ามทะเลวน*
อีกทำพระนิพพา- ***นะ**ประจักษะแก่ชน***
ข้อนี้แหละมงคล *อดิเรกอุดมดี*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.4, 2564: 165)

จากข้อความข้างต้นกวีมีการกล่าวถึงหลักมงคล 38 ที่มุ่งให้พุทธศาสนิกชนมีความเพียรพยายามในการละกิเลส ประพฤติดีมีจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ เข้าใจในอริยสัจ 4 อันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค โดยให้เข้าใจถึง การมีอยู่ของทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และหนทางแห่งการดับทุกข์ เพื่อเข้าสู่สภาวะนิพพาน

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าหลักธรรมและความเชื่อในพระพุทธศาสนามุ่งให้ศาสนิกชนทำความดีละการทำชั่ว ทำจิตใจให้ใสสะอาดปราศจากกิเลสต่าง ๆ เมื่อตายไปจะไปเกิดบนสวรรค์หรืออาจจะได้เข้าสู่พระนิพพาน อันเป็นความปรารถนาสูงสุดในพระพุทธศาสนา

4) ศาสนพิธีในพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาพบว่า มีการนำเอาศาสนพิธีเข้ามาแฝงไว้เพื่อใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการส่งต่อขนบธรรมเนียมการปฏิบัติศาสนพิธี ที่มีทั้งพิธีกรรมที่เป็นการเปลี่ยนผ่านสถานะ และศาสนพิธีบุญประเพณีในแต่ละปีที่ถูกสอดแทรก ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

นางกอดจูบลูบหลังแล้วสั่งสอน อำนวยพรพลายน้อยละห้อยไห้
*พ่อไปดีศรีสวัสดิ์กำจัดภัย จนเติบใหญ่ยิ่งยวดได้**บวชเรียน***

(วรรณคดีลำนำ ป.6, 2563: 69)

จากบทประพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงศาสนพิธี คือ การบวช โดยในอดีต การบวชเรียนเป็นการเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กเริ่มก้าวเข้าสู่วัยรุ่น ทำให้มีการบวชเพื่อเข้าไปศึกษาเล่าเรียนทั้งด้านทางโลกและทางธรรม

นอกจากนี้งานบุญ หรือประเพณี ก็ยังปรากฏในหนังสือเรียนเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่าง เช่น งานผูกโบสถ์ บุญเทศน์มหาชาติ กฐินและผ้าป่า โดยมีรายละเอียดดังนี้

*โอ้ปางหลังครั้งสมเด็จบรมโกศ มา**ผูกโบสถ์**ก็ได้มาบูชาชื่น*
ชมพระพิมพ์ริมผนังยังยั่งยืน ทั้งแปดหมื่นสี่พันได้วันทา

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 19)

จากบทประพันธ์ข้างต้น ได้เล่าถึงการผูกโบสถ์หรือการผูกพัทธสีมา เมื่อมีการสร้างโบสถ์เสร็จจะมีการผูกพัทธสีมาก่อนการเข้าใช้งาน

*เมื่อวันที่**เทศนามหาชาติ** ได้เห็นนาฏนุชอนงค์ให้สงสาร*
สัปบุรุษคับคั่งฟังกุมาร ชัชวาลแจ่มแจ้งด้วยแสงเทียน

(วรรณคดีลำนำ ป. 4 , 2564: 132)

การเทศน์มหาชาติได้รับคติความเชื่อที่ว่าหากได้ฟังเทศน์พระเวสสันดรชาดกหรือส่วนใหญ่นิยมเรียกกันว่า มหาชาติ โดย พระมหาธวัช เขมธโช (2537) กล่าวว่า การเทศน์มหาชาติมีอิทธิพลต่อสังคมไทย ในด้านความเชื่อ คือ เชื่อว่าผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติครบ 13 กัณฑ์ จบภายในวันเดียว ผู้นั้นจะได้รับอานิสงส์ ได้แก่ จะได้เกิดในศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย ซึ่งจะมาอุบัติเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต จะได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เสวยทิพยสมบัติอันโอฬาร จะไม่ไปเกิดในอบาย ทุคคติ วินิบาต จะเป็นผู้มีลาภ ยศ ไมตรี และความสุขจะได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน เป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา โดยการเทศน์มหาชาติในภาคกลางจะถูกจัดขึ้นในช่วงออกพรรษา นอกจากนี้ยังพบบุญประเพณีที่นิยมจัดทอดถวายแต่ละวัดในทุก ๆ ปี ดังตัวอย่าง เช่น

*บ้างฉลอง**ผ้าป่า**เสภาขับ ระนาดรับรัวคล้ายกับนายเสง*
มีโคมรายแลอร่ามเหมือนสามเพ็ง เมื่อคราวเคร่งก็มิใคร่จะได้ดู

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 23)

เดือนสิบเอ็ดเสร็จธุระพระวสา
***รับกฐิน**ภิญโญโมทนา ชุลีลาลงเรือเหลืออาลัย*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 18)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้มีการกล่าวถึงงานบุญประเพณีที่เรียกว่า ผ้าป่าและกฐิน โดยกรมศาสนา (2560) กล่าวว่า การทอดกฐินคือ การทำบุญถวายผ้ากฐินที่เรียกว่า กฐินทาน มีการปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล กำหนดระยะเวลาเพียง 1 เดือน คือระหว่างวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 วัดหนึ่งรับกฐินได้เพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น การทำบุญกฐินนี้ถือว่าได้อานิสงส์มากเพราะทำในเวลาที่จำกัด เป็นงานบุญใหญ่ มีทั้งกฐินราษฎร์ และกฐินหลวง ส่วนการทอดผ้าป่าไม่ได้กำหนดช่วงระยะเวลาไว้

จึงอาจกล่าวได้ว่าศาสนพิธีเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนยึดถือ ปฏิบัติและถ่ายทอด ส่งต่อด้วยวิธีต่าง ๆ รวมทั้งถูกถ่ายทอดผ่านหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน โดยปรากฏพิธีกรรมที่เป็นการเปลี่ยนผ่านสถานะของฆราวาส คือ การบวช พิธีกรรมที่จัดขึ้นในโอกาสสำคัญ เช่น การผูกพัทธสีมา และสุดท้ายพิธีกรรมทางสงฆ์หรือศาสนพิธี บุญประเพณีที่ถูกจัดขึ้นทุกปีตามวาระกาล อาทิ การเทศน์มหาชาติ การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน เป็นต้น

5) ศาสนสถานและศาสนวัตถุในพระพุทธศาสนา

ศาสนสถานและศาสนวัตถุ เป็นส่วนหนึ่งของศาสนา บ่งบอกการมีอยู่ของศาสนา ซึ่งในวรรณกรรมแบบเรียนที่นำมาศึกษาจะพบตัวอย่างได้ดังนี้

*เห็น**วัด**ร้างข้างเขาดูเก่าแก่* *ยังมีแต่**รูปพระชินสีห์***
***โบสถ์**โบราณบานประตูยังอยู่ดี* *พอราตรีกราบไหว้อาศัยนอน*

(วรรณคดีลำนำ ป.6, 2563: 71)

*ด้วยได้ไปเคารพ**พระพุทธรูป*** *ทั้ง**สถูปบรมธาตุ**พระศาสนา***
เป็นนิสัยไว้เหมือนเตือนศรัทธา *ตามภาษาไม่สบายพอคลายใจ*

(วรรณคดีวิจักษ์ ม. 1, 2564: 25)

จากคำประพันธ์ข้างต้น กวีได้บรรยายถึงศาสนสถานและศาสนวัตถุ อาทิ *วัด โบสถ์ สถูป พระพุทธรูป พระบรมธาตุ* ซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้ในการทำวัตร ประกอบศาสนาพิธี และที่พักอาศัยของพระสงฆ์ที่เป็นสาวกของพระพุทธองค์ นอกจากนี้ยังเป็นวัตถุเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ แทนองค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า

นอกจากนี้ยังมีของใช้ที่จำเป็นต่อการครองตนของพระภิกษุสงฆ์ ที่เรียกว่า เครื่องอัฏฐ-บริขาร ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

แต่หนูพัดจัดแจงจุดเทียนส่อง *ไม่เสียของขาวเหลือง**เครื่องอัฏฐะ***

(วรรณคดีวิจักษ์ ม.1, 2564: 23)

พระธรรมกิตติวงศ์ (2548) กล่าวว่า เครื่องอัฏฐบริขาร เป็นเครื่องไม้ใช้สอยที่จำเป็นของพระภิกษุ ประกอบด้วย 8 อย่าง ได้แก่ สบง (ผ้านุ่ง) จีวร (ผ้าห่ม) สังฆาฏิ (ผ้าซ้อน) บาตร มีดโกน เข็ม ประคดเอว และธมกรก (ที่กรองน้ำ)

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าด้านศาสนสถานและศาสนวัตถุของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยนั้น เป็นสิ่งที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจแทนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าของพุทธศาสนิกชน เป็นที่พักอาศัยของเหล่าพุทธสาวก และเป็นเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการครองตนของพระภิกษุสงฆ์

จากการศึกษาความเป็นพระพุทธศาสนาที่ปรากฏหนังสือเรียนภาษาไทย ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ 1) พระพุทธศาสดา ปรากฏในรูปแบบผู้เป็นที่เคารพสูงสุดของพระพุทธศาสนา ผู้เปี่ยมไปด้วยความเมตตา กรุณาโปรดสรรพสัตว์และเป็นตัวแทนของความศักดิ์สิทธิ์

2) พระสงฆ์สาวก ผู้เป็นดั่งพุทธบุตร ผู้เป็นเนื้อนาบุญของโลกเป็นที่พึ่งแก่คนยาก แต่ก็มีทั้งภิกษุผู้ประพฤติผิดในศีลธรรมจนก่อให้เกิดความวิบัติไป 3) หลักธรรมคำสอนและความเชื่อในพระพุทธศาสนา ปรากฏมีการนำเอาคำสอนที่เป็นชื่อพระธรรม หรือนำเอาวิธีการปฏิบัติให้ไปสู่จุดสูงสุดของพระพุทธศาสนานั้นก็คือพระนิพพาน 4) ศาสนพิธีในพระพุทธศาสนา ปรากฏเป็นพิธีกรรมการเปลี่ยนผ่านสถานะ คือ การบวช และมีงานบุญประเพณีที่ถูกจัดขึ้นตามเทศกาลต่าง ๆ ตามวาระ และ 5) ศาสนสถานและศาสนวัตถุในพระพุทธศาสนา ปรากฏเป็นรูปเคารพแทนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นที่พักอาศัยของเหล่าพุทธสาวก และเป็นเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการครองตนของพระภิกษุสงฆ์

สรุปผล

การศึกษาพหุวัฒนธรรมทางศาสนา: ความเป็นผี-พราหมณ์-พุทธ ที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยพบความเป็นพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และความเชื่อเรื่องผี (ความเชื่อดั้งเดิม) โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

เมื่อมองในมิติความหลากหลาย ความเป็นพหุวัฒนธรรมทางศาสนาที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยนั้น มีการปรากฏโดยสะท้อนผ่านตัวเนื้อหาวรรณกรรมอย่างชัดเจน จากตัวอย่างในเรื่อง พระอภัยมณี ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และวรรณคดีวิจักษ์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ปรากฏการมีนักบวช โยคี ชีเปลือย ที่อ้างว่าตนนับถือไศวนิกาย หรือการอ้างถึงพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสถานและศาสนวัตถุต่าง ๆ อีกทั้งยังมีเรื่องภูตผีต่าง ๆ ในเรื่อง นอกจากนี้ยังมีวรรณคดีวรรณกรรมอีกหลายเรื่องที่มีการนำความเป็นผี-พราหมณ์-พุทธ มาสอดแทรกในเนื้อเรื่อง เช่น กาพย์พระไชยสุริยา อิเหนา นิราศภูเขาทอง นิราศนรินทร์ ลิลิตตะเลงพ่าย เป็นต้น อีกทั้งยังจะเห็นได้ว่า ความเป็นพหุวัฒนธรรมทางศาสนาของสังคมไทย คือ การที่นำเอาศาสนามาหล่อหลอมร่วมกันกับสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต บริบท และความต้องการทางสังคม เนื่องด้วยศาสนาต้องอาศัยสังคมในการดำรงอยู่ จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคม ทำให้เกิดศาสนาไทยขึ้น ดังตัวอย่างในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ที่ปรากฏความเชื่อที่ผสมผสานกัน ทำให้มีความเชื่อเรื่องการสร้างกุมารทอง การเลี้ยงและใช้งานภูตผี การปลุกเสกวัตถุมงคล ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์ ของขลัง โชคลาง ฤกษ์ยาม คาถาอาคมขึ้น ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ก็ยังคงปรากฏมาโดยตลอดอย่างกลมกลืน แต่ยังคงไว้ซึ่งแก่นของศาสนานั้น ๆ ที่แตกต่างกันไว้อย่างลงตัว

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า วรรณกรรมแบบเรียนหรือหนังสือเรียนภาษาไทยมีบทบาทหน้าที่มากกว่าการเป็นสื่อการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีหน้าที่ในการสืบทอด และส่งต่ออุดมการณ์ทางศาสนาที่มีมาในสังคมไทย ทั้งในรูปแบบของความเชื่อเรื่องผี ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาพุทธ จึงนับได้ว่าหนังสือเรียนภาษาไทยเปรียบเสมือนกระจกที่ส่องสะท้อนความหลากหลายทางศาสนาและความเชื่อของชาวไทยมาตั้งแต่อดีต โดยความเชื่อเหล่านั้นยังคงถูกส่งต่อและหล่อหลอม ก่อร่างและผสมผสานศาสนาผี-พราหมณ์-พุทธ ขึ้น จนเกิดเป็นศาสนาไทย ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ มาจนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). *ศาสนาในประเทศไทย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *วรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *วรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *วรรณคดีลำนำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค.

คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2551). ชีวประวัติของเสภาขุนช้างขุนแผน. *นิตยสารศิลปวัฒนธรรม*, *29*(10), 154-161.

ชมรมธรรมธารา. (2556). กลียุค บาลีวันละคำ. 25 กันยายน 2567. https://dhamtara.com/?p=2087.

ฐิติมดี อาพัทธานนท์. (2556). เนื้อหาความเป็นพหุวัฒนธรรมในแบบเรียนไทย. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 9(1), 114.

ปริยาภัทร เพ็ชรจรูญ. (2564). *วิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพลเมืองเด็กที่ปรากฏในบทร้อยกรอง จากหนังสือวันเด็กแห่งชาติ (พ.ศ. 2508 – 2562).* วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). กรุงเทพมหานคร: นามมีบุคส์พับลิเคชั่นส์.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *พจนานุกรม เพื่อการศึกษาพุทธศาสน์*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

พระมหาธวัช เขมธโช (พุทธโส). (2537). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องการเทศน์มหาชาติที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2557). *ขัดเกลาความคิด.* ปทุมธานี: โรงพิมพ์ รุ่งศิลป์การพิมพ์.

ลำพอง กลมกูล. (2561). พหุวัฒนธรรมทางศาสนากับแนวทางการอยู่ร่วมกันของจีนและมลายู: กรณีศึกษาประเทศบรูไน. *วารสารโพธิวิจัย*, 2(2), 84.

วิโรจ นาคชาตรี. (2550). *ปรัชญาว่าด้วยความมั่นคงของชาติ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธมฺมธโร). (2531). *สากลศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหามกุฎราชวิทยาลัย.

สันติ เล็กสกุล. (2562). แบบของ “คนดี” ในแบบเรียนระดับชั้นประถมศึกษา. *วารสารปณิธาน*, 15(2), 363-390.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แบบเรียนภาษาไทย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค.

“วิญญาณที่ถูกเนรเทศ”: การโหยหาอดีตและความทรงจำในวรรณกรรมของวิมล ไทรนิ่มนวล

รัตนาวดี ปาแปง[1]
อาจารย์ ดร.,
สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
papang_555@hotmail.com

ปฐมพงษ์ สุขเล็ก[2 *]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
p_0345043@hotmail.com

รับบทความ: 13 สิงหาคม 2567
แก้ไขบทความ: 21 กันยายน 2567
ตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอการโหยหาอดีตและความทรงจำ และศึกษาลักษณะของตัวละครที่อยู่ในสภาวะการโหยหาอดีตในวรรณกรรมเรื่องวิญญาณที่ถูกเนรเทศ ของวิมล ไทรนิ่มนวล โดยใช้แนวคิดการโหยหาอดีตและความทรงจำมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า นักเขียนใช้กลวิธีการนำเสนอการโหยหาอดีตและความทรงจำ ซึ่งจำแนกได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) จากการโหยหาผ่านช่วงเวลา/ฤดูกาล 2) การโหยหาผ่านสถานที่/พื้นที่ 3) การโหยหาผ่านธรรมชาติ และ 4) การโหยหาผ่านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม โดยการสร้างความทรงจำในอดีตนั้น เพื่อเติมเต็มความสุข ให้ตัวละครในฐานะปัจเจกบุคคลที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่อย่างไม่มีความสุข ส่วนลักษณะของตัวละครที่เป็นผู้โหยหาอดีตถูกนำเสนอผ่านการผลิตซ้ำความทุกข์ทรมานจากความแปลกแยกกับสภาพสังคมที่ไม่คุ้นชิน ซึ่งเป็นผลพวงมาจากกระแสการพัฒนา จำแนกได้ 6 ประเภท ได้แก่ 1) การจากถิ่นฐานบ้านเกิด 2) ความรู้สึกแปลกแยกกับสังคมใหม่ 3) การโหยหาอดีตในสังคมที่จากมา 4) การกลับคืนถิ่นฐานบ้านเกิด 5) ความรู้สึกแปลกแยกกับสังคมบ้านเกิดที่เปลี่ยนแปลง และ 6) การโหยหาอดีตก่อนที่จะเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: วิญญาณที่ถูกเนรเทศ, การโหยหาอดีต, ความทรงจำ

---

[1] ผู้แต่งหลัก (First Author)
[2] ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)
* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

“Winyan tee thuk nerathet”: Nostalgia and Memory in Wimol Sainimnul’s Literature

Ruttanawadee Papang
Ph.D., Lecturer
Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Pibulsongkram Rajabhat University
papang_555@hotmail.com

Phathompong Suklek
Assistant Professor, Ph.D., Lecturer
Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Pibulsongkram Rajabhat University
p_0345043@hotmail.com

Received: August 13, 2024
Revised: September 21, 2024
Accepted: October 30, 2024

Abstract

These objectives of this study were to study the nostalgia and memory presenting strategies, and to analyze the personality of the characters who were a nostalgia in “Winyan tee thuk nerathet” of Wimol Sainimnul's literature. The theory of the nostalgia and memory was adapted for this study. According to the studying of this literature, the strategies of the nostalgia and memory presentation can be categorized into four types: place, time/season, nature, way of life and cultural. The result showed that making the memory fulfilled the characters' happiness as individuals who must live unhappy lives. The personality of the characters who were a nostalgia was shown by the reproduction of sadness caused by social alienation in a foreign society, which is an emerging trend. The presentation can be categorized into six types: leaving one's hometown, feelings of alienation from the new society, nostalgia for the past in the society from which one came, returning to one's hometown, feelings of alienation from the changing hometown society, and longing for the past before change.

Keywords: Winyan Tee Thuk Nerathet, Nostalgia, Memory

บทนำ

ในยุคสมัยใหม่นิยม เกิดการค้นพบทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลให้มีการพัฒนาและสร้างความเจริญทุกรูปแบบ เพื่อสนองความต้องการและอำนวยความสะดวกสบายให้กับชีวิตมนุษย์ ทั้งการสร้างเครื่องจักรกล โรงงานอุตสาหกรรม ระบบพลังงาน ยานพาหนะ การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการแพทย์ การสื่อสาร เทคโนโลยี ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะระบบทุนนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งต่อมาความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเหล่านี้ทำให้เกิดภาวะหลังสมัยใหม่นิยมเข้ามาทับซ้อนในขณะที่ยุคสมัยใหม่นิยมกำลังดำเนินอยู่

เสาวณิต จุลวงศ์ (2550, น. 17-18) กล่าวว่า ภาวะหลังสมัยใหม่นิยมเกิดจากองค์ความรู้และระบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่ได้พัฒนาตัวเองไปในทิศทางที่ตอบสนองต่อพัฒนาการขององค์ความรู้เอง และต่อการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ความรู้และระบบที่พัฒนาขึ้นนี้ได้กลายเป็นสิ่งที่ครอบงำและมีอำนาจเหนือมนุษย์ ในแง่ของการผลิตเกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะการผลิตโดยเน้นการผลิตสินค้า บริการ วัฒนธรรม เพื่อการบริโภคความหมายมากกว่าเพื่อประโยชน์การใช้สอย และเน้นการตลาดที่จูงใจผู้บริโภคด้วยภาพลักษณ์ให้คุณค่าทางนามธรรมมากกว่ารูปธรรม ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมดังกล่าว ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมการบริโภคสินค้าแบบมวลชน กล่าวคือ ทุกคนสามารถบริโภคสินค้าและบริการได้ทุกชนชั้นภายใต้กรอบระบบทุนนิยมเดียวกัน

จากกระแสทุนนิยมบริโภคนิยมดังกล่าว ทำให้ปัจเจกบุคคลได้รับความเดือดร้อน สูญเสียอำนาจเหนือตน เนื่องจากต้องการการบริโภคอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และต้องดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมที่ไม่คุ้นชิน ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ โหยหาอดีต กล่าวคือ การหวนคิดถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในอดีต การเดินทางกลับสู่ถิ่นฐานบ้านเกิด หรือการผลิตซ้ำเลียนแบบวัฒนธรรมในอดีตให้เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน เป็นต้น

การโหยหาหรือถวิลหาอดีต (Nostalgia) เป็นวิธีมองโลกหรือวิธีให้ความหมายแก่ประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์อย่างหนึ่ง โดยเน้นความสำคัญของการจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกของผู้คน “ในปัจจุบันขณะ” ที่มีต่ออดีตที่ผ่านพ้นไปแล้ว (พัฒนา กิติอาษา, 2546, น. 3) ด้านวิลเลียม เคลลี่ (William Kelly, อ้างใน พัฒนา กิติอาษา, 2546, น. 5) ให้ความหมายของการโหยหาไว้ว่า เป็นการ “จินตนาการถึงโลกที่เราได้สูญเสียไปแล้ว” โลกที่ปัจเจกบุคคลเคยมีประสบการณ์ร่วมกันมาในอดีต โลกที่เคยเป็นจริงในอดีต แต่บัดนี้เหลือเพียงความทรงจำและประสบการณ์ให้เราได้ระลึกถึงผ่านประสบการณ์ชีวิตและวัฒนธรรม จนกระทั่งเราสามารถสัมผัสและจับต้องโลกที่สูญเสียนั้นได้อีกครั้ง ด้วยการสร้างภาพตัวแทนจากการผลิตซ้ำหรือฉายซ้ำซากและจากการจำลองความทรงจำ และประสบการณ์ในอดีตขึ้นมา

การโหยหาในระดับปัจเจกบุคคล คือ กระบวนการสร้างตัวตนของแต่ละคนผ่านเรื่องเล่าความทรงจำส่วนบุคคล ส่วนในระดับสังคม คือ ความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ และจินตนาการร่วมกันของปัจเจกบุคคล เป็นรูปแบบของปฏิบัติการทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม ที่ต้องการรื้อฟื้นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในอดีตให้กลับคืน เช่น กวีนิพนธ์ นวนิยาย ศิลปะการแสดง ดนตรี ภาพยนตร์ อาหาร การแต่งกาย ประเพณี และนิทรรศการ เป็นต้น

กระแสการโหยหาอดีตในวรรณกรรมไทยที่ผ่านมาพบในงานของไพฑูรย์ ธัญญา เรื่อง “โบยบินสู่วัยเยาว์” อุรุดา โควินท์ เรื่อง “ลูกสาวของดอกไม้” กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เรื่อง “บ้านเกิด” โชคชัย บัณฑิต เรื่อง “บ้านเก่า” ไพวรินทร์ ขาวงาม เรื่อง “ม้าก้านกล้วย” และในงานของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์เรื่อง “ชีวิตสำนะหาอันใด” “นักปั้นน้ำ” “บ้านแม่น้ำ” “แม่น้ำรำลึก” และ “พันฝนเพลงน้ำ” (อุบลนภา อินพลอย, 2551) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ามีวรรณกรรมไทยในหลายประเภทที่นักเขียนหยิบยกเอาปรากฏการณ์การโหยหาอดีตในสังคมไทยมาสร้างสรรค์เป็นวรรณกรรมที่บันทึกประสบการณ์ความทรงจำในอดีต

วิมล ไทรนิ่มนวล เป็นนักเขียนที่มีผลงานโดดเด่นในแวดวงวรรณกรรมไทยหลายประเภท อาทิ วรรณกรรมสำหรับเด็ก นวนิยาย เรื่องสั้น และกวีนิพนธ์ โดยมีผลงานที่ถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ คือ เรื่อง “งู” และ “คนทรงเจ้า” และมีผลงานสร้างชื่อเสียงเรื่อง “อมตะ” ซึ่งได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์แห่งอาเซียน หรือรางวัลซีไรต์ ในปี พ.ศ. 2543 นอกจากนี้ยังมีผลงานอีกสามเล่มที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ เช่น เรื่อง “งู” “จ้าวแผ่นดิน” และ “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

วรรณกรรมเรื่อง “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ” มีความโดดเด่นในการนำเสนอเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ตัวละครนั้นได้รับความทุกข์ทรมาน มีความแปลกแยกด้านความรู้สึกและพฤติกรรม ขณะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมยุคปัจจุบัน ตัวละครจึงจินตนาการถึงความทรงจำในอดีตที่ทำให้มีความสุข สอดคล้องกับกระบวนการโหยหาอดีตของธัญญา สังขพันธานนท์ (2558, น. 75) ทั้ง 6 ประการ ซึ่งผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ดังนี้ คือ 1) การจากถิ่นฐานบ้านเกิด 2) ความรู้สึกแปลกแยก (กับสังคมใหม่) 3) การโหยหาอดีต (ในสังคมที่จากมา) 4) การกลับคืนถิ่นฐานบ้านเกิด 5) ความรู้สึกแปลกแยก (กับสังคมบ้านเกิดที่เปลี่ยนแปลง) และ 6) การโหยหาอดีต (ก่อนที่จะเปลี่ยนแปลง)

ในบทความนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลวิธีการนำเสนอการโหยหาอดีตและความทรงจำที่ปรากฏในวรรณกรรม เรื่อง “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ” ของ วิมล ไทรนิ่มนวล รวมถึงลักษณะของตัวละครที่มีพฤติกรรมโหยหาอดีต เพื่อเข้าใจวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคล ตลอดจนเข้าใจสังคมและชีวิตผ่านวรรณกรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอการโหยหาอดีตและความทรงจำในวรรณกรรม เรื่อง “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ” ของ วิมล ไทรนิ่มนวล
2. เพื่อศึกษาลักษณะของตัวละครที่อยู่ในสภาวะการโหยหาอดีตในวรรณกรรม เรื่อง “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ” ของ วิมล ไทรนิ่มนวล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาวรรณกรรมเรื่อง “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ” ของวิมล ไทรนิ่มนวล
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการโหยหาอดีตและความทรงจำ
3. วิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดการโหยหาและความทรงจำ ใน 2 ประเด็น คือ
    3.1 กลวิธีการนำเสนอการโหยหาอดีตและความทรงจำ
    3.2 ลักษณะของตัวละครที่อยู่ในสภาวะการโหยหาอดีต
4. นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ”: การโหยหาและความทรงจำในวรรณกรรม ของ วิมล ไทรนิ่มนวล สามารถจำแนกการศึกษาได้เป็น 2 ประเด็น คือ กลวิธีการนำเสนอการโหยหาอดีตและความทรงจำ และลักษณะของตัวละครที่อยู่ในสภาวะการโหยหาอดีต ดังนี้

1. กลวิธีการนำเสนอการโหยหาอดีตและความทรงจำ

ในวรรณกรรมเรื่อง “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ” วิมล ไทรนิ่มนวล นำเสนอกลวิธีการเล่าเรื่องที่ทำให้ “วิหค” ตัวละครเอกของเรื่องต้องมีชีวิตที่พลิกผัน จำเป็นต้องจากถิ่นฐานบ้านเกิดไปอยู่กรุงเทพฯ กับแม่ของเขาตั้งแต่วัยเด็ก โดยที่เขานั้นไม่อยากไป และเมื่อใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวง วิหครู้สึกมีความทุกข์ทั้งกายและใจ เขามักจะโหยหาชีวิตบ้านเกิด หวนคิดถึงความทรงจำครั้งเก่าที่มีความสุขอยู่เสมอ อยากกลับบ้านเกิดแต่ก็กลับไม่ได้ เพราะต้องเรียนให้สูง ๆ มีอาชีพการงานที่ดี ทำตามความมุ่งหมายของแม่ จนในที่สุดเขาก็ได้กลับบ้านเกิดตามความปรารถนา แม้ว่าจะกลับไปในรูปแบบของวิญญาณ กลวิธีการเล่าเรื่องดังกล่าวของวิมล ไทรนิ่มนวล เป็นการเล่าผ่านประสบการณ์และความทรงจำเกี่ยวกับบ้านเกิดที่ตัวละครเอกนั้นโหยหา สามารถจำแนกกลวิธีการนำเสนอการโหยหาอดีตและความทรงจำที่นักเขียนนำเสนอผ่านวรรณกรรมได้ 4 ประเภท คือ

การโหยหาผ่านช่วงเวลา/ฤดูกาล การโหยหาผ่านสถานที่/พื้นที่ การโหยหาผ่านธรรมชาติ และการโหยหาผ่านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ดังนี้

1.1 การโหยหาผ่านช่วงเวลา/ฤดูกาล

การโหยหาช่วงเวลา/ฤดูกาล คือ การโหยหาประสบการณ์ เหตุการณ์ หรือความทรงจำในอดีตที่เกี่ยวกับช่วงเวลา/ฤดูกาล เช่น เวลาเย็น เวลาค่ำ ฤดูฝน ฤดูแล้ง เช่น เหตุการณ์ในวันแรกที่วิหคเดินทางมาถึงบ้านเกิดอีกครั้งหลังจากที่ไม่ได้กลับมานานกว่ายี่สิบปี เขามาถึงช่วงเย็นใกล้เวลาที่พระอาทิตย์กำลังจะตกดิน เมื่อฟ้ามืด ทุกสรรพสิ่งก็นิ่งงัน ไม่มีสิ่งใดเคลื่อนไหว ดังความว่า

> “ฉันมองไปที่ขอบฟ้าเหนือหลังคาบ้านฟากตรงข้าม ฟ้าฟากทิศตะวันตกเป็นสีแดงคล้ำ มันเป็นลำแสงสุดท้ายก่อนที่ฟ้าจะมืดลง...จากนั้น...ฟ้าเป็นสีม่วงคล้ำอย่างรวดเร็ว ฉันมองไปที่ถนนใหญ่ แล้วก็หันกลับไปมองถนนลูกรังเข้าสู่บ้านเกิด ไม่มีอะไรเคลื่อนไหว โลกดูนิ่งงันอัดอั้นราวกับกำลังรอการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน จากนั้นจึงดำเนินต่อไปตามวิถีของมัน”
>
> (วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 10-11)

เหตุการณ์ต่อมา ในช่วงที่วิหคอาศัยอยู่กรุงเทพฯ ระหว่างที่เขารอแม่กลับมาจากทำงานในห้องเช่า เขาได้ระลึกถึงความทรงจำในอดีต คือ สภาพอากาศในหมู่บ้านตอนหน้าแล้ง กลิ่นไอกองฟาง กลิ่นดิน และคิดถึงปู่กับย่าว่ากำลังทำอะไรอยู่ ดังความว่า

> “ก่อนแยกกันตอนเช้า แม่จะย้ำเตือนด้วยความห่วงใยทุกวันว่า “อย่าไปไกลนัก แล้วก็ระวังรถราให้ดี” เขารับปาก แต่ใจเขาก็ล่องลอยไปอยู่ที่บ้านนอก หน้าแล้งตอนนี้ฝืนนาแห้งผากแตกระแหง ฟ้าโล่งไกลลิบสุดสายตา ลมร้อนล่องฟ้าวู่หวิว หอบเอาเศษฟางและฝุ่นดินปลิวคลุ้ง บางครั้งก็มีลมหมุนหลายขนาดให้ไล่ตาม ปู่กับย่าเล่ากำลังทำอะไร หาผักหาปลาหรือว่าเกี่ยวหญ้าสด ๆ ให้ควายกิน”
>
> (วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 87)

1.2 การโหยหาผ่านสถานที่/พื้นที่

สถานที่/พื้นที่ คือ สถานที่หรือพื้นที่ที่ตัวละครนั้นจดจำ เป็นภาพที่อยู่ในความทรงจำของเขาและบ่งบอกว่าเป็นถิ่นฐานบ้านเกิดของตัวละคร เช่น หมู่บ้าน ร้านค้าในหมู่บ้าน บ้านเรือน ทุ่งนา ริมน้ำ เป็นต้น ในที่นี้จะยกตัวอย่างสถานที่ซึ่งเป็นหมู่บ้านของวิหค “หมู่บ้านถิ่นกาขาว” สถานที่ที่เขาคุ้นชินในวัยเด็ก โดยเป็นเหตุการณ์ที่วิหคกลับมาถึงหมู่บ้านในวันแรก เขารู้สึกว่าตนเองอยู่ท่ามกลางฝุ่นหลังที่รถประจำทางขับออกไป แล้วเขาก็มองหาป้ายหมู่บ้านจนพบ และรู้สึกดีใจมากที่ได้กลับบ้าน ดังความว่า

> “...ทันทีที่ลงจากรถประจำทาง ฉันรู้สึกเหมือนตัวหมุนคว้างและเบาโหวงอยู่ท่ามกลางฝุ่นที่ตลบตามรถไป ฉันหยีตา กลั้นใจ พร้อมกับใช้ฝ่ามือปิดจมูกด้วยความเคยชิน เมื่อฝุ่นกระจายหายไปแล้วฉันจึงหายใจอย่างระมัดระวัง เพราะยังกลัวว่าฝุ่นจะเข้าไปในจมูก ทำให้ฉันหายใจไม่ออก
>
> ...ฉันมองหาป้ายบอกทางไปหมู่บ้าน แล้วก็พบว่าที่ทางแยกมีป้ายเล็ก ๆ เรียงเป็นตับในแนวดิ่ง เป็นป้ายบอกชื่อหมู่บ้าน ชื่อวัด ชื่อโรงเรียน ชื่อสถานีอนามัยพร้อมกับบอกระยะทางที่อยู่ตลอดสองข้างถนนสายนี้ แล้วฉันก็พบชื่อหมู่บ้านที่ต้องการไป ฉันดีใจราวกับจะได้พบเพื่อนเก่าที่จากกันไปนาน “หมู่บ้านถิ่นกาขาว””
>
> (วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 9)

1.3 การโหยหาผ่านธรรมชาติ

การโหยหาผ่านธรรมชาติที่ปรากฏในวิญญาณที่ถูกเนรเทศที่นักเขียนนำเสนอนั้น วิมล ไทรนิ่มนวลได้บรรยายถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่วิหคคุ้นเคย อันเป็นวิถีชีวิตแบบชนบทในอดีตที่เขาเคยอาศัยอยู่ในตอนเด็ก ซึ่งเมื่อเขาไปอาศัยอยู่ที่กรุงเทพฯ เขาก็ถวิลหาธรรมชาติ เช่น ในเหตุการณ์ที่วิหควิหคกำลังอาบน้ำ เขามักจะคิดถึงแม่น้ำลำคลอง หรือน้ำในปลักควายที่บ้านเกิด เพราะแหล่งน้ำธรรมชาติเหล่านั้นสะอาดยิ่งกว่าน้ำในห้องน้ำที่เขาอาบเสียอีก ดังความว่า

> "...วิหคเข้าไปที่โอ่งอย่างแขยง หยิบขันพลาสติกในโอ่งขึ้นมาอย่างน่ารังเกียจ...อึดใจหนึ่งเขาก็ตัดสินใจตักน้ำขึ้นล้างหน้าและราดตัว คิดถึงน้ำในแม่น้ำลำคลองที่บ้านเกิด ถึงจะขุ่นด้วยโคลนแต่ก็สะอาด อาบได้อย่างสบายใจ แม้แต่น้ำในปลักควายเขาก็สามารถนอนกลิ้งเกลือกได้อย่างมีความสุข แล้วน้ำตาเขาก็เอ่อซึม หัวใจถูกบีบให้ตีบตัน ต่อไปนี้เขาจะถูกกักกันให้อยู่ภายในโลกแคบ ๆ ที่มีแต่น้ำเน่าและกลิ่นส้วมเท่านั้น"

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 49)

ต่อมาในเหตุการณ์ที่วิหคยังคงจำคำสอนของปู่ได้ว่า ต้นไม้นานาชนิดในผืนดินของปู่มีประโยชน์ต่อดิน เป็นที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อการใช้สอยและป้องกันลมด้วย สื่อให้เห็นว่า วิหคยังคงโหยหาความเป็นธรรมชาติผ่านเรื่องเล่าคำสอนของปู่ ดังความว่า

> "...ฉันทอดสายตามองไปทั่วผืนดินของปู่...ตามแนวตลิ่งมีต้นไม้นานาชนิดขึ้นเอง ปู่ปล่อยให้มันเติบโตตามธรรมชาติ.... "รากของมันช่วยยึดตลิ่งไม่ให้ดินพัง เป็นที่อาศัยของนกและแมลงหลายชนิด ปลาก็ได้อาศัยร่มเงาของมันด้วย" ปู่เคยบอกฉันตั้งแต่ยังเด็ก
>
> ถัดเข้ามาเป็นพื้นที่ปลูกพืชผักต่าง ๆ มีปลาและพืชน้ำอีกหลายชนิดอยู่ในท้องร่อง ต่อจากนั้น เป็นบริเวณเรือนและ "สวนมั่ว" ที่ปู่ปลูกพืชไว้หลายชนิด ทั้งยืนต้นและล้มลุก... ปู่เคยบอกว่า "ต้นไม้ทุกชนิด มันพึ่งพิงกันเจริญเติบโต... ส่วนบริเวณที่ฉันนั่งอยู่นี้เป็นนาข้าว ตามหัวไร่ปลายนาก็มีไม้ยืนต้นหลายชนิดไว้ใช้สอยและกันลม"

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 493-494)

นอกจากนี้ นักเขียนยังนำเสนอให้วิหคถวิลหาความทรงจำในวัยเด็กของตนเอง จากเหตุการณ์ที่เขาคิดถึงเสียงสรรพสัตว์ต่างๆ ที่ร้องยามเช้าตอนตรู่ ไม่ว่าจะเป็นไก่ ควาย และนก ดังความว่า

> "ในความมืด... วิหคลืมตาตื่นแต่เช้าตรู่ ... เขายังคงนอนนิ่ง สดับสรรพเสียงรายรอบตัว เสียงแม่ทำกับข้าวอยู่ในครัวที่ปลายระเบียง เสียงแม่ไก่ร้องกุ๊ก ๆ พาลูก ๆ ออกหากินแถวหน้าบ้าน เสียงควายสองตัว หายใจฟืดฟาดอยู่บนโคกข้างบ้าน ห่างออกไปเสียงนกสารพัดชนิดออกหากินตามดงไม้..."

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 27)

1.4 การโหยหาผ่านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

การโหยหาผ่านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม คือ การนำเสนอความทรงจำและประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่วิหคได้พบในสมัยเด็ก สิ่งเหล่านี้ปรากฏผ่านความทรงจำที่ดีของตัวละคร เช่น การโหยหาอดีตผ่านอาหารในเหตุการณ์ วันที่เขากินอาหารในกรุงเทพฯ กับแม่อย่างเอร็ดอร่อย เขากลับคิดถึงอาหารที่ปู่ชอบกิน นั่นคือ น้ำพริก ผักต้ม และกล้วยน้ำว้า เพราะปู่สงสารกุ้ง หอย ปู ปลา จึงไม่ค่อยจับมันมากิน ซึ่งแสดงให้เห็นวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ดังความว่า

> "แม่พาเขาไปนั่งในร้านข้าวมันไก่ เพราะเห็นว่ามีก๋วยเตี๋ยวด้วย เขาสั่งทั้งสองอย่างด้วยความหิวจัด... ความอร่อยของอาหารทำให้เขารู้สึกว่าดินแดนแปลกหน้านี้ยังมีสิ่งที่เขาชอบ และคิดไปถึงปู่ ปู่จะเคยกินอย่างนี้บ้างไหม นอกจากน้ำพริกผักต้ม นานทีปีครั้งจึงจะได้กินไก่สักหน... เขาลืมไปว่าในแม่น้ำลำคลอง... มีกุ้งหอยปูปลาให้จับกินไม่รู้หมด เพียงแต่ระยะหลัง ๆ ปู่ไม่ค่อยอยากจะกินมัน "สงสารมัน..." ปู่บอก แล้วก็กินผักหญ้า หรือกล้วยน้ำว้ามาเป็นนิจสิน"

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 50)

ตัวอย่างต่อมา นักเขียนนำเสนอให้ตัวละครวิหคครับรู้เกี่ยวกับอาชีพของบรรพบุรุษผ่านเรื่องเล่าความทรงจำของปู่ที่เล่าให้วิหคฟัง ในเรื่องราวของปู่ทวดและย่าทวด โดยบอกเล่าว่าย่าทวดมีอาชีพขายขนมไทยนานาชนิด ทำเองคนเดียว แล้วจึงเอาใส่เรือแปะพายไปขายตามบ้านเรือน ซึ่งต่อมาเมื่อปู่โตขึ้นปู่ได้ช่วยย่าทวดขาย และไปรับจ้างทำนา ดังความว่า

“ฉันขอให้ปู่เล่าเรื่องราวของปู่ทวดกับย่าทวด... แม่ของปู่หรือย่าทวดของฉันพาปู่มาอยู่ที่นี่ ก็ยึดอาชีพขายขนมไทยหลายอย่าง เช่น ขนมปลากริมไข่เต่า ขนมใส่ไส้ ขนมตาล ขนมชั้น ขนมบัวลอย เป็นต้น ...ย่าทวดทำด้วยตัวเองคนเดียว แล้วเอาใส่เรือแปะพายไปขายตามบ้านเรือนที่ตั้งเรียงรายอยู่บนฝั่งแม่น้ำ เมื่อปู่โตพอทำงานได้ก็ช่วยย่าทวดด้วยอีกแรง พอเข้าสู่วัยรุ่นปู่ก็รับจ้างทำนา”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 124)

เรื่องเล่าความทรงจำของปู่และวิหคที่ปรากฏในวรรณกรรมต่อมา คือ เหตุการณ์แรก ตอนปู่เล่าประสบการณ์ชีวิตของตนเองให้วิหคฟังว่า สมัยก่อนปู่รับจ้างทำนา เมื่อมีอายุถึงเกณฑ์บวช ก็บวชตามประเพณี จากนั้นสึกมาเก็บหอมรอมริบเงินเพื่อแต่งงานกับย่าเมื่ออายุได้สามสิบปี ดังความว่า

“...พอเข้าสู่วัยรุ่นปู่ก็รับจ้างทำนา เมื่อเข้าวัยหนุ่มก็บวชตามประเพณี พอสึกมาได้สองปีย่าทวดก็ซื้อนาไว้สิบไร่ ด้วยเงินที่เก็บหอมรอมริบจากการขายขนมและค่าแรงจากการรับจ้างทำนาของปู่ ปู่แต่งงานกับย่าเมื่ออายุสามสิบปี...”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 124)

นอกจากการเล่าเรื่องโดยบอกถึงวิถีชีวิตของปู่ที่ดำเนินไปตามกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณีนิยมแล้ว ทั้งการประกอบอาชีพชอบ การบวช และการแต่งงานแล้ว นักเขียนยังนำเสนอวัฒนธรรมการขับกล่อมเด็ก ด้วยเพลงกล่อมเด็ก ซึ่งวิหคได้เล่าผ่านความทรงจำของตนเองว่าในสมัยเด็กนั้น ย่าเป็นคนเลี้ยงเขา เพราะแม่ต้องออกไปทำงานที่นา ย่ามักจะไกวเปลพร้อมกับขับกล่อมเขาด้วยเพลง “นกกาเหว่าเอย” และต่อท้ายเพลงด้วยการขู่ถึงตุ๊กแกจะกินตับ หากไม่ยอมหลับ ดังความว่า

“ย่าเป็นคนเลี้ยงดูฉันมาตั้งแต่ยังแบเบาะ เพราะแม่ต้องออกไปทำงานนา ตอนกลางวันย่าจะอาบน้ำทาแป้งให้ฉัน แล้วก็อุ้มฉันใส่เปล... จากนั้นย่าก็จะนั่งไกวเปล พร้อมกับขับเพลงกล่อมฉันไปด้วย ย่าชอบกล่อมฉันด้วยเพลง “นกกาเหว่าเอย”

“เจ้านกกาเหว่าเอ๊ย ไข่ไว้ให้แม่กาฟัก แม่กาก็หลงรัก คิดว่าลูกในอุทร คาบเอาข้าวมาเผื่อ คาบเอาเหยื่อมาป้อน ปีกหางเจ้ายังอ่อน เพิ่งจะสอนบิน เห่.....” เมื่อกล่อมหลายรอบแล้วฉันยังไม่หลับ ย่าจะขู่ต่อท้ายเพลงว่า “หลับสาหนา... ตุ๊กแกจะกินตับ”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 107)

การโหยหาอดีตผ่านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมด้านสุดท้าย นักเขียนนำเสนอผ่านข้าวของเครื่องใช้ ในเหตุการณ์ที่วิหคเดินสำรวจบ้านซึ่งเป็นสถานที่แห่งความทรงจำในวัยเด็กของเขา ทำให้เห็นข้าวของเครื่องใช้ที่ยังคงวางอยู่ในตำแหน่งเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งเสื้อผ้าของปู่ที่พาดไว้ที่ราวไม้ การใช้ตะเกียงบนเรือน การเปิดประตูห้องที่มีสลักประตู การใช้เสื่อกกปูนอน มีหมอน มุ้ง ผ้าห่มที่พับไปอย่างเรียบร้อย ตลอดจนมีพระพุทธรูปทองเหลืองขนาดเล็กตั้งอยู่บนโต๊ะเตี้ยด้านหัวนอน ดังความว่า

“ฉันถือโอกาสเดินสำรวจภายในเรือน ภายในเรือนว่างโล่ง มีเพียงตู้เสื้อผ้าที่ฉันเห็นมาตั้งแต่จำความได้ ที่ฝาเรือนมีเสื้อผ้าเก่าแขวนพาดไว้กับราวไม้ ฉันถือตะเกียงเข้าไปที่ประตูห้อง ดึงสลักประตูออกแล้วประตูเข้าไป ในห้องมีเสื่อกกห่อหมอน มุ้งและผ้าห่มไว้อย่างเรียบร้อย มีพระพุทธรูปทองเหลืองขนาดเล็กตั้งอยู่บนโต๊ะเตี้ย ด้านหัวนอน ภาพที่เห็นนี้ชินตาฉันจนดูเหมือนว่าไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเลย”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552 , น.105)

จากการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอการโหยหาอดีตและความทรงจำในวรรณกรรมเรื่อง “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ” ของวิมล ไทรนิ่มนวล พบว่า นักเขียนนำเสนอการเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์และความทรงจำเกี่ยวกับบ้านเกิด ที่ตัวละครเอกนั้นโหยหา ซึ่งจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ การโหยหาผ่านช่วงเวลา/ฤดูกาล การโหยหาผ่านสถานที่/พื้นที่ การโหยหาผ่านธรรมชาติ และการโหยหาผ่านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การสร้างจินตนาการหรือประสบการณ์ความทรงจำในอดีตที่นักเขียนนำเสนอนั้น เพื่อเติมเต็มความสุขให้กับปัจเจกบุคคลที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก ไม่มีความสุข รู้สึกแปลกแยกกับสภาวะสังคมที่เขาดำรงอยู่ ดังนั้น จึงต้องสร้างภาพความสุขขึ้นมาเพื่อเยียวยาหรือชดเชยบาดแผลในจิตใจ สอดคล้องกับธัญญา สังขพันธานนท์ (2558 , น. 80) ได้กล่าวว่า การสร้างภาพฝันวันวาน แม้จะเป็นการโหยหาอดีตที่จากไป แต่ก็เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยชดเชยและประกอบสร้างความจริงทางประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่ด้วยการสร้างภาพของความรุ่งเรืองในอดีตขึ้นมาแทนที่ โดยเฉพาะเมื่อปัจเจกบุคคลไม่ลงรอยกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตาม จึงกล่าวได้ว่า กลวิธีการเล่าเรื่องด้วยแนวคิดการโหยหาอดีตถูกใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งของนักเขียน เพื่อสร้างภาพจินตนาการในอดีตให้กลับมามีชีวิตขึ้นอีกครั้งในใจของปัจเจกบุคคล เพื่อมาลบเลือนความแปลกแยกและความทุกข์ยากของพวกเขา

2. ลักษณะตัวละครที่มีสภาวะโหยหาอดีต

จากปรากฏการณ์โหยหาอดีตในวรรณกรรมเรื่อง “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ” ของ วิมล ไทรนิ่มนวลนั้น นักเขียนได้มุ่งนำเสนออารมณ์และความรู้สึกของตัวละครเอกอย่างวิหค ให้มีอารมณ์ถวิลหาบ้านเกิดหรือเรื่องราวในอดีตที่ทำให้เขามีความสุข ซึ่งความรู้สึกโหยหาอดีตดังกล่าว เกิดขึ้นเนื่องจากสภาวะของสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปในยุคหลังสมัยใหม่นิยม กล่าวคือ เป็นระบบทุนนิยมยุคหลังที่เน้นการบริโภคภายใต้ระบบทุนนิยมที่เอื้อประโยชน์ให้กับชนชั้นกลางผู้มีผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ ปัจเจกบุคคลในยุคนี้จึงได้รับความเดือดร้อน เพราะพวกเขาได้จากถิ่นฐานบ้านเกิดมา เพื่อเข้าไปดำรงชีวิตอยู่ในกระแสสังคมทุนนิยมที่ไหลเชี่ยว ทำให้เขาเกิดความรู้สึกแปลกแยกต่อสภาวะสังคมที่ไม่คุ้นชิน ดำเนินชีวิตอย่างไม่มีความสุข ด้วยความรู้สึกจำต้อง “ทนอยู่” จึงเกิดอารมณ์การถวิลหาอดีตหรือความทรงจำในอดีตก็สร้างภาพในจินตนาการขึ้นมาเพื่อมาชดเชยหรือเยียวยาความรู้สึกในใจให้มีกำลังลุกขึ้นสู้ต่ออย่างไรก็ตาม เมื่อปัจเจกบุคคลดิ้นรนเพื่อกลับคืนสู่บ้านเกิดแล้ว เขากลับพบว่าบ้านเกิดนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นสังคมที่ไม่คุ้นชินสำหรับตนเอง จึงเกิดสภาวะความแปลกแยกและโหยหาอดีตให้กลับคืนมาอีกครั้ง เพื่อให้เข้าใจลักษณะของตัวละครที่มีพฤติกรรมการโหยหาอดีตดังกล่าว ผู้วิจัยจะใช้แผนภูมิกระบวนการโหยหาอดีตของธัญญา สังขพันธานนท์ มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

(ที่มา: อ้างถึงใน ธัญญา สังขพันธานนท์, 2558, น. 75)

จากการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตในวรรณกรรมเรื่อง “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ” ของ วิมล ไทร นิ่มนวล ผู้วิจัยสามารถประยุกต์ใช้แผนภูมิแนวคิดดังกล่าวเป็นกระบวนการโหยหาอดีตของวิหค ผ่านการจากถิ่นฐานบ้านเกิด ความรู้สึกแปลกแยกกับสังคมใหม่ การโหยหาอดีตในสังคมที่จากมา การกลับคืนถิ่นฐานบ้านเกิด ความรู้สึกแปลกแยกกับสังคมบ้านเกิดที่เปลี่ยนแปลง และการโหยหาอดีตก่อนที่จะเปลี่ยนแปลง ดังนี้

2.1 การจากถิ่นฐานบ้านเกิด

การจากถิ่นฐานบ้านเกิดของตัวละครเอกนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นแรกของกระบวนการโหยหาอดีตที่นักเขียนนำเสนอ ซึ่งเหตุการณ์ในเรื่องนั้นนักเขียนผูกปมปัญหาให้วิหคต้องจำจากบ้านเกิดเมืองนอนไปเพราะว่า พ่อของเขาถูกยิงเสียชีวิตภายในบ้านต่อหน้าสมาชิกในครอบครัว และด้วยความห่วงใยของแม่วิหคที่เกรงว่าลูกจะได้รับอันตราย รวมถึงกลัวคนร้ายที่ลอบยิงพ่อของวิหคจะมาข่มเหงตนเอง จึงตัดสินใจพาวิหคเดินทางจากบ้านเกิดเข้าไปใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ดังความว่า

> “เมื่อเหตุการณ์ที่พ่อถูกยิงปรากฏขึ้นเบื้องหน้า ราวกับมันกำลังเกิดต่อหน้าต่อตาฉันอยู่จริง พ่อถูกยิงตายที่เรือนหลังนี้ ในเวลาค่ำคืนเช่นนี้ และมันเป็นเหตุให้ฉันกับแม่ต้องพรากจากถิ่นฐานบ้านเกิดนี้ไป...”
>
> (วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552 , น. 19-20)

2.2 ความรู้สึกแปลกแยกกับสังคมใหม่

กระบวนการต่อมานักเขียนได้สร้างให้ตัวละครเกิดความรู้สึกแปลกแยกจากสังคมใหม่ที่ตนเองเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ เพราะสถานที่แห่งใหม่นี้แตกต่างจากบ้านเกิดของเขาอย่างสิ้นเชิง โดยนำเสนอให้วิหครู้สึกไม่มีความสุขตลอดระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ทั้งการทนอยู่ในห้องเช่าที่มีความคับแคบ สกปรก ผู้คนแออัด เสียงดังตลอดเวลาเนื่องจากห้องเช่าอยู่ใกล้ห้องน้ำรวม ดังความว่า

> “...เขาไม่อยากเชื่อว่าเขากับแม่จะมาอยู่ที่นี่ - อยู่ในห้องคับแคบอุดอู้มืดทึมนี้ ซ้ำยังเผชิญหน้ากับส้วมโสโครกห่างแค่สามก้าวเท่านั้น เขาไม่เชื่อว่าได้จากถิ่นฐานบ้านเกิดของตนมา เขากำลังฝันไปแน่ ๆ ...
>
> “เราจะอยู่กันที่นี่หรือแม่” เสียงเขาท้อแท้
>
> “ไม่นานหรอกลูก พอตั้งหลักได้แล้วเราจะหาที่อยู่ใหม่” “อีกนานไหม” วลีนี้เป็นคำถามประจำใจเขาไปแล้ว “ไม่เกินเดือนหรอกลูก” “ตั้งเดือน” เขาบ่น แล้วนั่งลงกับพื้น “มันเล็กกว่าเล้าไก่บ้านเราอีกนะแม่” “อยู่ไปสักพักก็ชินไปเอง ตอนนี้ลูกนอนพักผ่อนเสียก่อน แม่จะจัดข้าวของให้เรียบร้อย” “ร้อนจะตายจะนอนได้ยังไง” “ดีกว่าไม่มีที่ซุกหัวนอน” เสียงแม่ขุ่นกับคำโอดครวญของเขา “ถึงคราวต้องอดทนก็ต้องอดทน”
>
> (วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552 , น. 16-47)

วิหครู้สึกว่าเขาเป็นคนแปลกหน้า แปลกแยกกับถิ่นที่อยู่ใหม่นี้อย่างสิ้นเชิง เขารู้สึกไม่มีความสุขเหมือน ดังตกนรกซ้ำแล้วซ้ำเล่า เพราะหนีมาจากเหตุการณ์ความปวดร้าวที่พ่อถูกฆ่า ยังต้องมาพบกับความเลวร้ายยิ่งกว่ากับการใช้ชีวิตในเมืองกรุง ดังความว่า

> “เขาซื้อหมูเนื้อแดงสามบาทกับยอดตำลึงอีกหนึ่งบาท จากนั้นก็เดินออกจากตลาดอย่างรวดเร็ว ราวกับกำลังหนีออกจากดินแดนที่โหดร้าย พอข้ามถนนเข้าไปในซอยเขาก็ชะลอเท้าลง ไม่อยากเข้าไปในห้องเช่าอุดอู้ เขารู้สึกเหมือนว่าเบื้องหลังที่เขาหนีมานั้นเป็นนรกขุมหนึ่ง และข้างหน้าที่เขาจะเข้าไปก็เป็นนรกอีกขุมหนึ่ง”
>
> (วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552 , น. 139)

เมื่อเขาไปโรงเรียน โรงเรียนก็เป็นสถานที่ทำให้เขาไม่มีความสุขอีกเช่นกัน เพราะเขายังคงรู้สึกเหมือนตนเอง เป็นคนแปลกหน้าสำหรับสถานที่แห่งนี้ เขาปรับตัวไม่ทัน ไม่เข้าใจในสิ่งที่ครูสอน ไม่ว่าจะวิชาไหนก็ตาม ซ้ำร้ายครูยังดุและลงโทษนักเรียนที่เรียนไม่รู้เรื่อง จนนักเรียนทุกคนต่างก็หวาดหวั่นทุกข์ทรมานเช่นกัน ดังความว่า

> “ครูประจำชั้นออกจากห้องเรียนไปแล้ว นักเรียนส่วนมากหันหน้าเข้าพูดคุยเพื่อทำความรู้จักกันบ้างก็หยิบหนังสือขึ้นมาดู วิหคนั่งก้มหน้าห่อตัว รู้สึกเหมือนคนแปลกหน้าของโรงเรียน และหวาดหวั่นขึ้นมาอย่างไม่รู้สาเหตุ”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 157)

"โรงเรียนคือนรก ชีวิตของวิหคจึงตกนรกอยู่ในโรงเรียน เพราะเขาเรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง ไม่ว่าวิชาไหนทั้งนั้น ซ้ำครูก็ดุ... คนไม่เก่งนี่เองที่ทำให้ครูบันดาลโทสะ และลงโทษพวกเขาราวกับเป็นอาชญากร ทำให้บรรยากาศในห้องเรียนเคร่งเครียด นักเรียนทุกคนหวาดหวั่นขวัญกระเจิงและทุกข์ทรมานกันทุกวัน"

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552 , น. 195)

2.3 การโหยหาอดีตในสังคมที่จากมา

เมื่อตัวละครเกิดความรู้สึกแปลกแยก ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมใหม่อย่างไม่มีความสุข ทำให้เขาเกิดความทุกข์ทรมานทั้งกายและจิตใจ เขาจึงสร้างภาพจินตนาการในใจถึงความหลังครั้งเก่าที่ทำให้เขามีความสุข ซึ่งเป็นการเล่าเรื่อง ให้ตัวละครหวนกลับไปคิดถึงเรื่องราวในอดีตทุกครั้งเมื่อต้องเผชิญกับความทุกข์ในปัจจุบัน เพื่อใช้ภาพอดีตที่เขาคิดถึงช่วยเติมเต็มความสุขในใจ เช่น เหตุการณ์ที่วิหคทุกข์ทรมานที่ต้องตื่นตีสี่ทุกวันทั้งที่ไม่อยากตื่น แต่ก็นอนต่อไม่ได้ เนื่องจากได้ยินเสียงดังของผู้คนที่ตื่นมาเข้าห้องน้ำอาบน้ำ พูดคุยกัน เขาจึงระลึกถึงภาพในอดีต ถ้าเขาอยู่บ้านนอกเขาคงกำลังนอนอยู่ ในขณะที่ปู่กับย่าตื่นนอนแล้ว ดังความว่า

"วิหคตื่นตีสี่เหมือนทุกคืน เพราะมีเสียงผู้คนเข้าส้วม เสียงประตูสังกะสีเปิดปิด เสียงราดน้ำ เสียงอาบน้ำ ล้างหน้า ขากเสลด เสียงพูดอย่างแห้งแล้ง และเสียงคำสั่งที่หงุดหงิด... ป่านนี้ปู่กับย่าตื่นแล้ว แม่โพสพน้อยของฉันเล่า ป่านนี้ก็คงยังนอนไม่รู้เรื่อง เช่นเดียวกับฉันเมื่อตอนยังอยู่บ้านนอก แต่ตอนนี้ฉันมาอยู่กรุงเทพฯ แล้ว ฉันต้องตื่นแต่ปลายดึก ฉันไม่อยากตื่นตอนนี้หรอก แต่มันตื่นเอง ทั้งที่ยามนอนฉันก็นอนหลับไม่สนิท ใจฉันคิดถึงแต่เธอและบ้านนอกของเรา ฉันไม่อยากอยู่ที่กรุงเทพฯ นี้เลย..."

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 135)

จากเหตุการณ์ดังกล่าวสะสมซ้ำแล้วซ้ำเล่าทำให้วิหคเกิดความเครียด จึงคิดถึงภาพในอดีตบ่อยครั้ง เพื่อให้ลืมความทุกข์ทรมานนี้ ดังความว่า

"เขาพึงใจที่ได้คิดถึง ได้จินตนาการ ได้ฝันถึงบ้านเกิด เพราะมันเป็นโลกเดียวที่จิตวิญญาณของเขาสามารถพักพิงและหลบภัยได้ แต่ต่อมาเขาเครียดและอ่อนล้าจากการฝันมากขึ้นเรื่อย ๆ เขาจึงอยากหลับให้สนิท แต่ทว่ากลับยินดีที่จะดำเนินชีวิตที่มันเคยเป็น ทุกคืนเขาจึงได้แต่ทนทรมานอย่าง กระสับกระส่าย บางครั้งก็ร้อนรุ่มกลุ้มใจจนอยากจะวิ่งไปให้สุดชีวิต"

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 219-220)

อย่างไรก็ตาม นักเขียนนำเสนอให้วิหคได้รับการปลดปล่อย และหลุดพ้นจากการโหยหาอดีตเมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ เพราะเขาทุกข์ทรมานกับการใช้ชีวิตในกรุงเทพมาตลอดยี่สิบกว่าปี จากเหตุการณ์ที่วิหคผิดหวังและทุกข์ใจในการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังล้มเหลวในชีวิตสมรส เขาตรอมใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นจนร่างกายซูบผอม มีแต่ความรู้สึกถวิลหาอดีตอยากกลับบ้านตลอดเวลา ในที่สุด วันหนึ่งเขามองดูนกพิราบอยู่ริมหน้าต่าง เขาได้ตัดสินใจปลดปล่อยตนเองให้โบยบินเหมือนนกลอยล่องออกนอกหน้าต่างบ้านของตนเอง กลวิธีดังกล่าวจึงทำให้วิหคหลุดพ้นจากความทุกข์ในขณะที่เขายังมีชีวิตอยู่ ดังความว่า

"วิหคนั่งเหยียบกรอบหน้าต่างท่าเดียวกับนกพิราบ เขาเป็นนกตัวโตที่ป่วยไข้ ผอมซูบ และหลังโก่ง เส้นผมยาวหยาบเป็นกระเซิง เสื้อผ้ารุ่ยร่ายยับยุ่ง...วิหคมองไปในท้องฟ้า และปรารถนาจะบินได้เหมือนนก ถ้าบินได้ เขาจะบิน

กลับบ้านเกิดตอนนี้ แต่เขาไม่ใช่นก จึงนั่งอยู่อย่างนั้นนานนับชั่วโมง นานจนลืมปวดลืมเมื่อย และลืมว่าตัวเองเป็นอะไร วิหคกางแขนออกอย่างนกกางปีก เขายืดตัวขึ้นพร้อมกับกระพือปีกบินออกไป !"

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 563)

2.4 กลับคืนถิ่นฐานบ้านเกิด

หลังจากที่วิหคเสียชีวิตแล้ว ภรรยาของเขาได้ส่งร่างของวิหคกลับถิ่นฐานบ้านเกิด พร้อมกับจดหมายหนึ่งฉบับมาถึงปู่ ตามความปรารถนาของวิหคเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งนักเขียนได้นำเสนอให้วิหคไม่รู้ตัวว่าตนเองเสียชีวิตไปแล้ว และ กลายเป็นวิญญาณที่กลับคืนสู่บ้านเกิดอีกครั้ง หลังจากที่เขาไปอยู่กรุงเทพกว่ายี่สิบ ดังเหตุการณ์ตอนเปิด เรื่อง ที่วิหครู้สึกยินดีที่ได้กลับมายังหมู่บ้านที่เขาเคยอยู่อีกครั้ง ถึงแม้ว่าหมู่บ้านที่เขาเห็นในขณะนี้จะเปลี่ยนไปตามกาลเวลาแล้วก็ตาม ดังความว่า

"ฉัน" กลับมาบ้านเกิดด้วยความรู้สึกราวกับนกหลงฟ้าคืนสู่รวงรัง ทั้งตื่นเต้นยินดี ทั้งงุนงงสับสนต่อสภาพแวดล้อมอันแปลกตา ทั้งเดียวดายและถวิลหาบางสิ่งที่รางเลือนอยู่รอบตัว หรือไม่ก็ไม่อยู่ลึกลงไปในหัวใจฉัน "บางสิ่ง" ที่ฉันไม่รู้ว่ามันคืออะไรและเป็นอย่างไร"

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 9)

2.5 ความรู้สึกแปลกแยกกับสังคมบ้านเกิดที่เปลี่ยนแปลง

เมื่อวิหคกลับมาสู่ถิ่นฐานบ้านเกิดแล้ว ปรากฏว่าบ้านเกิดที่เขาคุ้นเคยเมื่อวัยเด็กได้เปลี่ยนไปแล้วเช่นกัน เพราะเขากลับมาพบโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ตรงข้ามฝั่งคลอง พบการแบ่งแยกแตกฝ่ายกันของคนในหมู่บ้าน ที่ต่อสู้กันเพื่อสร้างผลประโยชน์ให้กับโรงงานอุตสาหกรรม เขาจึงมีความรู้สึกแปลกแยกกับสังคมบ้านเกิดที่เปลี่ยนแปลงอีกครั้ง แม้ว่าจะได้กลับมายังสถานที่ที่จิตใจเขาถวิลหา แต่ก็รู้สึกว่ายังไม่มีความสุข ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป ดังความว่า

"ที่จริงโลกเบื้องหน้านั้นก็เป็นโลกที่ฉันคุ้นเคยเช่นกัน เพราะตลอดช่วงเวลายี่สิบปีที่ฉันร่อนเร่อยู่ในดินแดนแปลกหน้านั้น ก็ได้พบเห็นสิ่งประหลาดแบบนี้อยู่อย่างจำเจ เพียงแต่ว่าฉันไม่เคยปรับตัวปรับใจเข้ากับมันได้เท่านั้น วันนี้เมื่อฉันหนีมันกลับมายังบ้านเกิดตัวเองได้ ฉันกลับต้องมาเผชิญหน้ากับมันที่นี่อีก ฉันรู้สึกเหมือนกับว่ามันอยู่ผิดที่ผิดทาง พร้อมกันนั้นคลื่นแห่งการต่อต้านก็สาดซัดอยู่ในใจฉัน.. ฉันพยายามยอมรับว่า นี่คือถิ่นฐานบ้านเกิดของฉันที่เป็นอยู่จริงในขณะนี้ แต่กระนั้นใจฉันกลับรู้สึกว่ามันไม่ใช่..."

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 24-25)

2.6 การโหยหาอดีตก่อนที่จะเปลี่ยนแปลง

สุดท้ายนักเขียนก็จบเรื่องโดยทิ้งให้ตัวละครเอกเกิดความรู้ผิดหวังและโหยหาอดีตก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เมื่อเขาพบว่าหมู่บ้านในจินตนาการอันแสนสุขของเขาได้เปลี่ยนไปตลอดกาล หลังจากที่มีโรงงานน้ำตาลเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ทำให้เกิดปัญหาการแตกแยกต่อสู้กันของคนในหมู่บ้านเพื่อเอื้อผลประโยชน์ให้กับโรงงานฯ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องดีงามด้านศีลธรรม ปัญหาเหล่านี้ยังคงไม่ได้รับการแก้ไข จึงทำให้วิหคเกิดความรู้สึกปวดร้าวและโหยหาอดีตเมื่อครั้งที่ตนเองเป็นเด็กอีกครั้ง ดังเหตุการณ์ในขณะที่เขารับรู้เรื่องราวปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากมีโรงงานจากคำบอกเล่าของปู่ ทำให้เขาหวนกลับไปคิดถึงภาพหมู่บ้านที่มีความสุขแห่งนี้เมื่อสมัยเด็ก ซึ่งเปรียบดั่งสวรรค์สำหรับเขา ผู้คนมีน้ำใจต่อกัน แต่ปัจจุบันไม่ได้เป็นแบบนั้น จึงทำให้เขาหดหู่ใจอย่างมาก ดังความว่า

"ฉันนึกถึงเมืองที่ฉันจากมา มันไม่ต่างจากที่ปู่พูดแต่อย่างใด ตลอดเวลาที่ฉันอาศัยอยู่ที่นั่น ฉันฝันแต่คิดถึงที่นี่แทบทุกลมหายใจ ฉันคิดว่าที่นี่คือแผ่นดินสวรรค์ ผืนดินถิ่นน้ำอุดมด้วยอาหารธรรมชาติ ผู้คนมีน้ำใจแบ่งปัน

เกื้อกูล แม้ว่าจะมีคนเห็นแก่ตัวทำชั่วอยู่บ้างก็เป็นเพียงส่วนน้อย แต่เมื่อได้ฟังปู่เล่า ใจฉันก็หดหู่ ซ้ำมันยังทำลายภาพฝันอันสวยงามของฉันให้มืดมัวอีกด้วย

"ยิ่งมีโรงงานสารพัดเข้ามาตั้งอยู่ฝั่งโน้นมากขึ้น ก็ยิ่งเร่งปัญหาต่าง ๆ ให้ลุกลามมากขึ้นอีก แต่ปัญหาที่หนักหนาก็มาจากพวกโรงงานน้ำตาลนั่น"

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 78-79)

เช่นเดียวกับเหตุการณ์ที่วิหคได้มาพบหลวงพ่อที่วัดและบอกเล่าถึงความรู้สึกแปลกแยกและโหยหาอดีตที่เขากำลังเป็นอยู่ให้หลวงพ่อได้รับรู้ว่า เขารู้สึกเหมือนหมู่บ้านนี้ไม่ใช่บ้านเกิดของเขาอีกต่อไป หลวงพ่อจึงชี้นำให้วิหครู้จักปล่อยวางกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำใจให้เป็นกลาง ยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้น รู้จักตัวเอง แล้วใจของเขาจะเป็นสุข ดังความว่า

ผมก็รู้สึกอย่างที่หลวงพ่อว่า... ผมรู้สึกผิดที่ผิดทางมาตลอด ตอนที่อยู่กรุงเทพฯ ผมก็รู้สึกว่าไม่ใช่ถิ่นฐานที่ผมจะอยู่ พอกลับมาที่นี่ ผมก็รู้สึกว่ามันไม่ใช่บ้านเกิดของผมอีก"

"ความรู้สึกแบบที่โยมว่านั้น คนส่วนมากเขาก็เป็นกัน มากบ้างน้อยบ้าง ปู่ของโยมก็เป็น ใครต่อใครหลายคนในถิ่นนี้ก็เป็น ทั้งที่เขาก็อยู่ที่นี่ตลอดเวลา ทุกอย่างมันเปลี่ยนแปลงเร็วมากและผิดแปลกไปจากความคุ้นเคย แต่พวกเราเองไม่ใช่หรือที่ทำมัน ทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว... แต่ไม่ว่าเราจะรู้สึกแปลกหน้ากับถิ่นฐานตัวเองหรือไม่อย่างไร ทุกสิ่งมันก็เป็นไปแล้ว และกำลังเป็นไปอยู่ทุกเวลาต่อหน้าต่อตาเรานี่แหละ... สิ่งที่เราต้องทำเป็นอันดับแรกคือทำใจกลาง ๆ ไว้ จากนั้นก็มองให้เห็นความเป็นจริงเสียก่อน จะได้เปลี่ยนแปลงมันไปในทางที่ถูกต้อง แต่สิ่งที่โยมจะต้องทำในเวลานี้ก็คือต้องรู้จักตัวเองเสียก่อน"

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2552, น. 309-310)

อาจกล่าวได้ว่า วิหค คือ ตัวละครที่มีลักษณะและพฤติกรรมสอดคล้องกับโครงสร้างการโหยหาอดีตอย่างชัดเจน โดยนักเขียนได้นำเสนอให้ต้องจากถิ่นฐานบ้านเกิดไปอยู่กรุงเทพฯ เพราะพ่อถูกยิงเสียชีวิต เนื่องจากขัดผลประโยชน์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวข้องกับโรงงานน้ำตาล ต่อมาเมื่อไปอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ จึงเกิดความรู้สึกแปลกแยก เนื่องจากไม่สามารถทำใจยอมรับกับความเปลี่ยนแปลงในโลกที่ไม่คุ้นชินได้ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกโหยหาอดีตอยากกลับบ้าน และสร้างภาพความสุขในอดีตมาชดเชยเยียวยาภาพความจริงเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การต่อสู้ดิ้นรนในเมืองหลวงได้สิ้นสุดลง เมื่อวิหคและภรรยาไร้เยื่อใยความรักที่มีต่อกัน ทำให้ตัดสินใจปลดปล่อยตัวเองลงจากหน้าต่างบ้านของตนเอง และในที่สุดก็ได้หวนกลับสู่บ้านเกิดอีกครั้ง แต่สถานที่แสนสุขที่เปรียบดั่งสวรรค์ในใจก็เปลี่ยนไป จนไม่สามารถรับได้ จึงเกิดสภาวะแปลกแยกกับบ้านเกิดของตนเองอีกครั้ง เพราะบ้านเกิดมีความเจริญเข้ามาแทนที่ ทำให้ผู้คนแบ่งแยกและทะเลาะกัน ไม่ต่างจากสถานที่ที่จากมา ส่งผลให้วิหคเกิดความรู้สึกโหยหาอดีตอีกครั้ง นั่นคือการถวิลหาความสุขเมื่อครั้งที่หมู่บ้านแห่งนี้ยังไม่มีโรงงานน้ำตาลมาก่อตั้งนั่นเอง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้พบว่า วรรณกรรมเรื่อง "วิญญาณที่ถูกเนรเทศ" ของ วิมล ไทรนิ่มนวล มีกลวิธีการนำเสนอที่สอดคล้องกับปรากฏการณ์การโหยหาอดีตในยุคที่มีการพัฒนาความเจริญเข้าสู่ชนบท ด้วยการขยายเขตอุตสาหกรรม เข้าไปรุกรานความสมบูรณ์และระบบนิเวศในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงหลังปี พ.ศ. 2540 ที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้ปรากฏงานเขียนหลายเรื่องที่สะท้อนปัญหาสังคม และปรากฏการณ์การถวิลหาอดีตในแวดวงวรรณกรรมไทยอย่างต่อเนื่อง รวมถึง วิมล ไทรนิ่มนวล ที่นำเสนอให้ตัวละครมีความรู้สึกแปลกแยกและมีอารมณ์ถวิลหาเหตุการณ์หรือความทรงจำในอดีตในขณะที่กำลังดำเนินชีวิตอยู่ เพื่อใช้ภาพจินตนาการในอดีตนี้ลบเลือนความทุกข์ทรมานทั้งกายและใจของตน ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของวุฒิชัย กฤษณะประกรกิจ (2548, น. 69-71) ที่กล่าวว่า ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างสุดโต่งในยุคปัจจุบัน

ทำให้เกิดการพัฒนาทางสังคมในหลายด้าน ส่งผลให้ปัจเจกบุคคลเกิดความรู้สึกแปลกแยกกับสังคมที่ดำเนินอยู่ รู้สึกผิดหวังเบื่อหน่ายความซ้ำซากจำเจ จึงทำให้พวกเขาถวิลหาอดีต เพื่อย้อนกลับไปหาความอบอุ่นและความมั่นคงในอดีต และเช่นเดียวกับอุบลนภา อินพลอย (2551, น. 99-200) ที่กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการถวิลหาอดีตในวรรณกรรมเกิดขึ้นจากอารมณ์และจินตนาการในการต่อต้านในโลกยุคปัจจุบันของนักเขียน และต้องการหลีกหนีปัญหาความวุ่นวายต่าง ๆ โดยการย้อนกลับไปหาความอบอุ่น ความสุข และความมั่นคงในอดีต ดังนั้น วิมล ไทรนิ่มนวล เป็นนักเขียนที่มีถิ่นฐานบ้านเกิดอยู่ในจังหวัดที่ใกล้เคียงกับกรุงเทพฯ ย่อมตระหนักรู้ ถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น การหลั่งไหลของแรงงานเพื่อเข้าไปทำงานในเมืองหลวง จึงนำเสนอวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคลที่ทุกข์ทรมานจากการเข้ามาใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ แปลกแยก โดดเดี่ยว ไร้ราก และถวิลหาความสุขในอดีต ซึ่งสอดคล้องกับปรากฏการณ์การโหยหาอดีตอย่างชัดเจน และกลายเป็นจุดเด่นที่ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้มีความน่าสนใจ เพราะเนื้อหาและกลวิธีผลิตซ้ำความเป็นจริงที่สอดคล้องกับสภาพสังคมในสังคมปัจจุบัน แม้จะเขียนขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ “วิญญาณที่ถูกเนรเทศ”: การโหยหาและความทรงจำในวรรณกรรมของวิมล ไทรนิ่มนวลพบว่า นักเขียนมีกลวิธีการนำเสนอการโหยหาอดีตและความทรงจำจากการโหยหาผ่านช่วงเวลา/ฤดูกาล การโหยหา ผ่านสถานที่/พื้นที่ การโหยหาผ่านธรรมชาติ และการโหยหาผ่านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ซึ่งการสร้างจินตนาการหรือประสบการณ์ความทรงจำในอดีตที่นักเขียนนำเสนอนั้น เพื่อเติมเต็มความสุขให้กับปัจเจกบุคคลที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก ไม่มีความสุข รู้สึกแปลกแยกกับสภาวะสังคมที่เขาดำรงอยู่ ส่วนลักษณะของตัวละครที่มีพฤติกรรม การโหยหาอดีตถูกนำเสนอโดยผลิตซ้ำความทุกข์ทรมานจากการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปวดร้าว ต้องจากถิ่นฐานบ้านเกิดมาทำงานในเมืองหลวง เกิดอารมณ์ที่คิดว่าตนเองแปลกแยกจากสังคม สร้างภาพจินตนาการหรือความทรงจำในอดีต มาเติมเต็มความสุขให้กับตนเอง ถวิลหาความสุขในอดีต และเมื่อได้กลับไปบ้านเกิดอีกครั้งกลับไม่คุ้นชินกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จนเกิดความแปลกแยกกับสังคมบ้านเกิด และโหยหาอดีตดั้งเดิมก่อนสังคมอุตสาหกรรมจะเข้ามารุกรานอีกครั้ง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรนำแนวคิดเรื่องการโหยหาอดีตและความทรงจำไปใช้ศึกษาผลงานของนักเขียนร่วมสมัยคนอื่น ๆ เพื่อให้ได้มุมมอง วิธีคิดของนักเขียนที่แตกต่างกันออกไป

2. ควรนำผลงานของนักเขียนร่วมสมัยคนอื่น ๆ หรือนักเขียนต่างประเทศที่นำเสนอแนวคิดการโหยหาอดีตและความทรงจำมาศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในวงวรรณกรรมไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2558). มาตุคามสำนึกและการโหยหาอดีตในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์. *วารสารมนุษยศาสตร์*, *22*(2), 64-91.

พัฒนา กิติอาษา. (2546). *มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

วิมล ไทรนิ่มนวล. (2552). *วิญญาณที่ถูกเนรเทศ*. กรุงเทพฯ : สามัญชน.

วุฒิชัย กฤษณะประกรกิจ. (2548). *หมุนโลกย้อน (นอสทัลเจีย) ในเมืองใหญ่ในวงเล็บ*. กรุงเทพฯ : แพรว.

เสาวณิต จุลวงศ์. (2550). *ความซับซ้อนของการเล่าเรื่อง: ลักษณะหลังสมัยใหม่ในบันเทิงคดีร่วมสมัยของไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุบลนภา อินพลอย. (2551). *การถวิลหาอดีตในวรรณกรรมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อิทธิพลของภาษาไทยที่มีต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย

อรพัช บวรรักษา[1]
รองศาสตราจารย์, อาจารย์
สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
orapat_tu@hotmail.com

วิราพร หงษ์เวียงจันทร์[2]
อาจารย์
สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
wiraphorn08@gmail.com

เนมิ อุนากรสวัสดิ์[3] *
อาจารย์ ดร.
สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี
nemi@vru.ac.th

รับบทความ: 13 สิงหาคม 2567
แก้ไขบทความ: 26 กันยายน 2567
ตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องอิทธิพลของภาษาไทยที่มีต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอิทธิพลของระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยที่มีต่อระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย และ 2) ศึกษาอิทธิพลของคำศัพท์ภาษาไทยที่มีต่อคำศัพท์ภาษาไทเขิน

[1] ผู้แต่งหลัก (First Author)
[2] [3] ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)
* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

ถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย ผลการศึกษาอิทธิพลของระบบเสียงวรรณยุกต์พบว่าหน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินทั้ง 2 ถิ่นมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียงเท่ากัน มีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์เป็น 3 ทาง (Three ways split) เหมือนกัน และมีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในแนวตั้งตรงกัน แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินยังคงอัตลักษณ์หน่วยเสียงวรรณยุกต์ตัวเองไว้ได้เป็นอย่างดี ด้านอิทธิพลของคำศัพท์พบว่าทั้งภาษาไทเขินทั้ง 2 ถิ่นได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยโดยภาษาไทยมาตรฐานมีอิทธิพลต่อทั้งภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ส่วนภาษาไทยถิ่นเหนือมีอิทธิพลต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่เท่านั้น

คำสำคัญ: ไทเขิน, เชียงตุง, เชียงใหม่, หน่วยเสียงวรรณยุกต์, คำศัพท์

Influence of Thai Language on Tai Khün Language in Kengtung, the Republic of the Union of Myanmar and Tai Khün Language in Chiang Mai Province, Thailand

Orapat Borwornraksa
Associate Professor
Thai Language Department, Faculty of Liberal Arts,
Thammasat University
E-mail. orapat_tu@hotmail.com

Wiraphorn Hongwiangchan
Lecturer
Thai Language Department, Faculty of Liberal Arts,
Thammasat University
E-mail. wiraphorn08@gmail.com

Nemi Unakornsawad
Ph.D., Lecturer
Thai Language Department, Faculty of Humanities & Social Sciences,
Valaya Alongkorn Rajabhat University under the royal Patronage
Pathum Thani Province
E-mail. nemi@vru.ac.th

Received: August 13, 2024
Revised: September 26, 2024
Accepted: October 30, 2024

Abstract

The research article titled “The Influence of the Thai Language on the Tai Khün Languages of Kengtung, the Republic of the Union of Myanmar, and Chiang Mai Province, Thailand” aimed to 1) study the influence of the Thai tonal system on the Tai Khün Languages of Kengtung, the Republic of the Union of Myanmar and Chiang Mai Province, Thailand and 2) examine the influence of Thai vocabulary on the Tai Khün Languages of Kengtung, the Republic of the Union of Myanmar and Chiang Mai Province, Thailand. The results reveal that

the Tai Khün languages of Kengtung and Chiang Mai share similarities, including five tonal units, a three-way tonal split, and vertically aligned tonal splits. This indicates that the Tai Khün ethnic groups have successfully preserved their distinct tonal identities. Additionally, the study shows that standard Thai has influenced the vocabulary of both Tai Khün languages, while the Northern Thai dialect has only impacted the Tai Khün language of Chiang Mai.

Keywords: Tai Khün, Kengtung, Chiang Mai, Tonal System, Vocabulary

บทนำ

บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นพื้นที่ที่มีคนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่สำคัญ 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต ภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน ภาษาตระกูลออสโตรเนเชียน และภาษาตระกูลไท จึงกล่าวได้ว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใช้ภาษาหลากหลายตระกูล โดยเฉพาะกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลไทซึ่งมีบทบาทสำคัญ เนื่องจากมีการกระจายตัวอยู่ในหลายประเทศ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา และสหพันธรัฐมาเลเซีย โดยภาษาตระกูลไทประกอบด้วย 24 กลุ่มภาษาและเป็นภาษาหลักของคนส่วนใหญ่ในประเทศไทย ในประเทศไทยมีผู้ใช้ภาษาตระกูลไทถึงร้อยละ 92 ของประชากร เช่น ภาษาไทยกลาง ภาษาญ้อ ภาษาผู้ไท และภาษาไทเขิน (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2549: 8)

ผู้พูดภาษาไทเขินหรือกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินกระจายตัวอยู่ทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (2566) กล่าวว่า เหตุการณ์ทางการเมืองทำให้ชาวไทเขินจากเชียงตุงอพยพมาตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือของไทยหลายครั้ง โดยเฉพาะช่วงฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ในยุคเจ้ากาวิละที่นำผู้คนจากเชียงตุงมาตั้งรกรากบริเวณนอกกำแพงเมืองเชียงใหม่ที่ประตูหายยา ซึ่งแบ่งกลุ่มตามระบบเครือญาติและช่างฝีมือ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนไทเขินในล้านนาก่อนรวมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย ปัจจุบันชาวไทเขินในไทยกระจายตัวอยู่ในเชียงใหม่ เชียงราย และลำพูน โดยจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีชาวไทเขินอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น โดยเฉพาะที่อำเภอสันป่าตอง ดังที่ อรพัช บวรรักษา และคณะ (2563) กล่าวว่า บ้านต้นแหนหลวงและบ้าน ต้นแหนน้อย ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่เป็นหมู่บ้านที่มีชาวไทเขินอาศัยอยู่หนาแน่นมากที่สุด

การย้ายถิ่นฐานและการตั้งถิ่นฐานของชาวไทเขินในประเทศไทยทำให้เกิดการสัมผัสทางภาษา สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2556: 22) กล่าวว่า การสัมผัสภาษา (Language contact) เป็นปัจจัยที่เกิดกับผู้มีภาวะสองภาษา (bilingual) หรือผู้มีภาวะหลายภาษา (multilingual) ผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือเกิดการแทรกแซงของภาษา (linguistic interference) หรือมีการยืมหน่วยทางภาษาจากภาษาหนึ่งไปใช้อีกภาษาหนึ่ง ทำให้เกิดหน่วยใหม่ขึ้น เช่น มีหน่วยเสียงใหม่ หรือคำใหม่ สอดคล้องกับอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548: 92-104) ที่กล่าวว่าการสัมผัสภาษาเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติในสังคมหลายภาษา ซึ่งอุดมไปด้วยผู้รู้หลายภาษา และคนเหล่านี้พูดหลายภาษาสลับกันหรือปนกัน ภาษาของคนเหล่านี้จึงมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน และการสัมผัสภาษาเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษา

ทั้งภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ประเทศไทยมีการสัมผัสกับภาษาไทย จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นของผู้วิจัยพบว่าภาษาไทเขินในจังหวัดเชียงใหม่มีการสัมผัสภาษากับภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนภาษาไทเขินในเชียงตุงมีการสัมผัสกับภาษาพม่า และภาษาไทยมาตรฐานจากการรับสารผ่านสื่อต่าง ๆ ของประเทศไทย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินทั้งเชิงวัฒนธรรมและเชิงภาษาศาสตร์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 : ตารางเปรียบเทียบการศึกษาระบบเสียงภาษาไทยเขิน

เจ้าของผลงาน	ปีที่ศึกษา	ถิ่นที่ใช้ศึกษา			จำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์	
		เชียงใหม่	เมียนมาฯ	อื่น ๆ	5	6
SØren Egerod	2500			✓ (ไม่ระบุ)		✓
Rasi Petsuk	2521		✓		✓	
Kullavanijaya, P.,&L-Thongkum	2543	✓				✓
Robert Wyn Owen	2551		✓		✓	
	2555		✓		✓	✓
พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล	2555			✓ (น่าน)		✓
ภัสร์ฐิตา ถาวร และคณะ	2566	✓			✓	✓

จากตารางเปรียบเทียบข้างต้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาระบบเสียงภาษาไทเขินด้านระบบเสียงวรรณยุกต์นิยมศึกษาในพื้นที่ 2 พื้นที่ คือ จังหวัดเชียงใหม่ประเทศไทย และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และได้ผลการวิจัยด้านระบบเสียงที่ไม่สม่ำเสมอ นอกจากนี้งานวิจัยหลายเรื่องชี้ให้เห็นว่าระบบเสียงในภาษาไทเขินได้รับอิทธิพลจากการสัมผัสกับภาษาไทย เช่น งานวิจัยของพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล ที่กล่าวว่าการที่ภาษาไทเขินที่ตำบลป่าคามีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียงน่าจะเป็นเพราะได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นเหนือ

นอกจากการศึกษาระบบเสียง งานวิจัยบางเรื่องยังศึกษาเรื่องระบบคำ เช่น ผลการศึกษาของ Rasi Petsuk (1978) พบว่าคำบางคำในภาษาไทเขินมีสองความหมาย โดยมีความหมาย 1 ความหมายเหมือนภาษาไทย ส่วนคำที่มีความหมายเดียวมักคล้ายคลึงกับภาษาไทย ด้านพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2555) พบว่าภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่นเหนืออย่างชัดเจน โดยเฉพาะการแปรและเปลี่ยนแปลงคำศัพท์และเสียงที่แสดงถึงการใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นภาษาที่สอง ผลการศึกษาชี้ว่าภาษาไทยมาตรฐานและถิ่นเหนือมีอิทธิพลต่อภาษาไทเขินอย่างมากจากการสัมผัสภาษา

จากความน่าสนใจเกี่ยวกับอิทธิพลทางภาษาที่ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยมาตรฐานมีต่อภาษาไทเขินทั้งในเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินในจังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอิทธิพลของภาษาไทยที่มีต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพ เมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยที่มีต่อระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของคำศัพท์ภาษาไทยที่มีต่อคำศัพท์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

1. ผู้วิจัยใช้แนวคิดการวิเคราะห์วรรณยุกต์โดยใช้กล่องทดสอบวรรณยุกต์ของวิลเลียม เจ เก็ดนีย์ (Gedney, 1972) ในการเก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์หน่วยเสียงวรรณยุกต์ โดยดัดแปลงคำบางคำเพื่อให้สื่อสารกับผู้บอกภาษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนการวิเคราะห์สัทลักษณะของวรรณยุกต์ใช้วิธีทางกลสัทศาสตร์โดยใช้

โปรแกรม Praat เวอร์ชัน 5.4.04 ในการตัดแยกและวิเคราะห์คลื่นเสียงเพื่อหาค่าความถี่มูลฐานของวรรณยุกต์

2. ผู้วิจัยใช้ข้อมูลหน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยมาตรฐานในการศึกษาจากหนังสือการศึกษาภาษาถิ่น : ภาษาตระกูลไท ของสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2551)

3. ผู้วิจัยนำแนวคิดเรื่องการเก็บรวบรวมข้อมูลระดับคำศัพท์ของสุจริตลักษณ์ ดีผดุง (2542) มาใช้ในการสร้างรายการคำศัพท์สำหรับเก็บข้อมูลคำศัพท์

4. ผู้วิจัยนำแนวคิดเรื่องการสัมผัสภาษาตามแนวภาษาศาสตร์สังคมของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2556) และหม่อมหลวงจรัสวิไล จรูญโรจน์ (2559) มาใช้ในการวิเคราะห์อิทธิพลของภาษาไทยที่มีต่อระบบเสียงวรรณยุกต์และคำศัพท์ภาษาไทเขิน

กรอบแนวคิดการวิจัยดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

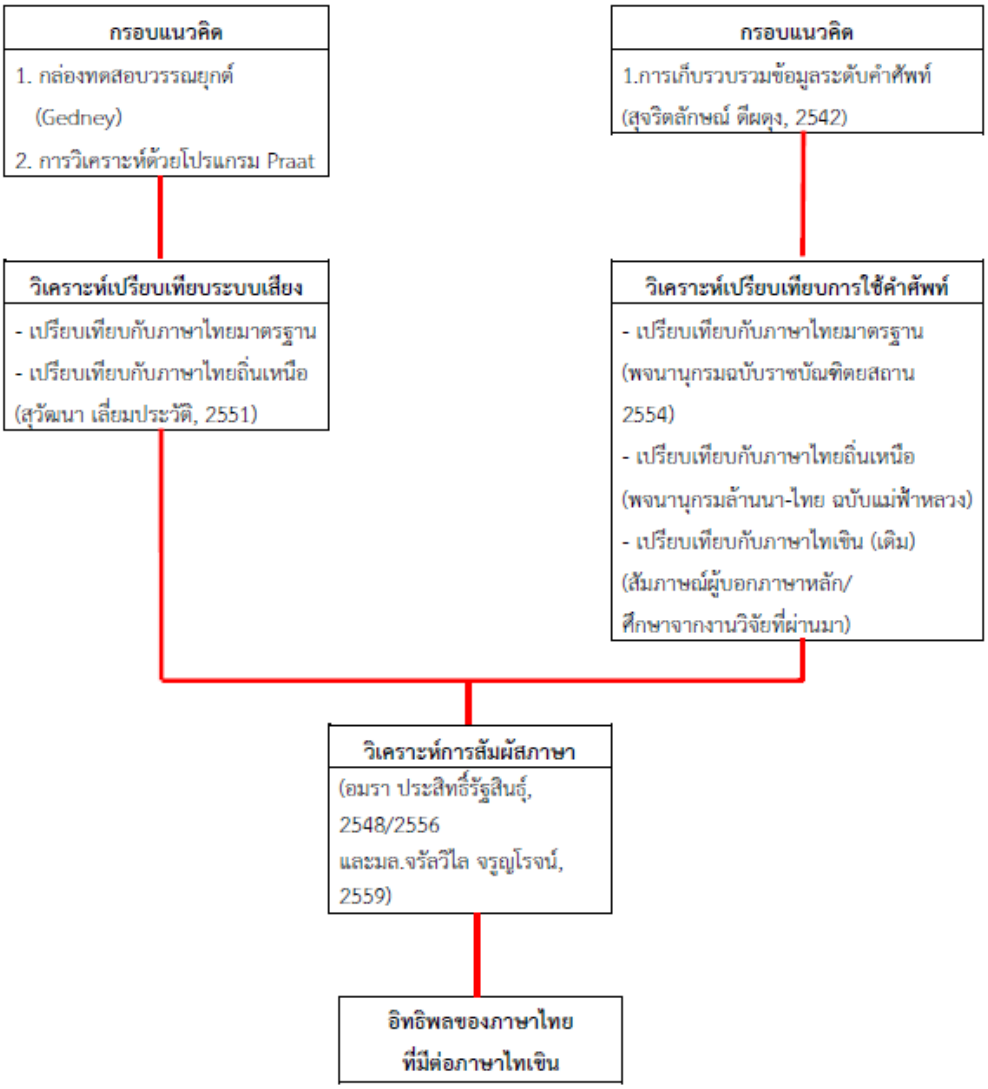

แผนภูมิที่ 1 : กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงในการศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากผู้บอกภาษาที่บ้านยางเก๋ง เอิ่งยางเก๋ง* เมืองเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

2. ภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากผู้บอกภาษาที่บ้านต้นแหนหลวงและบ้านต้นแหนน้อย ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย

3. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยมาตรฐานในการศึกษาครั้งนี้อ้างอิงข้อมูลจากหนังสือการศึกษาภาษาถิ่น : ภาษาตระกูลไท ของสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2551)

4. การศึกษาอิทธิพลของภาษาไทยที่มีต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง และภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยมาตรฐานเท่านั้น เนื่องจากภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่มีการสัมผัสกับภาษาไทยสองถิ่นนี้มากกว่าภาษาไทยถิ่นอื่น

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้คำศัพท์จากแนวคิดการวิเคราะห์วรรณยุกต์ของ วิลเลียม เจ เก็ดนีย์ (Gedney, 1972) ที่ได้แบ่งพยัญชนะต้นในภาษาไทยออกเป็น 4 กลุ่ม ตามลักษณะของเส้นเสียงในการเก็บข้อมูลระบบเสียงวรรณยุกต์ และใช้โปรแกรม praat เวอร์ชัน 5.4.04 ใช้ในการวิเคราะห์เสียงวรรณยุกต์โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการเก็บข้อมูล

การเตรียมข้อมูลเบื้องต้น

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เป็นบทความ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบเสียง การวิเคราะห์วรรณยุกต์ และภาษาศาสตร์สังคม เช่น การแปรของภาษา การเปลี่ยนแปลงของภาษา ทัศนคติและการสัมผัสภาษา เป็นต้น

2. สำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนามเบื้องต้น เช่น ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไป สภาพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ข้อมูลประชากรของชุมชนไทเขินในเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และชุมชนไทเขินในจังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย ประวัติความเป็นมาของจังหวัดเชียงใหม่ เมืองเชียงตุง ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขิน เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นและเป็นการทำความคุ้นเคยกับคนในชุมชน

3. ศึกษาเรียนรู้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินโดยสังเขป โดยเฉพาะภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันก่อนลงพื้นที่วิจัย

4. กำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล ที่พัก ผู้ให้ข้อมูลหลัก และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

5. ยื่นขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม

การเก็บข้อมูล

การคัดเลือกพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกพื้นที่การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจุดเก็บข้อมูล ดังนี้

* เอิ่ง เป็นรูปแบบการปกครองลักษณะคล้ายกับตำบลของไทย แต่ละเอิ่งจะประกอบด้วยหมู่บ้านหลายหมู่บ้าน

1. ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง เก็บข้อมูลที่บ้านยางเก๋ง เอิ่งยางเก๋ง รัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น

2. ภาษาไทเขินถิ่นเชียงเชียงใหม่เก็บข้อมูลที่บ้านต้นแหนหลวงและบ้านต้นแหนน้อย ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีชาวไทเขินอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในประเทศไทย

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้บอกภาษาเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 50-60 ปี ถิ่นละ 6 คน โดยคัดเลือกผู้บอกภาษาตามคุณสมบัติที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

1. เป็นผู้ที่เกิดและมีภูมิลำเนาอยู่ในถิ่นที่เก็บข้อมูลมาตั้งแต่กำเนิด ไม่เคยอพยพไปอยู่ที่อื่น

2. มีอวัยวะในการออกเสียงครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถออกเสียงได้ชัดเจน และมีหูที่ยังใช้การได้เป็นปกติ

3. มีอาชีพที่ไม่ต้องเดินทางหรือติดต่อกับคนนอกหมู่บ้าน เพื่อลดการสัมผัสภาษาอื่น

4. ผู้บอกภาษาในประเทศไทยเป็นผู้ที่มีการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนผู้บอกภาษาไทเขินในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ต้องเป็นผู้ที่มีการศึกษาไม่เกินระดับชั้นที่ 4 (เทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4)

เกณฑ์การคัดออก

ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเวลาที่กำหนด*

เกณฑ์การยุติการเข้าร่วมวิจัย

ขาดการเข้าร่วมกิจกรรม*

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบเสียงวรรณยุกต์และคำศัพท์ และเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์เสียงวรรณยุกต์ ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบเสียงวรรณยุกต์ และคำศัพท์มีดังนี้

1.1 รายการคำศัพท์ที่ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเสียงวรรณยุกต์จำนวน 60 คำ ที่ปรับมาจากแบบทดสอบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทถิ่นของวิลเลียม เจ เก็ดนีย์ (Gedney, 1972)

1.2 รายการคำศัพท์ที่ใช้สำหรับเก็บข้อมูลคำศัพท์ผู้วิจัยนำแนวคิดเรื่องการเก็บรวบรวมข้อมูลระดับคำศัพท์ของสุจริตลักษณ์ ดีผดุง (2542: 36) ที่กล่าวว่า รายการคำศัพท์จะเป็นคำศัพท์ที่ผู้บอกภาษาใช้ในชีวิตประจำวัน มาใช้ในการสร้างรายการคำศัพท์สำหรับเก็บข้อมูลคำศัพท์ โดยผู้วิจัยคัดเลือกรายการคำศัพท์ตามเกณฑ์ข้างต้นจำนวนประมาณ 1,200 คำ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าจำนวนคำที่ใช้มีมากเพียงพอสำหรับการวิจัยครั้งนี้ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ไปค้นหารูปภาพที่ตรงกับรายการคำศัพท์ข้างต้น และบันทึกไว้ในเครื่อง Tablet เพื่อช่วยให้ผู้บอกภาษาเข้าใจความหมายของคำที่ต้องการถามได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

* ในการวิจัยนี้ไม่มีผู้บอกภาษาที่ถูกคัดออกหรือยุติการเข้าร่วมวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์เสียงวรรณยุกต์ มีดังนี้

2.1 เครื่องบันทึกเสียงยี่ห้อ sony รุ่น R 33021 ใช้ในการบันทึกเสียง

2.2 กล้องถ่ายรูปดิจิทัล ใช้ในการบันทึกภาพ

2.3 Ipad รุ่น 2018 ใช้ในการจดบันทึก

2.4 โปรแกรมตัดเสียง wav editor ใช้ในการตัดแยกเสียง

2.5 โปรแกรม praat เวอร์ชัน 5.4.04 ใช้ในการวิเคราะห์เสียงวรรณยุกต์

2.6 โปรแกรม Microsoft Excel ใช้ในการประมวลผล

ขั้นที่ 2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

การเก็บข้อมูลภาคสนามในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกพื้นที่และประชากรผู้ให้ข้อมูลด้วยการสุ่มแบบเจาะจง และพิจารณาผู้ให้ข้อมูลจากเกณฑ์ความพอเพียงของข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล มีรายละเอียดขั้นตอนในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. เก็บข้อมูลระบบเสียงและคำศัพท์โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาตามลำดับรายการคำที่เตรียมไว้ โดยใช้ไฟล์รูปภาพที่ได้บันทึกไว้ในเครื่อง Tablet และหากคำศัพท์คำใดที่ไม่สามารถใช้ภาพสื่อความหมายได้ ผู้วิจัยจะอธิบายความหมายของคำคำนั้นหรือแสดงท่าทางประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้บอกภาษาเข้าใจ โดยให้ผู้บอกภาษาออกเสียงคำศัพท์ คำละ 2-3 ครั้ง ผู้วิจัยออกเสียงคำศัพท์ตามผู้บอกภาษาเพื่อความชัดเจนและความถูกต้อง เมื่อผู้บอกภาษายืนยันว่าผู้วิจัยออกเสียงคำศัพท์ถูกต้องแล้ว จึงบันทึกข้อมูลด้วยสัญลักษณ์แทนเสียงตามระบบ IPA (International Phonetic Alphabet) หลังจากนั้นจึงบันทึกเสียงของผู้บอกภาษาด้วยเครื่องบันทึกเสียงเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบข้อมูลภายหลัง

2. เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มารวบรวม และเรียบเรียง จากนั้นนำไปวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยต่อไป

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตัดแยกเสียงรายการคำที่ใช้ในการวิเคราะห์เสียงวรรณยุกต์ของผู้บอกภาษาด้วยโปรแกรมตัดเสียง wav editor

2. วิเคราะห์หน่วยเสียงวรรณยุกต์ไทเขินถิ่นเชียงตุงและเชียงใหม่ ด้วยโปรแกรม praat เวอร์ชัน 5.4.04 เพื่อหาค่าความถี่มูลฐานของวรรณยุกต์ หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์การรวมเสียงและการแยกเสียงของวรรณยุกต์เพื่อหาจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ด้วยโปรแกรม Microsoft Excel

3. เปรียบเทียบหน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทยกับภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยมาตรฐาน ของสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2551)

4. เปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทยกับภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยมาตรฐาน โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลภาษาไทยมาตรฐานใช้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2554 เป็นข้อมูลหลัก

4.2 ข้อมูลภาษาไทยถิ่นเหนือใช้พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง เป็นข้อมูลหลัก

4.3 ข้อมูลภาษาไทเขินใช้ผู้บอกภาษาหลักเป็นข้อมูลหลัก และข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทเขินเป็นข้อมูลรอง

4.4 ข้อมูลเปรียบเทียบภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาไทยถิ่นเหนือใช้พจนานุกรมภาษาไทยเปรียบเทียบ : ไทยกรุงเทพ ไทยเชียงใหม่ ไทยลื้อ และไทยดำ เป็นข้อมูลหลัก

5. วิเคราะห์อิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐานที่มีต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทยทั้งด้านระบบเสียงและคำศัพท์ โดยใช้กรอบแนวคิดการสัมผัสภาษาตามแนวภาษาศาสตร์สังคมของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2556) และหม่อมหลวงจรัลวิไล จรูญโรจน์ (2559)

ขั้นตอนที่ 4 เรียบเรียงผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 สรุปและนำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และให้ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

อิทธิพลของระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยที่มีต่อระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย

หม่อมหลวงจรัลวิไล จรูญโรจน์ (2559) กล่าวว่า ความแตกต่างระหว่างภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ที่เด่นชัดที่สุดคือเสียง เนื่องจากภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ มีการใช้คำศัพท์ร่วมกันอยู่จำนวนมาก ดังนั้น การออกเสียงที่แตกต่างกัน (โดยมีลักษณะเป็นเสียงปฏิภาค) จึงเป็นสิ่งที่จำแนกภาษาถิ่นต่าง ๆ ออกจากกันได้อย่างชัดเจนมากกว่า และความแตกต่างของเสียงระหว่างถิ่นย่อยของภาษาในประเทศไทยที่เด่นชัดที่สุดคือความแตกต่างของระบบวรรณยุกต์ จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า หน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียงเท่ากัน แต่มีความแตกต่างกันด้านลักษณะทางสัทศาสตร์ ดังนี้

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง ประกอบด้วย

1) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 ต่ำ–ขึ้น (25)
2) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 ต่ำ–ขึ้น (23)
3) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 ต่ำ–ระดับ (22)
4) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลาง-ระดับ (33)
5) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 กลาง–ตก (32)

สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 : ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินเชียงตุง (อรพัช บวรรักษา และคณะ, 2563: 140)

<table>
<tr><th></th><th>A</th><th>B</th><th>C</th><th>DS</th><th>DL</th></tr>
<tr><td>1</td><td rowspan="2">ว.1
(25)</td><td rowspan="3">ว.3
(22)</td><td rowspan="2">ว.4
(33)</td><td rowspan="2">ว.2
(23)</td><td rowspan="3">ว.3
(22)</td></tr>
<tr><td>2</td></tr>
<tr><td>3</td><td rowspan="2">ว.2
(23)</td></tr>
<tr><td>4</td><td colspan="2">ว.5 (32)</td></tr>
</table>

จากตารางที่ 2 ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินเชียงตุงจะเห็นได้ว่าการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์มีลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงวรรณยุกต์ตามกล่องวรรณยุกต์ในแนวตั้งเป็น 2 ทาง ได้แก่ A12-34 C123-4 และ DS123-4 ส่วนแนวนอนมี 1 ลักษณะ ได้แก่ C4=DS4

ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง ประกอบด้วย
1) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 ต่ำ–ขึ้น (13) 2) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 ต่ำ–ขึ้น (23)
3) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 ต่ำ–ตก (21) 4) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลาง-ตก (32)
5) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 กลาง–ตก (31)

สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 : ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ (อรพัช บวรรักษา และคณะ, 2563 : 140)

	A	B	C	DS	DL
1	ว.1 (13)	ว.3 (21)	ว.4 (32)	ว.2 (23)	ว.3 (21)
2					
3	ว.2 (23)		ว.5 (31)		
4					

จากตารางที่ 3 ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ จะเห็นได้ว่าการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์มีลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงวรรณยุกต์ตามกล่องวรรณยุกต์ในแนวตั้งเป็น 2 ทาง ได้แก่ A12-34 C123-4 และ DS123-4 ส่วนแนวนอนมี 1 ลักษณะ ได้แก่ C4=DS4

จากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่าภาษาไทเขินทั้งสองถิ่นมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง มีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์มีลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงวรรณยุกต์ตามกล่องวรรณยุกต์ในแนวตั้งเป็น 2 ทาง ได้แก่ A12-34 C123-4 และ DS123-4 ส่วนแนวนอนมี 1 ลักษณะ ได้แก่ C4=DS4 เหมือนกัน และมีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์เป็น 3 ทาง (Three ways split) เหมือนกัน

เมื่อนำผลการศึกษาระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินทั้งภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทยไปเปรียบเทียบกับงานวิจัยภาษาไทเขินในอดีต พบว่ามีทั้งที่ระบบเสียงวรรณยุกต์เหมือนกัน และแตกต่างกัน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 : แผนภูมิเปรียบเทียบการแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่กับงานอื่น ๆ

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นได้ว่าลักษณะเด่นของภาษาไทเขินทุกกลุ่มคือ เสียงวรรณยุกต์ช่อง A จะเป็นแบบ A 12-34 เหมือนกัน วรรณยุกต์ช่อง B = DL เหมือนกัน วรรณยุกต์ช่อง B และ DL ไม่แตกตัวเหมือนกัน ยกเว้นงานของ Egerod และพิณรัตน์ ที่วรรณยุกต์ช่อง B เป็น 123-4 ซึ่งการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในช่อง B นี้ส่งผลให้ภาษาไทเขินถิ่นนั้น ๆ มีเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง นอกจากนี้วรรณยุกต์ช่อง C4 = DS4 เหมือนกัน (ยกเว้นงานของพิณรัตน์) รวมทั้งลักษณะการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ยังเป็นแบบสามทาง (Three ways split) เหมือนกันด้วย

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทเขินข้างต้นแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ กลุ่มที่มี 5 หน่วยเสียง ประกอบด้วยภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงและเชียงใหม่ในงานวิจัยนี้ งานของ Rasi Petsuk (1978) และ Owen (2008) กลุ่มที่สองคือ กลุ่มที่มี 6 หน่วยเสียง ประกอบด้วยภาษาไทเขินจากการศึกษาของ Egerod (1957) และพิณรัตน์ (2555) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัย Owen (2012) และภัสร์ฐิตา ถาวร และคณะ (2566) ที่ระบุว่าภาษาไทเขินมีทั้งแบบ 5 และ 6 หน่วยเสียงอีกด้วย

พิณรัตน์กล่าวว่าการที่ภาษาไทเขินที่ตำบลป่าคามีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียงน่าจะเป็นเพราะได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นเหนือ เพราะวรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงมีสัทลักษณะเหมือนวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ รวมทั้งการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ก็เป็นลักษณะเดียวกับภาษาไทยถิ่นเหนือในหมู่บ้านท่าค้ำสอง อำเภอท่าวังผา ทุกประการ ส่วนงานของ Egerod นั้น ต่างกับงานของพิณรัตน์ตรงที่มีการรวมเสียงวรรณยุกต์ช่อง C4 และ DS4 ในขณะที่งานของพิณรัตน์วรรณยุกต์ช่อง C4 และ DS4 แยกกันเป็นคนละเสียง

เมื่อนำภาษาไทเขินที่เชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินที่จังหวัดเชียงใหม่ประเทศไทยไปเปรียบเทียบกับหน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยมาตรฐานของ เบ็ญจวรรณ สุนทรากูล (2505 อ้างถึงใน สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2551)* พบว่าภาษาไทยถิ่นเหนือมีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ประกอบด้วย

1) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 ต่ำ–ขึ้น (24)
2) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 กลาง–ระดับ (33)
3) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 ต่ำ–ระดับ (22)
4) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 สูง-ตก (41)
5) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 สูง–กลาง (43)
6) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 6 สูง-ระดับ (55)

สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 : ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ (สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2551 : 118)

	A	B	C	DS	DL
1	ว.1 (24)	ว.3 (22)	ว.5 (43)	ว.3 (22)	ว.1 (24)
2					
3	ว.2 (33)				
4		ว.4 (41)	ว.6 (55)	ว.4 (41)	ว.6 (55)

* งานวิจัยฉบับนี้อ้างอิงจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือของสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ เนื่องจากจำนวนหน่วยเสียงสอดคล้องกับเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทยถิ่นเหนือของนักวิชาการคนอื่น ๆ อาทิ มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์ (2553) วิภาวรรณ ถิ่นจันทร์ (2559) และพจนี ศิริอักษรสาสน์ (2545) และวิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2560)

จากตารางที่ 4 ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือจะเห็นได้ว่าการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์มีลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงวรรณยุกต์ตามกล่องวรรณยุกต์ในแนวตั้งเป็น 2 ทาง ได้แก่ A12-34 B123-4 C123-4 DS123-4 และ DL123-4

ด้านภาษาไทยมาตรฐาน พจนี ศิริอักษรสาสน์ (2545) สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2551) และวิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2560) กล่าวตรงกันว่า ภาษาไทยมาตรฐานมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง ในงานวิจัยฉบับนี้อ้างอิงหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2551) เนื่องจากเป็นหนังสือที่เป็นปัจจุบันมากที่สุด ที่ระบุระดับของหน่วยเสียงภาษาไทยมาตรฐานเมื่อเทียบกับงานของผู้อื่น โดยได้ระบุระดับของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตรฐาน ดังนี้

1) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 ต่ำ–ขึ้น (24)
2) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 กลาง–ระดับ (33)
3) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 ต่ำ–ระดับ (21)
4) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 สูง-ตก (41)
5) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 สูง–ระดับ (44)

สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 : ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตรฐาน (สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2551: 134)

<table>
<tr><th></th><th>A</th><th>B</th><th>C</th><th>DS</th><th>DL</th></tr>
<tr><td>1</td><td>ว.1 (24)</td><td rowspan="2">ว.3
(21)</td><td rowspan="2">ว.4
(41)</td><td rowspan="2" colspan="2">ว.3
(21)</td></tr>
<tr><td>2</td><td rowspan="2">ว.2
(33)</td></tr>
<tr><td>3</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>4</td><td></td><td>ว.4 (41)</td><td>ว.5 (44)</td><td>ว.4 (41)</td><td>ว.5(44)</td></tr>
</table>

จากตารางที่ 5 ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตรฐานจะเห็นได้ว่าการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์มีลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงวรรณยุกต์ตามกล่องวรรณยุกต์ในแนวตั้งเป็น 2 ทาง ได้แก่ A1-234 B123-4 C123-4 DS123-4 และ DL123-4 ส่วนแนวนอนมี 1 ลักษณะ ได้แก่ DS123=DL123

เมื่อนำระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ แระเทศไทยมาเปรียบเทียบกับระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตรฐาน จะเห็นได้ว่าภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทยมีความใกล้เคียงกันมากที่สุด คือมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียงเช่นเดียวกัน และมีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์เป็น 3 ทาง (Three ways split) เหมือนกัน อีกทั้งการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในแนวตั้งยังตรงกัน คือ A12-34 B1234 C123-4 DS123-4 และ DL1234

เมื่อนำภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย มาเปรียบเทียบกับภาษาไทยถิ่นเหนือ จะเห็นได้ว่าแม้ว่าทั้งภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทเขินจะมีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์เป็น 3 ทาง (Three ways split) เหมือนกัน แต่ภาษาไทยถิ่นเหนือมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ซึ่งมากกว่าภาษาไทเขินทั้ง 2 ถิ่น ส่วนภาษาไทยมาตรฐานถึงแม้ว่าจะมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง และมีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์เป็น 3 ทาง (Three ways split) เช่นเดียวกับภาษาไทเขินทั้ง 2 พื้นที่ แต่การแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์มีลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงวรรณยุกต์ตามกล่องวรรณยุกต์ในแนวตั้งเป็น 2 ทาง ได้แก่ A1-234 B123-4 C123-4 DS123-4 และ DL123-4 ส่วนแนวนอนมี 1 ลักษณะ ได้แก่ DS123=DL123 ซึ่งแตกต่างกับภาษาไทเขิน สามารถสรุปได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ (2563)

	A	B	C	DS	DL
1	ว.1	ว.3	ว.4	ว.2	ว.3
2					
3	ว.2		ว.5		
4					

ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ

	A	B	C	DS	DL
1	ว.1	ว.3	ว.5	ว.3	ว.1
2					
3	ว.2	ว.4	ว.6	ว.4	ว.6
4					

ระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตรฐาน

	A	B	C	DS	DL
1	ว.1	ว.3	ว.4	ว.3	
2					
3	ว.2	ว.4	ว.5	ว.4	ว.5
4					

แผนภูมิที่ 3 : แผนภูมิเปรียบเทียบการแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่กับภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยมาตรฐาน

จากผลการศึกษาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทยยังดำรงอัตลักษณ์ด้านระบบเสียงวรรณยุกต์ของตนเองเอาไว้ได้ดี โดยภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยมาตรฐานยังไม่ได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทเขินทั้งถิ่นเชียงตุงและถิ่นเชียงใหม่

อิทธิพลของคำศัพท์ภาษาไทยที่มีต่อคำศัพท์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย

การศึกษาอิทธิพลของคำศัพท์ภาษาไทยที่มีต่อคำศัพท์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย ผู้วิจัยศึกษาด้วยวิธีเปรียบเทียบคำศัพท์ที่ผู้บอกภาษาใช้ในปัจจุบันกับศัพท์เดิม* โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคำศัพท์เดิมจากศัพท์ที่ผู้บอกภาษาหลักใช้ประกอบกับการค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ งานวิจัยของ SØren Egerod (1957), Rasi Petsuk (1978), Robert Wyn Owen (2008/2012) พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2555) เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่าคำศัพท์ของภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย ต่างก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย ดังนี้

คำศัพท์ที่ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐาน

จากการศึกษาพบว่าคำศัพท์จากภาษาไทยมาตรฐานมีอิทธิพลต่อการใช้คำศัพท์ของภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง 4 รูปแบบ ประกอบด้วย

1. การใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนศัพท์เดิม หมายถึง การใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนที่คำศัพท์ที่เคยมีอยู่เดิมในรูปแบบการทับศัพท์ ได้แก่ คำว่า “ภูเขา” “แกลบ” และ “สร้อยคอ” สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

* คำศัพท์เดิมและคำศัพท์ใหม่ใช้ระบบเสียงวรรณยุกต์ที่ได้จากการศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ โดยระบบเสียงภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงดูได้จากตารางที่ 2 และระบบเสียงภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ดูได้จากตารางที่ 3

ตารางที่ 6 : การใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนศัพท์เดิมในภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง

ความหมาย	คำศัพท์เดิม	คำศัพท์ใหม่
ภูเขา	dɔɔj^{2}	phu^{2} khaw^{1}
แกลบ	khaw^{4} lip^{3}	kɛɛp3
สร้อยคอ	saaj^{1} khɔɔ^{2}	sɔj^{4} khɔɔ^{2}

2. การเปลี่ยนเสียงสระ หมายถึง การเปลี่ยนเสียงสระจากเสียงในคำศัพท์เดิมไปเป็นเสียงสระใหม่ตามเสียงภาษาไทยมาตรฐาน ได้แก่ การเปลี่ยนเสียงสระจาก /ɛ/ เป็น /e/ ในคำว่า “เหล็ก” สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 : การเปลี่ยนเสียงสระของภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐาน

ความหมาย	คำศัพท์เดิม	คำศัพท์ใหม่
เหล็ก	lɛk^{2}	lek^{2}

3. การเปลี่ยนเสียงพยัญชนะ หมายถึง การเปลี่ยนเสียงพยัญชนะจากเสียงในคำศัพท์เดิม ไปเป็นพยัญชนะใหม่ตามเสียงภาษาไทยมาตรฐาน ได้แก่ การเปลี่ยนเสียงพยัญชนะ /w/ เป็น /b/ ในคำว่า“ใบไม้” สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 : การเปลี่ยนเสียงพยัญชนะของภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐาน

ความหมาย	คำศัพท์เดิม	คำศัพท์ใหม่
ใบไม้	waj^{2} maj^{5}	baj^{2} maj^{5}

4. การปรับภาษาไทยมาตรฐานให้เข้ากับลักษณะของภาษาไทเขิน หมายถึง การรับภาษาไทยมาตรฐานเข้ามาใช้ โดยปรับบางส่วนของคำให้เป็นไปตามรูปแบบของภาษาไทเขิน การใช้คำศัพท์ลักษณะนี้มี 2 รูปแบบย่อย ดังนี้

4.1 การใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแต่ใช้เสียงสระแบบภาษาไทเขิน ได้แก่ คำว่า“เตียง” หรือ “ที่นอน” ปกติภาษาไทเขินเชียงตุงใช้ /kuu^{3} nɔɔn^{2}/ แต่ผู้บอกภาษาบางคนใช้คำว่า /teeŋ^{1} nɔɔn^{3}/ นั่นคือใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแต่ใช้เสียงสระ /ee/ ซึ่งเป็นเสียงที่ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงปรับใช้เป็นปกติเมื่อคำนั้นภาษาไทยมาตรฐานเป็นเสียง สระ /ia/ สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 : การใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแต่ใช้เสียงสระแบบภาษาไทเขินของภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง

ความหมาย	คำศัพท์เดิม	คำศัพท์ใหม่
เตียง	kuu^{3} nɔɔn^{2}	teeŋ^{1} nɔɔn^{3}

4.2 การรวมภาษาไทยมาตรฐานเข้ากับภาษาไทเขิน ได้แก่ คำว่า “กระโปรง” ซึ่งเป็นคำที่ไม่มีมาแต่เดิมในภาษาไทเขิน คำนี้ผู้บอกภาษาใช้ /sin^{3} ka^{4} pooŋ^{1}/ โดยนำคำที่มีอยู่เดิมในภาษาคือ /sin^{3}/ มารวมเข้ากับคำใหม่ /ka^{4} pooŋ^{1}/ สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 : การรวมภาษาไทยมาตรฐานเข้ากับภาษาไทเขินของภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง

ความหมาย	คำศัพท์เดิม[+]	คำศัพท์ใหม่
กระโปรง	-	sin^{3} ka^{4} pooη^{1}

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คำศัพท์จากภาษาไทยมาตรฐานมีอิทธิพลต่อการใช้คำศัพท์ของภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง 4 รูปแบบ คือ 1) การใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนศัพท์เดิม 2) การเปลี่ยนเสียงสระ 3) การเปลี่ยนเสียงพยัญชนะ และ 4) การปรับภาษาไทยมาตรฐานให้เข้ากับลักษณะของภาษาไทเขิน ประกอบด้วย การใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแต่ใช้เสียงสระแบบภาษาไทเขิน และการรวมภาษาไทยมาตรฐานเข้ากับภาษาไทเขิน

คำศัพท์ที่ภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐาน

จากการศึกษาพบว่าคำศัพท์จากภาษาไทยมาตรฐานมีอิทธิพลต่อการใช้คำศัพท์ของภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ 2 รูปแบบ ประกอบด้วย

1. การใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนศัพท์เดิม หมายถึง การใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนที่คำศัพท์ที่เคยมีอยู่เดิมในรูปแบบการทับศัพท์ ได้แก่ คำว่า “พ่อตา” “วันพระ” “ว่ายน้ำ” “เย็บ” และ “แบ่ง” สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 11 : การใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนศัพท์เดิมในภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่

ความหมาย	คำศัพท์เดิม	คำศัพท์ใหม่
พ่อตา	pɔɔ^{3} mia^{2}	pɔɔ^{3} taa^{1}
วันพระ	wan^{2} siin^{1}	wan^{2} phaʔ^{5}
ว่ายน้ำ	looj^{2} nam^{5}	waaj^{3} nam^{5}
เย็บ	jip^{5}	jep^{5}
แบ่ง	pan^{1}	b$\text{ɛ}\eta^{3}$

2. การยืมคำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ หมายถึง การนำคำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ในภาษาไทเขินในลักษณะของคำทับศัพท์ ได้แก่ คำว่า “กระโปรง” ซึ่งเป็นคำที่ไม่มีมาแต่เดิมในภาษาไทเขิน คำนี้ผู้บอกภาษาใช้ /ka^{4} pooη^{1}/ ซึ่งคำนี้เป็นการนำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 12 : การยืมคำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ในภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่

ความหมาย	คำศัพท์เดิม[+]	คำศัพท์ใหม่
กระโปรง	-	ka^{4} pooη^{1}

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คำศัพท์จากภาษาไทยมาตรฐานมีอิทธิพลต่อการใช้คำศัพท์ของภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ 2 รูปแบบ คือ 1) การใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนศัพท์เดิม และ 2) การยืมคำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานมาใช้

[+] เครื่องหมาย - หมายถึงไม่ปรากฏข้อมูล

[+] เครื่องหมาย - หมายถึงไม่ปรากฏข้อมูล

คำศัพท์ที่ภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นเหนือ

จากการศึกษาพบว่าคำศัพท์จากภาษาไทยถิ่นเหนือมีอิทธิพลต่อการใช้คำศัพท์ของภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ 2 รูปแบบ ประกอบด้วย

1. การใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือแทนศัพท์เดิม หมายถึง การใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือแทนที่คำศัพท์ที่เคยมีอยู่เดิมในรูปแบบการทับศัพท์ ได้แก่ คำว่า “ข้างขึ้น” ผู้บอกภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่บางคนใช้ศัพท์เดิม คือ /dɨan^{2} ʔɔɔk^{3}/ แต่บางคนใช้ /dɨan^{2} peŋ^{2}/ ซึ่งเป็นศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 : การใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือแทนศัพท์เดิมในภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่

ความหมาย	คำศัพท์เดิม	คำศัพท์ใหม่
ข้างขึ้น	dɨan^{2} ʔɔɔk^{3}	dɨan^{2} peŋ^{2}

2. การยืมคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือมาใช้ หมายถึง การนำคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือมาใช้ในภาษาไทเขินในลักษณะของคำทับศัพท์ ได้แก่ คำว่า “เดิน” “ให้” “ท้องเสีย” และ “อร่อย” ผู้บอกภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่เหมือนกันทุกคน คำเหล่านี้ภาษาไทเขินเชียงตุงใช้ /jaaŋ^{3}/ /pan^{1}/ /tɔɔŋ^{5} kiw^{3}/ และ /waan^{1}/ ตามลำดับ สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 14 : การยืมคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือมาใช้ในภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่

ความหมาย	คำศัพท์เดิม[+]	คำศัพท์ใหม่
เดิน	-	teew^{3}
ให้	-	hɨɨ^{4}
ท้องเสีย	-	lu ʔ^{5} tɔɔŋ^{5}
อร่อย	-	lam^{2}

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คำศัพท์จากภาษาไทยถิ่นเหนือมีอิทธิพลต่อการใช้คำศัพท์ของภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ 2 รูปแบบ คือ 1) การใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือแทนศัพท์เดิม และ 2) การยืมคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือมาใช้

ผลการศึกษาอิทธิพลของคำศัพท์ภาษาไทยที่มีต่อคำศัพท์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทยข้างต้น แสดงให้เห็นว่าผู้บอกภาษาชาวไทเขินถิ่นเชียงตุงและผู้บอกภาษาชาวไทเขินถิ่นเชียงใหม่ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลด้านคำศัพท์จากภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนผู้บอกภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ นอกจากจะได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานแล้วยังได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นเหนือด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องอิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐานที่มีต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย ด้านระบบเสียงวรรณยุกต์ พบว่าทั้งภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ทั้งสิ้น 5 หน่วยเสียง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rasi Petsuk (1978) และ Owen (2008)

[+] เครื่องหมาย - หมายถึงไม่ปรากฏข้อมูล

แต่แตกต่างกับงานวิจัยของ Egerod (1957) และพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2555) ที่พบว่าภาษาไทเขินมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ส่วนงานวิจัยของ Owen (2012) และภัสร์ฐิตา ถาวร และคณะ (2566) นั้นพบว่าภาษาไทเขินมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ทั้งแบบ 5 และ 6 หน่วยเสียง อย่างไรก็ตามเมื่อนำหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทเขินทั้ง 3 พื้นที่ของ Egerod, พิณรัตน์ พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล และ ภัสร์ฐิตา ถาวร และคณะ มาเปรียบเทียบกับระบบเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือจะพบว่าภาษาไทยถิ่นเหนือมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง จึงสันนิษฐานได้ว่างานวิจัยที่พบว่าภาษาไทเขินมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียงนั้นน่าจะได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นเหนือ สอดคล้องกับพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2555) ที่กล่าวว่าการที่ภาษาไทเขินที่ตำบลป่าคามีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียงน่าจะเป็นเพราะได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นเหนือ เพราะวรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงมีสัทลักษณะเหมือนวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ รวมทั้งการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ก็เป็นลักษณะเดียวกับภาษาไทยถิ่นเหนือในหมู่บ้านท่าค้ำสอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านทุกประการ

ด้านอิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐานที่มีต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทยจะเห็นได้ว่าภาษาไทยมาตรฐานมีอิทธิพลต่อภาษาไทเขินในระดับคำศัพท์มากกว่าระดับเสียง สอดคล้องกับสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2556 : 179) ที่กล่าวว่าภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์มีแนวโน้มจะสูญศัพท์ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดได้ง่ายกว่าการสูญหน่วยเสียง และจะยืมศัพท์จากภาษาที่แวดล้อมหรือมีศักดิ์ศรี (prestige) เหนือกว่า สอดคล้องกับผลการวิจัยอื่น ๆ เช่น อุทัยวรรณ ตันหยง (2526) ที่พบว่าการสูญศัพท์ภาษาพวนเกิดจากการยืมศัพท์ภาษาไทยกลาง หรือผลการวิจัยของพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2555) ที่ว่า ภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาว คนระดับอายุที่ 3 มักใช้คำยืมจากภาษาไทยกรุงเทพฯ อีกทั้งคนระดับอายุที่ 1, 2 ยืมศัพท์จากภาษาคำเมืองใช้ร่วมกับศัพท์ของตนด้วย

ปัจจัยทางสังคมประเด็นสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินในเชียงตุงได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานมี 2 ปัจจัย ได้แก่ ทัศนคติ และการสัมผัสภาษา ด้านทัศนคติ จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่าชาวไทเขินถิ่นเชียงตุงมีทัศนคติที่ดีต่อคนไทยและประเทศไทยมาก และมีการสัมผัสภาษาไทยมาตรฐานผ่านข่าวสารจากรายการโทรทัศน์ของประเทศไทยเป็นประจำ ด้วยเหตุนี้ชาวไทเขินถิ่นเชียงตุงจึงมีโอกาสเรียนรู้ภาษาไทยมาตรฐานอยู่เสมอ จึงเป็นไปได้ว่าผู้บอกภาษาบางคนอาจจะนำคำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานไปใช้ สอดคล้องกับที่ Egerod (1957: 123) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าในเชียงตุงมีการสอนภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาไทยกรุงเทพในวัดต่าง ๆ และเมื่อต้องสร้างศัพท์ใหม่ ๆ ขึ้นใช้ชาวไทเขินนิยมยืมคำศัพท์จากภาษาไทยมาตรฐานมาใช้มากกว่าจะยืมคำศัพท์จากภาษาพม่า หรือภาษาไทใหญ่ (ภาษาฉาน) หรือภาษาอังกฤษ

ส่วนการที่ภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ได้รับอิทธิพลจากทั้งภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่นเหนือ เป็นเพราะภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่เป็นภาษาของคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ที่ชาวไทเขินกลุ่มนี้อาศัยอยู่ อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานซึ่งเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันทั่วประเทศผ่านการศึกษาในโรงเรียน การสื่อสารของทางราชการ และสื่อต่าง ๆ

อย่างไรก็ตามการใช้คำศัพท์ภาษาไทเขินที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานทั้งในเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและจังหวัดเชียงใหม่เป็นไปในลักษณะไม่สม่ำเสมอ กล่าวคือผู้บอกภาษาบางคนใช้คำศัพท์ที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานในขณะที่บางคนใช้คำศัพท์ที่มีอยู่เดิม แสดงให้เห็นว่าการใช้คำศัพท์ภาษาไทเขินทั้งในเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและจังหวัดเชียงใหม่อาจอยู่ใน

กระบวนการแปรของภาษาซึ่งกำลังดำเนินอยู่ ดังที่ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2556: 24) กล่าวว่า การแปรของภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นเครื่องชี้บ่งความเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ เมื่อกาลเวลาผ่านไป รูปภาษารูปใดรูปหนึ่งอาจถูกเลือกให้คงอยู่บางรูปก็หายไป

การแปรของภาษาไทเขินเป็นผลมาจากการการสัมผัสภาษา (Language Contact) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2556: 92) กล่าวว่า การสัมผัสภาษา หมายถึง กระบวนการที่ภาษา 2 ภาษาหรือหลายภาษามีอิทธิพลต่อกัน การสัมผัสภาษามักจะเกิดขึ้นในสังคมที่มีภาวะสองภาษาหรือภาวะหลายภาษา เนื่องจากในสังคมดังกล่าวมีผู้รู้สองภาษาหรือมีผู้รู้หลายภาษาที่อาจใช้ภาษา 2 ภาษาหรือหลายภาษาสลับกันหรือปนกัน ภาษาจึงมีอิทธิพลต่อกันและกัน ชาวไทเขินทั้งในเชียงตุงและเชียงใหม่เป็นผู้รู้มากกว่า 1 ภาษา จึงอาจกล่าวได้ว่าชาวไทเขินทั้งสองถิ่นอยู่ในสังคมที่มีภาวะสองภาษาหรือภาวะหลายภาษา ภาษาที่ผู้บอกภาษารู้จึงมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของผู้บอกภาษาผ่านการสัมผัสภาษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ภาวะหลายภาษาอาจนำไปสู่การตายของภาษา จรัญวิไล จรูญโรจน์ (2559) กล่าวว่า การตายของภาษาอย่างค่อยเป็นค่อยไปมักกินเวลาหลายชั่วอายุคน มักเกิดจากการเปลี่ยนภาษา (Language shift) โดยชุมชนหนึ่งที่เคยพูดภาษาหนึ่งเป็นภาษาแม่เลิกพูดภาษานั้นแล้วเปลี่ยนมาใช้ภาษาใหม่แทน หากการเปลี่ยนภาษาเป็นไปโดยเด็ดขาด (ไม่มีผู้พูดภาษาเดิมอีกเลย) ประกอบกับนอกจากคนกลุ่มนี้แล้วไม่มีผู้พูดภาษาเดิมกลุ่มอื่นอีก ภาษาเดิมก็จะค่อย ๆ หายไป เด็กรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นแต่อาจจะยังรู้ภาษานี้แต่อาจจะไม่ได้เรียนรู้เป็นภาษาแม่ เมื่อคนรุ่นเก่าที่ใช้ภาษานี้เป็นภาษาแม่เสียชีวิตไปหมดแล้ว ภาษานี้ก็จะไม่เหลือผู้พูดเป็นภาษาแม่ และกลายเป็นภาษาตายในที่สุด การเปลี่ยนภาษานี้ถือเป็นการสูญภาษา (Language loss) ของคนทั้งกลุ่ม อิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐานที่มีต่อคำศัพท์ของภาษาไทเขินที่กล่าวมาข้างต้นหากมีผู้นำไปใช้มากขึ้น ในอนาคตคำศัพท์เหล่านี้ก็อาจเข้าไปแทนที่ศัพท์เดิมในภาษาไทเขินได้

อย่างไรก็ตามภาวะหลายภาษาไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การตายของภาษาเสมอไป บางสังคมอาจใช้ภาษาทั้งสองหรือมากกว่าก็ได้ จึงยังไม่อาจพยากรณ์ได้ว่าภาษาไทเขินจะกลายเป็นภาษาที่ตายแล้วในอนาคตหรือไม่ อาจต้องทำการศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้ปัจจัยทางสังคม อาทิ ทัศนคติ ศักดิ์ศรี อายุ ฯลฯ เพื่อที่จะใช้ทำนายอนาคตของภาษาไทเขิน และวางแผนภาษาต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาอิทธิพลของภาษาไทยที่มีต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของระบบเสียงวรรณยุกต์และคำศัพท์ภาษาไทยที่มีต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย ผลการศึกษาด้านอิทธิพลของระบบเสียงวรรณยุกต์พบว่าภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง และภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียงเท่ากัน มีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์เป็น 3 ทาง (Three ways split) เหมือนกัน และมีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในแนวตั้งตรงกัน ซึ่งแตกต่างกับภาษาไทยถิ่นเหนือที่มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง และต่างกับภาษาไทยมาตรฐานที่มีการแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในแนวตั้งเป็น 2 ทาง ซึ่งแตกต่างจากภาษาไทเขินทั้ง 2 พื้นที่ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินทั้ง 2 ถิ่นยังคงอัตลักษณ์หน่วยเสียงวรรณยุกต์ตัวเองไว้ได้เป็นอย่างดี

ด้านอิทธิพลของภาษาไทยที่มีต่อคำศัพท์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย พบว่าทั้งภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงและเชียงใหม่ต่างก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย โดยภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐาน 4 รูปแบบ คือ 1) การใช้ศัพท์

ภาษาไทยมาตรฐานแทนศัพท์เดิม 2) การเปลี่ยนเสียงสระ 3) การเปลี่ยนเสียงพยัญชนะ และ 4) การปรับภาษาไทยมาตรฐานให้เข้ากับลักษณะของภาษาไทเขิน ส่วนภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐาน 2 รูปแบบ คือ 1) การใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนศัพท์เดิม และ 2) การยืมคำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ นอกจากนี้ ภาษาไทเขินเชียงใหม่ยังได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นเหนือใน 2 รูปแบบ คือ 1) การใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือแทนศัพท์เดิม และ 2) การยืมคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือมาใช้ จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าภาษาไทยมาตรฐานมีอิทธิพลต่อทั้งภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ส่วนภาษาไทยถิ่นเหนือมีอิทธิพลต่อเฉพาะภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่เท่านั้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงความแตกต่างระหว่างระบบเสียงวรรณยุกต์ และการใช้คำศัพท์ของภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย กับภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยมาตรฐาน

2. ทราบถึงอิทธิพลของภาษาไทยที่มีต่อภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาและภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ ประเทศไทย

3. ใช้ประกอบการวางแผนภาษาของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการวางแผนภาษาและหน่วยงานที่ต้องการจัดการฟื้นฟูและอนุรักษ์ภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤต

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงและการแปรของคำศัพท์ภาษาไทเขินถิ่นเชียงตุงกับภาษาไทเขินถิ่นเชียงใหม่ของคนต่างระดับอายุ เพื่อใช้ประกอบการวางแผนภาษา

2. ควรศึกษาภาษาไทเขินในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งในและนอกประเทศไทย โดยใช้ปัจจัยทางสังคม อาทิ ทัศนคติ ศักดิ์ศรี อายุ ฯลฯ เพื่อที่จะใช้ทำนายอนาคตของภาษาไทเขิน และวางแผนภาษาต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาไทเขินที่เชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมากับภาษาไทเขินที่จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2561

เอกสารอ้างอิง

จรัลวิไล จรูญโรจน์, หม่อมหลวง. (2559). *ภาษาในปริบทสังคมและวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พจนี ศิริอักษรสาสน์. (2545). *ภาษาถิ่นของไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. (2555). *การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่นที่พูดในจังหวัดน่าน*. (รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภัสร์ฐิตา ถาวร, ฑัตจยศพล ธนธุวานันท์, สุดธิดา สวนประดิษฐ์ และจุมพิต ศรีวัฒนพงศ์. (2566). ภูมิศาสตร์วรรณยุกต์ภาษาไทขึน. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. 23(2), 64–90.

มยุรี พูนผลวัฒนาภรณ์. (2553). *การศึกษาระบบเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือที่ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

วิภาวรรณ ถิ่นจันทร์. (2558). *ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นแพร่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์เพื่อการสื่อสาร, ภาควิชาภาษาศาสตร์: มหาวทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. (2560). *ภาษาไทยถิ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2566). *ไทขืน. Retrieved on 22 May 2024 from: http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3/https://ethnicity.sac.or.th/database-ethnic/175/*

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง. (2542). *การวิจัยภาษาศาสตร์ภาคสนาม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก

สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ. (2551). *การศึกษาภาษาถิ่น : ภาษาถิ่นตระกูลไทย*. นครปฐม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2549). สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. 25(2), 1-17.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). *ภาษาในสังคมไทย : ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง การพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2556). *ภาษาศาสตร์สังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรพัช บวรรักษา, วิราพร หงษ์เวียงจันทร์, และเนมิ อุนากรสวัสดิ์. (2563). *การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาไทเขินที่เชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมากับภาษาไทเขินที่จังหวัดเชียงใหม่ประเทศไทย* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2547). *พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.

อุทัยวรรณ ตันหยง. (2526). *วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาพวน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Egerod SØren**.** (1957). *Essentials of Khün Phonology.* Acta Orientalia, XXIV, pp. 123-146**.**

Gedney, William. J. (1972). A Checklist for determining tones in Tai dialects. *Studies in Linguistics in Honor of George L. Trager,* Ed. By M.E. Smith, pp.423-437.The Hague: Mouton.

Kullavanijaya, P.,&L-Thongkum, T.(2000). *Linguistic criteria for determining Tai ethnic groups: Case studies on central and south-western Tais*. Mahidol University, Institute of Language and Culture for Rural Development.

Owen, R. Wyn. (2008). *Language Use, Literacy, and Phonological Variation in Khuen*. M.A.Thesis, Faculty of Humanities, Payap University.

Petsuk, Rasi. (1978). *General Characteristtics of the Khun Language*. M.A.Thesis, Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.

การยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่[1]

วรรณวนัช อรุณฤกษ์[2] *
ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์
วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
wanwanat@tu.ac.th

รับบทความ: 13 สิงหาคม 2567
แก้ไขบทความ: 3 ตุลาคม 2567
ตอบรับบทความ: 30 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเก็บข้อมูลจากผู้พูดภาษาไทใหญ่ 3 ระดับอายุ ได้แก่ ผู้พูดภาษาไทใหญ่ที่มีอายุ 20 - 25 ปี จำนวน 5 คน ผู้พูดภาษาไทใหญ่ที่มีอายุ 40 - 45 ปี จำนวน 5 คน และผู้พูดภาษาไทใหญ่ที่มีอายุ 60 - 65 ปี จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 15 คน ทั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือคือตารางชุดคำศัพท์และการสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลคำศัพท์ที่ผู้บอกภาษาใช้ในชีวิตประจำวัน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากจะใช้คำศัพท์ภาษาไทใหญ่ในการสื่อสารแล้ว ยังยืมคำศัพท์จากภาษาไทยเหนือและภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ในชีวิตประจำวันด้วย สำหรับการยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในพื้นที่นี้ แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ การยืมแบบทับศัพท์ การยืมแบบปนภาษา และการยืมแบบผสม ซึ่งปรากฏทั้งในคำมูล คำผสาน และคำผสม ลักษณะการยืมคำศัพท์เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงการสัมผัสภาษาอันเป็นปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำศัพท์ในกลุ่มผู้พูดภาษาไทใหญ่ทั้ง 3 ระดับอายุ ทั้งนี้การวิจัยนี้อาจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในสังคมไทย รวมถึงยังอาจเป็นประโยชน์ต่อชุมชนไทใหญ่ที่จะวางนโยบายในการอนุรักษ์ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนไว้ให้คงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: การสัมผัสภาษา, คำยืม, ภาษาไทถิ่น, ภาษาไทใหญ่, บ้านเวียงหวาย

---

[1] บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยเรื่อง “การสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งได้รับทุนจากกองทุนวิจัยวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2565

[2] ผู้แต่งหลัก (First Author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

Borrowing Words due to The Language Contact of Northern Thai and Standard Thai Loanwords in the Shan Language in Ban Wiangwai, Monpin sub-district, Fang district, Chiangmai Province

Wanwanat Aroonroek
Assistant Professor, Lecturer
College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University
wanwanat@tu.ac.th

Received: August 13, 2024
Revised: October 3, 2024
Accepted: October 30, 2024

Abstract

This article aims to study the borrowing words forms due to the language contact of Northern Thai and Standard Thai loanwords in the Shan language in Ban Wiangwai, Monpin sub-district, Fang district, Chiangmai province. The data were collected from Shan speakers which is divided into 3 age levels: aged 20-25 years, 40-45 years and 60-65 years, each group of 5 people and totaling 15 people. The collecting data tools such as vocabulary tables and speaker interviews have been used in order to obtain the vocabulary data of speakers in their daily lives.

Results are that Shan speakers in the Ban WiangWai, Monpin Sub-district, Fang District, Chiangmai Province not only use Shan language words to communicate, but also borrow the words from Northern Thai and Standard Thai, and the language contact by borrowing words are divided into 3 types, namely transliteration, language mixing and mixed borrowing. All of the types of words borrowing demonstrate language contact as a phenomenon of vocabulary change among Shan speakers at all 3 age levels. The research may be useful for studying the language changes of other ethnic groups in Thai society, and it also contributes to develop language protection policies of Shan communities in the in the future.

Keywords: Language contact, Loanword, Tai dialects, Shan language, Ban Wiangwai

บทนำ

การสัมผัสภาษา (Language contact) เป็นปรากฏการณ์ที่พบได้ในทุกภาษา (Thomason, 2001) ทำให้ภาษาไม่บริสุทธิ์ และทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง (ชิ่วหง ฉิน, 2554, น. 1) แสดงให้เห็นว่าภาษายังไม่ตาย โดยทั่วไปสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษามี 2 ประการ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากตัวภาษาเอง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดตามธรรมชาติและตามกาลเวลา อาจเรียกได้ว่า “ drift” หรือการเลื่อนไหลของภาษา และการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ซึ่งอาจเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นอันเนื่องมาจากสงคราม โรคระบาด ความอดอยาก การติดต่อค้าขาย การไปมาหาสู่ การแต่งงานข้ามชาติ การได้รับอิทธิพลจากสังคมหรือวัฒนธรรมอื่น ฯลฯ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548, น. 104-105)

นอกจากนี้การสัมผัสภาษายังเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกิดขึ้นอย่างธรรมชาติในสังคมที่มีผู้รู้หลายภาษาอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ และบุคคลเหล่านี้อาจพูดภาษาหลายภาษาสลับกันหรือปนกัน ภาษาของคนเหล่านี้จึงมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน จุดที่มีการสัมผัสภาษาก็คือในตัวผู้รู้หลายภาษา (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548, น. 92) นอกจากนี้ปรากฏการณ์การสัมผัสภาษาเช่นนี้จะก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางภาษาในหลายลักษณะ เช่น การปนภาษา (code-mixing) การสลับภาษา (code-switching) การยืมภาษา (Linguistic borrowing) เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทางภาษาในข้างต้นทำให้นักวิชาการสนใจที่จะศึกษาปรากฏการณ์การสัมผัสภาษาและก่อให้เกิดงานวิจัยเกี่ยวกับการสัมผัสภาษา เช่น ชิ่วหง ฉิน (2554) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของภาษาจ้วงอันเกิดจากภาวะสัมผัสภาษาจ้วงกับภาษาจีนกลาง” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคำยืมภาษาจีนกลางในภาษาจ้วงมีทั้งคำหลักและคำไวยากรณ์ โดยปรากฏทั้งคำยืมแบบทับศัพท์ คำยืมแบบแปล และคำยืมแบบผสม ส่วนอรรถวิทย์ รอดเจริญ, อุบลวรรณ สวนมาลี, และประเทือง ทินรัตน์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงสำรวจ: การสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไตหย่า อำเภอชินผิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน” พบว่าการสัมผัสภาษาของชาวไตหย่าเกิดจากการใช้ภาษาไตหย่าและภาษาจีนปนกันและสลับกันไปมา จนเกิดการแทรกแซงภาษาและเกิดการยืมภาษาขึ้น นอกจากนี้รัตนา จันทร์เทาว์ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง “การสัมผัสภาษา: ภาษาไทยและภาษาลาวของคนลาว” ซึ่งพบปรากฏการณ์การสัมผัสภาษาระหว่างภาษาลาวกับภาษาไทยของคนลาวในช่วงเวลา 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงแรกเกิดการสัมผัสภาษาไม่มากนักซึ่งเป็นผลมาจากการปิดประเทศเพื่อการบูรณะ ช่วงที่ 2 เกิดการสัมผัสภาษาในระดับคำศัพท์ และช่วงที่ 3 เกิดการสัมผัสภาษาในระดับการสลับภาษา ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายเปิดประเทศและการเข้าสู่ระบบการค้าเสรี ทำให้มีนักท่องเที่ยวและนักธุรกิจชาวไทยเข้าสู่ลาวเป็นจำนวนมากและก่อให้เกิดการสัมผัสภาษาในที่สุด ดังนั้นจึงเห็นได้ว่างานวิจัยเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเสียง คำ และไวยากรณ์ของวิธภาษาในสังคมไทยที่มีความหลากหลาย

พื้นที่ในภาคเหนือพื้นที่หนึ่งที่ชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาอย่างเสมอคืออำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีเขตแดนติดต่อกับพม่าและในอดีตเส้นแบ่งเขตแดนยังไม่ชัดเจน จึงมีคนไทใหญ่บางส่วนอพยพข้ามไปมาระหว่างชายแดนไทย-พม่า และบางส่วนก็กระจายตัวเข้ามาตั้งรกรากอยู่บริเวณบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ (จรรยา พนาวงค์ และอุไรวรรณ แก้วคำมูล, 2546, น. 1) อย่างไรก็ตามในอดีตหมู่บ้านเวียงหวายเป็นเสมือนพื้นที่อิสระไม่ได้ปกครองโดยอำเภอฝาง แต่ขึ้นตรงกับกงสุลอังกฤษที่อยู่ตัวเมืองเชียงใหม่โดยมีพ่อล่าม (คำเรียกตำแหน่งของผู้ปกครองชุมชนซึ่งสามารถพูดภาษาอังกฤษได้) เข้ามาก่อตั้งหมู่บ้านในราว พ.ศ.2440 สภาพของหมู่บ้านเวียงหวายเป็นป่า เริ่มแรกมีคนไทใหญ่เข้ามาอยู่ประมาณสิบกว่าครอบครัว และหลังจากนั้นก็มีเพิ่มเข้ามาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (องค์การบริหาร

ส่วนตำบลม่อนปิ่น, ม.ป.ป.) เนื่องจากชุมชนบ้านเวียงหวายมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ปะปนกับชาวไทยเหนือเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าอาจเกิดการสัมผัสภาษา โดยเฉพาะการยืมคำศัพท์ สอดคล้องกับที่ Thomason & Kaufman (1988) ได้กล่าวว่า สิ่งที่จะถูกยืมเป็นลำดับแรกในสถานการณ์การสัมผัสภาษา คือ คำศัพท์

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่และได้สังเกตการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในพื้นที่ชุมชนบ้านเวียงหวายในเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่ามีการยืมคำศัพท์เกิดขึ้นกับคนในพื้นที่นี้ เช่น คำนามที่ใช้เรียกกรรไกรตัดผ้า ในภาษาไทใหญ่คือ “กิมไฮ้” /kim[3] haj[5]/[3] แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่ชุมชนบ้านเวียงหวายมักจะเรียกว่า “มีดญับ” /miːt[4] ɲap[6]/[4] หรือคำเรียกอาชีพ เช่น กำนัน ในภาษาไทใหญ่เรียกว่า “ปู่แสน” /puː[2] sɛː[1]n/ แต่ชาวไทใหญ่บางกลุ่มจะเรียกว่า “ป้อแคว่น” /pɔː[4] khwɛː[4]n/ เหมือนในภาษาไทยเหนือ หรือบางครั้งจะมีการนำภาษาไทยมาตรฐาน[5] มาใช้แทน เช่น คำว่านักกีฬา ในภาษาไทใหญ่จะใช้คำว่า “ปู่เล่นแฮง” /puː[2] len[5] hɛːŋ[3]/ แต่ชาวไทใหญ่ในบ้านเวียงหวายบางกลุ่มกลับใช้คำว่า “นักกีฬา” /nak[5] kiː[2] laː[2]/ เช่นเดียวกับภาษาไทยมาตรฐาน นอกจากนี้ยังอาจพบการปนภาษาในข้อความ เช่น ประโยคคำถามที่ว่า “คุณชื่ออะไร อายุเท่าไร และอาศัยอยู่ที่ไหน” ในภาษาไทใหญ่จะใช้ว่า /suː[1] cɯː[5] saŋ[1] ʔa sak[5] ka:[5] hɯː[1] juː[2] tiː[5] laːj[1]/ หมายถึง “คุณชื่ออะไร อาศัยอยู่ที่ไหน” หากแต่ในพื้นที่ชุมชนบ้านเวียงหวาย ชาวไทใหญ่จะเริ่มมีการปน

---

[3] การถ่ายถอดสัทอักษรในการกำหนดเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทใหญ่อ้างอิงจากพจนานุกรมภาษาไทใหญ่-ไทย (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2552, น. ฐ) โดยใช้ตัวเลขกำกับวรรณยุกต์ ดังนี้

1	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1	ต่ำ-ขึ้น	(24)
2	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2	ต่ำ-ระดับ	(21)
3	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3	กลาง-ตก	(31)
4	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4	สูง-ระดับ	(44)
5	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5	สูง-ตก	(41)

[4] การถ่ายถอดสัทอักษรในการกำหนดเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยเหนืออ้างอิงจากหนังสือการศึกษาภาษาถิ่น: ภาษาตระกูลไท (สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2551, น. 117-118) โดยใช้ตัวเลขกำกับวรรณยุกต์ ดังนี้

1	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1	ต่ำ-ขึ้น	(24)
2	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2	กลาง-ระดับ	(33)
3	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3	ต่ำ-ระดับ	(22)
4	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4	สูง-ตก	(41)
5	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5	สูง-กลาง	(43)
6	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 6	สูง-ระดับ	(55)

[5] การถ่ายถอดสัทอักษรในการกำหนดเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตรฐานอ้างอิงจากหนังสือการศึกษาภาษาถิ่น: ภาษาตระกูลไท (สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2551, น. 134) โดยใช้ตัวเลขกำกับวรรณยุกต์ ดังนี้

1	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1	ต่ำ-ขึ้น	(24)
2	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2	กลาง-ระดับ	(33)
3	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3	ต่ำ-ระดับ	(21)
4	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4	สูง-ตก	(41)
5	หมายถึง	หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5	สูง-ระดับ	(44)

คำศัพท์ภาษาไทยเหนือเกิดขึ้น คือ /su:[1] cɯ:[4] ʔa ɲaŋ[1] ʔa sak[5] ka:[5] hɯ:[1] ju:[2] ti:[5] na:j[1]/ จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าประโยคที่ชาวไทใหญ่พูดจะมีการปนภาษาไทยเหนือคือคำว่า /ʔa ɲaŋ[1]/ และคำว่า /na:j[1]/ ซึ่งเป็นคำแสดงการถามเข้าไปด้วย

ตัวอย่างในข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่าคนในพื้นที่ชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เกิดการยืมคำศัพท์ในภาษาอื่น ๆ เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งปรากฏการณ์การยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาเช่นนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของภาษาซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยทางสังคมหลายประการ เช่น ชาวไทใหญ่เพศชายมักจะออกจากบ้านไปทำงานนอกพื้นที่นั้น หรือการประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขายของชาวไทใหญ่ซึ่งต้องปฏิสัมพันธ์กับชาวไทยเหนือในพื้นที่หรือนอกพื้นที่นั้น นอกจากนี้ระดับอายุของชาวไทใหญ่ที่มีความแตกต่างกันยังอาจมีผลต่อการใช้ภาษาของชาวไทใหญ่ที่อาจได้รับการสัมผัสภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีอายุน้อยกว่ามักจะมีโอกาสได้ออกไปปฏิสัมพันธ์หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ดังนั้นบริบทเหล่านี้จึงอาจเป็นปัจจัยที่อาจก่อให้เกิดการสัมผัสภาษาได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีคำถามการวิจัยว่า การยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีรูปแบบใดบ้าง อย่างไรก็ตามผลการศึกษาครั้งนี้อาจทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่มีแนวโน้มว่าจะเปลี่ยนแปลงมากขึ้นในอนาคต รวมถึงยังอาจเป็นประโยชน์ต่อชุมชนไทใหญ่ในพื้นที่นี้ที่จะวางนโยบายในการอนุรักษ์ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนไว้ให้คงอยู่ต่อไป นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการศึกษาการสัมผัสภาษาซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคมไทยต่อไปอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และอธิบายปรากฏการณ์โดยใช้วิธีการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Research) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ ชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและอาศัยอยู่มานาน จึงน่าจะทำให้เห็นถึงการใช้คำศัพท์ของชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้

ขอบเขตด้านประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชาวไทใหญ่ที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในช่วง 3 ระดับอายุ ได้แก่ ผู้พูดภาษาไทใหญ่ที่มีอายุ 20-25 ปี จำนวน 5 คน ผู้พูดภาษาไทใหญ่ที่มีอายุ 40-45 ปี จำนวน 5 คน และผู้พูดภาษาไทใหญ่ที่มีอายุ 60-65 ปี จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 15 คน ซึ่งเป็นการเลือกแบบเจาะจง

(Purposive Sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างต้องมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ คือ (1) ผู้บอกภาษาเป็นชาวไทใหญ่ ต้องพูดภาษาไทใหญ่ในชีวิตประจำวัน (2) ผู้บอกภาษาชาวไทใหญ่จะต้องมีถิ่นอยู่อาศัยถาวรในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และไม่เคยย้ายภูมิลำเนา (3) ผู้บอกภาษาชาวไทใหญ่ ต้องเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 20 - 25 ปี อายุ 40 - 45 ปี และอายุ 60 - 65 ปี และ (4) ผู้บอกภาษาต้องเป็นผู้ที่มีอวัยวะในการออกเสียงสมบูรณ์ มีอวัยวะในการออกเสียงดี มีประสาทตาและประสาทหูใช้การได้ดี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลคำศัพท์ทั้งสิ้น 571 คำ แบ่งเป็นคำศัพท์จากตารางรายการคำศัพท์ซึ่งเป็นชุดคำพื้นฐาน 13 หมวด จำนวน 526 คำ และจากแบบสัมภาษณ์ในรูปแบบการสนทนาเพิ่มเติมอีก 45 คำเพื่อเป็นการตรวจสอบการใช้คำศัพท์อีกทางหนึ่ง รวมถึงเพื่อให้ได้คำศัพท์เพิ่มเติมซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ในครั้งนี้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ตารางหมวดคำศัพท์ ผู้วิจัยจะใช้หมวดรายการคำศัพท์ซึ่งเป็นชุดคำพื้นฐาน 13 หมวด ได้แก่ (1) หมวดคำเครือญาติ (2) หมวดกิริยาอาการ (3) หมวดที่อยู่อาศัย (4) หมวดคำถาม (5) หมวดธรรมชาติ (6) หมวดพืช ผัก ผลไม้ (7) หมวดลักษณนาม (8) หมวดเวลา (9) หมวดสัตว์ (10) หมวดสิ่งของเครื่องใช้ (11) หมวดการแต่งกาย เสื้อผ้า (12) หมวดบุคคล การงาน และ (13) หมวดอวัยวะในร่างกาย

2.2 แบบสัมภาษณ์ ในรูปแบบบทสนทนาเพื่อสอบถามเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ประเด็นอาหารการกิน ความเชื่อและประเพณี พิธีกรรม การแต่งกาย การศึกษา ธรรมชาติ เพื่อให้ได้คำศัพท์ที่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ใช้อย่างหลากหลาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และจะดำเนินการเก็บข้อมูลโดยนำตารางชุดคำศัพท์ทั้ง 13 หมวด มาสอบถามผู้บอกภาษา รวมถึงสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาโดยพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวันเพื่อให้เห็นการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาไทใหญ่ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เห็นวิถีชีวิตซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับการใช้คำศัพท์ในการเรียกสิ่งต่าง ๆ รอบตัวด้วย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์รูปแบบการยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษา ได้แก่ การยืมแบบทับศัพท์ การยืมแบบปนภาษา และการยืมแบบผสม โดยใช้แนวคิด 3 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับการสัมผัสภาษา (Language Contact) แนวคิดเกี่ยวกับการยืมภาษา (Linguistic Borrowing) และแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างคำ (Word Formation) ดังนี้

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสัมผัสภาษา ผู้วิจัยนำแนวคิดเกี่ยวกับการสัมผัสภาษาของทอมาสัน (Thomason, 2001) มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ คือ การอธิบายถึงระดับการสัมผัสภาษาซึ่งจะส่งผลต่อการยืมภาษา (borrowing scale) ได้แก่ การสัมผัสภาษาในระดับที่ไม่เป็นทางการ (casual contact) การสัมผัสภาษาในระดับที่มีความเข้มข้นเพียงเล็กน้อย (slightly more intense contact) การสัมผัสภาษาในระดับที่มีความเข้มข้นมากขึ้น (more intense contact) และการสัมผัสภาษาในระดับที่เข้มข้น (intense contact) นอกจากนี้ ทอมาสันและค็อฟแมน (Thomason & Kaufman, 1988)

กล่าวว่า สิ่งที่จะถูกยืมเป็นลำดับแรกในสถานการณ์การสัมผัสภาษา คือ คำศัพท์ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของภาษาอันเกิดจากการสัมผัสภาษา (contact-induced language change) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2 ด้าน คือ การนำเข้าจากภาษาผู้ให้ยืมโดยตรงอาจเป็นคำ โครงสร้าง หรือทั้งคำและโครงสร้างก็ได้ และการเปลี่ยนแปลงทางอ้อมอันเป็นผลต่อเนื่องมาจากการนำเข้าโดยตรงที่เกิดขึ้นก่อน

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการยืมภาษา กล่าวคือ นำแนวคิดของ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548, น. 98) ที่ได้กล่าวถึงการยืมภาษา และแนวคิดของสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557, น. 270-272) ที่แบ่งประเภทของคำยืมไว้ 4 ประเภท ได้แก่ คำยืมแบบทับศัพท์ (loanword proper) คำยืมแบบผสม (loan blend) คำยืมแบบแปลง (loan shift) และคำยืมแบบแปล (loan translation) มาใช้ในการวิเคราะห์

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างคำ กล่าวคือ นำแนวคิดของ วินัย ภู่ระหงษ์ (2525, น. 72) ที่ได้กล่าวถึงวิธีการประกอบคำว่าการประกอบคำขึ้นใช้ในภาษาไทยมีอยู่ 2 วิธี คือ 1.การรวมหน่วยคำแบ่งได้เป็น (1) คำผสานโดยเป็นการนำหน่วยคำไม่อิสระรวมกับหน่วยคำไม่อิสระหรือหน่วยคำอิสระ เช่น ชดช้อย นักเรียน เป็นต้น และ (2) คำผสมเป็นการนำหน่วยคำอิสระรวมกับหน่วยคำอิสระแบ่งออกเป็น 2 ชนิด ตามความหมายของหน่วยคำที่นำมาประกอบกัน ได้แก่ คำประสม ซึ่งเป็นการนำหน่วยคำอิสระที่มีความหมายต่างกันมารวมกัน เกิดคำใหม่และความหมายใหม่ เช่น รถไฟ แม่ทัพ เป็นต้น ส่วนคำซ้อน คือ การนำหน่วยคำอิสระที่มีความหมายเหมือนกันหรือเป็นไปในทำนองเดียวกันมารวมกัน เช่น บ้านเรือน ทุบตี เป็นต้น 2.การซ้ำหน่วยคำ คือ การกล่าวซ้ำหน่วยคำนั้น ๆ 2 ครั้ง คำเกิดใหม่นั้นเรียกว่าคำซ้ำ เช่น วันหนึ่ง ๆ บ่อย ๆ เป็นต้น

แนวคิดที่กล่าวไปข้างต้นเป็นแนวคิดสำคัญที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลคำศัพท์ของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะเรียบเรียงผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Research) พร้อมทั้งสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การศึกษาการยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยพบการยืมคำศัพท์ทั้งหมด 1,035 คำ และมีรูปแบบการยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษา แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ การยืมแบบทับศัพท์ การยืมแบบการปนภาษา และการยืมแบบผสม อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของคำออกเป็นคำมูล คำผสาน และคำผสม[6] ดังรายละเอียดต่อไปนี้

---

[6] คำมูล หมายถึง คำที่ตั้งขึ้นเฉพาะคำเดียว ซึ่งจะเป็นคำที่มาจากภาษาใดเฉพาะคำหนึ่ง ๆ ก็ได้ คำมูลอาจเป็นคำมูลพยางค์เดียวคือคำ 1 คำ มีเพียง 1 พยางค์ หรืออาจเป็นคำมูลหลายพยางค์ก็ได้

คำผสาน หมายถึง คำที่เกิดจากการนำหน่วยคำไม่อิสระรวมกับหน่วยคำไม่อิสระหรือหน่วยคำอิสระ และเกิดคำใหม่ขึ้น

คำผสม หมายถึง คำที่เกิดขึ้นจากการนำหน่วยคำอิสระตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไปมาประกอบเข้าด้วยกัน คำผสมนั้นหากจำแนกตามความหมายของหน่วยคำที่มาประกอบเข้าด้วยกัน จะแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ คำประสมและคำซ้อน (วินัย ภู่ระหงษ์, 2525, น. 72-85)

1. การยืมแบบทับศัพท์

การทับศัพท์ คือ การยืมคำที่ยืมทั้งรูปและความหมาย โดยรูปนั้นถอดเสียงจากภาษาไทยเหนือหรือภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ให้เข้ากับระบบเสียงในภาษาไทใหญ่ จากการศึกษาผู้วิจัยพบคำยืมแบบทับศัพท์ทั้งการทับศัพท์ภาษาไทยเหนือและการทับศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานจำนวนทั้งหมด 812 คำ คิดเป็นร้อยละ 78.45 ดังนี้

1.1 การทับศัพท์ภาษาไทยเหนือ

จากการศึกษาผู้วิจัยพบการทับศัพท์ภาษาไทยเหนือจำนวน 625 คำ คิดเป็นร้อยละ 60.39 โดยแบ่งเป็นคำมูล คำผสาน และคำผสม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1.1 คำมูล

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำภาษาไทยเหนือ	คำทับศัพท์ภาษาไทยเหนือ	ความหมาย
1	/ɲep^{5}/	/ɲip^{6}/	/ɲip^{3}/	เย็บ
2	/mɨ:n^{5}/	/pha^{3} lə:t^{5}/	/phə:t^{5}/	ลื่น

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำมูลที่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการทับศัพท์ภาษาไทยเหนือ กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่าเย็บ ในภาษาไทใหญ่คือคำว่า “/ɲep^{5}/” แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/ɲip^{3}/” ซึ่งเป็นการทับศัพท์ด้วยภาษาไทยเหนือ แต่เป็นการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์จาก “/ɲip^{6}/” ในภาษาไทยเหนือ เป็นคำว่า “/ɲip^{3}/”

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่าลื่น ในภาษาไทใหญ่คือคำว่า “/mɨ:n^{5}/” แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/phə:t^{5}/” ซึ่งเป็นการทับศัพท์ด้วยภาษาไทยเหนือ แต่เป็นการเปลี่ยนเสียงโดยการรวมเสียงจาก “/pha^{3} lə:t^{5}/” ในภาษาไทยเหนือ เป็นคำว่า “/phə:t^{5}/”

1.1.2 คำผสาน

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำภาษาไทยเหนือ	คำทับศัพท์ภาษาไทยเหนือ	ความหมาย
1	/ma:k^{2} ʔa:ŋ^{1} kha:ŋ^{1}/	/ma^{3} hɔ̈:j^{3}/	/ba^{3} hɔ:j^{3}/	มะระ
2	/ma:k^{2} tɔm^{2}/	/ma^{3} tɔm^{3}/	/ba:^{3} tɔm^{3}/	กระดุม

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำผสานที่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการทับศัพท์ภาษาไทยเหนือ กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่ามะระ ในภาษาไทใหญ่คือคำว่า “/ma:k^{2} ʔa:ŋ^{1} kha:ŋ^{1}/” แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/ba^{3} hɔ:j^{3}/” ซึ่งเป็นการทับศัพท์ด้วยภาษาไทยเหนือ แต่เป็นการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นพยางค์หน้าจาก “/ma^{3} hɔ̈:j^{3}/” ในภาษาไทยเหนือ เป็นคำว่า “/ba^{3} hɔ:j^{3}/” อย่างไรก็ตามคำว่า /ma^{3}/ มีความหมายเหมือนกับคำว่า “/ma:k^{2}/” ที่ใช้ในภาษาไทใหญ่ซึ่งหมายถึงลูกหรือผลของมะระในบริบทนี้

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่ากระดุม ในภาษาไทใหญ่คือคำว่า “/ma:k^{2} tɔm^{2}/” แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/ba:^{3} tɔm^{3}/” ซึ่งเป็นการทับศัพท์ด้วยภาษาไทยเหนือ แต่เป็นการเปลี่ยน

เสียงพยัญชนะต้นพยางค์หน้าจาก “/ma^{3} tɔm^{3}/” ในภาษาไทยเหนือ เป็นคำว่า “/ba:^{3} tɔm^{3}/” อย่างไรก็ตามคำว่า /ma^{3}/ มีความหมายเหมือนกับคำว่า “/ma:k^{2}/” ที่ใช้ในภาษาไทใหญ่ซึ่งหมายถึงสิ่งที่มีลักษณะกลมคือเม็ดกระดุมในบริบทนี้

1.1.3 คำผสม

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำภาษาไทยเหนือ	คำทับศัพท์ภาษาไทยเหนือ	ความหมาย
1	/naŋ^{1} cɔŋ^{2}/	/naŋ^{1} wɔŋ^{6}/	/naŋ^{1} wɔ:ŋ^{2}/	หนังยางวง
2	/lot^{4} khəːŋ^{3}/	/lot^{6} khia:ŋ^{5}/	/lot^{6} khɬaːŋ^{5}/	รถจักรยานยนต์

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำผสมประเภทคำประสมที่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการทับศัพท์ภาษาไทยเหนือกล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่าหนังยางวง ในภาษาไทใหญ่คือคำว่า “/naŋ^{1} cɔŋ^{2}/” แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/naŋ^{1} wɔ:ŋ^{2}/” โดยประสมระหว่างคำว่า “/naŋ^{1}/” หมายถึง หนัง และคำว่า “/wɔ:ŋ^{2}/” หมายถึง (ยาง)วง ซึ่งเป็นการทับศัพท์ด้วยภาษาไทยเหนือ แต่เป็นการเปลี่ยนเสียงสระและเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ที่สองจาก “/naŋ^{1} wɔŋ^{6}/” ในภาษาไทยเหนือ เป็นคำว่า “/naŋ^{1} wɔ:ŋ^{2}/”

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่ารถจักรยานยนต์ ในภาษาไทใหญ่คือคำว่า “/lot^{4} khəːŋ^{3}/ แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/lot^{6} khɬaːŋ^{5}/” โดยประสมระหว่างคำว่า “/lot^{6}/” หมายถึง รถ และคำว่า “/khɬaːŋ^{5}/” หมายถึง เครื่อง ซึ่งเป็นการทับศัพท์ด้วยภาษาไทยเหนือ แต่เป็นการเปลี่ยนเสียงสระในพยางค์ที่สองจาก “/lot^{6} khia:ŋ^{5}/” ในภาษาไทยเหนือ เป็นคำว่า “/lot^{6} khɬaːŋ^{5}/”

1.2 การทับศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน

จากการศึกษาผู้วิจัยพบการทับศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานจำนวน 187 คำ คิดเป็นร้อยละ 18.07 โดยแบ่งเป็นคำมูล คำผสาน และคำผสม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.2.1 คำมูล

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำภาษาไทยมาตรฐาน	คำทับศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน	ความหมาย
1	/tɔŋ^{4}/	/thɔ:ŋ^{5}/	/thɔ:ŋ^{3}/	ท้อง (อวัยวะ)
2	/nep^{4}/	/lep^{5}/	/lep^{4}/	เล็บ

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำมูลที่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการทับศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่าท้องซึ่งเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งในร่างกาย ในภาษาไทใหญ่คือคำว่า “/tɔŋ^{4}/” แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/thɔ:ŋ^{3}/” ซึ่งเป็นการทับศัพท์ด้วยภาษาไทยมาตรฐาน แต่เป็นการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์จาก “/thɔ:ŋ^{5}/” ในภาษาไทยมามาตรฐาน เป็นคำว่า “/thɔ:ŋ^{3}/”

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่าเล็บ ในภาษาไทใหญ่คือคำว่า “/nep^{4}/” แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/lep^{4}/” ซึ่งเป็นการทับศัพท์ด้วยภาษาไทยมาตรฐาน แต่เป็นการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์จาก “/lep^{5}/” ในภาษาไทยมาตรฐาน เป็นคำว่า “/lep^{4}/”

1.2.2 คำผสาน

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำภาษาไทยมาตรฐาน	คำทับศัพท์ ภาษาไทยมาตรฐาน	ความหมาย
1	/ka^{2} du:t^{2}/	/ta^{3} krut^{3}/	/ta^{3} kut^{5}/	ตะกรุด
2	/naj^{1} ɲa:n^{1} je:^{3}/	/nak^{5} ka:n^{2} mɬa:ŋ^{2}/	/nak^{5} ka:n^{2} mə:ŋ^{2}/	นักการเมือง

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำผสานที่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการทับศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่าตะกรุด ในภาษาไทใหญ่คือคำว่า “/ka^{2} du:t^{2}/” แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/ta^{3} kut^{5}/” ซึ่งเป็นการทับศัพท์ด้วยภาษาไทยมาตรฐาน แต่เป็นการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นและเสียงสระในพยางค์ที่สองจาก “/ta^{3} krut^{3}/” ในภาษาไทยมาตรฐาน เป็นคำว่า “/ta^{3} kut^{5}/”

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่านักการเมือง ในภาษาไทใหญ่คือคำว่า “/naj^{1} ɲa:n^{1} je:^{3}/” แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/nak^{5} ka:n^{2} mə:ŋ^{2}/” ซึ่งเป็นการทับศัพท์ด้วยภาษาไทยมาตรฐาน แต่เป็นการเปลี่ยนเสียงสระในพยางค์ที่สามจาก “/nak^{5} ka:n^{2} mɬa:ŋ^{2}/” ในภาษาไทยมาตรฐาน เป็นคำว่า “/nak^{5} ka:n^{2} mə:ŋ^{2}/”

1.2.3 คำผสม

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำภาษาไทยมาตรฐาน	คำทับศัพท์ ภาษาไทยมาตรฐาน	ความหมาย
1	/pha^{2} tɔŋ^{2}/	/pha:^{4} kha:w^{1} ma:^{5}/	/pha:^{4} kha:^{1} ma:^{4}/	ผ้าขาวม้า
2	/ca:ŋ^{2} phaj^{3}/	/chaŋ^{4} faj^{2} fa:^{5}/	/chaŋ^{4} faj^{2} fa:^{4}/	ช่างไฟฟ้า

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำผสมประเภทคำประสมที่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการทับศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่าผ้าขาวม้า ในภาษาไทใหญ่คือคำว่า “/pha^{2} tɔŋ^{2}/” แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/pha:^{4} kha:^{1} ma:^{4}/” โดยประสมระหว่างคำว่า “/pha:^{4}/” หมายถึง ผ้า และคำว่า “/kha:^{1} ma:^{4}/” หมายถึง ผ้าทอตาหมากรุกรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสำหรับใช้ผลัดอาบน้ำ เช็ดตัว พาดไหล่ เคียนพุง หรือโพกศีรษะ เป็นต้น ซึ่งเป็นการทับศัพท์ด้วยภาษาไทยมาตรฐาน แต่เป็นการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ที่สองจาก “/pha:^{4} kha:w^{1} ma:^{5}/” ในภาษาไทยมาตรฐาน เป็นคำว่า “/pha:^{4} kha:^{1} ma:^{4}/”

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่าช่างไฟฟ้า ในภาษาไทใหญ่คือคำว่า “/ca:ŋ^{2} phaj^{3}/” แต่ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/chaŋ^{4} faj^{2} fa:^{4}/” โดยประสมระหว่างคำว่า “/chaŋ^{4}/” หมายถึง ช่าง และคำว่า “/faj^{2} fa:^{4}/” หมายถึง ไฟฟ้า ซึ่งเป็นการทับศัพท์ด้วยภาษาไทยมาตรฐาน แต่เป็นการเปลี่ยน

เสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ที่สามจาก “/chaŋ^{4} faj^{2} fa:^{5}/” ในภาษาไทยมาตรฐาน เป็นคำว่า “/chaŋ^{4} faj^{2} fa:^{4}/”

2. การยืมแบบปนภาษา

การยืมแบบปนภาษา หมายถึง การยืมคำที่ยืมทั้งเสียง รูป และความหมายดั้งเดิมในภาษาไทยเหนือหรือภาษาไทยมาตรฐานโดยไม่จำเป็นต้องปรับเสียงและรูปภาษาเดิมให้เข้ากับระบบเสียงของภาษาไทใหญ่และนำมาใช้ปนกับภาษาไทใหญ่ด้วย จากการศึกษาผู้วิจัยพบการยืมแบบการปนภาษาทั้งการปนในภาษาไทยเหนือและการปนในภาษาไทยมาตรฐาน จำนวนทั้งหมด 152 คำ คิดเป็นร้อยละ 14.69 ดังนี้

2.1 การปนภาษาไทยเหนือ

จากการศึกษาผู้วิจัยพบการปนภาษาไทยเหนือจำนวน 67 คำ คิดเป็นร้อยละ 6.47 โดยแบ่งเป็น คำมูล คำผสาน และคำผสม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1.1 คำมูล

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำภาษาไทยเหนือ	คำยืมภาษาไทยเหนือ	ความหมาย
1	/ɲɔ:m^{1}/	/pi:a^{5}/	/pi:a^{5}/	ผอม
2	/pɔk^{5}/	/tɨ:a^{5}/	/tɨ:a^{5}/	ครั้ง (การกระทำ)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำมูลที่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการปนภาษา กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่า ผอม ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/pi:a^{5}/” ซึ่งเป็นการนำภาษาไทยเหนือมาใช้แทนคำว่า “/ɲɔ:m^{1}/” ในภาษาไทใหญ่

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่าครั้ง (ลักษณนามที่ใช้กับการกระทำ) ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/tɨ:a^{5}/” ซึ่งเป็นการนำภาษาไทยเหนือมาใช้แทนคำว่า “/pɔk^{5}/” ในภาษาไทใหญ่

2.1.2 คำผสาน

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำภาษาไทยเหนือ	คำยืมภาษาไทยเหนือ	ความหมาย
1	/kon^{3} het^{4} haj^{2}/	/ca:w^{1} haj^{3}/	/ca:w^{1} haj^{3}/	ชาวไร่
2	/tam^{2} ɲa:^{3}/	/kon^{2} sɔʔ^{6} pa:^{1}/	/kon^{2} sɔʔ^{6} pa:^{1}/	ชาวประมง

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำผสานที่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการปนภาษา กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่าชาวไร่ ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/ca:w^{1} haj^{3}/” ซึ่งเป็นการนำภาษาไทยเหนือมาใช้แทนคำว่า “/kon^{3} het^{4} haj^{2}/” ในภาษาไทใหญ่

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่าชาวประมง ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/kon^{2} sɔʔ^{6} pa:^{1}/” ซึ่งเป็นการนำภาษาไทยเหนือมาใช้แทนคำว่า “/tam^{2} ɲa:^{3}/” ในภาษาไทใหญ่

2.1.3 คำผสม

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำภาษาไทยเหนือ	คำยืมภาษาไทยเหนือ	ความหมาย
1	/kim^{3} haj^{5}/	/miːt^{4} ɲap^{6}/	/miːt^{4} ɲap^{6}/	กรรไกรตัดผ้า
2	/puː^{2} sɛː^{1}/	/pɔː^{4} khwɛː^{4}/	/pɔː^{4} khwɛː^{4}/	กำนัน

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำผสม โดยผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการปนภาษา กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่ากรรไกรตัดผ้า ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำยืมจากภาษาไทยเหนือคือคำว่า “/miːt^{4} ɲap^{6}/” ซึ่งเป็นคำประสมที่นำคำว่า /miːt^{4}/ หมายถึง มีด มาผสมกับคำว่า /ɲap^{6}/ หมายถึง ตัด มาใช้แทนคำว่า “/kim^{3} haj^{5}/” ในภาษาไทใหญ่

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่ากำนัน ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำยืมจากภาษาไทยเหนือคือคำว่า “/pɔː^{4} khwɛː^{4}/” ซึ่งเป็นคำประสมที่นำคำว่า /pɔː^{4}/ หมายถึง พ่อ มาผสมกับคำว่า /khwɛː^{4}/ หมายถึง แคว้น มาใช้แทนคำว่า “/puː^{2} sɛː^{1}/” ในภาษาไทใหญ่

2.2 การปนภาษาไทยมาตรฐาน

จากการศึกษาผู้วิจัยพบการปนภาษาไทยมาตรฐานจำนวน 85 คำ คิดเป็นร้อยละ 8.21 โดยแบ่งเป็น คำมูล คำผสาน และคำผสม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.2.1 คำมูล

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำภาษาไทยมาตรฐาน	คำยืมภาษาไทยมาตรฐาน	ความหมาย
1	/phaː^{2} kɔp^{4}/	/fuːk^{4}/	/fuːk^{4}/	ฟูก (ที่นอนที่ยัดด้วยนุ่นหรือเรียกว่าฟูก)
2	/mak^{2} ʔuːt^{2}/	/ʔit^{3}/	/ʔit^{3}/	อิฐ (ดินเผามีลักษณะเป็นทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้ก่อตึกและกำแพงหรือเรียกว่าก้อนอิฐ)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำมูลที่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการปนภาษา กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่าที่นอนที่ยัดด้วยนุ่นหรือที่เรียกว่าฟูก ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/fuːk^{4}/” ซึ่งเป็นการนำภาษาไทยมาตรฐานมาใช้แทนคำว่า “/phaː^{2} kɔp^{4}/” ในภาษาไทใหญ่

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่าดินเผามีลักษณะเป็นทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าใช้ก่อตึกและกำแพงหรือที่เรียกว่าก้อนอิฐ ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/ʔit^{3}/” ซึ่งเป็นการนำภาษาไทยมาตรฐานมาใช้แทนคำว่า “/mak^{2} ʔuːt^{2}/” ในภาษาไทใหญ่

2.2.2 คำผสาน

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำภาษาไทยมาตรฐาน	คำยืม ภาษาไทยมาตรฐาน	ความหมาย
1	/pu:^{2} len^{5} hɛ:ŋ^{3}/	/nak^{5} ki:^{2} la:^{2}/	/nak^{5} ki:^{2} la:^{2}/	นักกีฬา
2	/lu:k^{5} hen^{3}/	/nak^{5} ria:n^{2}/	/nak^{5} ria:n^{2}/	นักเรียน

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำผสานที่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการปนภาษา กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่านักกีฬา ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/nak^{5} ki:^{2} la:^{2}/” ซึ่งเป็นการนำภาษาไทยมาตรฐานมาใช้แทนคำว่า “/pu:^{2} len^{5} hɛ:ŋ^{3}/” ในภาษาไทใหญ่

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายนักเรียน ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำว่า “/nak^{5} ria:n^{2}/” ซึ่งเป็นการนำภาษาไทยมาตรฐานมาใช้แทนคำว่า “/lu:k^{5} hen^{3}/” ในภาษาไทใหญ่

2.2.3 คำผสม

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำภาษาไทยมาตรฐาน	คำยืม ภาษาไทยมาตรฐาน	ความหมาย
1	/ma:n^{2} sə l^{1}/	/ka^{3} cok^{3} saj^{1}/	/ka^{3} cok^{3} saj^{1}/	กระจกใส
2	/hu^{3} pa^{2} tɛŋ^{3}/	/na:^{4} ta:ŋ^{3}/	/na:^{4} ta:ŋ^{3}/	หน้าต่าง

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำผสม โดยผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการปนภาษา กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่ากระจกใส ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำยืมจากภาษาไทยมาตรฐานคือคำว่า “/ka^{3} cok^{3} saj^{1}/” ซึ่งเป็นคำประสมที่นำคำว่า /ka^{3} cok^{3}/ หมายถึง กระจก มาผสมกับคำว่า /saj^{1}/ หมายถึง ใส มาใช้แทนคำว่า “/ma:n^{2} sə l^{1}/” ในภาษาไทใหญ่

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่าหน้าต่าง ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำยืมจากภาษาไทยมาตรฐานคือคำว่า “/na:^{4} ta:ŋ^{3}/” ซึ่งเป็นคำประสมที่นำคำว่า /na:^{4}/ หมายถึง หน้า มาผสมกับคำว่า /ta:ŋ^{3}/ หมายถึง ต่าง มาใช้แทนคำว่า “/hu^{3} pa^{2} tɛŋ^{3}/” ในภาษาไทใหญ่

3. การยืมแบบผสม

การยืมแบบผสม คือ การยืมคำโดยนำหน่วยคำจากทั้งภาษาไทยเหนือและภาษาไทยมาตรฐานมาประกอบกัน หรือการยืมคำโดยประกอบด้วยหน่วยคำที่เป็นคำทับศัพท์และหน่วยคำที่มีเสียง รูปคำ และความหมายคงเดิม อย่างไรก็ตามจากการศึกษาผู้วิจัยพบการยืมเพียงแบบเดียวคือการยืมแบบผสมจากสองภาษา ซึ่งเป็นการยืมคำโดยนำหน่วยคำจากทั้งภาษาไทยเหนือและภาษาไทยมาตรฐานมาประกอบกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยพบคำยืมแบบผสมจำนวนทั้งหมด 71 คำ คิดเป็นร้อยละ 6.86 อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบเพียงคำผสานและคำผสมเท่านั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 คำผสาน

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำยืมผสมจากสองภาษา	ความหมาย
1	/pu:^{2} kɔ:n^{3} pa:ŋ^{1}/	/phu:^{4} ʔam^{2} nua:j^{2} ka:n^{1}/	ผู้อำนวยการ
2	/kon^{3} het^{4} so:n^{1}/	/ca:w^{2} sua:n^{1}/	ชาวสวน

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำผสาน โดยผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการยืมผสมจากสองภาษา กล่าวคือ การยืมคำโดยนำหน่วยคำจากทั้งภาษาไทยเหนือและภาษาไทยมาตรฐานประกอบกัน โดยตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่าผู้อำนวยการ ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำยืมคือคำว่า “/phu:^{4} ʔam^{2} nua:j^{2} ka:n^{1}/” ซึ่งเป็นการผสมระหว่างคำภาษาไทยมาตรฐาน “/phu:^{4}/” “/ʔam^{2} nua:j^{2}/” หมายถึง ผู้อำนวย และคำภาษาไทยเหนือ “/ka:n^{1}/” หมายถึง การ มาใช้แทนคำว่า “/pu:^{2} kɔ:n^{3} pa:ŋ^{1}/” ในภาษาไทใหญ่

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่าชาวสวน ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำยืมคือคำว่า “/ca:w^{2} sua:n^{1}/” ซึ่งเป็นการผสมระหว่างคำภาษาไทยเหนือ “/ca:w^{2}/” หมายถึง ชาว และคำภาษาไทยมาตรฐาน “/sua:n^{1}/” หมายถึง สวน มาใช้แทนคำว่า “/kon^{3} het^{4} so:n^{1}/” ในภาษาไทใหญ่

3.2 คำผสม

ตัวอย่าง

ลำดับ	คำภาษาไทใหญ่	คำยืมผสมจากสองภาษา	ความหมาย
1	/ʔen^{3} ja:n^{3}/	/khi:^{4} kha:n^{5}/	ขี้เกียจ
2	/la:t^{5} thɨŋ^{1} cɨ:^{3}/	/law^{4} khwu̱:an^{1}/	นินทา

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำผสม โดยผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการยืมคำศัพท์โดยการยืมผสมจากสองภาษา กล่าวคือ การยืมคำโดยนำหน่วยคำจากทั้งภาษาไทยเหนือและภาษาไทยมาตรฐานประกอบกัน โดยตัวอย่างที่ 1 คำที่มีความหมายว่าขี้เกียจ ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำยืมคือคำว่า “/khi:^{4} kha:n^{5}/” ซึ่งเป็นการผสมระหว่างคำภาษาไทยมาตรฐาน “/khi:^{4}/” หมายถึง ขี้ และคำภาษาไทยเหนือ “/kha:n^{5}/” หมายถึง เกียจคร้าน มาใช้แทนคำว่า “/ʔen^{3} ja:n^{3}/” ในภาษาไทใหญ่

ตัวอย่างที่ 2 คำที่มีความหมายว่านินทา ชาวไทใหญ่ในพื้นที่นี้จะใช้คำยืมคือคำว่า “/law^{4} khwu̱:an^{1}/” ซึ่งเป็นการผสมระหว่างคำภาษาไทยมาตรฐาน “/law^{4}/” หมายถึง เล่า และคำภาษาไทยเหนือ “/khwu̱:an^{1}/” หมายถึง เอ่ยถึง มาใช้แทนคำว่า “/la:t^{5} thɨŋ^{1} cɨ:^{3}/” ในภาษาไทใหญ่

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีวิธีการยืมคำ 3 รูปแบบ ได้แก่ การยืมแบบทับศัพท์ การยืมแบบปนภาษา และการยืมแบบผสมจากสองภาษาซึ่งเป็นการยืมคำโดยนำหน่วยคำจากทั้งภาษาไทยเหนือและภาษาไทยมาตรฐานประกอบกัน อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าการยืมด้วยวิธีการเหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างสรรค์คำใหม่มาใช้ในบริบทของพื้นที่นั้น ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางสังคมจนก่อให้เกิดการยืมคำในรูปแบบต่าง ๆ มาใช้เป็นจำนวนมาก

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยพบรูปแบบการยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาโดยแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การยืมแบบทับศัพท์ กล่าวคือ ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีการสัมผัสภาษาโดยวิธีการยืมแบบทับศัพท์ทั้งการทับศัพท์ภาษาไทยเหนือและการทับศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งปรากฏทั้งคำมูล คำผสาน และคำผสม และเป็นการทับศัพท์โดยเปลี่ยนหรือปรับเสียงซึ่งปรากฏทั้งการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้น ตัวสะกด หรือเสียงวรรณยุกต์ หากแต่เสียงนั้นยังคงมีความใกล้เคียงกับภาษาไทยเหนือหรือภาษาไทยมาตรฐาน เช่น คำว่า /naŋ^{1} cɔŋ^{2}/ เป็นคำศัพท์ภาษาไทใหญ่ หมายถึง หนังยางวง แต่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในพื้นที่นี้บางกลุ่มจะใช้คำว่า /naŋ^{1} wɔ:ŋ^{2}/ ซึ่งเป็นการทับศัพท์มาจากภาษาไทยเหนือคือคำว่า /naŋ^{1} wɔŋ^{6}/ หากแต่มีการเปลี่ยนเสียงสระและเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ที่ 2 นั่นเอง

2. การยืมแบบปนภาษา คือ การยืมคำที่ยืมทั้งเสียง รูป และความหมายดั้งเดิมในภาษาไทยเหนือหรือภาษาไทยมาตรฐานและนำมาใช้ในภาษาไทใหญ่ ซึ่งปรากฏทั้งคำมูล คำผสาน และคำผสม ทั้งนี้วิธีการยืมเช่นนี้จะเป็นการยืมคำมาใช้ซึ่งเป็นคำที่แตกต่างจากคำในภาษาไทใหญ่อย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ผู้พูดภาษาไทใหญ่จะไม่ใช้คำศัพท์ภาษาไทใหญ่ แต่จะเลือกใช้คำอีกภาษาหนึ่งมาใช้ในบริบทของภาษาไทใหญ่ เช่น คำว่า /kim^{3} haj^{5}/ เป็นคำศัพท์ภาษาไทใหญ่ หมายถึง กรรไกรตัดผ้า แต่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในพื้นที่นี้บางกลุ่มจะปนภาษาโดยนำคำภาษาไทยเหนือคือคำว่า /mi:t^{4} ɲap^{6}/ มาใช้แทนคำศัพท์ภาษาไทใหญ่

3. การยืมแบบผสม คือ การยืมแบบผสมจากสองภาษา ซึ่งเป็นการยืมคำโดยนำหน่วยคำจากทั้งภาษาไทยเหนือและภาษาไทยมาตรฐานมาประกอบกัน ผู้วิจัยพบเพียงคำผสานและคำผสมเท่านั้น อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าการยืมด้วยวิธีนี้เป็นการสร้างสรรค์คำใหม่มาใช้ในบริบทของพื้นที่นั้น ทำให้เกิดคำใหม่มาใช้เป็นจำนวนมาก เช่น คำว่า /la:t^{5} thɨŋ^{1} cɨ:^{3}/ เป็นคำศัพท์ภาษาไทใหญ่ หมายถึง นินทา แต่ผู้พูดภาษาไทใหญ่ในพื้นที่นี้บางกลุ่มจะใช้คำว่า /law^{4} khwu:an^{1}/ ซึ่งเป็นการผสมระหว่างคำภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยเหนือตามลำดับ

จากผลการศึกษาในครั้งนี้จะเห็นได้ว่าปรากฏรูปแบบการยืมคำ 3 รูปแบบ ได้แก่ การยืมแบบทับศัพท์ การยืมแบบปนภาษา และการยืมแบบผสม เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาเกี่ยวกับการสัมผัสภาษาในภาษาตระกูลไทในงานวิจัยเรื่องอื่น ๆ จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของภาษาในภาษานั้น ๆ ที่เกิดจากการสัมผัสภาษากับภาษาที่มีอำนาจมากกว่ามีความแตกต่างกันออกไป เช่น การแปรคำศัพท์ภาษาไทพวนในงานวิจัยของ ฐิติกาญจน์ ใจไมตรี และ อุมาภรณ์ สังขมาน (2559) จะเห็นได้ว่าผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ามีความเข้มข้นในการแปรภาษาน้อยกว่าภาษาไทใหญ่ในการศึกษาครั้งนี้ กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงพยางค์ในคำบางคำเพียงเล็กน้อย และมีการยืมคำศัพท์จากภาษาไทยกรุงเทพฯ เข้ามาใช้ด้วย ในขณะที่การแปรการใช้ศัพท์ในงานวิจัยของ สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2556) มีความเข้มข้นในการแปรภาษามากกว่าภาษาไทใหญ่ในการศึกษาครั้งนี้ กล่าวคือ นอกจากมีการแปรเสียงสระและพยัญชนะ การสูญศัพท์ และการใช้ศัพท์อื่นแทนภาษาไทดำแล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำภาษาไทดำบางคำเกิดขึ้นด้วย ผลการศึกษาของงานวิจัยดังกล่าวล้วนแสดงให้เห็นว่าภาษาไทยกรุงเทพฯ ในฐานะที่เป็นภาษาไทยมาตรฐานและเป็นภาษาที่มีอำนาจมากที่สุดในประเทศไทยย่อมมีอิทธิพลต่อการแปรภาษาของภาษาถิ่นหรือภาษาชาติพันธุ์ในกระบวนการสัมผัสภาษาระหว่างภาษาไทยกรุงเทพฯ กับภาษานั้น ๆ

ส่วนความแตกต่างระหว่างการเปลี่ยนแปลงภาษาไทใหญ่ของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่กับการเปลี่ยนแปลงทางภาษาของภาษาอื่น ๆ ในงานวิจัยที่กล่าวไว้ข้างต้นคือผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนดังกล่าวอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบพหุภาษา ซึ่งภาษาไทใหญ่ของผู้พูดภาษาไทใหญ่ดังกล่าวนอกจากจะได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานแล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยเหนือด้วย แม้ว่าภาษาไทยมาตรฐานจะเป็นภาษาที่มีอำนาจมากที่สุดก็ตาม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้พูดภาษาไทใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยมายาวนาน และได้สัมผัสกับสังคมภาคเหนือของประเทศไทยอย่างใกล้ชิด จึงมีการยืมคำศัพท์จากภาษาไทยเหนือมาใช้ในภาษาไทใหญ่มากกว่าภาษาไทยมาตรฐาน

อย่างไรก็ตามเมื่อนำผลการศึกษาครั้งนี้มาปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการสัมผัสภาษาระหว่างภาษาตระกูลไทกับภาษาตระกูลอื่นจะเห็นได้ว่า เมื่อภาษาในตระกูลไทเกิดการสัมผัสภาษากับภาษาที่มีอำนาจซึ่งเป็นภาษาตระกูลอื่น มักจะมีความเข้มข้นในระดับการแปรภาษามากกว่า และรูปแบบการสัมผัสภาษาที่หลากหลายกว่าภาษาที่อยู่ในตระกูลไทด้วยกัน เช่น อรรถวิทย์ รอดเจริญ อุบลวรรณ สวนมาลี และประเทือง ทินรัตน์ (2559) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การสัมผัสภาษาระหว่างภาษาไตหย่ากับภาษาจีนของผู้พูดภาษาไตหย่า อำเภอชินผิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ปรากฏถึง 4 รูปแบบ ได้แก่ การปนภาษา การสลับภาษา การแทรกแซงภาษา และการยืมภาษา และผู้พูดภาษาไตหย่ามักจะนำคำหรือประโยคภาษาจีนไปใช้ปะปนกับภาษาไตหย่าด้วย นอกจากนี้การสัมผัสภาษาระหว่างภาษาตระกูลไทและภาษาตระกูลอื่นยังทำให้ภาษาในตระกูลไทมีโครงสร้างทางภาษาใหม่และรูปแบบการยืมภาษาใหม่เกิดขึ้น เช่น ชิ่วหง ฉิน (2554) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การสัมผัสภาษาระหว่างภาษาจ้วงกับภาษาจีนกลางนอกจากทำให้ภาษาจ้วงมีหน่วยเสียงเพิ่มขึ้นและรูปแบบพยางค์ใหม่เกิดขึ้นแล้ว ยังมีโครงสร้างทางไวยากรณ์ใหม่เกิดขึ้นทั้งในด้านคำ วลี และประโยค โดยยืมโครงสร้างจากภาษาจีนกลางมาใช้ในภาษาจ้วง อีกทั้งยังปรากฏคำยืมแปลจากภาษาจีนในภาษาจ้วงด้วย ซึ่งรูปแบบการยืมคำดังกล่าวไม่ได้พบในการศึกษาครั้งนี้ เหตุที่การสัมผัสภาษาระหว่างภาษาตระกูลไทกับภาษาตระกูลอื่นมีความเข้มข้นในระดับการแปรภาษามากกว่า และรูปแบบการสัมผัสภาษาหลากหลายกว่าผลการศึกษาครั้งนี้ อาจเป็นเพราะภาษาที่อยู่ในตระกูลไทด้วยกันมีระบบเสียง วิธีการสร้างคำและโครงสร้างทางไวยากรณ์ที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นการยืมคำจะเกิดในรูปแบบการทับศัพท์และการปนภาษาเป็นหลัก ส่งผลให้ไม่ได้ปรากฏรูปแบบการยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาอย่างหลากหลายเท่ากับการสัมผัสภาษาระหว่างภาษาตระกูลไทกับภาษาตระกูลอื่น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยเรื่องการยืมคำอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการยืมคำศัพท์จากภาษาไทยเหนือและภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ ส่งผลให้เห็นถึงปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในปัจจุบัน ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในการศึกษาชุมชนไทใหญ่ด้านภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และประวัติศาสตร์ด้วย นอกจากนี้ยังอาจเป็นแนวทางในการออกนโยบายของภาครัฐและชุมชนเพื่ออนุรักษ์ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ซึ่งเป็นภาษาที่มีความเสี่ยงที่จะสูญหายไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางภาษาในระดับประโยคและข้อความ เช่น การสลับภาษา หรือการแทรกแซงภาษา ในภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่หรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เพื่อเก็บรวบรวมเป็นฐานข้อมูลการใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคมไทยที่อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ยังอาจศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาษาเพื่อเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนการอนุรักษ์ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณกองทุนวิจัย วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเภทงานวิจัยเดี่ยว ประจำปีงบประมาณ 2565 ที่มอบทุนให้แก่ผู้วิจัยในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

จรรยา พนาวงค์ และอุไรวรรณ แก้วคำมูล. (2546). *ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: ม.ป.พ.

ชิ่วหง ฉิน. (2554). *การเปลี่ยนแปลงของภาษาจ้วงอันเกิดจากภาวะสัมผัสภาษาจ้วงกับภาษาจีนกลาง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.

ฐิติกาญจน์ ใจไมตรี และอุมาภรณ์ สังขมาน. (2559). การศึกษาการแปรคำศัพท์ในภาษาพวนบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, *24*(45), 245-262.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2552). *พจนานุกรมภาษาไทใหญ่-ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: แสงศิลป์.

รัตนา จันทร์เทาว์. (2554). การสัมผัสภาษา: ภาษาไทยและภาษาลาวของคนลาว. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, *7*(3), 121-134.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2557). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

วินัย ภู่ระหงษ์. (2525). หน่วยคำและการประกอบคำในภาษาไทย. *เอกสารการสอนภาษาไทย 3*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ. (2551). *การศึกษาภาษาถิ่น: ภาษาตระกูลไท*. นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ. (2556). การแปรการใช้ศัพท์ของคนสามระดับอายุในภาษาไทดำ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*, *33*(1), 149-173.

องค์การบริหารส่วนตำบลม่อนปิ่น. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง เชียงใหม่*, 3 สิงหาคม 2566. http://www.monpinfang.go.th/2023/index.php

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). *ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง การพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรรถวิทย์ รอดเจริญ, อุบลวรรณ สวนมาลี, และประเทือง ทินรัตน์. (2559). การศึกษาเชิงสำรวจ: การสัมผัสภาษาของผู้พูดภาษาไตหย่า อำเภอชินผิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. *24*(46). 331-347.

Thomason, S. G. & Kaufman, T. (1988). *Language contact, Creolization and Genetic Linguistics*. Berkeley: University of California Press.

Thomason, S. G. (2001). *Language contact: An Introduction*. Edinburgh. Washington D.C.: Edinburgh University Press.

เวียงเจ็ดลิน: การพลิกฟื้นประวัติศาสตร์ที่ถูกลืมด้วยการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม

ธิตินัดดา จินาจันทร์[1 *]
นักวิจัย
สถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
thitichin.25@gmail.com

สันต์ สุวัจฉราภินันท์[2]
รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
sant.s@cmu.ac.th

วรงค์ วงศ์ลังกา[3]
อาจารย์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
warong.w@cmu.ac.th

ฐิตาภัทร์ โสมจำรูญ[4]
นักศึกษาบัณฑิตศึกษา
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
thitaphatsomjumroon@gmail.com

บัณฑิต ยศมีบุญ[5]
นักศึกษาบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยพหุวิทยาการและสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
bhundit_yo@cmu.ac.th

วราพล สุริยา[6]
นักจัดการงานทั่วไป (เรขศิลป์)
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
warapon.s@cmu.ac.th

[1] ผู้แต่งหลัก (First Author)
[2 3 4 5 6] ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)
* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

รับบทความ: 13 สิงหาคม 2567
แก้ไขบทความ: 28 ตุลาคม 2567
ตอบรับบทความ: 11 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์เวียงเจ็ดลินและทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ และหาแนวทางพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เวียงเจ็ดลินเพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่สังคม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสำรวจภาคสนาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 คน ที่มีความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การจดบันทึก และการบันทึกภาพเป็นเครื่องมือวิจัย ผลการศึกษาพบว่า เวียงเจ็ดลินเป็นเวียงโบราณที่มีสัณฐานเป็นวงกลม มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 900 เมตร ประวัติศาสตร์ของเวียงเจ็ดลินปรากฏอยู่ 2 ยุค คือยุคตำนานและยุคประวัติศาสตร์ ในปัจจุบันนี้พื้นที่เวียงเจ็ดลินถูกแบ่งแยกและครอบครองโดยหน่วยงานต่างๆ 3 แห่ง ได้แก่ สำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา และสวนรุกขชาติห้วยแก้ว ทุนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏหลงเหลือในพื้นที่ทั้ง 3 นั้นประกอบด้วย 1) ตาน้ำศักดิ์สิทธิ์ 2) หลักฐานทางโบราณคดี เช่น คูน้ำคันดิน กำแพงเมือง และ 3) พืชพรรณและระบบนิเวศ

คณะนักวิจัยได้นำเอาทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวมาพัฒนาเพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่สังคมวงกว้าง สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่พื้นที่ด้วยวิธีการออกแบบและการใช้เส้นเรื่องเป็นตัวขับเคลื่อน โดยมีแนวทางการพัฒนา 3 แนวทางด้วยกัน ได้แก่ 1) การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เวียงเจ็ดลิน 2) การออกแบบศาลาตาน้ำเวียงเจ็ดลินเพื่อใช้เป็นสาธารณประโยชน์ และ 3) การออกแบบผลิตภัณฑ์ของใช้ ของที่ระลึกเพื่อจำหน่ายในร้านจำหน่ายสินค้าของสำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่ ทั้งนี้ การดำเนินการวิจัยได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเวียงเจ็ดลิน เช่น สำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เพื่อที่จะร่วมขับเคลื่อนให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง

คำสำคัญ: เวียงเจ็ดลิน, เชียงใหม่, ประวัติศาสตร์ล้านนา, เมืองโบราณ, ทุนทางวัฒนธรรม, การออกแบบผลิตภัณฑ์

Wiang Jed Lin: A Revival of Forgotten History by the Cultural Capital Development

Thitinadda Chinachan
Researcher
Multidisciplinary Research Institute, Chiang Mai University
thitichin.25@gmail.com

Sant Suwatcharapinun
Associate Professor, Ph.D., Lecturer
Faculty of Architecture, Chiang Mai University
sant.s@cmu.ac.th

Warong Wonglangka
Lecturer
Faculty of Architecture, Chiang Mai University
warong.w@cmu.ac.th

Thitaphat Somjumroon
Graduate Student
Faculty of Architecture, Chiang Mai University
thitaphatsomjumroon@gmail.com

Bhundit Yosmeeboon
Graduate Student
Multidisciplinary and Interdisciplinary School, Chiang Mai University
bhundit_yo@cmu.ac.th

Warapon Suriya
Graduate Design Officer
Faculty of Architecture, Chiang Mai University
warapon.s@cmu.ac.th

Received: August 13, 2024
Revised: October 28, 2024
Accepted: November 11, 2024

Abstract

This qualitative research aimed to study the history of Wiang Jed Lin, by surveying cultural capitals, and find the guidelines to improve cultural capitals for enhancing public awareness of this site. Researchers collected data in various methods, such as documentary data collecting, site surveying, and in-depth interviewing with five informants who have different expertise. Using questions for in-depth interviews, note-taking, and photographing were the research tools for this research. The research results found that Wiang Jed Lin was constructed in a rounded shape with approximately 900 meters in diameter. The history of Wiang Jed Lin could be divided into two eras those were legendary era and history era. Currently, there are three agencies located in Wiang Jed Lin site consisted of Chiang Mai Livestock Office, Rajamangala University of Technology Lanna, and Huay Kaew Arboretum. The remaining cultural capitals in this site are 1) the sacred spring mouth 2) the archeological evidence such as moat and embankment, or city wall and 3) various kinds of plants and ecology.

The researchers developed these cultural capitals to create awareness to society and create values by using a design method and a storytelling. The results found that three ways to develop that are 1) the design of the Wiang Jed Lin historical tourism route, 2) the design of pavilion that cover the sacred spring mouth as a public interest, and 3) the product design for distributing in the shop of Chiang Mai Livestock office. Moreover, this research is cooperated by various agencies such as Chiang Mai Livestock Office and Rajamangala University of Technology Lanna to drive the research results to be used for the true benefits to all.

Keywords: Wiang Jed Lin, Chiang Mai, Lanna History, Ancient City, Cultural Capitals, Product Design

บทนำ

เชียงใหม่เป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนามาตั้งแต่เมื่อพญามังรายก่อตั้งอาณาจักรในปี พ.ศ.1839 เมื่อพิจารณาถึงชัยมงคล 7 ประการซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญให้พญามังรายตัดสินพระทัยสร้างเมืองเชียงใหม่ พบว่ามีชัยมงคลถึง 3 ประการที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ ได้แก่ น้ำแม่ข่าที่มีต้นน้ำไหลจากดอยสุเทพลงไปอ้อมเมือง แม่น้ำปิงที่อยู่ทิศตะวันออก และหนองบัวทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ แสดงให้เห็นถึงการคำนึงถึงแหล่งน้ำที่ใช้หล่อเลี้ยงผู้คนในเมืองเป็นสำคัญ นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการขุดคูน้ำลึกเพื่อเป็นปราการป้องกันข้าศึกศัตรู แม้กระทั่งเมื่อถึงยุคสมัยของเจ้าธรรมลังกา เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 3 ในยุคที่เชียงใหม่เป็นเมืองประเทศราชแล้ว ก็ยังมีการขุดลำเหมืองรอบเมืองเชียงใหม่เพื่อผันน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคและการเกษตรอีกด้วย (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542: 29358-2939)

ด้วยลักษณะทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำบนดิน แหล่งน้ำใต้ดิน แหล่งน้ำธรรมชาติ หรือแหล่งน้ำที่ขุดสร้างใหม่ ทำให้เมืองเชียงใหม่แทบไม่มีปัญหาเรื่องการใช้น้ำ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ผู้คนเพิ่มจำนวนมากขึ้นพร้อมกับบ้านเมืองที่มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง การปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำและสายน้ำจนเกิดเป็นปัญหามาจนถึงปัจจุบัน ไม่เพียงแต่แหล่งน้ำหรือลำน้ำบางสายที่ถูกตัดขาดหรือเปลี่ยนทาง แต่แหล่งน้ำอีกหลายแห่งยังตื้นเขิน เหือดแห้งไป หรือถูกถมเพื่อปรับเป็นพื้นที่อยู่อาศัยหรือพื้นที่ทางเศรษฐกิจ เรื่องราวของประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับนิเวศธรรมชาติก็เลือนหายไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกันกับนิเวศวัฒนธรรมที่ผู้คนในชุมชนเคยผูกพันกับแหล่งน้ำ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ก็เริ่มเลือนรางไปด้วย

โครงการวิจัยเรื่อง “ลำเหมืองที่หายไป...ว่าด้วยการพลิกฟื้นและจัดการทุนวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากสายน้ำ” จึงเป็นโครงการวิจัยที่มุ่งศึกษาวิจัยภายใต้คำถามว่า ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านกายภาพและเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่นั้น จะมีกระบวนการใดที่จะรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างนิเวศธรรมชาติและนิเวศวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ให้คืนกลับมาได้ พื้นที่เวียงเจ็ดลินเป็นหนึ่งในพื้นที่ศึกษาของโครงการวิจัยเนื่องมีลักษณะทางกายภาพที่เกี่ยวพันกับแหล่งน้ำและสายน้ำในพื้นที่เมืองเชียงใหม่ โดยการศึกษาวิจัยจะค้นหารูปแบบและกลไกการอนุรักษ์และพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับสายน้ำด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนและภาคีหลัก และยกระดับความสามารถของผู้ประกอบการวัฒนธรรมในชุมชน

พื้นที่เวียงเจ็ดลินเป็นเวียงโบราณที่มีตำนานเรื่องเล่าในยุคตำนาน และมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวถึงเวียงเจ็ดลินครั้งแรกในรัชสมัยของพญาสามฝั่งแกน เคยมีสายน้ำไหลผ่านเวียงแห่งนี้ถึง 7 สาย จึงเป็นที่มาของชื่อ “เวียงเจ็ดลิน” ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน มีตาน้ำหรือบ่อน้ำผุดเกิดขึ้นอยู่บริเวณกลางเวียง ถูกใช้เป็นจุดศูนย์กลางของเวียงเจ็ดลินตั้งแต่การสร้างเวียงมีสัณฐานเป็นรูปวงกลมในสมัยพญาสามฝั่งแกน ซึ่งไม่มีเวียงโบราณใดในล้านนาที่มีลักษณะการสร้างเวียงเป็นสัณฐานวงกลมที่มีความสมมาตรเช่นนี้ จึงทำให้เวียงเจ็ดลินมีคุณค่าทางผังเมืองที่พิเศษกว่าเวียงโบราณทั่วไป (อิสรา กันแตง, 2558: หน้า 97-99) เวียงเจ็ดลินปรากฏเรื่องราวมากที่สุดในรัชสมัยพญาสามฝั่งแกน โดยเฉพาะเหตุการณ์เมื่อครั้งที่พญาไสลือไทยได้ยกทัพมาหมายจะคุกคามเชียงใหม่ โดยได้ไปตั้งทัพอยู่บริเวณเชิงดอยสุเทพหรือบริเวณเวียงเจ็ดลิน ต่อมาเมื่อพญาสามฝั่งแกนได้ทำอุบายหลอกให้เข้าใจผิดว่าเชียงใหม่มีกำลังพลจำนวนมากจนทำให้พญาไสลือไทยต้องยกทัพหนีกลับไป และพญาสามฝั่งแกนได้มาสร้างเวียงเจ็ดลินเพื่อให้เป็นเวียงพักผ่อนของพระองค์ จนกระทั่งถูกอำมาตย์ชื่อสามเด็กย้อยแปรพักตร์ไปเข้ากับท้าวลก พระโอรสของพระองค์ และชิงราชบัลลังก์มาด้วยการลอบเผาพระตำหนักที่เวียงเจ็ดลิน

หลังจากนั้น ชื่อของเวียงเจ็ดลินได้ปรากฏอยู่ในบางห้วงเวลาของประวัติศาสตร์ล้านนาอยู่ประปราย อาทิ ในรัชสมัยของพญายอดเชียงราย มีการนำจากตาน้ำเวียงเจ็ดลินไปสรงพระธาตุดอยตุงเพื่อแก้ปัญหาฝนที่ไม่ตกต้องตามฤดูกาล แต่หลังจากอาณาจักรล้านนาล่มสลาย ตกอยู่ภายใต้ปกครองของพม่าจนกระทั่งเมื่อพญากาวิละและพญาจ่าบ้านจะกอบกู้เอกราชได้แล้ว แต่ชื่อเวียงเจ็ดลินก็ไม่ถูกกล่าวถึงอีก จวบจนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวงในพื้นที่บางส่วนของเวียงเจ็ดลินและต่อมาเปลี่ยนเป็นสำนักงานปศุสัตว์ และพื้นที่บางส่วนเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาในปัจจุบัน และบางส่วนเป็นพื้นที่ของสวนรุกขชาติห้วยแก้ว เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของเวียงเจ็ดลิน รวมถึงความสำคัญของตาน้ำศักดิ์สิทธิ์ก็จางหายไปจากการรับรู้ของผู้คน

ด้วยประวัติศาสตร์ที่ยาวนานหลายศตวรรษ ความเกี่ยวเนื่องกับแหล่งน้ำและสายน้ำที่หล่อเลี้ยงเมืองเชียงใหม่ และซากคูน้ำคันดิน กำแพงเมืองที่ยังหลงเหลือในปัจจุบันของเวียงเจ็ดลิน การวิจัยในพื้นที่เวียงเจ็ดลินจึงมุ่งศึกษารวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์และสำรวจทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ และหาแนวทางพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่เวียงเจ็ดลินเพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่สังคม อันจะเป็นการพลิกฟื้นประวัติศาสตร์และความสำคัญของเวียงโบราณแห่งนี้ให้กลับคืนมาอีกครั้ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน
2. สำรวจทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน
3. หาแนวทางพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เวียงเจ็ดลินเพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่สังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ลำเหมืองที่หายไป...ว่าด้วยการพลิกฟื้นและจัดการทุนวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากสายน้ำ” โดยศึกษาวิจัยในพื้นที่เวียงเจ็ดลินและตาน้ำศักดิ์สิทธิ์เพื่อหาแนวทางพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้คนในสังคม

ขอบเขตการศึกษา

<u>ขอบเขตด้านเนื้อหา</u>

งานวิจัยนี้ศึกษาประวัติศาสตร์ของเวียงเจ็ดลินที่สัมพันธ์กับแหล่งน้ำ สำรวจทุนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏหลงเหลือในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน และหาแนวทางในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เวียงเจ็ดลินเพื่อให้เกิดการรับรู้ในสังคมวงกว้าง

<u>ขอบเขตด้านพื้นที่</u>

พื้นที่เวียงโบราณเวียงเจ็ดลินและพื้นที่โดยรอบที่เกี่ยวข้องกับลำน้ำ แหล่งน้ำ

<u>ขอบเขตด้านเวลา</u>

การศึกษาวิจัยนี้ศึกษาวิจัยระหว่างเดือนมีนาคม 2566 – กุมภาพันธ์ 2567

<u>ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล</u>

งานวิจัยนี้ใช้ผู้ให้ข้อมูลที่คัดเลือกเฉพาะเจาะจง โดยคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้ 1) ผู้ที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์เวียงเจ็ดลิน 2) ผู้ที่มีความรู้ด้านโบราณคดีในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน 3) ผู้ที่เคยมีประสบการณ์การดำเนินงานทางวัฒนธรรมบนพื้นที่เวียงเจ็ดลิน 4) ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลพื้นที่

บางส่วนของเวียงเจ็ดลิน ได้แก่เจ้าหน้าที่จากสำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่ และ 5) ผู้ที่มีหน้าที่ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของเวียงเจ็ดลิน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviewing) ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 คน ร่วมกับการใช้เครื่องมือวิจัยอื่นๆ ได้แก่ การจดบันทึก (Note Taking) การบันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียง (Voice Recording) และการถ่ายภาพ (Photographing)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเวียงเจ็ดลิน และทุนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏหลงเหลือในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน โดยการเก็บข้อมูลเอกสาร การลงสำรวจพื้นที่ ถ่ายภาพ จดบันทึก และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เวียงเจ็ดลินที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ล้านนาในแต่ละยุคสมัย โดยวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความสำคัญ หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ โอกาส และข้อจำกัดในการพัฒนา ยกระดับทุนทางวัฒนธรรมแต่ละชนิด เพื่อนำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ สินค้าและบริการ รวมถึงการสร้างการรับรู้แก่สังคม

กรอบการวิจัย

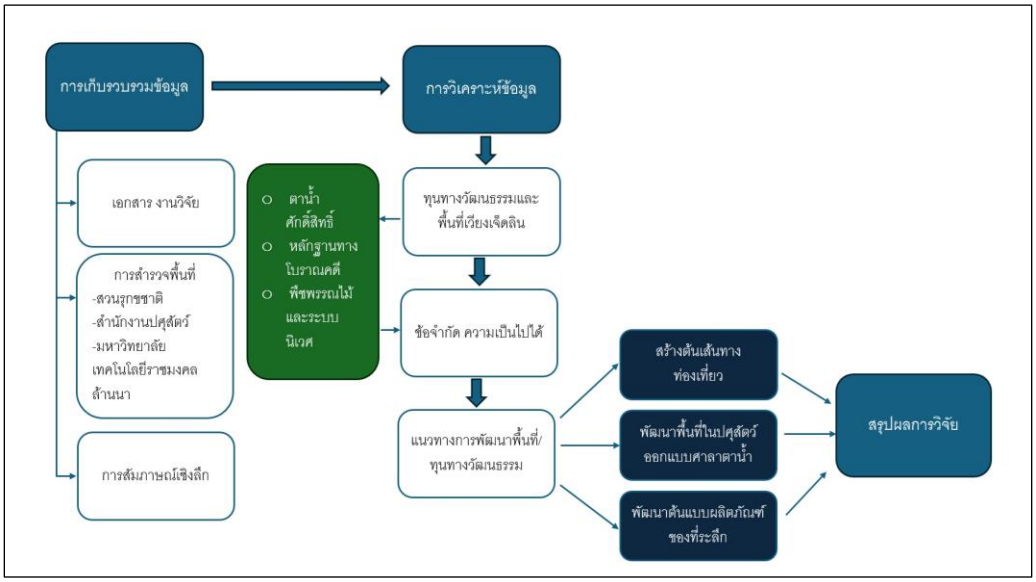

ภาพที่ 1 : กรอบการวิจัย
ที่มา : ทีมวิจัย

ผลการวิจัย

1. ประวัติศาสตร์ของพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

เวียงเจ็ดลินเป็นเวียงโบราณที่มีสัณฐานเป็นวงกลมแบบสมมาตร ตั้งอยู่บนเชิงดอยสุเทพทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองเก่าเชียงใหม่ ตัวเวียงมีความลาดเอียงตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ โดยพื้นที่ด้านตะวันตกเป็นพื้นที่สูง ลาดเอียงมาทางทิศตะวันออก จึงเป็นเหตุให้พื้นที่เวียงด้านทิศตะวันตกนั้นไม่จำเป็นต้องมีคันดิน ในขณะที่ด้านอื่น ๆ ของเวียงนั้นมีคันดินสองชั้นและมีคูน้ำคั่นอยู่ระหว่างกลาง มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 900 เมตร

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเวียงเจ็ดลินสามารถจำแนกออกเป็น 2 ยุค คือในยุคตำนานและยุคประวัติศาสตร์ โดยในยุคตำนานนั้น พบตำนานที่กล่าวถึงการสร้างเวียงเจ็ดลินอยู่สองตำนาน ได้แก่ ตำนานสุวรรณคำแดง และตำนานเชียงใหม่ปางเดิม โดยตำนานได้เล่าถึงเรื่องราวของเจ้าหลวงคำแดง อารักษ์ของเมืองเชียงใหม่ว่าได้เดินทางมาตามหาเนื้อทรายทองถึงดอยสุเทพ ได้พบกับนางผมเฝือและนางสาดกว้าง จึงมีลูกกับนางทั้งสอง จากนั้นจึงสร้างเมืองล้านนาให้ลูกอยู่อาศัยแล้วจึงกลับไปดอยหลวงเชียงดาว ต่อมาเมืองที่เจ้าหลวงคำแดงสร้างไว้นั้นเกิดล่มเป็นหนองใหญ่ จึงสร้างเมืองนารัฏฐะขึ้นมาใหม่ โดยมีเจ้าเมืองปกครองอยู่หลายสมัยจนถึงสมัยของพระยามุนินทพิชชะซึ่งเป็นคนทุศีล ทำให้อารักษ์และเชนบ้านเชนเมืองไม่พอใจ จึงบันดาลให้เมืองล่มเป็นครั้งที่สอง เจ้าหลวงคำแดงจึงไปสร้างเมืองอีกเมืองหนึ่ง อยู่ทางทิศตะวันออกของดอยสุเทพ โดยมีฤษีมาชี้จุดสร้างเวียงให้ ให้ชื่อว่าเวียงเจ็ดลิน ซึ่งมีทั้งชาวไทและชาวลัวะอาศัยอยู่ด้วยกัน (ศักดิ์นรินทร์ ชาวงิ้ว, 2563: 5-9)

ในยุคประวัติศาสตร์นั้น มีการกล่าวถึงเวียงเจ็ดลินครั้งแรกในรัชสมัยพญาสามฝั่งแกน กษัตริย์ลำดับที่ 8 แห่งราชวงศ์มังราย เมื่อครั้งที่ท้าวยี่กุมกามผู้เป็นเชษฐาไม่พอใจที่ตนเองไม่ได้ปกครองเมืองเชียงใหม่ แต่กลับเป็นพญาสามฝั่งแกนผู้เป็นพระอนุชา ท้าวยี่กุมกามจึงไปเข้าเฝ้าพญาไสลือไทยแห่งกรุงสุโขทัยเพื่อเกลี้ยกล่อมให้ยกทัพมาตีเชียงใหม่ พญาไสลือไทยได้ตั้งทัพอยู่บริเวณเชิงดอยเจ็ดลิน ส่วนทางเชียงใหม่เองนั้นมีกำลังไม่เพียงพอจึงใช้กลอุบายโดยแต่งเกวียนจำนวนนับร้อยเล่มแล้วจึงตั้งขบวนตั้งแต่แจ่งหัวลินไปทางเชิงดอยสุเทพ เมื่อขึ้นไปสรงน้ำที่ห้วยผาลาดบนดอยสุเทพ ด้วยภูมิประเทศที่สูงกว่าเมืองเชียงใหม่จึงน่าจะทำให้พญาไสลือไทยได้เห็นขบวนเกวียนที่ทางเชียงใหม่แต่งทัพหลอกตาไว้ และอาจจะเกิดความหวั่นเกรงจึงยกทัพหนีกลับไปสุโขทัย หลังจากนั้น พญาสามฝั่งแกนจึงมาสร้างเวียงเจ็ดลิน ณ บริเวณที่พญาไสลือไทยตั้งทัพนั่นเอง (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค. วัยอาจ, 2547: 71-73 และพระยาประชากิจกรจักร, 2557: 320-322)

หลังจากพญาสามฝั่งแกนสร้างเวียงเจ็ดลินขึ้นมาแล้ว เวียงเจ็ดลินปรากฏบทบาทในประวัติศาสตร์ล้านนาในอีกหลายยุคสมัย อาทิ หลังจากที่สร้างเวียงเจ็ดลินขึ้นมาแล้ว พญาสามฝั่งแกนใช้เป็นที่ประทับพักผ่อน ซึ่งพระองค์ใช้เวลาประทับอยู่ที่เวียงเจ็ดลินมากกว่าในเวียงเชียงใหม่ ซึ่งเป็นสาเหตุให้ท้าวลกพระโอรสองค์ที่ 6 ของพระองค์ได้ถือโอกาสชิงราชบัลลังก์มาได้

ในรัชสมัยพญายอดเชียงราย พระนัดดาของพระเจ้าติโลกราชนั้น มีอยู่ปีหนึ่งที่เกิดภาวะฝนแล้ง พระมารดาของพญายอดเชียงรายจึงเล่าถึงเมืองเชียงแสนที่มีฝนตกอุดมสมบูรณ์ทุกปี ไม่เคยมีฝนแล้ง เพราะที่เมืองเชียงแสนนั้นมีพระธาตุดอยตุง หากเมื่อใดที่ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ก็จะสรงน้ำพระธาตุดอยตุงด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุเจ้าดอยตุงจะบันดาลให้ฝนตก พญายอดเชียงรายได้ทราบความจึงปรารถนาจะสรงน้ำพระธาตุดอยตุงเพื่อบรรเทาฝนแล้งในเชียงใหม่ด้วย จึงนำน้ำจากตาน้ำเวียงเจ็ดลินมาประกอบ

พิธีกรรมด้วยการอบร่ำน้ำจากตาน้ำด้วยเครื่องหอมต่างๆ แล้วอธิษฐานขอฝน จากนั้นจึงนำน้ำนั้นไปสรงพระธาตุดอยตุง จากนั้นฝนก็ตกในเมืองเชียงใหม่ (กรมศิลปากร, 2552, หน้า 21-22)

อาจจะกล่าวได้ว่าเวียงเจ็ดลินเป็นหนึ่งในเวียงบริวารของเมืองเชียงใหม่ เช่นเดียวกับเวียงสวนดอก ซึ่งมีฐานะเป็นเวียงพระธาตุ หรือเวียงกุมกาม หรือเวียงบัว กล่าวโดยสรุปคือ แม้ว่าพญาสามฝั่งแกนจะใช้เวลาประทับในเวียงเจ็ดลินมากกว่าเมืองเชียงใหม่ แต่เวียงเจ็ดลินก็ยังมีสถานะเป็นเวียงที่กษัตริย์ใช้แปรพระราชทานเพื่อมาพักผ่อนชั่วคราวเท่านั้น ไม่ได้มีฐานะเทียบเท่ากับเมืองหลักแต่อย่างใด

เมื่อล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าเป็นเวลานานกว่าสองร้อยปี และพระเจ้ากาวิละได้กอบกู้เอกราชจากพม่าได้แล้ว ได้ตั้งราชวงศ์ทิพย์จักร หรือที่เรียกว่ายุคเจ้าเจ็ดตน เวียงเจ็ดลินก็ยังปรากฏความสำคัญ ในสมัยเจ้าหลวงพุทธวงศ์ เจ้าผู้ครองนครองค์ที่ 4 ของนครเชียงใหม่ ก็ได้เสด็จมาประทับที่เวียงเจ็ดลินในช่วงที่มีเคราะห์ จนกระทั่งเมื่อสยามใช้ระบบการปกครองระบบมณฑลเทศาภิบาล สยามจึงเข้ามามีอำนาจในการบริหารจัดการท้องถิ่นมากขึ้น เมื่อถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 มีการตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวงในเชียงใหม่ โดยใช้พื้นที่ของเวียงเจ็ดลิน ต่อมาเมื่อยุบรวมโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเชียงใหม่เข้ากับโรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุงเทพฯ พื้นที่เดิมจึงเป็นที่ตั้งของสำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่

เมื่อมีการตัดถนนห้วยแก้ว เวียงเจ็ดลินจึงถูกตัดแบ่งออกเป็นสองฟาก โดยฟากทิศใต้เป็นพื้นที่สวนรุกขชาติห้วยแก้วซึ่งมีพื้นที่น้อยกว่า และฟากทิศเหนือซึ่งเป็นพื้นที่ของเวียงขนาดใหญ่นั้น เป็นพื้นที่ของสำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่และบางส่วนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาในปัจจุบัน

2. ทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

คณะนักวิจัยได้สำรวจพื้นที่เวียงเจ็ดลินเพื่อสำรวจทุนทางวัฒนธรรม พบทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ 3 ประเภท ได้แก่ 1) ตาน้ำศักดิ์สิทธิ์ 2) หลักฐานทางโบราณคดี และ 3) พืชพรรณและระบบนิเวศ อภิปรายโดยละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1.1 ตาน้ำศักดิ์สิทธิ์

ตาน้ำศักดิ์สิทธิ์เป็นตาน้ำหรือบ่อน้ำผุดที่เกิดขึ้นบริเวณกลางเวียง ด้วยลักษณะพิเศษทางธรรมชาตินี้ ถือเป็นมงคลจึงถูกใช้เป็นจุดกำหนดศูนย์กลางของเวียงมาตั้งแต่โบราณกาล และเป็นหนึ่งในเจ็ดแหล่งน้ำสำคัญที่ใช้หล่อเลี้ยงเวียงเจ็ดลิน ซึ่งชื่อของเวียงเจ็ดลินนั้นบอกถึงความสัมพันธ์ของเวียงกับแหล่งน้ำ เนื่องจากคำว่า “ลิน” หมายถึงรางน้ำหรือรางริน เวียงเจ็ดลินจึงหมายถึงเวียงที่มีรางน้ำหรือรางริน 7 ราง (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2543: 130) การศึกษาของอิสรา กันแตง พบว่ามีแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงเวียงเจ็ดลินทั้งหมด 7 สาย ได้แก่ 1) ตาน้ำผุดกลางเวียง เป็นน้ำผุดที่ใช้เป็นจุดกำหนดศูนย์กลางของเวียงเจ็ดลิน เป็นลักษณะพิเศษที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ถือว่าเป็นมงคล 2) ห้วยแก้ว เป็นแหล่งน้ำที่ส่งเข้าคูทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ 3) สาขาของลำน้ำห้วยแก้ว ไหลผ่านสวนรุกขชาติและข้ามถนนห้วยแก้วไปยังมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาและไหลลงสู่คูน้ำทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ 4) ลำธารที่ไหลผ่านวัดศรีโสดา เป็นลำธารที่ส่งน้ำเข้าคูเมืองด้านทิศตะวันตกโดยไปรวมกับลำธารสายที่ 5 5) ลำธารขนาดใหญ่ที่ไหลผ่านเวียงเจ็ดลินตอนเหนือ และส่งน้ำเข้าคูน้ำด้านทิศเหนือ 6) ลำธารสาขาส่งน้ำเข้าคูน้ำด้านทิศเหนือ และ 7) ห้วยช่างเคี่ยน เป็นลำห้วยที่ส่งน้ำเข้าคูทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ (อิสรา กันแตง, 2558)

น้ำจากตาน้ำศักดิ์สิทธิ์ถูกนำไปใช้ในพิธีกรรมต่างๆ หลายวาระโอกาส เช่น ในรัชสมัยพระยอดเชียงราย มีการนำน้ำจากตาน้ำแห่งนี้ไปสรงน้ำพระธาตุเจ้าดอยตุงเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เป็นต้น หลังจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของเวียงเจ็ดลินถูกใช้เป็นโรงเรียนมหาดเล็กในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 และต่อมาถูกใช้เป็นสำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่แล้ว ตาน้ำศักดิ์สิทธิ์ถูกใช้เป็นแหล่งน้ำสำหรับกิจการภายในของสำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่ มีการสร้างสระคอนกรีต ปูพื้นกระเบื้องเพื่อล้อมเป็นสระสำหรับเก็บน้ำขนาดเล็ก มีหลังคาคลุม ถือเป็นทรัพย์สินและอยู่ในการดูแลของสำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่

ภาพที่ 2-3 : ตาน้ำผุด ศูนย์กลางของเวียงเจ็ดลิน และหลังคาที่สร้างครอบเพื่อกันใบไม้
ที่มา : ทีมวิจัย (15 สิงหาคม 2566)

1.2 หลักฐานทางโบราณคดี

ตามประวัติศาสตร์ของเวียงเจ็ดลินที่ปรากฏในพื้นเมืองเชียงใหม่นั้น เมื่อ “สามเด็กย้อย” อำมาตย์ของท้าวลก พระโอรสองค์ที่ 6 ของพญาสามฝั่งแกนได้ซ่องสุมกำลังพลเพื่อชิงราชสมบัติจากพญาสามฝั่งแกนขณะที่พระองค์ประทับอยู่ที่เวียงเจ็ดลิน และได้ลอบจุดไฟเผาปราสาทราชมณเฑียรจนมอดไหม้ไปหมดสิ้น จึงไม่หลงเหลือหลักฐานใดๆ เกี่ยวกับที่ประทับของพญาสามฝั่งแกน แต่หลงเหลือหลักฐานทางโบราณคดีที่เห็นได้ชัดอยู่หลายประการ อาทิ กำแพงเมืองฝั่งทิศใต้ซึ่งอยู่ในพื้นที่สวนรุกขชาติห้วยแก้ว กำแพงเมืองและคูน้ำฝั่งทิศตะวันออกซึ่งอยู่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

นอกจากนั้นแล้ว พื้นที่ภายในและโดยรอบของเวียงเจ็ดลิน ปรากฏวัดโบราณซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นก่อนการสร้างเวียงเจ็ดลิน ได้แก่ วัดกู่ดินขาว ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่หลังคอกช้างภายในสวนสัตว์เชียงใหม่ โดยมีหลักฐานทางโบราณคดีหลายประการว่าน่าจะอยู่ร่วมสมัยหริภุญชัย อาทิ เจดีย์ทรงมณฑปรุ่นเก่าซึ่งคล้ายกับเจดีย์กู่กุด วัดจามเทวีในจังหวัดลำพูน หรือมีการพบพระพิมพ์ดินเผาแบบหริภุญไชย (ศักดิ์นรินทร์ ชาวงิ้ว, 2563: 14) ซึ่งอายุของหลักฐานทางโบราณคดีเหล่านี้เป็นสิ่งยืนยันว่าวัดกู่ขาวน่าจะสร้างขึ้นก่อนที่พญาสามฝั่งแกนสร้างเวียงเจ็ดลิน โดยชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้อาจจะเป็นกลุ่มลัวะ ซึ่งต่อมาได้อพยพย้ายถิ่น หรือผสมผสานกลืนกลายไปกลุ่มชาวไทที่อพยพเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น

นอกจากวัดกู่ดินขาวแล้ว ยังมีวัดหมู่บุ่นหรือวัดเทพกุนไพรศาลสุวรรณาราม ซึ่งอยู่บริเวณเวียงเจ็ดลินด้านเชิงดอยสุเทพ แต่แทบไม่ปรากฏประวัติความเป็นมาในเอกสารหลักฐานใดๆ ชัดเจน วัดหมู่บุ่นเป็นวัดร้าง เพิ่งบูรณะและสร้างวัดขึ้นใหม่ในปีพ.ศ.2553 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นแล้ว ยังมี “วัดม่อนหมาดำ” ซึ่งเป็นวัดร้างอยู่บริเวณทิศเหนือภายในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ซึ่งพังทลายไปและไม่สามารถสืบค้นประวัติความเป็นมาใดๆ ได้ (สัมภาษณ์คุณศักดิ์นรินทร์ ชาวงิ้ว วันที่ 20 กรกฎาคม 2566)

1.3 พืชพรรณและระบบนิเวศ

ต้นไม้ และพืชพรรณ มีบทบาทสำคัญในฐานะทุนทางวัฒนธรรมโดยส่งเสริมและรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม มรดก และวิถีปฏิบัติทางสังคมต่างๆ ดังที่แสดงให้เห็นจากการศึกษาวัฒนธรรมล้านนาในเชียงใหม่ และการผสมผสานพื้นที่สีเขียวในชุมชนต่างๆ ดังเช่นในบริบทของวัดล้านนาในเชียงใหม่ ต้นโพธิ์และต้นยางมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของชุมชน ต้นไม้เหล่านี้ไม่เพียงแต่สนับสนุนความหลากหลายทางชีวภาพ แต่ยังมีความสำคัญทางศาสนา เป็นศูนย์กลางของพิธีกรรมและกิจกรรมทางจิตวิญญาณ รวมถึงต้นไม้ยังเกี่ยวข้องโดยตรงกับตำนาน ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ ซึ่งก่อให้เกิดกิจกรรมและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องมากมาย การอนุรักษ์และจัดการต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมต่อไป ทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวิถีชีวิตในปัจจุบันกับประเพณีในอดีต พืชและสภาพแวดล้อมรอบข้างได้รับการยกย่องว่าเป็น "มรดกสีเขียว"(Green Heritage) ซึ่งเน้นย้ำถึงบทบาทในการสนับสนุนทั้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความสมดุลของระบบนิเวศในเขตเมือง

ในพื้นที่เมืองอื่นๆ ในต่างประเทศ เช่น เมืองบังกาลอร์ ประเทศอินเดีย พืชพรรณก็มีความสำคัญทางวัฒนธรรมและสังคมเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ในสลัมของเมืองบังกาลอร์ ต้นไม้และพืชพรรณมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการดำรงชีวิตและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พื้นที่สีเขียวไม่เพียงแค่ทำหน้าที่ในด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การผลิตสินค้าจำพวกไม้กวาด และเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมและชุมชน ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พืช ต้นไม้ และพรรณไม้ ไม่ว่าจะใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นจุดศูนย์กลางทางวัฒนธรรม หรือตามวิถีชีวิตประจำวัน ก็สามารถฝังอยู่ในโครงสร้างทางสังคมได้ พืชเหล่านี้กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ชุมชนรักษาและแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน แม้ว่าจะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของการพัฒนาเมืองและการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ด้วยเหตุนี้ พืชพรรณจึงเป็นส่วนสำคัญในการก่อรูปทางภูมิทัศน์ การทำความเข้าใจพืชพรรณผ่าน “การอ่านภูมิทัศน์” หรือการทำความเข้าใจภูมิทัศน์ ช่วยให้เราตระหนักถึงความสำคัญของภูมิทัศน์นั้น ทั้งในมุมมองของผู้ใช้งานและผู้สร้างพื้นที่ (Bell. S., 2012) พืชพรรณในพื้นที่ทั้งที่ปลูกขึ้นและเกิดขึ้นเองที่ได้รับการดูแลรักษาหรือสงวนไว้เป็นอย่างดีจนเติบโตเป็นต้นไม้ใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของคนในพื้นที่กับพืชพรรณและธรรมชาติในบริเวณนั้น (วรงค์ วงศ์ลังกา, 2566)

จากการลงพื้นที่สำรวจเวียงเจ็ดลินเพื่อทำการศึกษาชนิดพืชพรรณร่วมกับการอ่านภูมิทัศน์ พบว่าเป็นพื้นที่ราบเชิงเขา(Hill Slope Area) ได้รับน้ำและความชุ่มชื้นจากดอยสุเทพซึ่งตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกตลอดทั้งปี ทั้งในรูปแบบน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินซึ่งพบพืชพรรณจำนวนมากอยู่ในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม พื้นที่แทบทั้งหมดของเวียงเจ็ดลินเป็นเป็นพื้นที่ที่ถูกใช้งานอย่างเข้มข้นโดยมนุษย์อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานและถูกแบ่งพื้นที่ให้อยู่ภายใต้การดูแลของแต่ละหน่วยงาน พืชพรรณที่พบในพื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นพืชพรรณที่ปลูกขึ้นใหม่โดยมนุษย์ หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหลังจากมีการแบ่งการใช้งานพื้นที่ เมื่อพิจารณาชนิดพันธุ์และอายุของต้นไม้ สามารถจำแนกรูปแบบการใช้งานพื้นที่และเชื่อมโยงถึงประวัติความเป็นมาของผู้สร้างพื้นที่ในแต่ละหน่วยงาน ที่มีผลต่อสภาพภูมิทัศน์และระบบนิเวศย่อยในแต่ละบริเวณแตกต่างกันไป อภิปรายโดยละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1.3.1 *พื้นที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงใหม่* พบต้นจามจุรี (Samanian saman) ขนาดใหญ่อยู่ในพื้นที่หลายต้น โดยต้นขนาดใหญ่ที่สุดพบในที่โล่งบริเวณตาน้ำศักดิ์สิทธิ์ มีลักษณะทรงพุ่มสมบูรณ์เนื่องจากไม่ถูกรบกวนจากการใช้พื้นที่และมีความชื้นจากแหล่งน้ำใต้ดินบนลำต้นพบการเจริญเติบโตของไม้อิง

อาศัยเช่น นมตำเลีย (Hoya ovalifolia) และเฟินไพโรเซีย (Pyrrosia longifolia) แสดงถึงการมีความชื้นในพื้นที่ค่อนข้างสูงและอับลม นอกจากนี้แล้วยังพบกระถินยักษ์ (Leucaena leucocephala cv.) และหญ้าเนเปียร์ (Pennisetum purpureum) ในพื้นที่อีกด้วย จากพืชพรรณที่พบสังเกตได้ว่า พืชพรรณในพื้นที่เป็นพืชพรรณต่างถิ่นที่ถูกนำเข้ามาปลูกเพื่อประโยชน์ในเชิงปศุสัตว์ โดยมีข้อมูลว่าต้นจามจุรีมีถิ่นกำเนิดอยู่ในทวีปอเมริกาใต้ ถูกนำเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกประมาณปีพ.ศ.2443 โดย Mr. H. Slade ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิการบดีกรมป่าไม้ในขณะนั้น โดยกรมปศุสัตว์ได้มีการทดลองนำฝักจามจุรีมาใช้เป็นอาหารเสริมสำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้องเช่นโคกระบือ เช่นเดียวกับต้นกระถินที่มีถิ่นกำเนิดในอเมริกาใต้และหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก มีการปรับปรุงพันธุ์ให้มีต้นที่ใหญ่ขึ้นในหลายประเทศ ในปีพ.ศ.2505 กรมปศุสัตว์ นำเข้ากระถินยักษ์พันธุ์เปรูเวียน (Peruvian) จากประเทศออสเตรเลียเพื่อเป็นแหล่งโปรตีนทางเลือกสำหรับนำมาใช้เลี้ยงสัตว์ และในปีพ.ศ.2532 มีการนำเข้าหญ้าเนเปียร์มาจากมหาวิทยาลัยแห่งรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อนำมาทดลองใช้เป็นหญ้าอาหารสัตว์ (กรมปศุสัตว์,2537) นอกจากพืชพรรณต่างถิ่นที่นำเข้ามาแล้ว ยังพบพืชพื้นถิ่นที่เกิดเองในพื้นที่ เช่น ต้นกร่าง (Ficus altissima) หรือต้นลุง ซึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ไทเชื่อว่าเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาศัยอยู่ จึงมักเป็นที่ตั้งของหอผีเสื้อเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ต้นมะกอกป่า (Spondias pinnata) โดยผลมะกอกป่านั้นนิยมนำไปรับประทานหรือประกอบอาหารของชาวล้านนาเพราะมีฤทธิ์ในการกระตุ้นความอยากอาหาร ต้นโพนก (Ficus rumphii) ซึ่งเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ที่พบในพื้นที่ธรรมชาติในบริเวณข้างเคียง จากต้นไม้พื้นถิ่นสามชนิดที่พบ สะท้อนถึงระบบนิเวศแบบป่าเบญจพรรณซึ่งเป็นระบบนิเวศดั้งเดิมของพื้นที่

ภาพที่ 4 : ต้นจามจุรีขนาดใหญ่ที่อยู่ใกล้ตาน้ำศักดิ์สิทธิ์ ศูนย์กลางของเวียงเจ็ดลิน
ที่มา : ทีมวิจัย (15 สิงหาคม 2566)

1.3.2 *พื้นที่สวนรุกขชาติห้วยแก้ว* เริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2456 สำหรับเป็นที่ทดลองปลูกไม้สีเสียดแก่น ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพญี่ปุ่นได้เข้ามาตั้งฐานทัพในบริเวณนี้และได้ตัดเอาไม้สีเสียดแก่นไปใช้ หลังจากนั้น กรมป่าไม้จึงปลูกไม้ชนิดต่างๆ ขึ้นมาทดแทน และจัดตั้งเป็นสวนพฤกษศาสตร์ แต่ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ที่มีขนาดเล็กเกินไป ภายหลังจึงปรับเปลี่ยนเป็น “สวนรุกขชาติ” แทนในปีพ.ศ.2496 (กรมอุทยานแห่งชาติ, 2565) มีต้นไม้สำคัญที่รวบรวมจากดอยสุเทพซึ่งพบได้ยากในปัจจุบันถูกรวบรวมไว้หลายชนิด เช่น มะแฟน (Protium serratum), มะยมป่า(Acronychia pedunculata), กระบก(Irvingia malayana), มะดูก(Siphonodon celastrineus), ยางนา(Diptrocarpus alatus)และตะเคียนทอง (Hopea odorata) ซึ่งทั้งหมดถูกปลูกขึ้นเพื่อจุดประสงค์ทางวิชาการด้านพฤกษศาสตร์ ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 60 ปี สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญในการศึกษาด้านป่าไม้ของประเทศไทย

1.3.3 *พื้นที่อ่างแก้ว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่* เป็นอ่างเก็บน้ำที่สร้างขวางลำห้วยที่ไหลลงมาจากดอยสุเทพได้แก่ห้วยแก้ว ห้วยกู่ดินขาว และลำห้วยสาขาเพื่อประโยชน์ในการกักเก็บน้ำไว้ใช้ในพื้นที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รอบบริเวณอ่างแก้วเคยเป็นพื้นที่พักอาศัยของบุคลากรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในยุคเริ่มต้น ทำให้พบไม้ยืนต้นที่มีผลกินได้หลายชนิดซึ่งถูกปลูกไว้เพื่อประโยชน์ในการบริโภคและให้ร่มเงา เช่น ขนุน (Artocarpus heterophyllus) มะปราง (Bouea macrophylla) มะม่วง (Mangifera indica) ลำไย (Dimocarpus longan) การกั้นทางน้ำที่เพื่อเก็บน้ำทำให้น้ำมีระดับที่สูงขึ้น เนินสูงบางบริเวณเปลี่ยนสภาพเป็นเกาะที่มีน้ำล้อมรอบ กลายเป็นที่อยู่อาศัยของนกแขวก (Nycticorax nycticorax)จำนวนมาก เนื่องจากห่างไกลจากนักล่าตามธรรมชาติ อย่างไรก็ตามมูลของนกแขวกส่งผลกระทบโดยตรงกับคุณภาพน้ำในอ่างเก็บน้ำด้วย

1.3.4 *พื้นที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา* ตั้งอยู่ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินและมีแนวกำแพงดินพาดผ่าน และยังเป็นทางน้ำที่ต่อเนื่องมาจากพื้นที่ตาน้ำศักดิ์สิทธิ์ และไหลต่อเนื่องไปยังห้วยช่างเคี่ยนในด้านทิศตะวันออก พืชพรรณที่พบแบ่งออกเป็นสองกลุ่มด้วยกันคือ พืชพรรณที่ปลูกขึ้นเพื่อการใช้ประโยชน์ทางภูมิทัศน์ของสถานศึกษา เช่น ลั่นทม (Plumeria acuminata) ชงโค (Bauhinia purpurea) หูกวาง (Terminalia catappa) หางนกยูงฝรั่ง (Delonix regia) และอีกกลุ่มหนึ่งได้แก่พืชพรรณที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยเฉพาะบนแนวกำแพงดินโบราณ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่ถูกรบกวนจากการก่อสร้าง ได้แก่ โพธิ์ขี้นก ไทรย้อย ขี้เหล็ก สัก ซึ่งสังเกตได้ว่า ในแนวกำแพงดินนี้ นอกจากจะเป็นพื้นที่ที่รวมพืชพรรณพื้นถิ่นแล้ว ยังเป็นพื้นที่อาศัยของนกหลายชนิดอีกด้วย เช่น นกปรอดหัวโขน (Pycnonotus jocosus) นกปรอดสวน (Pycnonotus blanfordi) และนกปรอดทอง (Pycnonotus atriceps)

3. แนวทางพลิกฟื้นเวียงเจ็ดลินด้วยทุนทางวัฒนธรรม

การดำเนินงานของโครงการวิจัยเริ่มต้นจากการใช้เส้นเรื่องในเรื่องเล่า (story-telling) มาเรียงร้อยลำน้ำ สายธาร และลำเหมืองที่กระจายทั่วเมืองเชียงใหม่สู่การตั้งถิ่นฐานของเมืองจนเกิดเป็นชุมชน และเกิดทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน การพลิกฟื้นทุนทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่นั้นดำเนินอยู่ภายใต้เส้นเรื่องเดียวกันเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ 5 แห่งของการศึกษาเข้าด้วยกัน โดยมีมิติของยุคสมัยที่แตกต่างกันอยู่เบื้องหลัง

สำหรับพื้นที่เวียงเจ็ดลินซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาที่คณะนักวิจัยรับผิดชอบนั้น คณะนักวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลกับบุคลากรของหน่วยงานต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจในจุดอ่อนและจุดแข็งของพื้นที่ ซึ่งพื้นที่เวียงเจ็ดลินเป็นพื้นที่ที่แตกต่างไปจากอีก 4 พื้นที่เพราะไม่มีชุมชนอาศัยอยู่ คณะนักวิจัยจึงเลือกที่จะสร้างการรับรู้ถึงการมีอยู่ของเวียงเจ็ดลินให้แก่ประชาชนทั่วไปและนักศึกษาของสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เวียงเจ็ดลินผ่านแนวทางการพัฒนาและยกชูทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ 3 แนวทางด้วยกัน ได้แก่ 1) การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เวียงเจ็ดลิน 2) การออกแบบศาลาตาน้ำ และ 3) การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก อภิปรายโดยละเอียดได้ดังต่อไปนี้

<u>3.1 การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเวียงเจ็ดลิน</u>

พื้นที่ของเวียงเจ็ดลินถูกแบ่งออกเป็นหลายส่วน โดยพื้นที่แต่ละส่วนนั้นอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานต่างๆ แม้ว่าในปัจจุบันนี้จะไม่มีร่องรอยการปรากฏของชุมชนและพิธีกรรมให้เห็นชัดนัก อีกทั้งสายน้ำและแหล่งน้ำทั้ง 7 สายนั้นก็ไม่ครบสมบูรณ์เหมือนดังเดิมเนื่องจากการพัฒนาทางกายภาพที่ตัดเส้นทางน้ำหรือทำให้เหือดแห้งไปจนไม่เหลือร่องรอยของสายน้ำก็ตามที แต่เส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้จะสามารถช่วยพลิกฟื้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และความสำคัญของสายน้ำได้ คณะนักวิจัยจึงออกแบบ

เส้นทางท่องเที่ยวภายในพื้นที่เวียงเจ็ดลินและพื้นที่โดยรอบที่เชื่อมโยงกับสายน้ำทั้ง 7 สาย เป็นกิจกรรมที่เชื่อมร้อยผู้คนเข้าสู่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในอดีตผ่านการเดินท่องเที่ยวไปยังแต่ละจุด ซึ่งมีการสอดแทรกความรู้ทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และระบบนิเวศในกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้น สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ครบภายในครึ่งวันโดยใช้รถรางนำเที่ยว รถไฟฟ้า รถยนต์ส่วนบุคคล หรือรถจักรยานในการเดินทางไปยังแต่ละจุดท่องเที่ยว และใช้เวลาเดินเพื่อเรียนรู้ในพื้นที่โดยมีผู้บรรยายให้ความรู้ประมาณ 30-45 นาทีต่อหนึ่งจุดท่องเที่ยว

ภาพที่ 5 : แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เวียงเจ็ดลิน
ที่มา : ทีมวิจัย (พฤศจิกายน 2566)

เส้นทางท่องเที่ยวเวียงเจ็ดลินที่คณะนักวิจัยได้ออกแบบมานั้นครอบคลุมพื้นที่แต่ละส่วนของเวียงเจ็ดลินและพื้นที่ใกล้เคียงที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ ลำน้ำ โดยได้ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เวียงเจ็ดลินทั้งหมด 9 จุด นักท่องเที่ยวสามารถเริ่มต้นจากจุดเริ่มต้นแล้วเดินทางตามจุดต่างๆ ที่ปรากฏในแผนที่เส้นทางท่องเที่ยว หรือจะเริ่มต้นจากจุดอื่นๆ ก็ได้ โดยการเดินทางไปยังจุดต่างๆ จะใช้ยานพาหนะส่วนตัว และใช้การเดินเท้าเข้าชมแต่ละจุดเพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และระบบนิเวศ

3.2 การออกแบบศาลาตาน้ำเวียงเจ็ดลิน

หลังจากพื้นที่เวียงเจ็ดลินถูกแบ่งให้อยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานราชการแต่ละภาคส่วนนับตั้งแต่ยุคมณฑลเทศาภิบาลจนถึงกลางทศวรรษ 2500 นั้น เวียงเจ็ดลินในฐานะของเวียงโบราณก็เริ่มเลือนหายไปจากการรับรู้ของผู้คนส่วนใหญ่ รวมถึงตาน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นศูนย์กลางของเวียงด้วยเช่นกัน เพื่อพลิกฟื้นความสำคัญของตาน้ำที่เชื่อกันว่าเป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นศูนย์รวมความศรัทธาและจิตใจของผู้คนในอดีตให้กลับมามีชีวิตในวิถีโลกปัจจุบันอีกครั้งนั้น คณะนักวิจัยจึงเห็นว่า ควรจะออกแบบศาลาตาน้ำเวียงเจ็ดลินเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ของตาน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกครอบอยู่ภายใต้โรงไม้ และปรับปรุงตาน้ำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้คนมากกว่าจะยังประโยชน์เพียงเพื่อใช้ในกิจการของสำนักงานปศุสัตว์เท่านั้น กิจกรรมการออกแบบศาลาตา

น้ำจึงเปิดรับสมัครนักออกแบบรุ่นใหม่จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเพื่อเข้ามาเรียนรู้พื้นที่เวียงเจ็ดลินและร่วมประกวดแบบศาลาตาน้ำเวียงเจ็ดลิน โดยมีแนวคิดหลักในการออกแบบว่าศาลาตาน้ำเวียงเจ็ดลินจะแสดงให้เห็นถึงการมีอยู่ของทุนทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงถึงประวัติศาสตร์ รวมทั้งตอบสนองต่อบริบททางนิเวศธรรมชาติในพื้นที่ตั้ง

กิจกรรมการออกแบบศาลาตาน้ำเวียงเจ็ดลินมีนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ชั้นปีที่ 3-5 จากมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งเข้าร่วมอบรมจำนวน 49 คน และส่งผลงานเข้าประกวดแบบศาลาตาน้ำ 14 ทีม เป็นจำนวน 29 คน โดยกิจกรรมการจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการฯ มีการบรรยายความรู้ด้านต่างๆ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ความเชื่อมโยงของนิเวศธรรมชาติกับประวัติศาสตร์ และแนวคิดการใช้วัสดุและโครงสร้างที่เหมาะสมกับพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ และมีการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยนำผู้เข้าร่วมโครงการฯ ไปสำรวจพื้นที่อย่างใกล้ชิดเพื่อให้การออกแบบศาลาตาน้ำสามารถนำไปใช้งานได้จริง

แบบศาลาตาน้ำที่ได้รับรางวัลชนะเลิศนั้นใช้แนวคิดของการออกแบบสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ที่จะดึงคนเข้ามายังตาน้ำด้วยพื้นที่อเนกประสงค์ สามารถรองรับกิจกรรมที่หลากหลาย โดยการออกแบบนั้น กลุ่มนักออกแบบได้ใช้รูปทรงวงกลมของเวียงเจ็ดลินมาเป็นรูปทรงอาคารในผังพื้นที่ และใช้แรงกระเพื่อมของหยดน้ำแทนลานกิจกรรมที่ยกระดับขึ้นจากพื้น มีม่านบางๆ กันเพื่อการแบ่งและขยายพื้นที่ ศิลปะจัดวางตรงกลางศาลาที่ปรากฏเป็นลักษณะของแผ่นหินซ้อนชั้นนั้น สะท้อนถึงการมีอยู่ของภูเขา น้ำ และผู้คน ในส่วนของตาน้ำ กลุ่มผู้ออกแบบได้จัดทำบ่อกักเก็บน้ำขึ้นมา และได้ออกแบบระบบน้ำหมุนเวียน พร้อมทั้งระบบน้ำให้สามารถกักเก็บและดึงน้ำที่อยู่ด้านใต้ดินขึ้นมาปรากฏให้มีชีวิตอีกครั้ง ส่วนด้านวัสดุประกอบอาคารนั้น กลุ่มผู้ออกแบบได้ใช้ไม้ไผ่ที่ผ่านกระบวนการที่สามารถดัดงอเข้ารูปได้และเปลี่ยนได้เมื่อเกิดความเสียหาย มาประกอบเป็นโครงสร้างที่โค้งสอดรับกันตามการวางผังวงกลมของอาคาร การเข้าและขัดกันของโครงสร้าง ได้ใช้การเข้าไม้แบบเดียวกันกับที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมล้านนา หลังคาที่โค้งสอดรับการอาคารนั้น เป็นหลังคามุงจากที่ถอด สลับ และเปลี่ยนได้เมื่อชำรุดเสียหาย

แบบศาลาตาน้ำที่ชนะเลิศจะถูกส่งมอบให้แก่สำนักงานปศุสัตว์เพื่อหาทางขับเคลื่อนให้เกิดขึ้นจริงในอนาคต

ภาพที่ 6 : ภาพทัศนียภาพจำลองของศาลาตาน้ำ โดยทีมออกแบบที่ได้รางวัลชนะเลิศ
ที่มา : ทีมวิจัย (ตุลาคม 2566)

3.3 การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

เนื่องจากบริบทพื้นที่ของเวียงเจ็ดลินไม่มีชุมชนอาศัยอยู่ แต่ถูกจัดสรรพื้นที่เป็นหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา การรับรู้ของผู้คนเกี่ยวกับพื้นที่เวียงเจ็ดลินจึงรางเลือนไปในปัจจุบัน เพื่อเป็นการพลิกฟื้นประวัติศาสตร์และความสำคัญของพื้นที่นี้ให้กลับมาอยู่ในการรับรู้ของผู้คน คณะนักวิจัยจึงเห็นว่านอกจากเส้นทางท่องเที่ยวและการสร้างศาลาตาน้ำเพื่อเป็นประโยชน์แก่คนทั่วไปแล้ว ควรจะมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ ของใช้ ของที่ระลึกโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของเวียงเจ็ดลินที่พบและเก็บรวบรวมมาได้นั้นเป็นต้นทุนในการออกแบบ จึงออกแบบผลิตภัณฑ์ทั้งหมด 3 ชนิดคือ พวงกุญแจ สติ๊กเกอร์ และกระเป๋าผ้าที่มีลวดลายสัญลักษณ์ของเวียงเจ็ดลิน

การออกแบบภาพสัญลักษณ์ (logo) ของเวียงเจ็ดลิน คณะนักวิจัยได้อ้างอิงจากสัณฐานของเวียงเจ็ดลินที่เป็นวงกลม แต่ปรับมุมมองให้คล้ายกับการมองของนกบนอากาศ (bird eye view) จึงทำให้สัณฐานเวียงที่เป็นวงกลมนั้นปรับเป็นวงรี มีการสอดแทรกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และทุนทางวัฒนธรรมต่างๆ ในวงรีนั้น อาทิ สัญลักษณ์รูปฟานเผือกซึ่งเป็นสัตว์ที่ปรากฏในชัยมงคลหนึ่งของการสร้างเมืองเชียงใหม่ รูปสัญลักษณ์ของวัวที่สื่อถึงกิจการของสำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่ ต้นไม้ที่มีทั้งต้นจามจุรีที่อยู่ตรงศูนย์กลางของเวียงใกล้ตาน้ำผุด ต้นไม้น้อยใหญ่อีกหลากหลายพันธุ์ที่ยืนตนสอดแซมกันเกิดเป็นระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ หรือรูปสัญลักษณ์ภูเขาที่อยู่ด้านซ้ายมือแทนดอยสุเทพที่ตั้งอยู่ทิศตะวันตก ซึ่งเวียงเจ็ดลินเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนเชิงเขาของดอยสุเทพ รูปสัญลักษณ์ของเจดีย์ซึ่งแทนศาสนสถานโบราณที่หลงเหลืออยู่ในบริเวณเวียงเจ็ดลิน รูปสัญลักษณ์อาคารเรียนในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาที่บอกถึงการตั้งอยู่ของสถานศึกษาและนักศึกษาจำนวนมากบนพื้นที่เวียงโบราณ หรือรูปสัญลักษณ์ของซากกำแพงเมืองที่หลงเหลืออยู่ในพื้นที่สวนรุกขชาติห้วยแก้วทางด้านล่าง เป็นต้น

ส่วนสีที่ใช้ในภาพสัญลักษณ์นั้นใช้สีฟ้าและสีส้มซึ่งเป็นธีมสีของโครงการวิจัยหลักที่ใช้ในการออกแบบภาพสัญลักษณ์ และการออกแบบอื่นๆ ของทุกพื้นที่ศึกษา หากพิจารณาในด้านศิลปะสีฟ้าแกมน้ำเงินและสีส้มเป็นคู่สีในโทนร้อนและโทนเย็นที่หากจับคู่กันในอัตราส่วน 80:20 จะเป็นการใช้สีคู่ตรงข้ามที่ลงตัว

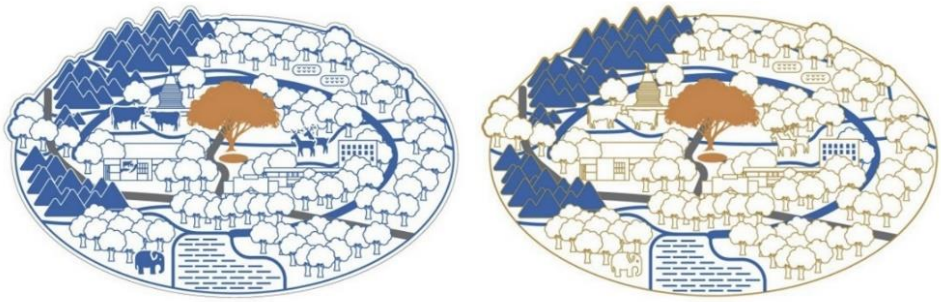

ภาพที่ 7 : ภาพสัญลักษณ์ (logo) ที่คณะนักวิจัยได้ออกแบบจากฐานข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่
ที่มา : ทีมวิจัย (ธันวาคม 2566)

เมื่อได้ภาพสัญลักษณ์หลักของพื้นที่เวียงเจ็ดลินข้างต้นแล้ว คณะนักวิจัยได้ออกแบบลวดลายต่อยอดเพื่อการนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ใช้งานได้จริง โดยนำเอาภาพสัญลักษณ์มาจัดวาง

ร่วมกับตัวอักษรภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และอักษรธรรมล้านนา และใช้พื้นหลังเป็นสีฟ้าและสีส้ม สามารถนำแบบไปผลิตเป็นสติ๊กเกอร์ หรือสกรีนบนกระเป๋าผ้าได้

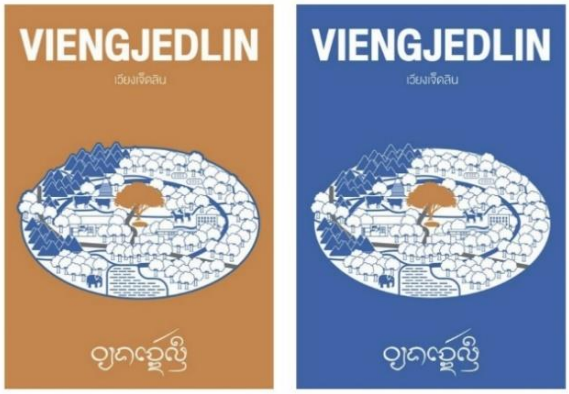

ภาพที่ 8: ภาพสัญลักษณ์ (logo) เมื่อนำไปประกอบกับตัวอักษรภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และตัวอักษรล้านนา
ที่มา : ทีมวิจัย (ธันวาคม 2566)

นอกจากภาพสัญลักษณ์ของเวียงเจ็ดลินแล้ว คณะนักวิจัยยังได้ออกแบบลวดลายอื่น ๆ เพื่อนำไปใช้ต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อีกหลายแบบ เช่น ใช้ภาพสัญลักษณ์เวียงเจ็ดลินมาทับซ้อนกันในรูปทรงสี่เหลี่ยงผืนผ้าปลายมน หรือออกแบบลวดลายหลังไพ่ โดยนำรูปสัญลักษณ์ของทุนทางวัฒนธรรมต่างๆ ไปตกแต่ง หรือใช้ตุง หรือ โคม ซึ่งเป็นศิลปหัตถกรรมล้านนาที่อยู่ในการรับรู้ของคนทั่วไปเป็นลวดลายหลัก แล้วนำรูปสัญลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรมต่างๆ แทรกอยู่ด้านใน นอกจากนั้นยังมีการนำตัวอักษรล้านนามาเขียนเป็นคำว่า “ตาน้ำ” “เวียงเจ็ดลิน” “ตาน้ำเวียงเจ็ดลิน” เป็นต้น

ลวดลายต่างๆ ที่ออกแบบไว้สามารถนำไปผลิตผลิตภัณฑ์หลายชนิด เช่น ผลิตพวงกุญแจเรซิ่น ถุงผ้า หรือสติ๊กเกอร์ที่สามารถนำไปติดประดับตกแต่งในเครื่องใช้ต่างๆ ได้หลากหลายประเภท

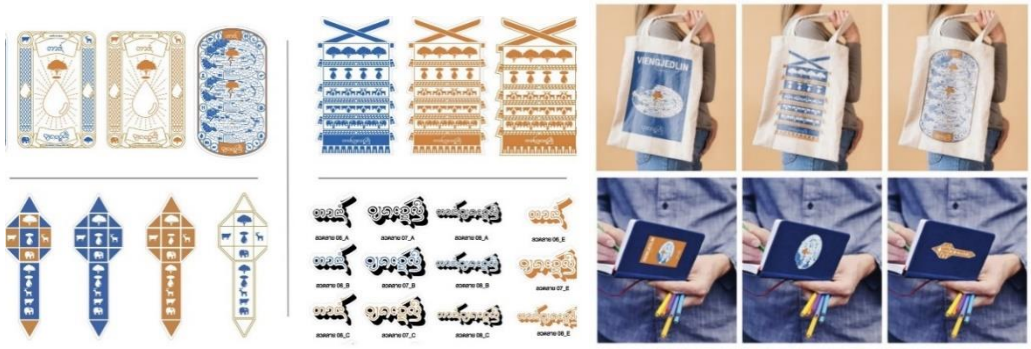

ภาพที่ 9-10 : ลวดลายต่างๆ ที่คณะนักวิจัยได้ออกแบบจากฐานข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่เพื่อใช้ต่อยอดในการผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกอื่นๆ
ที่มา : ทีมวิจัย (ธันวาคม 2566)

ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่คณะนักวิจัยได้ออกแบบมาทั้งหมดนี้เป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ แต่ในอนาคตสามารถผลิตเพื่อวางจำหน่ายในร้านนมห้วยแก้วซึ่งเป็นร้านค้าของสำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่ได้ แต่ต้องบริหารจัดการให้ตรงกับเงื่อนไขของหน่วยงานราชการ

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลของเวียงเจ็ดลินในหลายมิติ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ทุนทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ นิเวศธรรมชาติและนิเวศวัฒนธรรม และนำเอาทุนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่เวียงเจ็ดลินไปออกแบบและพัฒนาใน 3 รูปแบบได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การออกแบบศาลาตาน้ำ และการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับการมีอยู่ของเวียงเจ็ดลิน และความสำคัญของตาน้ำที่เคยเป็นตาน้ำศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวล้านนาในหลายห้วงเวลา

พื้นที่เวียงเจ็ดลินเป็นพื้นที่ที่แตกต่างไปจากอีก 4 พื้นที่ของโครงการวิจัย กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่ไม่มีชุมชนอาศัยอยู่เพราะกลายเป็นพื้นที่ของหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษาไปทั้งหมด การตีความคำว่าชุมชนจึงหมายถึงชุมชนของนักศึกษาทั้งของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งส่งผลต่อการออกแบบภาพสัญลักษณ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกให้มีความเป็นมินิมัลลิสม์ (minimalism) ซึ่งกำลังอยู่ในกระแสความสนใจของยุคสมัยและคนรุ่นใหม่ เช่น ภาพสัญลักษณ์ที่ใช้ลายเส้นที่ลดทอนรายละเอียดและกลุ่มสีเอกรงค์ (monotone) รวมถึงประเภทของที่ระลึกอย่างเช่นสติ๊กเกอร์ที่สามารถนำไปติดประดับบนข้าวของเครื่องใช้ได้หลากหลาย หรือกระเป๋าผ้าแคนวาสที่อยู่ในกระแสนิยมรักษ์โลก คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ในขณะที่รายละเอียดของภาพสัญลักษณ์หรือผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบมานั้น ได้บรรจุรูปสัญลักษณ์ของทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของพื้นที่ลงไปด้วย เช่น รูปสัญลักษณ์ต้นไม้ใหญ่ที่หมายถึงต้นจามจุรี รูปหยดน้ำที่แทนตาน้ำผุดกลางเวียงเจ็ดลิน รูปโคที่หมายถึงฟาร์มเลี้ยงโคของสำนักงานปศุสัตว์ หน่วยงานที่ครอบครองและดูแลพื้นที่บริเวณศูนย์กลางของเวียงเจ็ดลิน เป็นต้น การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในกระแสนิยมของผู้คนนั้น น่าจะทำให้ผลิตภัณฑ์ต่างๆ สามารถจำหน่ายออกไปได้กว้าง อันจะเป็นการเผยแพร่เรื่องราวของเวียงเจ็ดลินออกไปสู่การรับรู้ของผู้คนในวงกว้างด้วยเช่นกัน

ทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเพราะเกี่ยวข้องกับคุณค่า ภูมิปัญญา ค่านิยมของสังคม กรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้ให้ความหมายของทุนทางวัฒนธรรมว่าคือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ มีสองรูปแบบคือรูปแบบที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ (ดนัย เรียบสกุล, 2566: 65 และ ณัฐชา ลี้ปัญญาพร, 2563: 6) สอดคล้องกับการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมของ UNESCO ในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน ทุนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏหลงเหลืออยู่ ไม่ว่าจะเป็นตาน้ำศักดิ์สิทธิ์ ซากกำแพงเมือง คูน้ำคันดินที่หลงเหลือ ล้วนแต่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่บอกเล่าความเป็นมาเป็นไปของพื้นที่ เป็นมรดกภูมิปัญญาที่คนล้านนาในอดีตสร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่จับต้องได้อย่างเช่นกำแพงเมืองหรือคูน้ำคันดิน หรือสิ่งที่จับต้องไม่ได้อย่าง เช่น ความเชื่อที่สร้างคุณค่าให้กับนิเวศธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อที่มีต่อตาน้ำผุด หรือพืชพรรณไม้ จากความเชื่อนำไปสู่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งการถ่ายทอดเรื่องราวของทุนทางวัฒนธรรมนั้นจำเป็นต้องใช้ storytelling เป็นเครื่องมือในการทำการตลาดให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจเรื่องราวผ่านรูปแบบของสินค้าและบริการ ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกหรือศาลาตาน้ำที่ล้วนแต่นำเอาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์

สำหรับเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เวียงเจ็ดลินนั้น สิ่งสำคัญคือการถ่ายทอดความรู้ทั้งเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และนิเวศธรรมชาติ การผลิตสื่อประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวผ่านเทคโนโลยีน่าจะเป็นแนวทางที่ทำได้ง่ายและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน เช่น การติดตั้งป้าย QR code เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปอ่านหรือฟังข้อมูลสำคัญของแต่ละพื้นที่ หรือผลิตแอพพลิเคชั่นเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ซึ่งจะอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนทั่วไปได้กว้างกว่า แม้ว่าจะไม่ได้เดินทางไปยังพื้นที่จริง แต่ก็สามารถเรียนรู้ล่วงหน้าผ่านการใช้งานแอพพลิเคชั่น และอ่านจะให้ข้อมูลเป็นภาษาต่างๆ ซึ่งแอพพลิเคชั่นสนับสนุนการท่องเที่ยวด้วยตนเองจะช่วยส่งเสริมให้การท่องเที่ยวชุมชนเติบโตและสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน เนื่องจากแอพพลิเคชั่นที่มีข้อมูลครบทุกด้านจะช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองได้สะดวกมากขึ้น (สหัทยา สิทธิวิเศษ และคณะ, 2562)

นอกเหนือจากแนวทางการนำเอาทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่เวียงเจ็ดลินมาสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการรับรู้แก่สังคมดังที่คณะนักวิจัยได้ดำเนินการมาแล้วนั้น ยังมีแนวทางการสร้างสรรค์อีกหลายแนวทางที่สามารถดำเนินการได้ อาทิ การจัดกิจกรรมละครเวทีหรือแสงสีเสียงเพื่อบอกเล่าเรื่องราวของเวียงเจ็ดลิน การผลิตสื่อสารคดี การผลิตภาพยนตร์สั้น โดยสามารถสื่อให้ประชาชนได้รับรู้เกี่ยวกับเวียงเจ็ดลินทั้งในมิติของประวัติศาสตร์ โบราณคดี นิเวศวิทยาและภูมิศาสตร์ที่มีคุณค่าและมีความสำคัญ

อย่างไรก็ตาม แนวทางพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพลิกฟื้นเวียงเจ็ดลินให้อยู่ในการรับรู้ของประชาชนนั้นจะต้องดำเนินงานร่วมกันในหลายภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ อาทิ สำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา กรมป่าไม้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักศิลปากรที่ 7 ตลอดจนถึงหน่วยงานเอกชนอื่นๆ เช่น สวนสัตว์เชียงใหม่ หรือวัดผาลาด เพราะล้วนแต่มีความเชื่อมโยงกันผ่านประวัติศาสตร์หลายยุคหลายสมัย หากภาคีเครือข่ายมีความเข้มแข็งในการดำเนินงานร่วมกันประวัติศาสตร์เวียงเจ็ดลินที่เลือนรางไปนานนั้นก็จะกลับมาแจ่มชัดขึ้นเช่นเดียวกันกับการมองเห็นความสำคัญของนิเวศธรรมชาติในพื้นที่เวียงเจ็ดลินและดอยสุเทพ เช่น แหล่งน้ำ ลำธาร พืชพรรณไม้ และผืนป่า

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากกระบวนการศึกษาวิจัย พบว่าพื้นที่เวียงเจ็ดลินเป็นพื้นที่ที่เรื่องราวทางประวัติศาสตร์มีความไม่สอดคล้องกับหลักฐานทางโบราณคดีในบางประเด็น หากมีการศึกษาวิจัยทางประวัติศาสตร์ร่วมกับการศึกษาทางโบราณคดี อาจจะค้นพบหลักฐานใหม่ที่ขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่เวียงเจ็ดลินในปัจจุบันให้กว้างขวางออกไปอีกมาก

กิตติกรรมประกาศ

บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยโครงการ “ลำเหมืองที่หายไป...ว่าด้วยการพลิกฟื้นและจัดการทุนวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากสายน้ำ” ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการวิจัยหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ประจำปีงบประมาณ 2566

เอกสารอ้างอิง

กรมปศุสัตว์. (2537). *เอกสารประกอบการฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่เกษตรกร หลักสูตรความรู้ทางด้านอาหารสัตว์.* กรุงเทพฯ: กองปศุสัตว์สัมพันธ์.

กรมศิลปากร. (2552). *พระธาตุเจ้าดอยตุง: บันทึกว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนา.* กรุงเทพฯ: ถาวรกิจการพิมพ์.

กรมอุทยานแห่งชาติ. (2565). *รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 สวนรุกขชาติห้วยแก้ว จังหวัดเชียงใหม่.* สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช.

ณัฐชา ลี้ปัญญาพร. (2563). *การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั่งในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อระยกดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม.* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดนัย เรียบสกุล. (2023). การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรมสุโขทัย. *วารสารวิชาการ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.* 2(3), 58-95.

พระยาประชากิจกรจักร. (2557). *พงศาวดารโยนก.* นนทบุรี: ศรีปัญญา.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่ม 6.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย.

วรงค์ วงศ์ลังกา. (2566). การศึกษาพืชพรรณที่ปรากฏในภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่. *Journal of Environmental Design*. 10(2), 91-113.

ศักดิ์นรินทร์ ชาวงิ้ว. (2563). *เวียงเจ็ดลิน.* เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.

สรัสวดี อ๋องสกุล. (2543). *ชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สหัทยา สิทธิวิเศษ และคณะ. (2562). การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยตนเองตามเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตำบลนางแล อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย. *วารสารมังรายสาร.* 7(1), 117-128.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค. วัยอาจ. (2547). *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่.* เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์มบุคส์.

อิสรา กันแตง. (2558). เวียงเจ็ดลิน: เมืองโบราณสัณฐานกลม. *หน้าจั่ว: ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม วารสารวิชาการ ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.* 29, 87-104.

Bell, S. (2012). Landscape: *pattern, perception and process*: Routledge.

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

คุณศักดิ์นรินทร์ ชาวงิ้ว

กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนิสิตระดับอุดมศึกษาในห้องเรียนอัจฉริยะ

สิริรัตน์ จรรยารัตน์[1]
อาจารย์ ดร.,
สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
siriratj@g.swu.ac.th

มาลินี ลีโทชวลิต[2]
อาจารย์ ดร.,
สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
malineel@g.swu.ac.th

ศักดิพงศ์ พันธ์ไผ่[3]
อาจารย์ ดร.,
สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
sakdiphongp@g.swu.ac.th

ทิพวรรณ เดชสงค์[4] *
อาจารย์ ดร.,
สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
tippawand@g.swu.ac.th

รับบทความ: 13 สิงหาคม 2567
แก้ไขบทความ: 21 ตุลาคม 2567
ตอบรับบทความ: 11 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model และ 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ในห้องเรียนอัจฉริยะ กลุ่มเป้าหมายคือนิสิตระดับปริญญาตรี ที่ลงเรียนรายวิชาเลือกเสรี สสน 02

[1] ผู้แต่งหลัก (First Author)
[2 3 4] ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)
* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

ออกแบบความรัก จำนวน 60 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ในห้องเรียนอัจฉริยะ และแบบสอบถามความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองในห้องเรียนอัจฉริยะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระจากกัน (t-test for dependent) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน (S: Stimulation) การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (M: Motivation) การเรียนรู้เชิงรุก (A: Active learning) การนำเสนอ (R: Report) และ การถ่ายโยงการเรียนรู้ (T: Transfer of learning) โดยผลจากการวิจัยพบว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเอง S.M.A.R.T. model มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.70/83.86 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ และ 2) หลังกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ในห้องเรียนอัจฉริยะ พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองในห้องเรียนอัจฉริยะ สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: กระบวนการจัดการเรียนรู้, การเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเอง, ห้องเรียนอัจฉริยะ

The S.M.A.R.T. learning management model for promoting self-regulated learning abilities of higher education students in smart classroom

Sirirat Janyarat
Ph.D., Lecturer
Innovative Learning Center, Srinakharinwirot University
siriratj@g.swu.ac.th

Malinee Leethochawalit
Ph.D., Lecturer
Innovative Learning Center, Srinakharinwirot University
malineel@g.swu.ac.th

Sakdiphong Punpai
Ph.D., Lecturer
Innovative Learning Center, Srinakharinwirot University
Sakdiphongp@g.swu.ac.th

Tippawan Datesong
Ed.D., Lecturer
Innovative Learning Center, Srinakharinwirot University
tippawand@g.swu.ac.th

Received: August 13, 2024
Revised: October 21, 2024
Accepted: November 11, 2024

Abstract

This study investigates the effects and efficacy of the self-regulated learning management process using the S.M.A.R.T. model in a smart classroom. Selected by purposive sampling, the target group consisted of 60 undergraduate students registered in the optional course ZIL 02: Designing Love. The research tools involved a questionnaire on students' self-regulated learning abilities in the smart classroom and the S.M.A.R.T. model learning process applied in a smart classroom. Data were analyzed using frequency, percentage, mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D.), a dependent t-test, and content analysis. Surprisingly,

the research findings indicated that 1) The S.M.A.R.T. model consists of five steps: Stimulation (S), Motivation (M), Active learning (A), Reporting (R), and Transfer of learning (T). Furthermore, the results show that the self-regulated learning management process using the S.M.A.R.T. model has an efficiency of 81.70/83.86, higher than the criteria of 80/80, and 2) after the S.M.A.R.T. model learning management process in the smart classroom, it was found that the target group had a self-regulated learning ability that was significantly higher than before the experiment at a statistical level of .05.

Keywords: Learning Management Process, Self-Regulated Learning, Smart Classroom

บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้สู่ผู้เรียนและการบริหารจัดการห้องเรียนให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในบริบทการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่มีการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีให้มาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้งานสามารถจัดการเรียนรู้ได้เสมือนจริงมากยิ่งขึ้น ห้องเรียนอัจฉริยะ หรือ Smart Classroom จัดได้ว่าเป็นนวัตกรรมการศึกษาที่นำเทคโนโลยีมาใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะด้วยตนเอง (ภูชิศ สถิตพงษ์, 2562) แต่เนื่องจากผู้เรียนเผชิญปัญหาหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ดังนี้การขาดความตระหนักรู้ในตนเอง ขาดทักษะการจัดการเวลา มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียน ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเห็นคุณค่าของกระบวนการเรียนรู้และหมดแรงจูงใจในการเรียนรู้ สอดคล้องกับการสำรวจปัญหาด้านการเรียนการสอนของผู้ในห้องเรียนอัจฉริยะ พบว่าผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน ไม่มีการวางเป้าหมายในการเรียนรู้และการควบคุมตนเอง เช่น ไม่สนใจงานที่ได้รับมอบหมายหรือส่งงานไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยที่สนับสนุนของ Fatimah Aljuaid (2021) พบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีขาดแรงจูงใจในการเรียนส่งผลให้เกิดปัญหาการเรียนรู้ การรับรู้ความสามารถของตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้ไม่ดี

ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนอัจฉริยะจะมีการผสมผสานอุปกรณ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) บทบาทของผู้สอนจะเปลี่ยนไปเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สนับสนุน อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน 2) บทบาทของผู้เรียนที่จะต้องมีการฝึกทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 3) กิจกรรมที่เกิดขึ้นในห้องเรียนจะต้องเป็นกิจกรรมในรูปแบบเชิงรุก และ 4) สภาพ แวดล้อมการเรียนรู้ ที่ประกอบด้วยเทคโนโลยีที่มีความพร้อม เช่น อุปกรณ์ที่เชื่อมต่อกับเทคโนโลยี ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้นำไปสู่กระบวนการสร้างองค์ความรู้ของตนเองในเนื้อหารายวิชาที่เรียน โดยคุณลักษณะสำคัญของการเรียนการสอนโดยห้องเรียนอัจฉริยะคือการจัดสร้างระบบการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) ที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และทักษะความสามารถร่วมกัน เสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ในชั้นเรียนแบบร่วมมือและสนองต่อการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน (นิตญา ก่อมขุดทด และสุริยะ พุ่มเฉลิม, 2561) แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าเทคโนโลยีจะเป็นองค์ประกอบสำคัญและจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนอัจฉริยะ แต่สิ่งสำคัญที่ขาดไปเสียไม่ได้คือ ผู้สอนที่เป็นผู้เลือกใช้และบูรณาการ เทคโนโลยีในการเรียนรู้ให้ได้อย่างเหมาะสม โดยผู้สอนต้องคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ 1) ผลลัพธ์การเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดเทคโนโลยีที่ใช้บูรณาการกับการเรียนรู้ 2) บทเรียนและกิจกรรมการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และถูกต้องตามหลักวิชาการ มีระดับความยากง่ายที่เหมาะสมกับผู้เรียน 3) คุณภาพของสื่อดิจิทัลที่นำมาใช้ต้องพิจารณาให้เหมาะสม มีความถูกต้อง ชัดเจน สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้และเนื้อหา รูปแบบของการนำเสนอมีความน่าสนใจและช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้อย่างชัดเจน (เอื้ออารี ทองแก้วจันทร, 2564) จะเห็นได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนอัจฉริยะนั้น บทบาทของผู้สอนจะเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเอง เพราะการกำกับตนเอง (Self-regulation) เป็นความสามารถหรือ สมรรถภาพของผู้เรียนในการปฏิบัติการควบคุมตนเองอย่างมีสติและด้วยความตั้งใจเพื่อเปลี่ยนแปลง และมีพฤติกรรมตอบสนองไปสู่มาตรฐานที่พึงปรารถนาหรือการยับยั้งการตอบสนองแบบอัตโนมัติต่อพฤติกรรมที่มีคุณค่าต่ำ โดยการกำกับตนเองเป็นการควบคุมทางปัญญาเพราะเป็นความสามารถในการคิดก่อนการกระทำ (McCabe, Cunnington and

Brooks-Gunn, 2003) ประกอบกับการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทางการเรียน (Collaborative Learning) ใน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก 2) การมีปฏิสัมพันธ์ส่งเสริมซึ่งกันและกัน 3) ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล 4) การใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และ 5) กระบวนการกลุ่ม (มนต์ชัย เทียนทอง, 2551) ซึ่งช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ สร้างการมีส่วนร่วมและการสื่อสารส่งผลให้มีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ตรงกับเป้าหมายของการการจัดการเรียนรู้ การกำกับตนเองในการเรียน ซึ่งมีบทบาทสำคัญที่จะเพิ่มการเรียนรู้อย่างมีความหมายของผู้เรียน และจากผลการวิจัยของ ภัทราภรณ์ สังข์ทอง (2550) ศึกษาพัฒนาการของการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ตามการรับรู้ความสามารถของตนเอง พบว่านักเรียนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่างกันมีการเรียนรู้โดยกำกับตนเองในแต่ละด้านโดยภาพรวมแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง มีการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองสูงกว่านักเรียนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองปานกลาง ดังนั้นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วยการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองในห้องเรียนอัจฉริยะ โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางการเรียน (Collaborative Learning) เกิดการกระตือรือร้นในการเรียนรู้และสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

คณะผู้วิจัยได้พัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model โดยใช้แนวคิดเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivism) แนวคิดการควบคุมตนเอง (Self-Regulated Learning) การรับรู้ถึงความสามารถ (Self-Efficacy) และการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเชิงรุก (Active learning) และรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสร้างการมีส่วนร่วมทางการเรียน (Collaborative Learning) นำมาสังเคราะห์เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ นำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินและปรับปรุงตามคำแนะนำ จากนั้นดำเนินการหาประสิทธิภาพก่อนนำไปทดลองใช้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของผู้เรียนในห้องเรียนอัจฉริยะ ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของการศึกษาในปัจจุบันและในอนาคตสอดรับกับกระแสความก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทในกระบวนการจัดการเรียนรู้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ในห้องเรียนอัจฉริยะ
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model โดยเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองก่อนและหลังการใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ในห้องเรียนอัจฉริยะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-experimental design) โดยมีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposively selected)

ประชากร คือ นิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา สสน02 ออกแบบความรัก จำนวน 210 คน

กลุ่มเป้าหมาย คือ นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา สสน 02 ออกแบบความรัก 1 ห้องเรียน จำนวน 60 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposively selected)

ขั้นตอนการการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model และประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และ 2) ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) เป็นการสัมภาษณ์ โดยใช้คำถามปลายเปิด ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้เชี่ยวชาญ ให้ความคิดเห็นประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model 3) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม สรุปและแก้ไขตามคำแนะนำ 4) ดำเนินการหาประสิทธิภาพแบบภาคสนาม (field tryout) ก่อนนำไปใช้จริง (implement) ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ในการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนิสิตระดับอุดมศึกษาในห้องเรียนอัจฉริยะ

S.M.A.R.T. Model	ผู้สอน	ผู้เรียน
S: Stimulation **ขั้นที่ 1** การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน (Stimulation) โดยเริ่มต้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นในการเรียนรู้	ผู้สอนเตรียมการจัดการเรียนรู้ โดยเตรียมสื่อเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ความสำคัญ จำเป็นของเนื้อหารายวิชาและกิจกรรมภายในห้องเรียนอัจฉริยะ	ผู้เรียนมีความสนใจ ใคร่รู้และตระหนักถึงความสำคัญของรายวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้ และเริ่มแสวงหาข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวกับเนื้อหาจากสื่อภายนอก
M: Motivation **ขั้นที่ 2** การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Motivation) การตั้งเป้าหมายภายในและภายนอกตนเองเพื่อสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีคุณค่ามีการควบคุมความเชื่อในตนเองเพื่อการเรียนรู้	ผู้สอนสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายและวางแผน เพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้ตรงกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้	ผู้เรียนตั้งเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ รายบุคคลและรายกลุ่ม เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้
A: Active learning **ขั้นที่ 3** การเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้หรือสร้างความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อและกิจกรรมในห้องเรียนอัจฉริยะ โดย	ผู้สอนให้คำ แนะนำ อำนวยความสะดวกผ่านสื่อภายในห้องเรียนอัจฉริยะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาความรู้ จากแหล่งทรัพยากรที่หลากหลาย	ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเพื่อได้มาซึ่งความรู้ ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนอัจฉริยะ ยกตัวอย่างเช่น การระดมสมอง, การเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด การเรียนรู้โดยใช้เทคนิค Jigsaw, การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นต้น เพื่อ

S.M.A.R.T. Model	ผู้สอน	ผู้เรียน
ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำ กระตุ้นและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน		แลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันข้อมูลระหว่างผู้เรียนคนอื่น ๆ
R: Report **ขั้นที่ 4** การนำเสนอการสะท้อนคิดและการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ ภายหลังจากการจัดกิจกรรมผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้	ผู้สอนประเมินผู้เรียนโดยการรับฟังและสะท้อนคิดให้กับผู้เรียนโดยคำนึงถึงบริบทของผู้เรียน และให้คำแนะอย่าง เข้าอกเข้าใจ อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการนำเสนองานอย่างสร้างสรรค์	ผู้เรียนนำเสนอความรู้ ผลงานที่ได้รับมอบหมายผ่านสื่อเทคโนโลยีของห้องเรียนอัจฉริยะ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในห้องเรียน
T: Transfer of Learning **ขั้นที่ 5** การถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of learning) เมื่อผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนอัจฉริยะ แล้วจะเกิดประสบการณ์ตรงที่ส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ง่ายและรวดเร็ว	ผู้สอนเสริมสร้างประสบการณ์ผู้เรียนเพื่อให้เกิดกระบวนการถ่ายโยงความรู้จากประสบการณ์เดิมไปสู่การแก้ปัญหา เมื่อพบเจอประสบการณ์ใหม่	ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้เพื่อฝึกการแก้ปัญหา

สามารถสรุปเป็นแผนภาพดังภาพที่ 1 ดังนี้

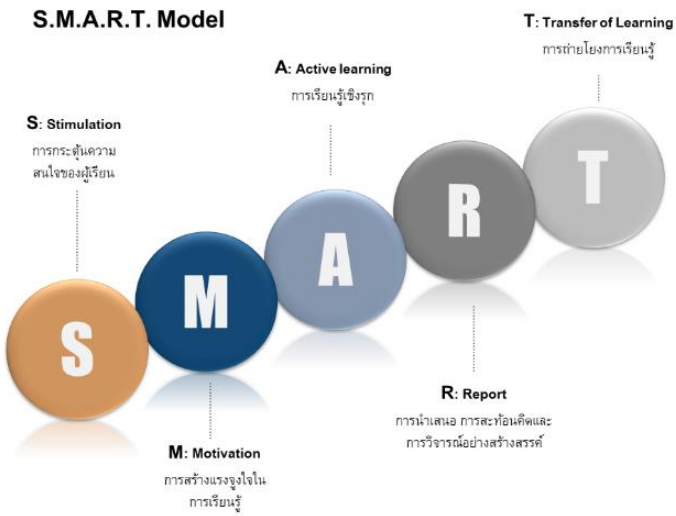

ภาพที่ 1 กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. Model

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาประสิทธิผลของกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ในการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนิสิตระดับอุดมศึกษาในห้องเรียนอัจฉริยะ โดยนำไปทดลองใช้ ดังนี้ ก่อนการทดลองกลุ่มเป้าหมายทำแบบสอบถาม Pretest จากนั้นดำเนินกระบวนการจัดการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ในการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเอง ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน (Stimulation) โดยเริ่มต้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นในการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Motivation) การตั้งเป้าหมายภายในและภายนอกตนเองเพื่อสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีคุณค่ามีการควบคุมความเชื่อในตนเองเพื่อการเรียนรู้ ขั้นที่ 3 การเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้หรือสร้างความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อและกิจกรรมในห้องเรียนอัจฉริยะ โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำ กระตุ้นและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนขั้นที่ 4 การนำเสนอ (Report) สะท้อนคิดและการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ ภายหลังจากการจัดกิจกรรมผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ และขั้นที่ 5 การถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of learning) เมื่อผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนอัจฉริยะ แล้วจะเกิดประสบการณ์ตรงที่ส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ง่ายและรวดเร็ว จากนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วมการวิจัยทำแบบสอบถาม Posttest เกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนิสิตระดับอุดมศึกษาในห้องเรียนอัจฉริยะ หลังการดำเนินการทดลองเสร็จ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model มีลักษณะหาค่าความสอดคล้อง (Index of Item–Objective Congruence: IOC) และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) ใช้ในการสนทนากลุ่ม

2. แบบสอบถามความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองในห้องเรียนอัจฉริยะ มีลักษณะการตอบเป็นแบบประเมินค่า 7 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านแรงจูงใจ (Motivation) และด้านกลยุทธ์การเรียนรู้ (Learning Strategies) จำนวน 81 ข้อ

3. นำแบบสอบถามความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองในห้องเรียนอัจฉริยะ ที่สร้างขึ้นหาค่าความสอดคล้อง (IOC) เลือกข้อที่มีค่าระหว่าง 0.60–1.00 และนำไปทดลองใช้ (try out) กับผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ที่ลงทะเบียนเรียน รายวิชา สสน 02 ออกแบบความรัก เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.94

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์แบบประเมินคุณภาพกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model โดยใช้การหาสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of Item–Objective Congruence: IOC) โดยเลือกค่าที่อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำไปข้อสรุปที่ได้นำไปปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้

3. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คะแนนก่อนและหลังการทดลอง ของความสามารถการเรียนรู้ด้วยการกำกับเองของนิสิตระดับอุดมศึกษาในห้องเรียนอัจฉริยะ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. การวิเคราะห์การเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระจากกัน (t-test for dependent samples)

ผลการวิจัย

1. ผลการหาประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเอง จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่ามีค่าความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 ผลจากการสนทนากลุ่ม พบว่า ควรปรับปรุงแก้ไข ขั้นที่ 1 การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และขั้นที่ 5 การถ่ายโยงการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยฝึกให้ผู้เรียนใช้ห้องเรียน เช่น ใช้อุปกรณ์ในห้องเรียนประกอบการแสวงหาความรู้ ในการทำโครงการในรายวิชา

2. ผลการการหาประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ผู้วิจัยนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และปรับปรุงแก้ไขแล้วไปหาประสิทธิภาพ (E1/E2) นำไปทดลองกับนิสิตซึ่งเป็นห้องเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะไม่แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน พบว่าโดยภาพรวมได้ค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 81.70/83.86 โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน (Stimulation) ขั้นที่ 2 การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Motivation) ขั้นที่ 3 การเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ขั้นที่ 4 การนำเสนอ (Report) สะท้อนคิดและการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ ภายหลังจากการจัดกิจกรรมผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ และขั้นที่ 5 การถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of learning)

เนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ได้พัฒนาให้ผู้เรียนมีการตั้งเป้าหมายทั้งภายในตนเองและภายนอกตนเอง เห็นคุณค่าของภาระงานที่ได้รับมอบหมายและเชื่อในความสามารถในการเรียนรู้ของตน ซึ่งก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้อีกทั้งในระหว่างการจัดการเรียนรู้นั้น พบว่าผู้เรียนมีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีความสนใจใครรู้ สามารถค้นคว้าหาความรู้ มีการนำเสนอความรู้และผลงานที่ได้รับมอบหมายผ่านสื่อเทคโนโลยีและสามารถเชื่อมโยงความรู้เพื่อฝึกการแก้ปัญหาได้ อีกทั้งห้องเรียนอัจฉริยะที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ เช่น อุปกรณ์ในห้องเรียนที่มีชุดเครื่องมือดิจิทัล (Digital tool set) กระดานอัจฉริยะ หรือ อินเทอร์ แอทิฟไวน์บอร์ด (Interactive whiteboard) หรือ สมาร์ทบอร์ด (Smart board) เพื่อเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองได้

ผลการหาประสิทธิผล มีดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนิสิตระดับอุดมศึกษาในห้องเรียนอัจฉริยะก่อนและหลังการใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. Model ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model

การเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเอง	ก่อนทดลอง			หลังการทดลอง		
	$\overline{X}$	SD	ความหมาย	$\overline{X}$	SD	ความหมาย
ด้านแรงจูงใจ (Motivation)						
คุณค่าและความสำคัญ	4.92	0.82	ค่อนข้างมาก	5.31	0.91	มาก

การเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเอง	ก่อนทดลอง			หลังการทดลอง		
	$\overline{X}$	SD	ความหมาย	$\overline{X}$	SD	ความหมาย
ความคาดหวัง	5.42	0.79	มาก	5.74	0.82	มากที่สุด
การเห็นคุณค่าของงานที่ทำ	5.37	0.61	ค่อนข้างมาก	5.46	0.73	มาก
ด้านกลยุทธ์การเรียนรู้ (Learning Strategies)						
กลยุทธ์ทางพุทธิปัญญาและอภิปัญญา	4.86	0.67	ค่อนข้างมาก	5.16	0.80	มาก
กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรการเรียนรู้	4.81	0.61	ค่อนข้างมาก	5.09	0.62	มาก

ผลการวิเคราะห์ความสามารถการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองในห้องเรียนอัจฉริยะ ก่อนและหลังกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ของนิสิตระดับอุดมศึกษาในห้องเรียนอัจฉริยะ พบว่าหลังการทดลองในด้านแรงจูงใจ (Motivation) นิสิตมีด้านความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =5.74, SD = 0.82) รองลงมามี 2 ด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน ได้แก่ ด้านการเห็นคุณค่าของงานที่ทำ ($\overline{X}$ = 5.46, SD =0.73) และด้านคุณค่าและและความสำคัญ ($\overline{X}$ = 5.31, SD =0.91) และด้านกลยุทธ์ในการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.50, SD = 1.48) ตามลำดับ

ส่วนในด้านกลยุทธ์การเรียนรู้ (Learning Strategies) พบว่าหลังการทดลอง พบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านกลยุทธ์ทางพุทธิปัญญาและอภิปัญญา ($\overline{X}$ = 5.16, SD = 0.80) และด้านกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 5.09, SD = 0.61) ตามลำดับ

3. ผลการเปรียบเทียบผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model

กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ในการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนิสิตระดับอุดมศึกษาในห้องเรียนอัจฉริยะ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model พบว่าค่าคะแนนความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนิสิตระดับอุดมศึกษา ในห้องเรียนอัจฉริยะ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ของนิสิตระดับอุดมศึกษาในห้องเรียนอัจฉริยะ ก่อนเรียนและหลังเรียน

	n	$\overline{X}$	SD	t	p
ก่อนเรียน	60	4.88	0.56		
				-3.68	0.00
หลังเรียน	60	5.16	0.67		

*p<.05

จากตารางแสดงค่าคะแนนความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนิสิตระดับอุดมศึกษาในห้องเรียนอัจฉริยะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองดจากการแสดงความคิดเห็นดังต่อไปนี้

“ฉันพยายามเปลี่ยน ปรับปรุง แนวทางและรูปแบบให้เหมาะสมกับวิธีการสอนของอาจารย์และให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของการเรียน” ฉันชอบใบงานและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ท้าทาย ดังนั้นฉันจึงสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ดี” “ฉันยืนยันว่า ฉันสามารถมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้เรียนจากรายวิชานี้ได้” “ฉันคิดว่าจะประสบความสำเร็จในการเรียนรายวิชานี้ถึงแม้จะยากด้วยการมีการกับตนเองที่ดีรวมไปถึงทักษะและความสามารถของฉันเอง” “เมื่อฉันเรียนสิ่งที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ คือการมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การใช้เทคโนโลยีในห้องเรียน การได้ฝึกทักษะการกำกับตนเอง เช่น ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้”

เมื่อพิจารณาในด้านแรงจูง (Motivation) ในการเรียนรู้ ผู้เรียนได้ตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้โดยได้รับการกระตุ้นจากผู้สอน เช่น หลังจากการกระตุ้นการเรียนรู้ ผู้เรียนเกิด ความพยายามสร้างสรรค์ผลงานโดยมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน (Self-Efficacy) ยกตัวอย่างเช่น ผู้เรียนนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน ผู้เรียนทำโครงการในรายวิชาได้สำเร็จ

ส่วนในด้านของกลยุทธ์การเรียนรู้ (Learning Strategies) ผู้สอนอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนโดยการจัดให้มีสื่อการเรียนรู้และช่องทางที่ผู้เรียนจะสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลาและไม่จำกัดสถานที่ ผู้เรียนสามารถค้นคว้าหาความรู้เพื่อสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ยกตัวอย่าง เช่น การเรียนรู้จากกรณีศึกษาผ่านคลิปหนังสั้น การเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอ และการจัดทำโครงการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งเป็นหัวข้อในการเรียนรู้ของรายวิชา ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีอิสระในการเรียนรู้และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในกลุ่มจนเกิดประสบการณ์จนทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้เพื่อฝึกการแก้ปัญหาในการใช้ชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

นิสิตที่ได้รับการจัดกระบวนการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของนิสิต มีคะแนนหลังการจัดกระบวนการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ได้ให้ผู้เรียนมีการตั้งเป้าหมายทั้งภายในตนเองและภายนอกตนเอง เห็นคุณค่าของภาระงานที่ได้รับมอบหมายและเชื่อในความสามารถในการเรียนรู้ของตน ซึ่งก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ อีกทั้งในระหว่างการจัดการเรียนรู้นั้น ผู้เรียนมีการแสวงหาความรู้ด้วตนเอง ผู้เรียนมีความสนใจใคร่รู้ สามารถค้นคว้าหาความรู้ เพื่อสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนอัจฉริยะ มีนำเสนอความรู้และผลงานที่ได้รับมอบหมายผ่านสื่อเทคโนโลยีและสามารถเชื่อมโยงความรู้เพื่อฝึกการแก้ปัญหาได้ อีกทั้งยังแสวงหาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และนำตนเองไปสู่การเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ซิมเมอร์แมน (Zimmerman, 1989: 329) กล่าวว่าการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเอง หมายถึงการที่ผู้เรียนดำเนินกระบวนการการเรียนรู้ให้ได้มาซึ่งความรู้และทักษะต่าง ๆ ด้วยการรู้คิดของตนเอง มีแรงจูงใจและกระทำด้วยตนเอง ซึ่งประกอบด้วย 1) กระบวนการอภิปัญญา (Metacognitive process) ผู้เรียนจะมีการกำกับตนเองเพื่อวางแผนและตั้งเป้าหมายจัดเก็บรวบรวมข้อมูลประเมินตนเอง โดยกระบวนการนี้จะทำให้เกิดความตระหนักรู้ในความสามารถของตนเองและสามารถเรียนรู้ได้จากการตัดสินใจของตนเอง 2) กระบวนการด้านแรงจูงใจ (Motivational process) ผู้เรียนสามารถเขียนรายงาน การใช้ความสามารถตนเองและความสนใจในการเรียนรู้ สังเกตได้ว่าผู้เรียน

จะมีความกระตือรือร้นในการริเริ่มที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองมีความพยายามและไม่ย่อท้อต่อการเรียนรู้ และ 3) กระบวนการด้านการกระทำด้วยตนเอง (Behavioral process) ผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองจะเลือกและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ จะแสวงหาคำตอบ และหาข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการเสริมแรงให้ตนเองมีพฤติกรรมสนใจใคร่รู้ ดังนั้น จากการที่ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองที่ดียิ่งขึ้นทั้งในด้านแรงจูงใจและด้านกลยุทธการเรียนรู้ ในรายวิชาออกแบบความรักที่มีทั้งเนื้อหาในรายวิชา มีกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องทำในห้องเรียน มีการนำเสนองาน เป็นเพราะผู้เรียนรู้สึกมีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของตนเอง โดยผู้เรียนสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลาเพื่อสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model เช่น การตั้งเป้าหมายส่วนบุคคล เพราะการเรียนในรายวิชานี้ให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการตั้งเป้าหมายเกี่ยวกับความรักและความสัมพันธ์ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเอง การที่ผู้เรียนต้องกำหนดเป้าหมายจะช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบและมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมายเหล่านั้น และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงผ่านการทำโครงการในรายวิชา ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสามารถในการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง

เมื่อพิจารณาในด้านแรงจูง (Motivation) ในการเรียนรู้ ผู้เรียนมีการตั้งเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้โดยได้รับการกระตุ้นจากผู้สอน เพื่อนร่วมชั้นเรียนและส่วนตัวผู้เรียนเอง รวมทั้งผู้เรียนมีความพยายามสร้างสรรค์ผลงานโดยมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน (Self-Efficacy) ดังที่ ซิมเมอร์แมน (Zimmerman, 1989, 330) กล่าวว่าการกำกับตนเองมีปัจจัยที่เป็นสาเหตุอยู่ 3 ประการ คือ บุคคล สิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง มิได้เกิดจากกระบวนการภายในตัวบุคคลเพียงอย่างเดียวแต่ได้รับอิทธิพลจากเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ในด้านพฤติกรรมด้วย ขณะเดียวกันปัจจัยด้านบุคคล สิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน การมีอิทธิพลซึ่งกันและกันของปัจจัยบุคคล สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมต่อการใช้กลยุทธ์ตามทฤษฎีของแบนดูรา (Bandura. 1986) ได้อธิบายไว้ว่า ปัจจัยต่าง ๆ สามารถเปลี่ยนระดับความเข้มข้นของการใช้กลยุทธ์หรือเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ได้โดยขึ้นอยู่กับเวลาและสถานการณ์ในขณะนั้นว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลมากกว่ากัน สอดคล้องกับ ชูชีพ อ่อนโคกสูง (2550: 8) กล่าวถึง การกำกับตนเองในการกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างกระตือรือร้นตลอดเวลา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ คนที่มีความสามารถในการกำกับตนเองเป็นคนที่มีวินัยในตนเอง มีแรงจูงใจที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของที่พัฒนาโดยใช้แนวคิดเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivism) แนวคิดการควบคุมตนเอง (Self-Regulated Learning) การรับรู้ถึงความสามารถ (Self-Efficacy) และการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเชิงรุก (Active learning) ที่ผ่านการประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นดำเนินการหาประสิทธิภาพแบบภาคสนาม (field tryout) ก่อนนำไปจัดการเรียนรู้กับผู้เรียน ในรายวิชาออกแบบความรัก ในห้องเรียนอัจฉริยะจึงสามารถส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองของผู้เรียนได้

ส่วนในด้านของกลยุทธ์การเรียนรู้ (Learning Strategies) ผู้สอนอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนโดยการจัดให้มีสื่อการเรียนรู้และช่องทางที่ผู้เรียนจะสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลาและไม่จำกัดสถานที่ ผู้เรียนจึงสามารถค้นคว้าหาความรู้เพื่อสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนอัจฉริยะ ยกตัวอย่างเช่น การเรียนรู้จากกรณีศึกษาผ่านคลิปหนังสั้น การเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอ และการจัดทำโครงการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งเป็นหัวข้อในการเรียนรู้ของรายวิชา

ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีอิสระในการเรียนรู้และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในกลุ่มจนเกิดประสบการณ์จนทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้เพื่อฝึกการแก้ปัญหาในการใช้ชีวิต ดังที่ สถาพร พฤฑฒิกุล (2558) กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกมีที่มาจากการนำแนวทางการคิดแบบสร้างสรรค์ปัญญา (Constructivism) มาจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมมากกว่าเน้นไปที่เนื้อหาวิชา เพื่อนำไปสู่การรู้จักเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับเนื้อหาเกิดเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นผ่านการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ซึ่งผู้สอนจะมีบทบาทคอยอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง กล่าวคือ ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัย

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นที่ 1 การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน (Stimulation) ขั้นที่ 2 การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Motivation) ขั้นที่ 3 การเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ขั้นที่ 4 การนำเสนอ (Report) และ ขั้นที่ 5 การถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of learning)

2. ประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ในห้องเรียนอัจฉริยะมีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิตระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถนำมาจัดการเรียนรู้ผ่านห้องเรียนอัจฉริยะตามข้อค้นพบ

3. ประสิทธิผลของกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model โดยเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองก่อน พบว่าหลังการใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ในห้องเรียนอัจฉริยะผู้เรียนมีการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ได้แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีการนำเทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างหลากหลายมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน เปิดโอกาสในการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้แบบเดิมให้เป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการอย่างเหมาะสมกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นการส่งเสริมให้เกิดศักยภาพทางความคิดของผู้เรียนได้รู้จักการแสวงหาความรู้โดยการกำกับตนเอง และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้ที่จะนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรเป็นผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและก่อนการจัดการเรียนรู้ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์ธรรมชาติและบริบทของผู้เรียนในแต่ละกลุ่มผู้เรียนเพื่อปรับกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสม

2. นำเสนอและเผยแพร่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ S.M.A.R.T. model ไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรติดตามผลในระยะยาวเพื่อศึกษาตัวแปรมีผลกับการจัดการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองในห้องเรียนอัจฉริยะ และวิจัยในประเด็นการถ่ายโยงการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนนำประสบการณ์ได้รับการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาและเรียนรู้ในวิชาอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

ชูชีพ อ่อนโคกสูง. (2550). *จิตวิทยาศัพท์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นิตญา ก่อมขุดทด และสุริยะ พุ่มเฉลิม. (2561). การจัดการเรียนการสอนรูปแบบห้องเรียนอัจฉริยะ ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร. ตรัง วิจัย ประจำปี 2561.

ภูชิศ สถิตพงษ์. (2562). ห้องเรียนอัจฉริยะ: นวัตกรรมการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 8*(3), 237.

ภัทราภรณ์ สังข์ทอง. (2550). *พัฒนาการของการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่างกัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มนต์ชัย เทียนทอง. (2551). เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ Mentor Coached Think-pair-Share เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนรู้ออนไลน์, *วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 18(1), 99 - 105.

สถาพร พฤฑฒิกุล. (2558). เอกสารประกอบการฝึกอบรม “คุณภาพผู้เรียนเกิดจากกระบวนการเรียนรู้” วัยที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2558 คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว.

เอื้ออารี ทองแก้วจันทร. (2022). การพัฒนาความสามารถในการผลิตสื่อสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย โดยใช้การเรียนรู้จากการทำงานแบบผสมผสานและเสริมศักยภาพด้วยเทคโนโลยี. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 17*(1), 312-325.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory New theory*. New Jersey: Prentice-Hall.

Fatimah Aljuaid. (2021). *Self-efficacy and self-regulation as predictors of academic motivation among undergraduate students at Andrews University*. Andrews University.

McCabe, L. A., Cunnington, M., และ Brooks-Gunn, J. (2003). The development of self-regulation in young children: Individual characteristics and environmental contexts. In R. F. Baumeister & K. D. Vohs (Eds.), *Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications,* (340–356). https://psycnet.apa.org/record/2004-00163-016

Zimmerman, B. J. (1989). A social cognitive view of self-regulated academic learning. *Journal of Educational Psychology, 81*(3), 329–339. https://doi.org/10.1037/0022-0663.81.3.329

กลวิธีการใช้ภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในคำปราศรัย ของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง

Liu Bo[1 *]
นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
65871010103@lpru.ac.th

ขนิษฐา ใจมโน[2]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Kanita.chaimano@gmail.com

บุญเหลือ ใจมโน[3]
รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
boonluechaimano99@gmail.com

Truong Thi Hang[4]
รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
truongthihang.vn@gmail.com

รับบทความ: 13 สิงหาคม 2567
แก้ไขบทความ: 21 ตุลาคม 2567
ตอบรับบทความ: 19 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง โดยศึกษาจากคำปราศรัยในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทย จำนวน 1 เล่ม ได้แก่ เรื่อง ความคิดและวาทะสี จิ้นผิง สำนักพิมพ์แสงดาว ปีที่พิมพ์ 2558 โดยคัดเลือกคำปราศรัยในช่วงปี พ.ศ. 2555-2557 จำนวน 79 คำปราศรัย ที่มีการใช้ภาพพจน์ชัดเจนและเป็นคำปราศรัย

[1] ผู้แต่งหลัก (First Author)
[2 3 4] ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)
* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

ในโอกาสสำคัญระดับประเทศและระหว่างประเทศ การวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) ผ่านการจำแนกประเภท วิเคราะห์ความหมาย และตีความการใช้ภาพพจน์

ผลการวิจัยพบว่า คำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง มีการใช้ภาพพจน์ 4 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) อุปมา ที่เปรียบเทียบแนวคิดนามธรรมกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การเปรียบสันติภาพกับอากาศและแสงแดด 2) อุปลักษณ์ ที่แสดงถึงพลังและความรุนแรงของการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปรียบกระแสโลกกับพายุ 3) บุคลาธิษฐาน ที่ให้คุณลักษณะของสิ่งมีชีวิตแก่สิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น การเปรียบสงครามเป็นปีศาจและฝันร้าย และ 4) สัญลักษณ์ ที่ใช้อธิบายอัตลักษณ์และจุดยืนของประเทศ เช่น การใช้ DNA และสายเลือดเป็นสัญลักษณ์แทนรากเหง้าของประชาชาติจีน

การใช้ภาพพจน์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นกลยุทธ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดแนวคิดและนโยบายที่ซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่าย รวมทั้งสะท้อนวิสัยทัศน์และนโยบายสำคัญของจีนในด้านการพัฒนาประเทศ การรักษาสันติภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการสื่อสารทางการเมือง การเรียนการสอนด้านภาษาและการสื่อสาร และการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศ

คำสำคัญ: ภาพพจน์, คำปราศรัย, การสื่อสารทางการเมือง, สี จิ้นผิง

A Study of Figurative Language Strategies in President Xi Jinping's Speeches

Liu Bo
Ph.D. Students Thai Language Program,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University
65871010103@lpru.ac.th

Kanita Chaimano
Assistant Professor, Ph.D., Lecturer
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University
Kanita.chaimano@gmail.com

Boonlue Chaimano
Associate Professor, Ph.D., Lecturer
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University
boonluechaimano99@gmail.com

Truong Thi Hang
Associate Professor, Ph.D., Lecturer
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University
truongthihang.vn@gmail.com

Received: August 13, 2024
Revised: October 21, 2024
Accepted: November 19, 2024

Abstract

This research aims to analyze the use of figurative language in President Xi Jinping's speeches by examining 79 translated speeches from significant national and international occasions during 2012-2014, compiled in the Thai-translated book "Xi Jinping's Thoughts and Speeches" published by Sangdao Publishing House in 2015. The study employs qualitative

content analysis methodology to identify, analyze, and interpret the patterns and meanings of figurative language used in these speeches.

The findings reveal that President Xi Jinping's speeches utilize four main types of figurative language: 1) Simile, comparing abstract concepts with concrete everyday objects, such as comparing peace to air and sunlight; 2) Metaphor, expressing the power and intensity of change, such as comparing global trends to storms; 3) Personification, attributing human characteristics to abstract concepts, such as portraying war as a demon and nightmare; and 4) Symbolism, explaining national identity and stance, such as using DNA and bloodline as symbols representing Chinese national roots.

The use of these figurative devices reflects effective communication strategies in conveying complex ideas and policies in an accessible manner. They also reveal China's vision and key policies regarding national development, peace maintenance, and international relations. The research findings can be applied to improve political communication, language and communication teaching, and foreign policy analysis.

Keywords: Figurative Language, Speech, Political Communication, Xi Jinping

บทนำ

สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ภายใต้การนำของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน การขึ้นมามีบทบาทผู้นำประเทศของ สี จิ้นผิง ได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลกอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศนโยบายสำคัญต่าง ๆ ผ่านคำปราศรัยของ สี จิ้นผิง

คำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารวิสัยทัศน์และนโยบายของจีนต่อประชาคมโลก ดังจะเห็นได้จากการประกาศยุทธศาสตร์สำคัญอย่าง "Belt and Road Initiative" หรือ "เส้นทางสายไหมแห่งศตวรรษที่ 21" ผ่านการปราศรัยที่มหาวิทยาลัยนาซาร์บาเยฟ ประเทศคาซัคสถาน ในปี พ.ศ. 2556 (อักษรศรี พานิชสาส์น, 2562) นอกจากนี้ คำปราศรัยของ สี จิ้นผิง ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด "ความฝันของจีน" (Chinese Dream) ที่มุ่งฟื้นฟูความยิ่งใหญ่ของชาติจีน ตลอดจนการผลักดันแนวคิด "ประชาคมร่วม ชะตากรรมมนุษยชาติ" (Community with Shared Future for Mankind) ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ของจีนต่อระเบียบโลกใหม่ จุดเริ่มต้นของแนวคิดนี้เริ่มต้นจาก หู จิ่นเทา ในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 17 ปี 2550 โดยเริ่มแรกใช้เพื่ออ้างถึงความสัมพันธ์ระหว่างจีนแผ่นดินใหญ่กับไต้หวัน อย่างไรก็ตามการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาในคำปราศรัยของผู้นำประเทศจีนในประเทศไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งที่การทำความเข้าใจ วาทกรรมทางการเมืองของจีนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจนโยบายและท่าทีของประเทศจีนในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในบริบทที่ไทยและอาเซียนกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาค

การวิเคราะห์คำปราศรัยของ สี จิ้นผิง มีความสำคัญในหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านวิชาการและการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เนื่องจากคำปราศรัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ของผู้นำประเทศ ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาในคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง จึงช่วยให้เข้าใจถึงยุทธศาสตร์การสื่อสารที่ประเทศจีนใช้ในการสร้างภาพลักษณ์และอิทธิพลในเวทีระหว่างประเทศ

ในมิติทางภาษาศาสตร์ การวิเคราะห์คำปราศรัยช่วยเผยให้เห็นถึงกลไกการใช้ภาษาเพื่อสร้างอำนาจนำ (Hegemony) ผ่านองค์ประกอบทางวาทศิลป์ที่หลากหลาย เช่น การใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบประเทศจีนกับสิ่งที่ยิ่งใหญ่ การเลือกใช้คำที่แสดงถึงความเป็นผู้นำ และการสร้างวาทกรรมที่เน้นย้ำถึงบทบาทของประเทศจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจที่มีความรับผิดชอบ เป็นต้น การศึกษาองค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจว่าประเทศจีนใช้ภาษาในการสร้างการยอมรับและความชอบธรรมในการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างไร

นอกจากนี้การวิเคราะห์คำปราศรัยยังมีความสำคัญในแง่ของการทูตสาธารณะ เนื่องจากคำปราศรัยเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารนโยบายและจุดยืนของประเทศจีนต่อประชาคมระหว่างประเทศ การเข้าใจกลวิธีการนำเสนอเนื้อหาจะช่วยให้นักการทูตและผู้กำหนดนโยบายสามารถตีความและคาดการณ์ทิศทางนโยบายต่างประเทศของประเทศจีนได้อย่างแม่นยำมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยในการวางยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลก

ในบริบทของประเทศไทย การวิจัยนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดท่าทีและนโยบายต่อประเทศจีน เนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีอิทธิพลต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมาก การเข้าใจความหมายแฝง เป้าหมายในการสื่อสาร และนัยยะทางการเมืองที่ปรากฏในคำปราศรัย

ของผู้นำจีนจะช่วยให้ไทยสามารถปรับตัวและกำหนดยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์กับจีนได้อย่างเหมาะสม รวมถึงสามารถรักษาดุลยภาพในความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การวิจัยเรื่อง กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง จึงไม่เพียงแต่เป็นการศึกษาในเชิงภาษาศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญในฐานะเครื่องมือที่จะช่วยให้เข้าใจยุทธศาสตร์การสื่อสารของประเทศจีนด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในอนาคต ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาพพจน์ ผ่านการจำแนกประเภท วิเคราะห์ความหมาย และตีความการใช้ภาพพจน์

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่ใช้ในคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง

คำถามวิจัย

กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาในคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง มีลักษณะอย่างไร

ทบทวนแนวคิด

การศึกษาวิจัยเรื่อง "กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง" มีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน เพื่อให้การวิเคราะห์มีความลุ่มลึกและเป็นระบบ

ในการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาและการใช้ภาษาภาพพจน์ในคำปราศรัย จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎีหลายด้านประกอบกัน ทั้งทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ที่ช่วยในการวิเคราะห์การใช้ภาษาเพื่อสร้างความหมายและอำนาจในบริบททางสังคมและการเมือง รวมถึงการใช้โวหารภาพพจน์ในการสื่อสารที่ช่วยอธิบายการใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบเพื่อสร้างความเข้าใจและความรู้สึกร่วม

การทบทวนแนวคิดทฤษฎีในส่วนต่อไปนี้จะครอบคลุมประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์คำปราศรัย ทั้งในด้านกลวิธีการนำเสนอ การใช้ภาษาภาพพจน์ และการสื่อสารทางการเมือง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์คำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง อันจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารวิสัยทัศน์และนโยบายของผู้นำจีนในเวทีระหว่างประเทศ

แนวคิดทฤษฎี

1. กลวิธีการนำเสนอ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากเอกสารที่เป็นหนังสือ งานวิจัย และการนิยามความหมายของนักวิชาการ ได้แก่ บุญยงค์ เกศเทศ, ชวน เพชรแก้ว, ธัญญา สังขพันธานนท์, พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์, อดิสรณ์ ประทุมถิ่น สรุปได้ว่า กลวิธีการนำเสนอ คือ วิธีการหรือเทคนิคที่ผู้พูดหรือนักเขียนใช้เพื่อถ่ายทอดเนื้อหา แนวคิด หรือข้อมูลต่าง ๆ ให้แก่ผู้ฟังหรือผู้อ่าน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน น่าสนใจ และน่าจดจำ กลวิธีการนำเสนอมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งการใช้ภาษาที่สละสลวย การเล่าเรื่อง การยกตัวอย่าง การใช้สื่อภาพและเสียง หรือการใช้เทคนิคอื่น ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจและสร้างความประทับใจให้แก่ผู้รับสาร ดังนั้น กลวิธีการนำสเนอจึงหมายเครื่องมืออันทรงพลังที่ช่วยให้ผู้พูดสามารถ

ถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดึงดูดความสนใจ สร้างความจดจำให้กับผู้ฟังและเปรียบเสมือนสะพานที่เชื่อมต่อระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง รวมถึงช่วยทำให้การสื่อสารบรรลุเป้าหมายซึ่ง รูปแบบของกลวิธีมีความหลากหลายแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับทักษะและความเชี่ยวชาญของผู้ส่งสาร แต่จุดเด่นของกลวิธีโดยทั่วไป ได้แก่ เสริมสร้างความเข้าใจในสาระสำคัญแก่ผู้รับสารได้รวดเร็ว ส่งเสริมให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมคิดตามเนื้อหา นำเสนอเนื้อหาอย่างเป็นระบบ และช่วยให้เข้าใจสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อได้กระจ่างชัดเจน

2. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) โดย แนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของ Fairclough (1995) นำเสนอกรอบการวิเคราะห์วาทกรรมที่ประกอบด้วย 3 มิติที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ได้แก่ ตัวบท (Text) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive Practice) และวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Practice)

มิติแรก "ตัวบท" หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อเขียนที่ใช้ในการสื่อสาร ครอบคลุมทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา ตั้งแต่ระดับพยางค์ คำ ประโยค รวมถึงรูปแบบวาทกรรมที่เรียงร้อยเข้าด้วยกัน การวิเคราะห์ในมิตินี้จะพิจารณารูปแบบภาษาที่ปรากฏในระดับต่าง ๆ ของตัวบท

มิติที่สอง "วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม" เป็นการวิเคราะห์กระบวนการสร้างและผลิตตัวบท (Text Production) วิธีการถ่ายทอด ตลอดจนการรับหรือบริโภคตัวบท (Text Consumption) รวมถึงช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

มิติที่สาม "วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม" มุ่งวิเคราะห์บริบทที่ก่อให้เกิดวาทกรรม ทั้งปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง โดยพิจารณาว่าตัวบทนั้นเกิดขึ้นภายใต้บริบทลักษณะใด มีความสัมพันธ์กับการผลิตและบริโภคตัวบทอย่างไร รวมถึงอิทธิพลที่ตัวบทมีต่อสังคมและวัฒนธรรม

Fairclough ชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้งสามมิตินี้ไม่ได้แยกขาดจากกันแต่มีความคาบเกี่ยวและเชื่อมโยงกัน ตัวบทไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว หากแต่ถูกล้อมกรอบด้วยวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมตามลำดับ กล่าวคือ บริบททางสังคมวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการสร้างและการตีความตัวบท แนวคิดนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์คำปราศรัยทางการเมือง เนื่องจากช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภาษา บริบททางสังคม และอิทธิพลของวาทกรรมที่มีต่อสังคมได้อย่างเป็นระบบและครอบคลุม

3. โวหารภาพพจน์ คือ การใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบ เพื่อสร้างความหมายที่ลึกซึ้ง กินใจ และน่าจดจำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นอารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการของผู้รับสาร ประเภทของภาพพจน์ที่โด่ดเด่น ได้แก่

3.1 ภาพพจน์อุปมา (Simile) เป็นการเปรียบเทียบสองสิ่งที่แตกต่างกัน โดยใช้คำเชื่อม เช่น "เหมือน" "ดุจ" "ราว" หรือ "ประดุจ"

3.2 การใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นความเปรียบที่เปรียบสิ่งหนึ่ง เรื่องหนึ่ง ว่าเป็นสิ่งอื่น เรื่องอื่น โดยใช้คำเชื่อม เป็น คือ

3.3 บุคลาธิษฐาน (Personification) คือ โวหารภาพพจน์ชนิดหนึ่งที่กล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิต สัตว์ หรือสิ่งอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ ให้มีกิริยาอาการ ความรู้สึกนึกคิด หรือคุณลักษณะต่าง ๆ เหมือนมนุษย์

3.4 การเท้าความหรือการอ้างถึง (Allusion) เป็นกลวิธีทางภาษาและวรรณกรรมที่ผู้เขียนหรือผู้พูด กล่าวถึงบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ หรือข้อความ จากแหล่งอื่น ๆ เช่น

วรรณกรรม ศาสนา ประวัติศาสตร์ หรือวัฒนธรรม โดยไม่ได้อธิบายโดยตรง แต่คาดหวังว่าผู้อ่านหรือผู้ฟังจะมีความรู้พื้นฐานร่วมกัน จึงจะเข้าใจความหมายที่แฝงอยู่

3.5 การใช้ภาพพจน์สัญลักษณ์ (Symbolism) เป็นการใช้สัญลักษณ์ ซึ่งเป็นสิ่งของ สถานที่ บุคคล หรือเหตุการณ์ ที่มีความหมายโดยนัย แทนความหมายที่ต้องการสื่อสาร ซึ่งแตกต่างจากอุปลักษณ์

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า โวหารภาพพจน์ (Figurative Language) คือ กลวิธีการใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบเพื่อสร้างความหมายที่ลึกซึ้ง กินใจ และน่าจดจำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นอารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการของผู้รับสาร ทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ลักษณะการใช้โวหารภาพพจน์โดยทั่วไปมีดังนี้

1. สร้างความหมายที่ลึกซึ้ง คือ โวหารภาพพจน์ช่วยเพิ่มมิติและความหมายให้กับถ้อยคำ ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังสามารถตีความและเข้าใจเนื้อหาได้ในระดับที่ลึกซึ้งกว่าการใช้ภาษาตรงไปตรงมา

2. กระตุ้นอารมณ์และความรู้สึก คือ การใช้โวหารภาพพจน์ที่เหมาะสมสามารถสร้างอารมณ์ร่วมและความรู้สึกที่หลากหลายให้กับผู้รับสาร เช่น ความสุข ความเศร้า ความตื่นเต้น ความกลัว ฯลฯ

3. สร้างความน่าสนใจและน่าจดจำ คือ โวหารภาพพจน์ช่วยให้ข้อความมีความโดดเด่นและน่าสนใจ ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังจดจำเนื้อหาได้ง่ายขึ้น

4. สร้างความสวยงามและสละสลวย คือ โวหารภาพพจน์ช่วยเพิ่มความไพเราะและความสละสลวยให้กับภาษา ทำให้ข้อความน่าอ่านและน่าฟังมากยิ่งขึ้น

โวหารภาพพจน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในงานเขียนหลากหลายประเภท เช่น บทกวี นวนิยาย บทความ โฆษณา หรือแม้กระทั่งการพูดในชีวิตประจำวันและการปราศรัยในสถานที่ต่าง ๆ การใช้โวหารภาพพจน์อย่างเหมาะสมจะช่วยให้การสื่อสารของคุณมีความน่าสนใจน่าจดจำ และมีพลังมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอเพื่อสื่อแนวคิดหลากหลาย ได้แก่ งานวิจัยของ ศิริลักษณ์ บัตรประโคน (2548) ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอทัศนะทางการเมืองในรวมเรื่องสั้นของวินทร์ เลียววาริณ พบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีหลากหลาย เช่น การใช้ชื่อเรื่อง การใช้โครงเรื่อง การเสียดสี และการใช้ตัวละคร เพื่อสื่อสารแนวคิดทางการเมือง งานวิจัยของอดิสรณ์ ประทุมถิ่น (2563) ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอเนื้อหาเพื่อสื่อแนวคิดในพุทธธรรมของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อฤๅษีลิงดำ) พบว่าท่านใช้กลวิธีหลากหลาย เช่น การใช้ภาพพจน์ การเล่าเรื่อง การอ้างอิง และการยกตัวอย่างประกอบ เพื่อสื่อสารแนวคิดธรรมะ เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำหลักการของกลวิธีการนำเสนอและโวหารภาพพจน์มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาคำปราศรัยของ ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเน้นการวิเคราะห์คำปราศรัยของ ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ที่เกี่ยวข้องกับการใช้กลวิธีการใช้ภาษาภาพพจน์ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยรวบรวมจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เช่น หนังสือ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์เนื้อหาจะพิจารณาผ่านการจำแนกประเภท วิเคราะห์ความหมาย ตีความการใช้ภาพพจน์ และผลกระทบต่อการสื่อสาร ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มประชากร คือ ประชากรสำหรับการวิจัยนี้ประกอบด้วยคำปราศรัยทั้งหมดของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ที่ได้รับการรวบรวมและบันทึกโดยสถาบันศึกษาประวัติศาสตร์และเอกสารของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ถึง พ.ศ. 2557 และได้รับการแปลเป็นภาษาไทย จำนวน 1 เล่ม ได้แก่ ความคิดและวาทะสี จิ้นผิง สำนักพิมพ์แสงดาว ปีที่พิมพ์ 2558

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้กรอบทฤษฎีในการวิเคราะห์ด้านกลวิธีการเสนอ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลและเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอจากนักวิชาการด้านการวิเคราะห์ ดังนี้ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2531), ชวน เพชรแก้ว (2520), บุญยงค์ เกศเทศ (2536) ,ธัญญา สังขพันธานนท์. (2539), พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์ (2552), อดิสรณ์ ประทุมถิ่น (2563) และ แนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของ Fairclough (1995) เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบในการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาคำปราศรัยของ สี จิ้นผิง ในลักษณะพรรณาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการวิจัย อภิปราย ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และให้ข้อเสนอแนะที่พบในงานวิจัย แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

วิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง

1. ภาพพจน์อุปมา (Simile)

อุปมาเป็นการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่แตกต่างกัน โดยใช้คำเชื่อม เช่น "เหมือน" "ดุจ" "ราว" หรือ "ประดุจ" ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบสันติภาพกับอากาศและแสงแดด เพื่อเน้นย้ำความสำคัญของสันติภาพที่ไม่สามารถขาดได้ เช่นเดียวกับที่มนุษย์ต้องการอากาศและแสงแดดในการดำรงชีวิต ตัวอย่างคำปราศรัยเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2556 สี จิ้นผิง ได้กล่าวคำปราศรัย ณ งานฉลองปีใหม่ปี พ.ศ. 2556 ที่ Boao Forum for Asia (BFA) ซึ่งมีการใช้ภาพพจน์อุปมาในเนื้อหาคำปราศรัยว่าสันติภาพ มีความสำคัญต่อมนุษยชาติอย่างไร ดังนี้

"สันติภาพก็เหมือนอากาศและแสงแดด ยามได้ประโยชน์ย่อมไม่รู้สึกตัว แต่เมื่อสูญเสียไปก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้"

วิเคราะห์:

จากคำปราศรัยของ สี จิ้นผิง ที่ใช้ภาพพจน์อุปมา ต้องการมุ่งเน้นการสื่อความหมายที่ลึกซึ้งผ่านการเปรียบเทียบที่เข้าใจง่าย โดยใช้คำว่า "เหมือน" เชื่อมโยง "สันติภาพ" ซึ่งเป็นแนวคิดนามธรรม เข้ากับ "อากาศและแสงแดด" ที่เป็นสิ่งรูปธรรมในชีวิตประจำวัน การเลือกใช้ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตมาเปรียบเทียบช่วยให้ผู้ฟังเข้าถึงความสำคัญของสันติภาพได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การใช้ภาพพจน์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นนัยยะแฝงเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์และความสำคัญของ สันติภาพ จากวลี "ยามได้ประโยชน์ย่อมไม่รู้สึกตัว" สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์มักละเลยหรือมองข้ามคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่แล้ว ขณะที่วลี "เมื่อสูญเสียไปก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้" แสดงให้เห็นว่าสันติภาพเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการดำรงชีวิตของมนุษยชาติ เช่นเดียวกับที่ร่างกายไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้หากขาดอากาศหรือแสงแดด

เป้าหมายของการสื่อสาร คือ เพื่อให้ผู้รับสารตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการรักษาและธำรงไว้ซึ่ง สันติภาพ โดยการเปรียบเทียบกับสิ่งที่ขาดไม่ได้อย่าง "อากาศและแสงแดด" นั้น มีจุดมุ่งหมายให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจว่าสันติภาพไม่ใช่เพียงสภาวะที่พึงปรารถนา แต่เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องร่วมกันรักษาและป้องกันไม่ให้สูญเสียไป เพราะผลกระทบจากการสูญเสียสันติภาพนั้นร้ายแรงถึงขั้น "ไม่อาจดำรงอยู่ได้" เช่นเดียวกับการขาดอากาศหายใจ

2. ภาพพจน์อุปลักษณ์ (Metaphor)

อุปลักษณ์คือการเปรียบเทียบเป็นความเปรียบที่เปรียบสิ่งหนึ่ง เรื่องหนึ่งว่าเป็นสิ่งอื่น เรื่องอื่น โดยใช้คำเชื่อม เป็น คือ ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบกระแสโลกกับพายุหรือคลื่นที่รุนแรง เพื่อเน้นย้ำความจำเป็นในการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ตัวอย่างคำปราศรัยเมื่อ วันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2556 สี จิ้นผิง ได้ปราศรัยครั้งที่ 3 ณ กรมการเมืองของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์ชุดที่ 18 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวางแผนภาพรวมของกิจการภายในประเทศและกิจการต่างประเทศให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเสริมรากฐานวิถีแห่งการพัฒนาอย่างสันติ ดังนี้

"กระแสโลกโหมกระหน่ำดุจพายุ พัดพาผู้ที่คล้อยตามสู่ความรุ่งเรือง แต่ทิ้งผู้ที่ต่อต้านไว้เบื้องหลังให้แตกดับ"

วิเคราะห์:

จากคำปราศรัยของสี จิ้นผิง ที่ใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์เปรียบเทียบ "กระแสโลก" กับ "พายุ" โดยใช้คำว่า "โหมกระหน่ำ" และ "ดุจ" เพื่อสื่อถึงพลังอำนาจอันรุนแรงและหลีกเลี่ยงไม่ได้ของกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก การเลือกใช้คำที่แสดงถึงความรุนแรงและพลังของธรรมชาติเช่นนี้ ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายและรู้สึกถึงความยิ่งใหญ่ของการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น

การใช้ภาพพจน์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นวิสัยทัศน์และมุมมองของผู้นำจีนที่มีต่อกระแสโลกาภิวัตน์ผ่านการใช้คำที่แสดงผลลัพธ์ที่ตรงข้ามกันอย่างชัดเจน คือ "ความรุ่งเรือง" สำหรับผู้ที่ "คล้อยตาม" และ "แตกดับ" สำหรับผู้ที่ "ต่อต้าน" สะท้อนแนวคิดที่ว่าการปรับตัวและยอมรับการเปลี่ยนแปลงเป็นหนทางเดียวที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในยุคปัจจุบัน

เป้าหมายของการสื่อสาร คือ เพื่อให้ผู้รับสารตระหนักถึงความสำคัญและความเร่งด่วนในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลก การใช้คำว่า "โหมกระหน่ำ" และ "พัดพา" แสดงให้เห็นว่า

การเปลี่ยนแปลงนี้กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรง ขณะที่การใช้คำว่า "ทิ้ง...ไว้เบื้องหลัง" และ "แตกดับ" เป็นการเตือนถึงผลร้ายที่จะเกิดขึ้นหากไม่ยอมปรับตัว สะท้อนความต้องการกระตุ้นให้ประชาชนและองค์กรต่าง ๆ เร่งพัฒนาและปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

3. บุคลาธิษฐาน (Personification)

บุคลาธิษฐานเป็นการให้สิ่งไม่มีชีวิตหรือสิ่งนามธรรมมีชีวิตและความคิดความรู้สึกเหมือนมนุษย์ ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบธรรมชาติกับสังคมที่มีชีวิตเพื่อเน้นย้ำความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 สี จิ้นผิง ได้ปราศรัย ณ งานการประชุมมิตรภาพระหว่างประเทศและสมาคมชาวจีนเพื่อมิตรภาพระหว่างประเทศครบรอบ 60 ปี ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับภัยจากการทำสงคราม ความสูญเสีย และผลกระทบจากการทำสงคราม ดังนี้

"สงครามเป็นเหมือนปีศาจและฝันร้าย นำความหายนะและความทุกข์ทรมานมาสู่ผู้คน"

วิเคราะห์:

จากคำปราศรัยของ สี จิ้นผิง ที่ใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐานนี้ เพื่อต้องการสื่อให้เห็นถึงพลังทำลายล้างและความน่ากลัวของสงครามผ่านการเปรียบเทียบกับ "ปีศาจและฝันร้าย" ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์หวาดกลัวและพยายามหลีกเลี่ยง การใช้คำว่า "นำความหายนะและความทุกข์ทรมานมาสู่" แสดงให้เห็นว่าสงครามถูกให้คุณลักษณะของผู้กระทำที่มีเจตนาร้าย สามารถสร้างความเสียหายและความเจ็บปวดให้แก่มนุษย์ได้อย่างจงใจ

การใช้ภาพพจน์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นมุมมองที่ว่าสงครามเป็นสิ่งชั่วร้ายที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่กลับไม่สามารถควบคุมได้ การเปรียบสงครามเป็น "ปีศาจ" สื่อถึงธรรมชาติที่โหดร้าย ไร้ความปรานี และนำมาซึ่งหายนะ ส่วนการเปรียบกับ "ฝันร้าย" สะท้อนว่าสงครามเป็นประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความหวาดกลัว ความสะเทือนใจ และต้องการที่จะตื่นให้พ้นจากความทุกข์นั้น

เป้าหมายของการสื่อสาร คือ ให้ผู้ฟังตระหนักถึงผลร้ายของสงคราม และเห็นว่าสงครามเป็นสิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยงและป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น คำว่า "นำความหายนะและความทุกข์ทรมานมาสู่ผู้คน" แสดงให้เห็นว่าผลกระทบของสงครามนั้นรุนแรงและส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติ การใช้ภาพพจน์นี้จึงมีเป้าหมายในการปลุกจิตสำนึกให้ผู้คนเห็นความสำคัญของสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

4. สัญลักษณ์ (Symbols)

การใช้สัญลักษณ์เป็นการสื่อถึงแนวคิดหรือข้อความที่ซับซ้อนในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ตัวอย่างเช่น การใช้มือที่มองเห็นและมือที่มองไม่เห็นเป็นสัญลักษณ์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกลไกตลาดและภาครัฐ ตัวอย่างคำปราศรัยเมื่อ วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 สี จิ้นผิง ได้ปราศรัย ณ งานการประชุมมิตรภาพระหว่างประเทศและสมาคมชาวจีนเพื่อมิตรภาพระหว่างประเทศครบรอบ 60 ปี ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเน้นย้ำถึงสันติภาพ ความร่วมมือ และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังนี้

"ในสายเลือดของประชาชาติจีน ไม่มีส่วนประกอบของ DNA ที่รุกรานผู้อื่นและยึดครองโลก"

วิเคราะห์:

จากคำปราศรัยของสี จิ้นผิง ที่ใช้ภาพพจน์สัญลักษณ์เปรียบเทียบ "DNA" กับ "ธาตุแท้หรือตัวตนที่แท้จริง" ของประชาชาติจีน แสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสารต้องการสื่อถึงธรรมชาติและรากเหง้าที่แท้จริงของชาวจีนที่ไม่มีความคิดที่จะรุกรานหรือครอบครองดินแดนของผู้อื่น โดยการเลือกใช้คำว่า "สายเลือด" และ "DNA" ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดลักษณะพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต เพื่อยืนยันว่านี่คือคุณลักษณะดั้งเดิมที่ฝังรากลึกในตัวตนของชาวจีน

การใช้ภาพพจน์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของจีนในการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ในเวทีโลก โดยการใช้คำว่า "ส่วนประกอบของ DNA" และ "สายเลือด" สะท้อนให้เห็นว่าการไม่รุกรานผู้อื่นนั้นเป็นส่วนหนึ่งของตัวตนที่แท้จริง ไม่ใช่เพียงนโยบายหรือท่าทีชั่วคราว แต่เป็นคุณลักษณะถาวรที่ฝังอยู่ในรากเหง้าของความเป็นจีน

เป้าหมายของการสื่อสาร คือ เพื่อให้ผู้รับสารตระหนักถึงจุดยืนของจีนในฐานะประเทศที่สนับสนุนสันติภาพและความร่วมมือระหว่างประเทศ การใช้คำว่า "ไม่มีส่วนประกอบของ DNA ที่รุกรานผู้อื่นและยึดครองโลก" เป็นการปฏิเสธข้อกังวลของนานาชาติเกี่ยวกับการขยายอิทธิพลของจีน และต้องการให้ประชาคมโลกเชื่อมั่นว่าการเติบโตของจีนจะไม่เป็นภัยคุกคามต่อประเทศอื่น

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาภาพพจน์ในคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์และคำถามวิจัยได้ ดังนี้

การวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาภาพพจน์ในคำปราศรัยพบว่า ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ใช้กลวิธีทางภาษาผ่านภาพพจน์ 4 ประเภทหลักเพื่อสื่อสารแนวคิดและนโยบายสำคัญ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน และสัญลักษณ์ โดยแต่ละประเภทมีจุดมุ่งหมายในการสื่อสารที่แตกต่างกัน

ในด้านการใช้อุปมา พบว่ามีการเปรียบเทียบแนวคิดนามธรรมกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การเปรียบ "สันติภาพ" กับ "อากาศและแสงแดด" เพื่อสื่อให้เห็นว่าสันติภาพเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่ไม่สามารถขาดได้ กลวิธีนี้ช่วยให้ประชาชนเข้าใจความสำคัญของแนวคิดที่ซับซ้อนได้ง่ายขึ้น สำหรับการใช้อุปลักษณ์ พบการเปรียบเทียบที่แสดงถึงพลังและความรุนแรงของการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปรียบ "กระแสโลก" กับ "พายุ" ที่โหมกระหน่ำ สะท้อนวิสัยทัศน์ของผู้นำต่อกระแสโลกาภิวัตน์และความจำเป็นในการปรับตัวของประเทศ

การใช้บุคลาธิษฐานปรากฏในการให้คุณลักษณะของสิ่งที่เป็นนามธรรมให้มีลักษณะของสิ่งมีชีวิต เช่น การเปรียบ "สงคราม" เป็น "ปีศาจและฝันร้าย" ที่นำความหายนะมาสู่ผู้คน เพื่อสร้างความตระหนักถึงภัยของสงครามและความสำคัญของสันติภาพ ส่วนการใช้สัญลักษณ์พบในการอธิบายอัตลักษณ์และจุดยืนของประเทศ เช่น การใช้ "DNA" และ "สายเลือด" เป็นสัญลักษณ์แทนรากเหง้าและตัวตนที่แท้จริงของประชาชาติจีน เพื่อสื่อสารนโยบายการต่างประเทศที่ไม่รุกรานและยึดมั่นในสันติภาพ

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าการใช้ภาพพจน์ในคำปราศรัยไม่เพียงช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังสะท้อนวิสัยทัศน์และนโยบายสำคัญของจีนในด้านต่าง ๆ ทั้งการพัฒนาประเทศ การรักษาสันติภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาภาพพจน์ในคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง สามารถอภิปรายได้ดังนี้

จากผลการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาภาพพจน์ในคำปราศรัยของประธานาธิบดีพบว่า การใช้ภาพพจน์ในคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง มีความสอดคล้องกับแนวคิดการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารทางการเมือง ที่มุ่งเน้นการสื่อสารแนวคิดและนโยบายที่ซับซ้อนให้เข้าถึงประชาชนได้ง่าย โดยเฉพาะการใช้อุปมาเปรียบเทียบแนวคิดนามธรรมกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การเปรียบสันติภาพกับอากาศและแสงแดด สะท้อนให้เห็นกลยุทธ์การสื่อสารที่เน้นการสร้างความเข้าใจและความตระหนักในระดับมวลชน

การใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบกระแสโลกกับพายุที่รุนแรง แสดงให้เห็นวิสัยทัศน์ของผู้นำที่มองเห็นความท้าทายของโลกาภิวัตน์และความจำเป็นในการปรับตัว สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาประเทศจีนที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายด้าน การเลือกใช้ภาพพจน์ที่สื่อถึงความรุนแรงและความเร่งด่วนจึงเป็นกลวิธีที่มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวและเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง

ในด้านการใช้บุคลาธิษฐานเปรียบสงครามเป็นปีศาจและฝันร้าย สะท้อนนโยบายการต่างประเทศของจีนที่ยึดมั่นในแนวทางสันติ การให้ภาพของสงครามในลักษณะที่น่ากลัวและเป็นภัยคุกคามช่วยตอกย้ำจุดยืนของจีนในการสนับสนุนสันติภาพระหว่างประเทศ ขณะเดียวกัน การใช้สัญลักษณ์ DNA และสายเลือดเพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์ของชาวจีนที่ไม่รุกราน ยังเป็นการตอบโต้ข้อกังวลของประชาคมโลกต่อการเติบโตของอิทธิพลจีนอีกด้วย

นอกจากนี้ การใช้ภาพพจน์ที่หลากหลายยังแสดงให้เห็นความสามารถในการปรับเปลี่ยนกลวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับเนื้อหาและบริบท เช่น การใช้อุปมาและอุปลักษณ์เมื่อต้องการอธิบายแนวคิดที่ซับซ้อน การใช้บุคลาธิษฐานเมื่อต้องการสร้างอารมณ์ความรู้สึกร่วม และการใช้สัญลักษณ์เมื่อต้องการสื่อสารอัตลักษณ์และจุดยืนของประเทศ

ประโยชน์ของการวิจัย

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาภาพพจน์ในคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก ผลการวิจัยนี้ช่วยให้เข้าใจกลวิธีการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำระดับสูง โดยเฉพาะการใช้ภาพพจน์เพื่อสื่อสารแนวคิดและนโยบายที่ซับซ้อนให้ประชาชนเข้าใจได้ง่าย ความรู้นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารสาธารณะและการสื่อสารทางการเมืองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประการที่สอง การศึกษานี้ช่วยให้เข้าใจวิธีการใช้ภาษาเพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับในนโยบายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการใช้ภาพพจน์เพื่อสื่อสารจุดยืนและนโยบายต่างประเทศ ความรู้นี้มีประโยชน์ต่อการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูตสาธารณะ

ประการที่สาม ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนด้านภาษาและการสื่อสาร โดยเฉพาะในด้านการใช้ภาพพจน์เพื่อสื่อสารแนวคิดที่ซับซ้อน การวิเคราะห์ตัวอย่างจากคำปราศรัยจริงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจการประยุกต์ใช้ภาษาในบริบทที่เป็นจริง

ประการที่สี่ การวิจัยนี้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์นโยบายและวิสัยทัศน์ของผู้นำจีนผ่านการศึกษารูปแบบการใช้ภาษาในคำปราศรัย ซึ่งช่วยให้เข้าใจแนวคิด มุมมอง และกลยุทธ์การสื่อสารที่สะท้อนผ่านการเลือกใช้ภาพพจน์ประเภทต่าง ๆ

ประการสุดท้าย ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยด้านการวิเคราะห์วาทกรรมทางการเมืองและการสื่อสารสาธารณะในอนาคต โดยเฉพาะการศึกษาเปรียบเทียบการใช้ภาษาของผู้นำประเทศต่าง ๆ หรือการวิเคราะห์การใช้ภาษาในบริบททางการเมืองและสังคมอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

ชาญวิทย์ ทัดแก้ว. (2565). *จีนในยุคสี จิ้นผิง: การเมือง เศรษฐกิจ และการต่างประเทศ.* ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2539). *วรรณกรรมวิจารณ์.* นาคร.

บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). *แลลอดวรรณกรรมไทย.* โอเดียนสโตร์.

พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์. (2552). *ความเปรียบเทียบในวรรณกรรมแปลงพงศาวดารจีน* ปริญญานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์. (2541). *วิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475-2519*: รายงานการวิจัย.ภาควิชาภาษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2562). *การจัดระเบียบโลกใหม่ (New World Order) กับการปรับตัวทางการศึกษาของประเทศไทย.* วารสารร่มพฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก, 37(2), 59-66.

ศิริลักษณ์ บัตรประโคน. (2548). *ทัศนะทางการเมืองและกลวิธีการนำเสนอที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นชุด "หลังอานบุรี" ของวินทร์ เลียววาริณ* ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สี จิ้นผิง. (2559). *ยุทธศาสตร์การบริหารประเทศ.* มติชน.

อดิสรณ์ ประทุมถิ่น. (2563). *กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาเพื่อสื่อแนวคิดในพุทธธรรมของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อฤๅษีลิงดำ) วัดท่าซุง จังหวัดอุทัยธานี* ปริญญานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อดิสรณ์ ประทุมถิ่น, พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์, และพรหมพิสิฐ พันธ์จันทร์. (2561). *วิเคราะห์การใช้ภาพพจน์เพื่อถ่ายทอด พุทธธรรมคำสอนด้านการเจริญพระกรรมฐานของพระราชพรหมยาน.* มังรายสาร, 6(2), 17-26.

อักษรศรี พานิชสาส์น. (2562). *The rise of CHINA จีน คิดใหญ่ มองไกล.* กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

อักษรศรี พานิชสาส์น. (2566). *ครบรอบ 10 ปี BRI: จีนคิดการใหญ่อะไร.* 18 ตุลาคม 2566. สำนักข่าวอิศรา. https://www.isranews.org/article/isranews-article/123005-Aksornsri-2.html

Fairclough, N. (1995). Section A: Language, ideology and power. In *Critical discourse analysis: The critical study of language* (pp. 1-81).

วิเคราะห์การใช้ภาษาพรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลง ของสุนทรภู่

ณรงค์ฤทธิ์ สุขสวัสดิ์[1 *]
อาจารย์ ดร.,
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
narongrit.s@rbru.ac.th

อุดมลักษณ์ ระพีแสง[2]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
udomlak.r@rbru.ac.th

สุวิชา ถาวร[3]
อาจารย์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
suwicha.t@rbru.ac.th

รับบทความ: 19 พฤศจิกายน 2567
แก้ไขบทความ: 12 ธันวาคม 2567
ตอบรับบทความ: 23 ธันวาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมินามที่ปรากฏในนิราศเมืองแกลง ของสุนทรภู่ 2) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาเพื่อการพรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลง ของสุนทรภู่ ผลการวิจัยพบว่า การใช้ภาษาพรรณนาภูมินามของสุนทรภู่ในนิราศเมืองแกลง พบได้ 8 ลักษณะ ได้แก่ 1) การใช้ภาษาสะท้อนอารมณ์และความรู้สึก โดยใช้คำที่มีความหมายลึกซึ้งและใช้ภาพพจน์ที่สื่ออารมณ์ความรู้สึก 2) การสร้างภาพพจน์ด้วยการเปรียบเทียบ เพื่อทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการถึงสถานที่และบรรยากาศได้อย่างมีชีวิตชีวา 3) การใช้ภาษาเชื่อมโยงภูมินามกับความรู้สึกส่วนตัว ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพของสถานที่และรับรู้ถึงความรู้สึกและประสบการณ์ของสุนทรภู่ 4) การพรรณนาลักษณะทางกายภาพของภูมิประเทศ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและเห็นภาพสถานที่ได้อย่างชัดเจน 5) การใช้ภาษาสะท้อน

---

[1] ผู้แต่งหลัก (First Author)
[2 3] ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)
[*] ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

วิถีชีวิตและวัฒนธรรม เพื่อพรรณนาให้เห็นถึงการดำรงชีวิต อาชีพและประเพณีของผู้คน 6) การใช้คำที่สื่อถึงความยากลำบากในการเดินทาง ทำให้เข้าใจและมีรู้สึกร่วมกับความท้าทายที่ต้องเผชิญระหว่างการเดินทาง 7) การใช้ภาษาที่สื่อถึงความงดงามของธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและการสัมผัสถึงความงดงามของสถานที่ต่าง ๆ และ 8) การใช้ภาษาที่สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อ เพื่อสะท้อนความเชื่อและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ซึ่งการใช้ภาษาทั้ง 8 ลักษณะแสดงให้เห็นถึงความสามารถของสุนทรภู่ด้านการใช้ภาษาเพื่อสร้างความลึกซึ้งในบทกวีและสะท้อนความรู้สึกที่ซ่อนอยู่ในใจของสุนทรภู่

คำสำคัญ: ภาษาพรรณนา, นิราศเมืองแกลง, ภูมินาม

An Analysis of the Use of Descriptive Language for Toponymy in Sunthorn Phu's “Nirat Mueang Klaeng”

Narongrit Suksawat
Ph.D., Lecturer
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Rambhai Barni Rajabhat University
narongrit.s@rbru.ac.th

Udomlak Rapeesaeng
Assistant Professor, Ph.D., Lecturer
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Rambhai Barni Rajabhat University
udomlak.r@rbru.ac.th

Suwicha Thaworn
Lecturer
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Rambhai Barni Rajabhat University
suwicha.t@rbru.ac.th

Received: November 19, 2024
Revised: December 12, 2024
Accepted: December 23, 2024

Abstract

This study is a documentary research with the objectives of: 1) study the toponyms found in Nirat Mueang Klaeng by Sunthorn Phu, and 2) analyze the linguistic features used to describe these toponyms in Nirat Mueang Klaeng.The findings reveal eight distinctive features of Sunthorn Phu's descriptive language: (1) the use of language to reflect emotions and sentiments through profound word choices and imagery that convey emotional depth; (2) the creation of imagery through comparisons, vividly bringing places and atmospheres to life; (3) the connection of toponymy to personal emotions, enabling readers to visualize locations while experiencing the poet's sentiments and personal reflections; (4) the depiction of the physical characteristics of the landscape, providing readers with a clear and detailed picture of the described locations; (5) the use of language to reflect ways of life and culture,

portraying livelihoods, occupations, and traditions of the people; (6) the use of words to convey the hardships of travel, allowing readers to empathize with the poet's challenges; (7) the use of language to illustrate the beauty of nature, immersing readers in the elegance and charm of the locations; and (8) the use of language to express sacredness and beliefs, reflecting cultural traditions and the influence of spirituality on Thai society. These eight features of language demonstrate Sunthorn Phu's exceptional ability to craft profound poetic expressions that evoke vivid imagery and emotional depth. His use of descriptive language not only enriches the aesthetic quality of Nirat Mueang Klaeng but also reveals the poet's inner sentiments and reflections, offering readers a deeper understanding of his experiences and artistry.

Keywords: Descriptive Language, Nirat Mueang Klaeng, Toponymy

บทนำ

นิราศเป็นวรรณกรรมที่มีเอกลักษณ์สำคัญของวรรณคดีไทย เป็นวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในอดีตได้อย่างลึกซึ้ง ผ่านการพรรณนาสถานที่ที่กวีได้พบเห็นระหว่างการเดินทาง พร้อมกับการถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกส่วนตัว โดยเฉพาะความโศกเศร้าจากการพลัดพรากจากบ้านเกิดหรือคนรัก นิราศถือกำเนิดขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา ซึ่งในช่วงแรกเนื้อหามักเน้นการครำ่ครวญถึงความเศร้าจากการจากลาของกวี เมื่อเข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์ เนื้อหาของนิราศเริ่มเปลี่ยนแปลงมาเป็นการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กวีพบเห็นระหว่างการเดินทาง ผสมผสานกับความคิดเห็นและการสะท้อนมุมมองทางสังคม วัฒนธรรม และธรรมชาติของยุคสมัย (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2516, น. 14) ในสมัยรัตนโกสินทร์นิราศได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เนื้อหาและรูปแบบของนิราศซับซ้อนมากขึ้น ไม่เพียงแต่เป็นการบรรยายอารมณ์ของกวี แต่ยังมุ่งบันทึกเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมและการแสดงทัศนะที่เป็นเอกลักษณ์ของกวีเอง เช่น การเดินทางที่ไม่ได้เพียงแค่กล่าวถึงระยะทาง แต่เป็นการสะท้อนวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ในสถานที่ที่พบเห็น กวีมักใช้งานเขียนนิราศนี้เป็นสื่อในการแสดงทัศนะส่วนตัวเกี่ยวกับเหตุการณ์และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางของกวี (สุภาพร พลายเล็ก, 2541, น. 218)

การพรรณนาภูมินามในนิราศมีความสำคัญเชิงวรรณศิลป์อย่างยิ่ง นอกจากการบรรยายภูมิประเทศทางกายภาพแล้ว ยังสะท้อนถึงอารมณ์และความรู้สึกของกวีในเชิงสัญลักษณ์ ตัวอย่างเช่น การพรรณนาป่าเขาที่เชื่อมโยงกับความเหงา ความโดดเดี่ยว หรือการบรรยายแม่น้ำที่สะท้อนถึงความสงบเงียบหรือความเศร้าในจิตใจของกวี การเลือกใช้ ภูมินามในนิราศจึงเป็นมากกว่าการอธิบายภูมิทัศน์ แต่ยังเป็นการสร้างภาพพจน์ที่สะท้อนถึงจิตวิญญาณและความสัมพันธ์ของกวีกับธรรมชาติและสังคมในช่วงเวลานั้น (ประอรรัตน์ ตั้งกิตติภาภรณ์, 2543, น. 35)

ปัจจุบันการศึกษานิราศยังคงเน้นไปที่การวิเคราะห์เชิงวรรณศิลป์ การใช้ภาษาและการสร้างภาพพจน์ในงานวรรณกรรม นอกจากนี้ นักวิชาการยังสนใจศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ซ่อนอยู่ในนิราศ *นิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่* นอกจากจะแสดงถึงความโศกเศร้าและความคิดถึงบ้าน ยังสะท้อนถึงความละเอียดอ่อนในความรู้สึกของสุนทรภู่ที่ผสมผสานกับการพรรณนาภูมิประเทศได้อย่างงดงาม การใช้ภาษาในนิราศของสุนทรภู่ เช่น สัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเหงาหรือความสงบ ผ่านการพรรณนาป่าเขาและแม่น้ำช่วยสร้างภาพพจน์ที่ลึกซึ้งและเสริมสร้างอารมณ์ในงานกวีให้โดดเด่นยิ่งขึ้น (ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต, 2548, น. 377) นอกจากนี้ นิราศเมืองแกลง แต่ยังสะท้อนอารมณ์ ความคิด และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เช่น การพรรณนาป่าเขาที่สื่อถึงความเหงาและแม่น้ำที่สะท้อนความสงบ การพรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลงยังเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เช่น การกล่าวถึงวัดวาอารามและวิถีชีวิตของคนในยุคนั้น

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์การพรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่ เพื่อทำความเข้าใจวิธีที่สุนทรภู่ใช้ในการพรรณนาสถานที่ที่สอดคล้องกับอารมณ์และความรู้สึก ผลการวิจัยครั้งนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในบทบาทของการพรรณนาภูมินามในนิราศ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดอารมณ์และความหมายเชิงลึกที่แฝงอยู่ในนิราศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมินามที่ปรากฏในนิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่
2. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาเพื่อการพรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านข้อมูล การวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาเฉพาะบทประพันธ์นิราศเมืองแกลงในหนังสือประชุมคำกลอนสุนทรภู่ (2558) โดยเน้นไปที่การวิเคราะห์การใช้ภาษาพรรณนาภูมินาม ซึ่งรวมถึงคำ ข้อความ และวลีที่ใช้ในการพรรณนาสถานที่ ภูมิประเทศ และองค์ประกอบทางธรรมชาติเกี่ยวกับภูมินามที่สุนทรภู่กล่าวถึง

1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยจะพิจารณาลักษณะและรูปแบบของการพรรณนาภูมินาม กลวิธีการใช้ภาษา เช่น การใช้ภาพพจน์และการเปรียบเทียบ รวมถึงการสร้างอารมณ์และบรรยากาศผ่านการใช้ภาษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือการวิจัย โดยวิธีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพและความถูกต้องของเครื่องมือที่จะนำมาใช้เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

2.1 แบบบันทึกข้อมูล (Data Recording Sheet) เครื่องมือนี้ใช้เพื่อรวบรวมคำ ข้อความหรือวลีจากนิราศเมืองแกลง ที่มีการใช้ภาษาพรรณนาภูมินาม โดยผู้วิจัยจะอ่านและคัดเลือกข้อความที่เกี่ยวข้องกับการพรรณนาภูมินาม เช่น การกล่าวถึงสถานที่ ภูมิประเทศ และการแสดงออกทางอารมณ์ที่เชื่อมโยงกับสถานที่ต่าง ๆ ที่ปรากฏในนิราศเมืองแกลง ข้อความที่คัดเลือกจะถูกบันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูล พร้อมระบุบริบทและลักษณะเฉพาะของการใช้ภาษาที่พรรณนานิราศ

2.2 แบบวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Framework) ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวทางในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบรูปแบบและความหมายของการใช้ภาษาพรรณนาภูมินาม เพื่อระบุลักษณะการใช้ภาษาที่สุนทรภู่ใช้เพื่อการพรรณนาภูมินามและสร้างอารมณ์ในบทนิราศ โดยเน้นการวิเคราะห์การใช้คำ การสร้างภาพพจน์ และการแสดงอารมณ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาในการตรวจสอบข้อความที่ถูกคัดเลือกจากนิราศเมืองแกลง โดยการวิเคราะห์นี้จะเน้นที่การระบุลักษณะเฉพาะของภาษาพรรณนาภูมินามที่สุนทรภู่ใช้ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิประเทศ การใช้ภาษาที่สื่อถึงลักษณะทางกายภาพของสถานที่หรือการใช้ภาษาที่สะท้อนอารมณ์และความรู้สึกของกวี

3.2 การวิเคราะห์เชิงรูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะพิจารณารูปแบบและกลวิธีการใช้ภาษา เช่น การใช้ภาพพจน์ การเปรียบเทียบ และการใช้ภาษาที่มีความหมายแฝง เพื่อตรวจสอบว่าสุนทรภู่ได้ใช้วิธีการเหล่านี้อย่างไรในการสร้างภาพลักษณ์ของสถานที่และภูมิประเทศ นอกจากนี้ ยังพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพรรณนาภูมินามกับโครงสร้างและจังหวะของบทกลอนในนิราศเมืองแกลง

3.3 การตีความความหมายและอารมณ์ หลังจากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและรูปแบบ ผู้วิจัยจะตีความข้อมูลที่ได้ โดยมุ่งเน้นไปที่การทำความเข้าใจว่าการใช้ภาษาพรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลงนั้นสะท้อนถึงเจตคติ มุมมอง หรืออารมณ์ของสุนทรภู่ต่อสถานที่และภูมิประเทศอย่างไร ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ส่วนตัว ความทรงจำ หรือค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมในสมัยนั้น

3.4 ในขั้นตอนสุดท้ายผู้วิจัยจะรวบรวมผลการวิเคราะห์ทั้งหมดมาสังเคราะห์และสรุปผล เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้ภาษาพรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลง รวมทั้งนำเสนอข้อค้นพบใหม่ ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจมิติทางภาษาและวัฒนธรรมในงานของสุนทรภู่ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาของสุนทรภู่ในการพรรณนาภูมินามต่าง ๆ ตลอดการเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปยังเมืองแกลง จังหวัดระยอง ผลการวิเคราะห์พบลักษณะการใช้ภาษาพรรณนาภูมินาม ดังต่อไปนี้

1. การใช้ภาษาสะท้อนอารมณ์และความรู้สึก

สุนทรภู่ใช้ภาษาที่สะท้อนอารมณ์และความรู้สึกอย่างลึกซึ้งในการพรรณนาภูมินามต่าง ๆ การใช้ภาษาสะท้อนอารมณ์เป็นหนึ่งในกลวิธีที่สุนทรภู่นำมาใช้พรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลง โดยสุนทรภู่นิยมใช้คำที่มีความหมายลึกซึ้งและใช้ภาพพจน์ที่สื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงและรู้สึกร่วมกับประสบการณ์ของ สุนทรภู่ได้ ดังเช่น

“ถึงบางสมัครเหมือนพี่รักสมัครมาด มาแคล้วคลาดมิได้อยู่กับคู่สม
ถึงยามนอนนอนเดียวเปลี่ยวอารมณ์ จะแลชมอื่นอื่นไม่ชื่นใจ”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 59)

ในตอนที่กล่าวถึงบางสมัครสุนทรภู่ใช้คำว่า “เปลี่ยวอารมณ์” และ “ไม่ชื่นใจ” เพื่อสื่อถึงความเหงาและความคิดถึงคนรัก การใช้คำเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความอ้างว้างและความเศร้าที่สุนทรภู่กำลังประสบ

“ถึงหย่อมย่านบ้านกร่ำพอค่ำพลบ ประสบพบเผ่าพงศ์พวกวงศา
ขึ้นกระฎีที่สถิตท่านบิดา กลืนน้ำตาก็ไม่ฟังเฝ้าพรั่งพราย”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 71)

ตอนที่กล่าวถึงบ้านกร่ำ สุนทรภู่ใช้คำว่า “กลืนน้ำตา” และ “พรั่งพราย” เพื่อสื่อถึงความปลาบปลื้มและความตื้นตันใจที่ได้พบบิดา การใช้คำเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความอิ่มเอมใจและความซาบซึ้งที่สุนทรภู่กำลังประสบ

“ถึงอารามนามชื่อวัดดอกไม้ คิดถึงไปแนบทรวงดวงสมร
หอมสุคนธ์เคียงกายขจายจร โอ้ยามนอนห่างนางระคางคาย”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 66)

ตอนที่กล่าวถึงวัดดอกไม้ สุนทรภู่ใช้คำว่า “คิดถึง” และ “แนบทรวง” เพื่อสื่อถึงความคิดถึงคนรักอย่างลึกซึ้ง โดยสุนทรภู่ได้นำมาเปรียบเทียบกับกลิ่นหอมของดอกไม้ยิ่งเป็นเน้นย้ำความรู้สึกนี้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

2. การสร้างภาพพจน์ด้วยการเปรียบเทียบ

การใช้ภาพพจน์เป็นหนึ่งในกลวิธีที่สุนทรภู่ใช้อย่างในการพรรณนาภูมินามต่าง ๆ ในนิราศเมืองแกลง ภาพพจน์ช่วยสร้างภาพที่ชัดเจนในใจผู้อ่าน ทำให้สามารถจินตนาการถึงสถานที่และบรรยากาศได้อย่างมีชีวิตชีวา นอกจากนี้ ยังช่วยถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกของสุนทรภู่ได้อย่างลึกซึ้ง

2.1 การใช้อุปมา (การเปรียบเทียบโดยใช้คำว่า เหมือน, ดัง, ราว) ตอนที่พรรณนาถึงพลงค้อ สุนทรภู่ใช้คำว่า

“ถึงพลงค้อคอเขาเป็นโขดเขิน ต้องขึ้นเนินภูผาป่าระหง
ส่งกระทั่งหลังโขดเป็นโตรกตรง เมื่อจะลงก็ต้องวิ่งเหมือนลิงโลน”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 66)

สุนทรภู่ได้เปรียบเทียบการเดินลงเนินเขากับการวิ่งของลิง ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพความยากลำบากจากการเดินทางในสภาพภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นเนินเขาที่ไม่เรียบเสมอกัน ตอนที่เดินลงเนินเขาต้องเดินแบบกึ่งเดินกึ่งวิ่ง เปรียบเทียบเหมือนกับลักษณะการวิ่งของลิง

2.2 การใช้อุปลักษณ์ (การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่ง) ในตอนที่พรรณนาถึงบางเหี้ย สุนทรภู่ใช้คำว่า

“ข้างขวาคลองบางเหี้ยชเลวน ประทับทอดนาวาอยู่ท่าน้ำ
ดูเรียงลำเรือรายริมไพรสณฑ์ เขาหุงหาอาหารให้ตามจน
โอ้ยามยลโภชนาน้ำตาคลอ จะกลืนเข้าคราวโศกในทรวงเสียว
เหมือนขืนเคี้ยวกรวดแกลบให้แสบสอ”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 57)

สุนทรภู่ได้เปรียบเทียบ “ข้าว” ว่าเป็น “กรวด” หรือ “แกลบ” ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่น่ากินและสร้างความเจ็บปวดเมื่อกลืนหรือเคี้ยว การเปรียบเทียบนี้สะท้อนถึงความเศร้าโศกและความทุกข์ในใจของสุนทรภู่รุนแรงมากถึงขั้นทำให้สิ่งธรรมดาอย่าง “ข้าว” กลายเป็นสิ่งที่กลืนไม่ลงและเจ็บปวด เหมือนต้องเคี้ยวกรวดแหลมหรือแกลบแข็ง

2.3 การใช้อติพจน์ (การกล่าวเปรียบเทียบเกินจริง) ตอนที่พรรณนาถึง ห้วยพร้าว สุนทรภู่ใช้คำว่า

“ถึงห้วยพร้าวเท้าเมื่อยออกเลื่อยล้า เห็นผิดฟ้าฝนย้อยลงหยิมหยิม
สุริย์ฉายบ่ายเยื้องเมืองประจิม อุระปิ้มศรปักสลักทรวง”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 67)

สุนทรภู่ใช้คำว่า “อุระปิ้มศรปัก” สื่อถึงความรู้สึกที่เจ็บปวดและเหนื่อยล้าเปรียบเหมือนถูกลูกธนู (ศร) ปักที่อก ที่แสดงถึงความเหน็ดเหนื่อยและความท้อแท้ที่เกิดขึ้นขณะเดินทางผ่านภูมิประเทศที่ยากลำบาก

2.4 การใช้สัทพจน์ (การเลียนเสียงธรรมชาติ) ตอนที่พรรณนาถึงปากลาวน สุนทรภู่ใช้คำว่า

“ตำแหน่งนั้นชื่อชวากปากลาวน ไม่หยุดยั้งตั้งหน้าเข้าป่ากว้าง
ไปตามทางโขดเขินเนินถนน สดับเสียงลิงค่างคร่างคำรน
เหมือนคนกรนโครกครอกทำกลอกตา”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 71)

สุนทรภู่ใช้คำว่า “กรนโครกครอก” เลียนเสียงการกรนของคนเปรียบเทียบกับเสียงลิงและค่างที่ส่งเสียงในป่า เพื่อสื่อถึงเสียงที่ดังก้องในป่าคล้ายกับเสียงกรนของคนที่ส่งเสียงในช่วงเวลาปราศจากเสียงอื่น

2.5 การใช้นามนัย (การใช้คำที่มีความหมายเกี่ยวข้องแทนคำที่ต้องการกล่าวถึง) ในตอนที่พรรณนาดาวคนอง สุนทรภู่ใช้คำว่า

“ถึงย่านยาวดาวคะนองคะนึงนิ่ง ยิ่งดึกยิ่งเสียใจใครจะเหมือน
พระพายพานซ่านเสียวทรวงสะเทือน จนเดือนเคลื่อนคล้อยดงลงไรไร
โอ้ดูเดือนเหมือนดวงสุดาแม่ กระต่ายแลเหมือนฉันคิดพิศมัย”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 62)

สุนทรภู่ใช้คำว่า “กระต่าย” ในเชิงความหมายเปรียบเทียบแทน “ดวงจันทร์” ช่วยสร้างภาพที่ชัดเจนในใจผู้อ่านเกี่ยวกับดวงจันทร์ คำว่า “กระต่ายแล” จึงมีความหมายว่าดวงจันทร์กำลังเฝ้ามองดูสุนทรภู่อยู่

3. การใช้ภาษาเชื่อมโยงภูมินามกับความรู้สึกส่วนตัว

การเชื่อมโยงภูมินามกับความรู้สึกส่วนตัวเป็นกลวิธีที่สุนทรภู่ใช้ในนิราศเมืองแกลง วิธีนี้ช่วยให้การพรรณนาสถานที่มีมิติทางอารมณ์ที่ลึกซึ้ง ทำให้ผู้อ่านไม่เพียงแต่เห็นภาพของสถานที่ แต่ยังรับรู้ถึงความรู้สึกและประสบการณ์ส่วนตัวของสุนทรภู่ด้วย ดังเช่น

“แวะเข้าย่านบ้านเก่าค่อยเบาใจ เขาจุดไต้ต้อนรับให้หลับนอน”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 68)

ตอนที่กล่าวถึงบ้านเก่า สุนทรภู่เชื่อมโยงบ้านเก่ากับความรู้สึกโล่งใจและอบอุ่นที่ได้กลับมาถึงสถานที่ที่มีความรู้สึกคุ้นเคย โดยใช้คำว่า “เบาใจ” ที่สื่อถึงความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจที่ได้รับจากการต้อนรับอย่างอบอุ่น

“แล้วไปชมกรมการบ้านดอนเด็จ ล้วนเลี้ยงเป็ดหมูเนื้อดูเหลือเข็ญ
ยกกระบัตรคัดข้อนทุกเช้าเย็น เมียที่เป็นท่านผู้หญิงนั่งปิ้งปลา”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 72)

ตอนที่กล่าวถึงบ้านดอนเด็จ สุนทรภู่เชื่อมโยงบ้านดอนเด็จกับความรู้สึกถึงความยากลำบากในชีวิตความเป็นอยู่ของเหล่าข้าหลวง ด้วยคำว่า “ดูเหลือเข็ญ” ที่สะท้อนถึงความเรียบง่ายแต่ปะปนไปด้วยความเหนื่อยยากที่ข้าหลวงต้องเผชิญ

4. การพรรณนาลักษณะทางกายภาพของภูมิประเทศ

สุนทรภู่ใช้ภาษาที่ละเอียดในการพรรณนาลักษณะทางกายภาพของภูมิประเทศ ซึ่งการพรรณนาลักษณะนี้เป็นอีกหนึ่งกลวิธีในการใช้ภาษาของสุนทรภู่ในนิราศเมืองแกลง สุนทรภู่ใช้ภาษาในลักษณะนี้ได้ละเอียดและมีชีวิตชีวาในการพรรณนาสภาพแวดล้อม ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการและเห็นภาพสถานที่ได้อย่างชัดเจน ดังเช่น

“ถึงบางไผ่ไม่เห็นไผ่เป็นไพรชัฏ แสนสงัดเงียบในไพรพฤกษา
ต้องข้ามทางผ่านเดินเนินวนา อรัญวาอ้างว้างในกลางดง”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 66)

ตอนที่กล่าวถึงบางไผ่ สุนทรภู่พรรณนาลักษณะของพื้นที่ที่มีป่าไม้หนาทึบ แม้จะชื่อว่าบางไผ่ แต่กลับไม่มีไผ่ให้เห็น โดยใช้คำว่า “ไม่เห็นไผ่” และยังใช้คำที่สื่อแสดงถึงความเงียบสงบและความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้

“ถึงเขาขวางว่างเวิ้งชะวากวุ้ง เขาเรียกทุ่งสงขลาพนาสัณฑ์
เป็นป่ารอบขอบเขินเนินอรัญ นกเขาขันคูเรียกกันเพรียกไพร”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 63)

ในตอนที่กล่าวถึงทุ่งสงขลา สุนทรภู่พรรณนาลักษณะของทุ่งกว้างที่มีพื้นที่โล่งและมีป่าล้อมรอบ รวมทั้งเสียงนกเขาที่ส่งเสียง สร้างภาพของพื้นที่ที่กว้างใหญ่และเงียบสงบ

5. การใช้ภาษาสะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

การสะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นอีกหนึ่งลักษณะในการใช้ภาษาของสุนทรภู่ในนิราศเมืองแกลง การพรรณนาเหล่านี้ไม่เพียงแต่ให้เห็นภาพของสถานที่ แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการดำรงชีวิต อาชีพ และประเพณีของผู้คนในท้องถิ่น ทำให้นิราศเมืองแกลงมีคุณค่าในฐานะบันทึกทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย ดังเช่น

“ถึงปากช่องคลองกรุ่นเห็นคลองกว้าง มีโรงร้างเรียงรายชายพฤกษา
เป็นชุมรุมหน้าน้ำเขาทำปลา ไม่รอรารีบเดินดำเนินพลาง”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 70)

ตอนที่กล่าวถึงคลองกรุ่น สุนทรภู่ได้พรรณนาถึงอาชีพการทำประมงของชาวบ้านริมคลองด้วยคำว่า “เขาทำปลา” แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งน้ำต่อวิถีชีวิตของชุมชน

“ถึงสำเพ็งเก๋งตั้งริมฝั่งน้ำ แพประจำจอดเรียงเคียงขนาน
มีซุ้มซอกตรอกนางจ้างประจาน ยังสำราญร้องขับไม่หลับลง”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 55)

ตอนที่กล่าวถึงสำเพ็ง สุนทรภู่พรรณนาถึงสภาพสังคมและวิถีชีวิตในย่านการค้า รวมถึงการมีสถานบันเทิง สะท้อนภาพสังคมเมืองในสมัยนั้นที่ครึกครื้น

6. การใช้คำที่สื่อถึงความยากลำบากในการเดินทาง

การใช้คำที่สื่อถึงความยากลำบากในการเดินทางเป็นกลวิธีหนึ่งที่สุนทรภู่ใช้ในนิราศเมืองแกลง วิธีการนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและรู้สึกร่วมกับความท้าทายที่สุนทรภู่ต้องเผชิญระหว่างการเดินทาง ดังเช่น

“ถึงบางพลีมีเรือนอารามพระ ดูระกะดาษทางไปกลางทุ่ง
เปนเลนลุ่มลึกเหลวเพียงเอวพุง ต้องลากจูงจ้างควายอยู่รายเรียง”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 56)

ตอนที่กล่าวถึงบางพลี สุนทรภู่ใช้คำว่า “เลนลุ่มลึกเหลว” และ “ลากจูงจ้างควาย” เพื่อแสดงถึงความยากลำบากในการเดินทางผ่านพื้นที่ที่เป็นโคลนลึก ต้องอาศัยแรงควายในการลากจูง

“ถึงบ้านแลงทางแห้งเห็นทุ่งกว้าง เฟือนหนทางทวนทบตลบหา
บุกละแวกแฝกแขมกับหญ้าคา จนแดดกล้ามาถึงย่านบ้านตะพง”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 75)

ตอนที่กล่าวถึงบ้านแลง สุนทรภู่ใช้คำว่า “บุก” และการพรรณนาถึงวัชพืชที่มีอยู่อย่างหนาแน่น สื่อถึงความยากลำบากในการเดินทางผ่านพื้นที่ที่รกทึบที่ต้องบุกตลุยเข้าไป

7. การใช้ภาษาที่สื่อถึงความงดงามของธรรมชาติ

การใช้ภาษาที่สื่อถึงความงดงามของธรรมชาติเป็นอีกหนึ่งลักษณะในการใช้ภาษาของสุนทรภู่ในนิราศเมืองแกลง สุนทรภู่ใช้ภาษาที่ละเอียดอ่อนและมีชีวิตชีวาในการพรรณนาความงามของธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านสามารถเกิดจินตนาการและเกิดการสัมผัสถึงความงดงามของสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ดังเช่น

“ถึงห้วยโป่งเห็นธารละหานไหล คงคาใสปลาว่ายคล้ายคลายเห็น
มีกรวดแก้วแพรวพรายรายกระเด็น บ้างแลเห็นเป็นสีบุษราคำ”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 67)

ตอนที่กล่าวถึงห้วยโป่ง สุนทรภู่ได้ใช้คำว่า “คงคาใส” และ “แพรวพราย” เพื่อพรรณนาความใสสะอาดของน้ำและความสวยงามของกรวดใต้น้ำ

“จนแดดกล้ามาถึงย่านบ้านตะพง มีเคหาอารามงามระรื่น
ด้วยพ่างพื้นพุ่มไม้ไพรระหง ตัดกระพ้อห่อไต้ทุกไร่กง”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 69)

ตอนกล่าวถึงบ้านตะพง สุนทรภู่พรรณนาถึงความงดงามของธรรมชาติด้วยคำว่า “งามระรื่น” และ “พุ่มไม้ไพรระหง” เพื่อพรรณนาถึงความสวยงามและความร่มรื่นของธรรมชาติในพื้นที่

8. การใช้ภาษาที่สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อ

สุนทรภู่ใช้ภาษาที่สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อเป็นอีกกลวิธีหนึ่งในการใช้ภาษาของสุนทรภู่ในนิราศเมืองแกลง วิธีนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยในสมัยนั้น ดังเช่น

“ถึงเชิงไทรศาลพระประแดงแรง ขออารักษ์ศักดิ์สิทธิ์ที่สิงศาล
ลือสะท้านอยู่ว่าเจ้าห้าวกำแหง ข้าจะไปทางไกลถึงเมืองแกลง”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 55)

ตอนที่กล่าวถึงพระประแดง สุนทรภู่ใช้คำว่า “ศาล” และ “ศักดิ์สิทธิ์” เพื่อสื่อถึงความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่ประจำอยู่ในสถานที่นั้น สะท้อนให้ผู้อ่านได้เห็นภาพความเชื่อของผู้คนในชุมชน

“ถึงชะแวกแยกคลองสองชะวาก ข้างฝั่งฟากหัวตะเข้มีมะขาม
เขาสร้างศาลเทพาพยายาม กระดานสามแผ่นพิงไว้บูชา”

(ประชุมคำกลอนสุนทรภู่, 2558, น. 57)

ตอนที่กล่าวถึงหัวตะเข้ สุนทรภู่ได้พรรณนาถึงการสร้างศาลและการบูชา ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาของผู้คนในพื้นที่ที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

อภิปรายผลการวิจัย

การใช้ภาษาพรรณนาภูมินามที่สุนทรภู่ใช้ในนิราศเมืองแกลง มีการใช้ภาษาที่ทำให้นิราศเมืองแกลงมีความลึกซึ้งและสะท้อนอารมณ์ของสุนทรภู่ได้อย่างลึกซึ้ง การใช้ภาษาพรรณนาที่มีความละเอียดอ่อนไม่เพียงแค่พรรณนาภูมิประเทศต่าง ๆ ที่สุนทรภู่ได้พบเจอในระหว่างการเดินทาง แต่ยังสะท้อนถึงความรู้สึกและอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่เหล่านั้นอย่างชัดเจน

ดังเช่น การใช้คำว่า “เปลี่ยวอารมณ์” และ “ไม่ชื่นใจ” ในการพรรณนาถึงบางสมัคร ซึ่งเป็นการสะท้อนความรู้สึกเหงาและความคิดถึงคนรักที่พลัดพรากจากกัน คำเหล่านี้ถูกเลือกใช้เพื่อสร้างภาพและความรู้สึกในใจผู้อ่านให้เข้าใจถึงความรู้สึกเศร้าโศกและอ้างว้างของสุนทรภู่ในขณะนั้น ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของ ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต (2541) ที่ได้ กล่าวถึง “ลักษณะของวรรณกรรมประเภทนิราศ ว่าเป็นวรรณกรรมที่มีวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของกวีที่ต้องจากสิ่งที่รักไป ไม่ว่าจะเป็นสถานที่หรือคนรัก ผ่านการเดินทางและการเผชิญกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยที่กวีจะใช้ภาษาที่สะท้อนความเศร้าโศก ความอาลัยอาวรณ์ และการลาจากอย่างชัดเจน”

นอกจากนี้ ตามแนวคิดของประจักษ์ ประภาพิทยากร (2519) ซึ่งได้กล่าวถึง “การใช้กวีโวหารในการสร้างภาพพจน์และอารมณ์ในวรรณกรรมประเภทนิราศ ได้มีการใช้คำที่มีความหมายลึกซึ้งและสะท้อนอารมณ์ได้อย่างชัดเจน” ดังเช่น คำว่า “เปลี่ยวอารมณ์” และ “ไม่ชื่นใจ” ที่สุนทรภู่ใช้ในนิราศเมืองแกลง คำเหล่านี้ไม่เพียงแต่บอกถึงลักษณะทางกายภาพของสถานที่ แต่ยังบ่งบอกถึงสภาพจิตใจของกวีในขณะนั้นอีกด้วย

การใช้ภาพพจน์และโวหารในนิราศเมืองแกลงที่สุนทรภู่ใช้เป็นกลวิธีที่ช่วยเพิ่มความลึกซึ้งและมีชีวิตชีวาให้กับการพรรณนา การใช้โวหารต่าง ๆ เช่น อุปมา อุปลักษณ์ นามนัย หรืออติพจน์ เป็นต้น ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างภาพที่ชัดเจนในใจของผู้อ่าน แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สุนทรภู่ใช้ในการถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกของตนเองที่มีต่อสถานที่และประสบการณ์ที่พบเจอระหว่างการเดินทาง

เปลื้อง ณ นคร (2495) ได้กล่าวถึง “การใช้โวหารในนิราศว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่กวีใช้ในการสร้างอารมณ์และภาพพจน์ที่ชัดเจนให้กับผู้อ่าน ซึ่งการใช้โวหารเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและรู้สึกร่วมไปกับประสบการณ์ของกวีได้อย่างลึกซึ้ง” การใช้ภาพพจน์และโวหารในการพรรณนาภูมิประเทศและสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่เพียงแต่ทำให้เรื่องราวมีความสมจริงแต่ยังเพิ่มมิติทางอารมณ์และความรู้สึกที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง เปลื้อง ณ นคร (2495) ยังได้กล่าวว่า “การเลือกใช้กวีโวหารเป็นการเลือกใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิงหรือกระบวนการแต่งหนังสืออย่างมีชั้นเชิง โดยใช้ถ้อยคำอย่างมีศิลปะ ก่อให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึก ภาพพจน์และจินตนาการตลอดจนความประทับใจแก่ผู้อ่าน”

ตัวอย่างหนึ่งของการใช้โวหารอุปมาเปรียบเทียบการเดินทางในพลงค้อกับการวิ่งของลิง ดังข้อความ “ต้องวิ่งเหมือนลิงโลน” การเปรียบเทียบของสุนทรภู่ลักษณะการเดินที่ต้องวิ่งเหมือนลิงนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพของความยากลำบากในการเดินทาง แต่ยังสื่อถึงความวุ่นวายและความเร็วในการเคลื่อนที่ในพื้นที่ที่ไม่เรียบเสมอกัน

สุนทรภู่ยังได้ใช้ภูมินามเพื่อสื่อถึงความรู้สึกส่วนตัวและประสบการณ์ทางอารมณ์ของเขา ซึ่งทำให้การพรรณนาสถานที่มีความหมายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ตัวอย่างการใช้ชื่อสถานที่ “วัดดอกไม้” ที่สุนทรภู่เชื่อมโยงกับความทรงจำที่มีต่อคนรัก โดยใช้คำว่า “หอมสุคนธ์เคียงกาย” เพื่อพรรณนาถึงความคิดถึงและความรักที่ยังคงอยู่ในใจของกวี ความรู้สึกเหล่านี้ถูกถ่ายทอดออกมาอย่างมีประสิทธิภาพผ่านการเลือกใช้ภูมินามที่มีความหมายต่อกวี สายทิพย์ นุกูลกิจ (2523) ได้กล่าวถึง “ความรู้สึกส่วนตัวและอารมณ์ในนิราศว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่กวีใช้ในการสื่อถึงประสบการณ์และความรู้สึกส่วนตัวของกวีต่อสิ่งที่เป็นนามธรรม ที่เรียกว่าสัมพันธทัศนะ” แนวคิดของสายทิพย์นี้ชี้ให้เห็นว่าภูมินามไม่ได้เป็นเพียงแค่การบอกสถานที่ แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงความรู้สึกและประสบการณ์ที่กวีมีต่อสถานที่นั้น ๆ

อีกทั้ง กิตติศักดิ์ หารดี (2542) กล่าวถึงการแต่งนิราศว่า “กวีสนใจที่มุ่งเอารสสังวาสเป็นสำคัญ การนำเอาธรรมชาติที่พบเห็นมาเชื่อมโยงเข้ากับอารมณ์ความรู้สึก จิตนาการ และทัศนะของกวี” ดังเช่น สุนทรภู่ใช้คำว่า “แคล้วคลาด” และ “เปลี่ยวอารมณ์” ในการพรรณนาถึง “บางสมัคร” ซึ่งไม่เพียงแต่พรรณนาถึงลักษณะของสถานที่ แต่ยังสะท้อนถึงความรู้สึกส่วนตัวของสุนทรภู่ในขณะที่เขาต้องเผชิญกับการพลัดพรากจากคนที่รัก

สุนทรภู่ยังได้ใช้ภาษาพรรณนาเพื่อสะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในสมัยนั้น ดังเช่น การพรรณนาถึงการเลี้ยงสัตว์ การทำประมง และการต้อนรับแขกของชาวบ้านในนิราศเมืองแกลง สะท้อนให้เห็นถึงการสังเกตและความเข้าใจในสังคมและวิถีชีวิตของคนในยุคนั้นได้อย่างลึกซึ้ง เช่น ข้อความในตอนที่พรรณนาถึงคลองกรุ่น ว่า “เป็นชุมรุมหน้าน้ำเขาทำปลา” ที่พรรณนาถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมน้ำ

และทำประมงเป็นหลัก การทำประมงสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันของชาวบ้านกับทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับน้ำ การพรรณนาลักษณะนี้ไม่เพียงแต่เป็นการบันทึกภาพของวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความผูกพันกับธรรมชาติและทรัพยากรในท้องถิ่น หรือในตอนที่สุนทรภู่พรรณนาถึงบ้านเก่า “แวะเข้าย่านบ้านเก่าค่อยเบาใจ เขาจุดไต้ต้อนรับให้หลับนอน” แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการต้อนรับแขกของชาวบ้านในสมัยนั้น ซึ่งสะท้อนถึงความมีน้ำใจและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคนไทย ซึ่งทำให้นิราศเมืองแกลงมีความลึกซึ้งในเชิงสังคมและวัฒนธรรมยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ศุภณัฐ เทียนทอง (2566) ได้กล่าวว่า “ลักษณะเฉพาะของนิราศสุนทรภู่จะมีการพรรณนาถึงชื่อสถานที่ ลักษณะทางภูมิประเทศ พืชพันธุ์ไม้ สัตว์นานาชนิด ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน”

สุนทรภู่ได้ใช้ภาษาในการพรรณนาลักษณะทางกายภาพของภูมิประเทศในนิราศเมืองแกลง ซึ่งเป็นการใช้ภาษาเพื่อสร้างภาพของสถานที่ในใจของผู้อ่าน การพรรณนาลักษณะนี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเห็นภาพตามไปกับสุนทรภู่และเข้าใจถึงความยากลำบากหรือความสงบสุขของสถานที่ที่สุนทรภู่ได้พบเจอ ดังเช่นในตอนการพรรณนาถึงบางไผ่ “ถึงบางไผ่ไม่เห็นไผ่เป็นไพรชัฏ แสนสงัดเงียบในไพรพฤกษา” ข้อความนี้สุนทรภู่ต้องการสื่อสารไปยังผู้อ่านให้เห็นภาพของป่าที่เงียบสงบและอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการถึงบรรยากาศป่าที่เต็มไปด้วยพืชพรรณต่าง ๆ แต่ไม่ปรากฏต้นไผ่ ที่ทำให้พื้นที่นั้นดูสงบและลึกลับ หรือตอนที่พรรณนาพลงค้อ “ต้องขึ้นเนินภูผาป่าระหง” ที่สะท้อนถึงภูมิประเทศที่เต็มไปด้วยเนินเขาและป่าโปร่ง แสดงถึงความสูงชันและความยากลำบากในการเดินทาง ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการถึงความท้าทายของการเดินทางผ่านพื้นที่พลงค้อ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาของสุนทรภู่ในการพรรณนาภูมินามต่าง ๆ ตลอดการเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปยังเมืองแกลง จังหวัดระยอง ผลการวิเคราะห์ปรากฏลักษณะการใช้ภาษาพรรณนาภูมินาม ดังต่อไปนี้

1. การใช้ภาษาสะท้อนอารมณ์และความรู้สึก สุนทรภู่ใช้ภาษาที่สะท้อนอารมณ์และความรู้สึกอย่างลึกซึ้งผ่านการพรรณนาภูมินาม เช่น คำว่า *“เปลี่ยวอารมณ์”* และ *“ไม่ชื่นใจ”* แสดงถึงความเหงาและความคิดถึงคนรักในบางสมัคร หรือคำว่า *“กลืนน้ำตา”* และ *“พรั่งพราย”* เมื่อกล่าวถึงบ้านกร่ำ แสดงถึงความตื้นตันใจเมื่อพบกับบิดาอีกครั้ง กลวิธีนี้ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงอารมณ์ของสุนทรภู่ได้อย่างชัดเจน

2. การสร้างภาพพจน์ด้วยการเปรียบเทียบ สุนทรภู่ใช้ภาพพจน์เพื่อสร้างความชัดเจนในการพรรณนาสถานที่และบรรยากาศ เช่น **อุปมา** การเดินลงเนินเขาที่พลงค้อเปรียบเทียบกับการ *“วิ่งเหมือนลิงโลน”* แสดงถึงความยากลำบากของเส้นทาง **อุปลักษณ์** การเปรียบ *“ข้าว”* เป็น *“กรวด”* หรือ *“แกลบ”* ในบางเหี้ย ที่สะท้อนความเศร้าโศกและความทุกข์ในใจของสุนทรภู่ **อติพจน์** คำว่า *“อุระปี้มศรปัก”* ในห้วยพร้าว เน้นความเหนื่อยล้าและท้อแท้ต่อการเดินทาง **สัทพจน์** เสียง *“กรนโครกครอก”* ในปากลาวน ช่วยให้ผู้อ่านสัมผัสบรรยากาศของป่าที่มีเสียงก้อง **นามนัย** การใช้คำว่า *“กระต่าย”* แทนดวงจันทร์ในดาวคะนอง สร้างภาพของดวงจันทร์ที่ชัดเจนและงดงาม

3. การใช้ภาษาเชื่อมโยงภูมินามกับความรู้สึกส่วนตัว สุนทรภู่เชื่อมโยงภูมินามกับความรู้สึกส่วนตัว เช่น บ้านเก่าที่ทำให้รู้สึก *“เบาใจ”* เพราะความอบอุ่นกับสถานที่ที่รู้สึกคุ้นเคย ส่วนบ้านดอนเด็จสะท้อนถึงความยากลำบากของข้าหลวงที่ต้องดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย

4. การพรรณนาลักษณะทางกายภาพของภูมิประเทศ สุนทรภู่ใช้ภาษาที่ละเอียดและมีชีวิตชีวาในการพรรณนาภูมิประเทศ เช่น บางไผ่ที่ *“ไม่เห็นไผ่”* แต่เต็มไปด้วยป่าไม้หนาทึบ ส่วนทุ่งสงขลาที่มี *“ป่ารอบขอบเขิน”* และเสียงนกเขาที่สะท้อนถึงความสงบของธรรมชาติ

5. การใช้ภาษาสะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรม การพรรณนาสถานที่ต่าง ๆ ยังสะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรม เช่น อาชีพการทำประมงที่คลองกรุ่น และภาพชีวิตการค้าขายและบันเทิงในย่านสำเพ็ง กลวิธีนี้ทำให้นิราศเมืองแกลงมีคุณค่าเชิงบันทึกทางสังคมและวัฒนธรรม

6. การใช้คำที่สื่อถึงความยากลำบากในการเดินทาง สุนทรภู่ใช้คำที่สะท้อนความยากลำบากของการเดินทาง เช่น *“เลนลุ่มลึกเหลว”* และ *“ลากจูงจ้างควาย”* ในบางพลี แสดงถึงการเดินทางที่ทุลักทุเลผ่านพื้นที่ที่เป็นโคลนลึก หรือการบุกผ่านวัชพืชหนาแน่นในบ้านแลง

7. การใช้ภาษาที่สื่อถึงความงดงามของธรรมชาติ สุนทรภู่ใช้ภาษาที่สื่อถึงความงดงามของธรรมชาติ เช่น การพรรณนาน้ำที่ *“คงคาใส”* และกรวดที่ *“แพรวพราย”* ในห้วยโป่ง หรือความร่มรื่นของพุ่มไม้ในบ้านตะพง กลวิธีนี้ทำให้ผู้อ่านสามารถสัมผัสถึงความงดงามของธรรมชาติได้อย่างลึกซึ้ง

8. การใช้ภาษาที่สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อ สุนทรภู่สะท้อนความเชื่อทางศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านคำพรรณนา เช่น ศาลพระประแดงที่ *“ศักดิ์สิทธิ์”* และศาลที่หัวตะเข้ ซึ่งแสดงถึงความศรัทธาของผู้คนในสถานที่นั้น

สุนทรภู่ใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายในการพรรณนาภูมินาม ที่สามารถเชื่อมโยงสถานที่เข้ากับอารมณ์ ความรู้สึก ประสบการณ์ส่วนตัว และความเชื่อในสังคม การสร้างภาพพจน์ผ่านคำเปรียบเทียบและภาษาที่มีชีวิตชีวาช่วยให้ผู้อ่านจินตนาการถึงสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ทำให้นิราศเมืองแกลงเป็นวรรณคดีที่ทรงคุณค่า ทั้งในเชิงวรรณศิลป์และการบันทึกสังคม วัฒนธรรม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษาพรรณนาภูมินาม

การวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษาพรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่ โดยพบว่าสุนทรภู่ใช้ภาษาพรรณนาเพื่อสร้างอารมณ์และภาพพจน์อย่างมีประสิทธิภาพ คำและวลีที่ถูกเลือกใช้มีความเหมาะสมและสะท้อนถึงความรู้สึกของสุนทรภู่ เช่น การใช้คำเปรียบเทียบและการใช้ภาษาพรรณนาภูมิประเทศที่ไม่เพียงแต่บอกลักษณะทางกายภาพ แต่ยังถ่ายทอดความรู้สึกของกวีด้วย

2. ได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาวรรณคดีไทย

การวิจัยนี้ได้เสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาวรรณคดีไทย โดยเฉพาะในส่วนของวรรณคดีนิราศที่มีลักษณะเฉพาะตัว การศึกษาวรรณคดีไทยในบริบทนี้เปิดโอกาสให้เห็นถึงบทบาทของวรรณคดีในการสะท้อนวิถีชีวิต ค่านิยม และความเชื่อในสังคมไทยในอดีต การวิเคราะห์ภาษาพรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลงช่วยให้เข้าใจถึงความสามารถของกวีในการใช้ภาษาเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ส่วนตัวและมุมมองต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม การวิจัยยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาวรรณคดีในเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

3. ได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาภูมินาม

จากการวิจัยนี้องค์ความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับการศึกษาภูมินามคือการทำความเข้าใจถึงบทบาทของภูมินามในฐานะที่เป็นมากกว่าแค่ชื่อสถานที่ ภูมินามถูกใช้เพื่อสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกและค่านิยม

ทางวัฒนธรรมของสังคมไทยในยุคนั้น การศึกษาภูมินามในวรรณคดีนิราศช่วยให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสถานที่

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. งานวิจัยครั้งนี้เน้นที่การใช้ภาษาพรรณนาภูมินามในนิราศเมืองแกลง ซึ่งเป็นผลงานชิ้นสำคัญของสุนทรภู่ อย่างไรก็ตามควรมีการขยายขอบเขตการวิจัยไปยังนิราศอื่น ๆ ของสุนทรภู่หรือกวีร่วมสมัยท่านอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์การใช้ภาษาพรรณนาภูมินามในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น

2. การวิจัยในครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพรรณนาภูมินามและค่านิยมทางวัฒนธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น การวิจัยในอนาคตควรเน้นการวิเคราะห์เชิงลึกถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรม สังคม และการเมืองที่อาจมีผลต่อการสร้างสรรค์และการเลือกใช้ภาษาของกวี

3. ควรมีการศึกษาคุณค่าของนิราศเมืองแกลงในแง่มุมอื่น ๆ เช่น คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิศาสตร์ โดยเน้นการศึกษาว่าการพรรณนาภูมินามในนิราศนี้สะท้อนถึงสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในยุคสมัยนั้นอย่างไร ซึ่งอาจช่วยให้เข้าใจบทบาทของวรรณคดีในฐานะเครื่องมือในการบันทึกประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของสังคมไทยได้อย่างลึกซึ้ง

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ หารดี. (2542). *กลวิธีการเสนอมุมมองเกี่ยวกับธรรมชาติของกวีในวรรณกรรมนิราศสมัยรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 3)* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).

ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2541). *ตะเลงพ่าย ศรีมหากาพย์.* กรุงเทพฯ: คณะสงฆ์วัดเชตุพน.

ประจักษ์ ประภาพิทยากร. (2519). *วรรณคดีนิราศ.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประชุมคำกลอนสุนทรภู่. (2558). กรุงเทพฯ: แสงดาว.

ประอรรัตน์ ตั้งกิตติภาภรณ์. (2543). *วรรณคดีนิราศ: วิวัฒนาการด้านเนื้อหาและกลวิธีการนำเสนอ.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เปลื้อง ณ นคร. (2495). *ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2516). *นิราศคำโคลง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับนิราศอื่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). ภาควิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุภณัฐ เทียนทอง. (2566). นิราศสุนทรภู่ : ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชุมชนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. *วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์, 3*(1), 56 – 70.

สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2523). *นิราศวรรณคดี.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุภาพร พลายเล็ก. (2541). *นิราศสมัยรัตนโกสินทร์: การสืบทอดขนบวรรณศิลป์จากพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มังรายสาร

MANGRAI SAAN

Journal of Humanities and Social Sciences

สถาบันภาษาและกิจการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
80 หมู่ 9 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย 57100
E-mail: mangraisaan@crru.ac.th